

116 OLDALON, BŐSÉGES KONCERTKÍNÁLATTAL, TÖBB MINT 100 LEMZSKRITIKÁVAL

GRAMOFON
GRAMOFON

2009. ŐSZ

GRAMOFON • 2009. ŐSZ

GRAMOFON

Klasszikus és Jazz
2009. ŐSZ

MAESTRA

Nők a pulpituson

**VIDOVSKY
LÁSZLÓ**

Újfajta dimenziók

**VIZIN
VIKTÓRIA**

Judit from Balassagyarmat

MAKÁM

Huszonöt év eklektika

OPERA
COMPETITION AND FESTIVAL
WITH **MEZZO**

Haydn
2009

**CASSANDRA
WILSON**

CSUDIJÓ HANG

XIV. ÉVFOLYAM 3. SZÁM

ISSN 1416-1109

Ára:
950 Ft
€ 4,-

MOL jazz fesztivál budapest 2009

Jegyelővétel augusztus 17-től a Művészetek Palotája jegypénztárában (tel: +361 555-3300), a Concert & Media hálózatában (tel: +361 455-9000), a Libri Könyvruházakban, az összes ismert jegypénztárban, valamint a koncertek napján a helyszíneken. Internetes jegyrendelés: www.jegyelado.hu

A MŰSORVÁLTOZTATÁS JOGÁT FENNTARTJUK!

Jegyárak:

Pincészház 500 Ft
Trafó 1500 Ft
Jazz Dóm 1500 Ft
Művészetek Palotája 2500 Ft

A Magyar Dal Napja – JazzDal rendezvényre, valamint a kávéházakba és a Budapest Jazz Clubba a belépés ingyenes!

BMC
Budapest Music Center

www.bmc.hu/jazzfesztival

	szeptember 9. szerda	szeptember 10. csütörtök	szeptember 11. péntek	szeptember 12. szombat	szeptember 13. vasárnap
Művészetek Palotája IX. Komor Marcell u. 1.	19.30 Lars Danielsson Quartet (SE-PL-GB)				19.30 Rita Marcotulli- Bebo Ferra Duo, Szakcsi Lakatos Béla (I-H)
		David Linx- Diederik Wissels Quartet, Winand Gábor (B-F-H)			MKMB Quartet (Christophe Marguet, Joachim Kühn, Christophe Monnot, Sébastien Boisseau) (D-F)
Trafó Kortárs Művészetek Háza IX. Liliom u. 41.		19.00 Erdmann 3000 (D)	19.00 Saga Quartet (LT)	19.00 Oláh Kálmán, Meelis Vind, Barcza Horváth József, Markus Ketola (H-FI-EE)	
		20.00 Lotte Anker September Quartet (DK)	20.00 Aki Takase Fats Waller Project (D)	20.00 Tóth Viktor, Henry Franklin, Robert Ikiz (H-USA-SE)	
Jazz Dóm IX. Komor Marcell u. 1.	21.30 Bacsó Kristóf Quartet (H)	21.30 Georgi Kornazov's Horizons Quintet (F)	21.30 Han Bennink Trio (NL-B-DK)	21.30 Han Bennink Trio (NL-B-DK)	14.00-19.00 A Magyar Dal Napja - JazzDal Berki Tamás, Szőke Nikoletta, Emilio, Falusi Mariann, Váczi Eszter, Winand Gábor, Kozma Orsi, Mór Bernadett, Charlie, Babos Band, Mizar, Impresseve, Modern Art Orchestra
	22.30 Hans Ulrik Quintet (DK)	22.30 Dresch Mihály Quintet (H)	22.30 SG5 (H)		
Pincészház IX. Török Pál u. 3.	21.30 Alban Darche, Gadó Gábor, Sébastien Boisseau (F-H)	21.30 Alban Darche, Gadó Gábor, Sébastien Boisseau (F-H)	21.30 Alban Darche, Gadó Gábor, Sébastien Boisseau (F-H)	21.30 Alban Darche, Gadó Gábor, Sébastien Boisseau (F-H)	
Budapest Jazz Club VIII. Múzeum u. 7.	21.30 Gayer Mátyás Trió	21.30 Fekete-Kovács Quintet	21.30 Juhász Gábor Quintet	21.30 Juhász Gábor Quintet	
	jam session Bolla Gábor és barátai	Balázs József Trió	Oláh Tzumo Árpád Trió		
Fotocella Kávézó IX. Ráday u. 17.	21.30 Oláh Dezső Trió	21.30 Finucci Quartet	21.30 Smárton Trió		
iF Kávéház IX. Ráday u. 19.	21.30 Kovács Linda Quartet	21.30 Tóth Evelin- Szalai Péter Duó	21.30 Szőke Nikoletta Trió		
Jaffa Kávéház IX. Ráday u. 39.	21.30 Sweet Double	21.30 Ávéd-Csongrádi Quartet	21.30 Gereben Zita- Gyémánt Bálint Duó		
Spyl Restaurant IX. Ráday u. 34.	21.30 Fekete István Quintet	21.30 Nigun Trió	21.30 Szaniszló Richárd Trió		

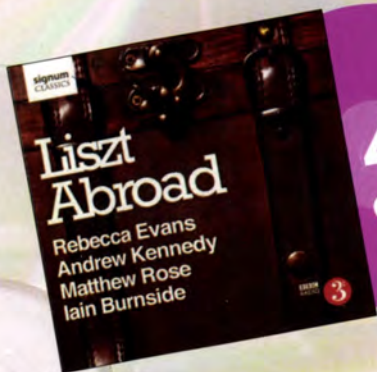
Támogatók / Együttműködő partnerek

Médiatámogatók

Szerkesztőségünk az alábbi lemezeket ajánlja olvasóink figyelmébe:

47.
oldal

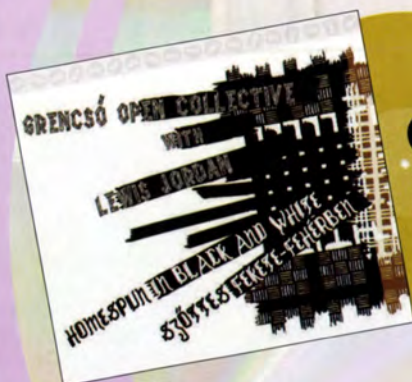
51.
oldal

53.
oldal

75.
oldal

93.
oldal

94.
oldal

95.
oldal

105.
oldal

GRAMMOFON Editor's Choice

DOSSZIÉ

Maestra

Nők a pulpituson

KALEIDOSZKÓP

BUDAPESTI ŐSZI FESZTIVÁL

Színek, kísérletek

KLASSZIKUS

Újfajta dimenziók

Beszélgetés Vidovszky Lászlóval

A TEHETSÉG KÖTELEZ

Azonosulni a művészi üzenettel

A genfi versenygyőztes: Várdai István

A Rendszer

Zeneoktatás venezuelai módra

ZENEKARI KÖRKÉP

Perzsiától Mozartig

Mohammad Motamedi a Trafóban

Rolléék a porondon

A Liszt Ferenc Kamarazenekar őszi bérlete

Budapesti Zenei Hetek

Haydn a középpontban

Haszonélvező az utókor

Strém Kálmán-émlékconcert a Zeneakadémián

Tátrai szellemi örökösei

Találkozás Ágoston András hegedűművésszel

KRITIKA

ZENÉS SZÍNHÁZ

Új ajtó nyílik

Judit kétszer: Vizin Viktória

Rejtett kisugárzás

Bátori Éva a 125 éves Operaházról

Szenvedély és szakértelem

Énekverseney Renata Tebaldi emlékére

Finisben a Mezzo Operaverseny

Zenei ritkaságok Salzburgból

Az új salzburgi intendáns: Alexander Pereira

Glyndebourne 75

Jövés-menés a Margitszigeten

KRITIKA

JAZZ

CÍMLAPSZTORI:

6 **Cassandra Wilson Budapestre jön** 80

Ifjú tehetség – Borbély Miklós 83

Egy hűséges muzsikuss: Berkes Balázs 84

Fél évszázad Bach

12 Jacques Loussier, a jazz klasszikusa 86

Balti Jazzfókusz Pesten

MOL Jazzfesztivál Budapest 88

Debreceni Jazznapok 2009

14 89

Koncertajánló

90

KRITIKA

92

18

VILÁGZENE

Huszonöt éves a Makám

19 Interjú Krulík Zoltánnal 102

20

KRITIKA

105

33

GRAMOFON-HANG

A sokcsatornás technika – 6. rész

34 Ujházy László tanulmánya 108

36

A zenemérnök

38 Győri János az SACD-technológiáról 112

40

42

46

60

64

66

67

68

70

71

72

73

CASSANDRA WILSON

Csudijó hang (80. oldal)

ÁGOSTON ANDRÁS

Tátrai szellemi örökösei
(42. oldal)

GLYNDEBOURNE-I ÉVFORDULÓ

Hetvenöt év a pázsiton (71. oldal)

JACQUES LOUSSIER

Fél évszázad Bach
(86. oldal)

GRAMOFON

Klasszikus és Jazz

1996-ban alapította:

Iványi Margó, Bösze Ádám,
Retkes Attila és Zipernovszky Kornél

Főszerkesztő: **Várkonyi Tamás**

Főszerkesztő-helyettes:

Albert Mária, **Bércesi Barbara**

Főmunkatárs: **Zipernovszky Kornél**

Művészeti vezető: **Práczy István**

Tördelőszerkesztő: **Kondor Anna**

A szerkesztőség tagjai:

Albert Mária (zenés színház)

Bércesi Barbara (jazz)

H. Magyar Kornél (világzene)

Ujházy László (Gramofon-Hang)

Várkonyi Tamás (klasszikus)

E számunk szerzői:

Albert Mária, **Aradi Péter**, **Bencsik**

Gyula, **Bércesi Barbara**, **Csurgai**

Dorottya, **Deseő Csaba**, **Dobrovits**

Orsolya, **Fittler Katalin**, **Friedrich**

Károly, **H. Magyar Kornél**, **Kálmán**

Zsuzsa, **Kozma Gábor**, **Laczkó**

Krisztián, **Lőrincz Judit**, **Márton Attila**,

Máté J. György, **Mesterházi Gábor**,

Molnár Szabolcs, **Ókovács Szilveszter**,

Pál Eszter, **Pallai Péter**, **Pödör Bálint**,

Pödör Eszter, **Réfi Zsuzsanna**, **Ifj.**

Szántó András, **Szászi Júlia**, **Székely**

György, **Teimer Gábor**, **Turi Gábor**,

Ujházy László, **Várkonyi Tamás**, **Veres**

Bálint, **Vörös Eszter**, **Zay Balázs**,

Zipernovszky Kornél

Címlapfotó:

International Music Network

A szerkesztőség címe:

H-1037 Budapest, Szépvölgyi út 99.

Telefon: (06-1) 430-2870

Fax: (06-1) 436-0101

E-mail: info@gramofon.hu

Honlap: www.gramofon.hu

Kiadja a **Klasszikus és Jazz**

Nonprofit Kft.

H-1037 Budapest, Szépvölgyi út 99.

Ügyvezető igazgató: **Várkonyi Tamás**

Nyomdai kivitelezés:

Publicitas Art-Media Kft.

H-1021 Budapest, Tárogató út 26.

Honlap: www.publicitas.hu

Megjelenik évszakonként.

Előfizethető a kiadó címén, telefonon,

faxon, e-mailben.

Az éves előfizetés ára: 3200 forint

A Gramofon megjelenését támogatja:

nka
Nemzeti Kulturális Alap

Maestra

Nők a pulpituson

**Az utolsó férfibástyá – így nevezte Elias Canetti valamikor a hatvanas években a karmesterséget. Azóta eltelt jó negyven év, és aligha mondható, hogy ne változott volna a nők helyzete. Amerikának is majdnem női elnökjelöltje lett – korábban elképzelhetetlenül fontos posztokon ott vannak a rátermettsé-
güket bizonyító hölgyek, akiket ma már tréfából sem lehet „a gyengébbik nem” skatulyába sorolni. A világ megannyi országában tucatnyi karmesternő fordul szembe estéről estére egy-egy szimfonikus zenekar jó száz muzsikusa-
val, s pálcáját felemelve teremti meg a zene csodáját. Gyanakvásra legfeljebb az adhat okot, hogy amikor legendás maestrókat emleget a szakma és a publikum, női név valahogy egy sem hangzik el, nem beszélve arról, hogy a nagy szimfonikus zenekarok zeneigazgatói posztjára a legtöbbször a férfikolléga a befutó, még ha van is női jelölt.**

➡ Szászi Júlia

Történetből nincs hiány. Amikor Ewa Strusinka pálcával a kezében, néhány perccel bemutatkozása előtt a varsói Zeneművészeti Akadémia folyosóján állt, egy régi vágású professzor – még csak nem is rosszindulatúan – figyelmeztette: szimfonikus zenekar élén nincs esélye, maradjon inkább a kórusoknál! Strusinka – akit nemrégiben a manchesteri Hallé (első hölgyként) asszisztens–dirigenssé fogadott – ma hálás szívvel gondol vissza az illetőre, hiszen akkori első gyors reakciója – „megmutatom neki” – megsokszorozta elszántságát. Pár évvel később, amikor a szentpétervári nagy nemzetközi versenyen szerzett első helyével a tarsolyában a Lengyel Nemzeti Filharmonikusokat vezényelte, a korábban oly szkeptikus úr is ott ült a fúvósok között, és a többiekhez hasonló bizalommal követte a hölgy pálcájának rezdüléseit. Ha ez a női karrier oly magától értetődő lenne, és csakis a tehetségen múlna, aligha ünnepezné a Hallé százötven éves történetének hatalmas eseményeként az első női karmester kinevezését. Eközben elég egy pillan-
rást vetni múltbéli koncertjeikre, s máris látható: volt azért példa, hogy vendég karmesterhölgyek álltak a pulpituson. Például Ethel Smyth 1915-ben, igaz, az ő egyetlen mű elvezénylésére korlátozott szereplése semmiféle visszhangot nem váltott ki. Nem úgy, mint amikor 1963-ban Nadia Boulanger Manchesterben egy

egész Hallé-koncertet vezényelt: a helyi sajtóból az érdeklődő olyan fontos részleteket is megtudott a nevezetes hölgyről, hogy mit fogyaszt reggelire. Egymást taposták a fotósok a próbán – amúgy hiába, Boulanger nem engedte, hogy kattintásaikkal zavarják a munkát.

Sokat segít a testbeszéd

Manapság van néhány hölgyzenész, aki kisebb-nagyobb, nemegyszer híres, magukat felettébb nagyra tartó zenészekből álló szimfonikus zenekarokat dirigál, tartós vagy alkalmankénti megbízásokkal. Ők saját példájukon látják az ellenük felhozott érvek napnál is világosabb cáfolatát. Azt tudniillik, hogy a karmesterség velejárója a hatalom és a dominancia, és ez összeegyeztethetetlen a hagyományos női szereppel. Márpedig – mondják a férfipártiak – a klasszikus komolyzene konzervatív, az életnek e területe semmiképpen nem lehet alkalmas a tradíció megtörésére. (Arról diszkréten hallgatnak, hogy már 1860-ban volt példa női karmesterre. Nem is akárhol: az oly konzervatív Bécsben neveztek ki Marie Gruner hegedűművésznőt a Ludwig Morelli Orchestra vezető karmesterének. A példátlan diadal ihlette Josef Strausst a *Die Emanzipierte* című darab megkomponálására).

Az érintetteknek gondot okoz a hiedelem arról, hogy a hatalom gyakorlása, annak éreztetése elengedhetetlen. JoAnn Falletta, a Buffalo Philharmonic Orchestra és a Virginia Symphony Orchestra zeneigazgatója azt meséli, hogy pályája kezdetén nem talált követhető modellt, hiába törte a fejét, hogyan juttathatná kifejezésre ezt a számon kért dominanciát. Az sem segített, hogy a kritikák rendszeresen kitértek hajviseletére vagy ruházataira, ráadásul keresztnevén emlegették. Ezek a régi tapasztalatok – amelyek mára azért alaposan megváltoztak – érlelték meg az elhatározását, hogy tesz valamit.

Nadia Boulanger 1963-as Hallé-koncertje nagy visszhangot váltott ki

Forrás: Gramofon-archív

JoAnn Falletta – a kritikák kezdetben nem hagyták szó nélkül hajviseletét sem

Az általa létesített egyesület, a League of American Orchestras kilenc karmesternő-tagja – valamennyien kisebb amerikai zenekarok élén állnak – rendszeresen találkozik tapasztalatcserére. A fiataloknak – mondja Falletta – már az is sokat jelent, ha tudják: másoknak is hasonló a tapasztalataik.

És persze vannak olyan alapkövetelmények, amelyekre egy férfinak gondolnia sem kell. Egy hölgyről valamilyen oknál fogva nem hiszik el, hogy képes a karmesterséghez szükséges fizikai erő kifejtésére. A karmesternőnek első pillanattól át kell törnie egy láthatatlan üvegfalat, amely elválasztja a zenekartól, le kell küzdenie a kételkedést. Sokat segít a testbeszéd – ha mereven a földet nézi, amikor a zenekart megszólítja, eleve vesztes. Amúgy – mondja Falletta – a zenekar bizalmát megszerezni senkinek sem könnyű: az első tíz másodpercben eldől a rokonszenv kérdése. És ez nem csak a nők gondja, gondoljunk csak arra, hány – egyébként elismerten jó – mestert nem fogad el például a Bécsi Filharmonikusok. Ez a patinás zenekar emellett nem is igen nevezhető nőpártinak: a magyar származású Lelkes Anna huszonhét évig hárfázott benne gyakorlatilag névtelenül – és a tévéközvetítésekben, filmfelvételekben láthatatlanul –, amíg nagy kegyesen, nem utolsósorban a nemzetközi közvélemény rosszallásának hatására taggá választották.

Férfipárti társadalom

Sikertörténet is akad azért. „*Hadd fejezzem ki magam a lehető legvilágosabban: Marin Alsop a világ egyik legjobb karmestere*” – Stephen Pettit, az Evening Standard nagytekintélyű zenekritikusa fogalmazott így, amikor az ötvenkét éves amerikai hölgy két éve a Baltimore Symphony Orchestra zeneigazgatója lett. A világ zeneértői előtt ismert, hogy Alsop mentorai között nem kisebb nevek szerepelnek, mint Leonard Bernstein és

HÓDOLAT LENNYNEK

A gyermek Marin Alsop szobájának falán két poszter pompázott: a Beatlesé és Leonard Bernsteiné. Amikor az előbb hegedűs tanulmányokat folytató Alsop a New York-i Filharmonikusok néhány tagjának ajánlásával Bernstein dirigens mesteriskolájába került, az egykori kislány fantasztikus álma vált valóra. A ma már befutott és tekintélyes maestra küldetése Bernstein zeneszerzői életművét folyamatosan az érdeklődés középpontjában tartani. Természetesen ő a főszereplője és szellemi „anyja” a londoni South Bank Center szeptember 20-i Bernstein Projektjének. Az úgynevezett Mass Rally délután ötkor kezdődik a Royal Albert Hallban: Alsop pálcája alatt válogatott muzsikusok játszanak részleteket Bernstein Miséjéből, Beethoven IX. szimfóniájából, és megszólaltatják a Candide című, operai igényű zenés játék nyitányát. Énekes kurzus, pódiumbeszélgetés a Bernstein gyermekekkel, Jamie-vel és Alexanderrel egészíti ki a programot.

Seiji Ozawa. 1989 óta – amikor karrierje a New York-i Leopold Stokowski Verseny győzteseként elkezdődött – Amerika és Európa legnevesebb szimfonikus zenekarait vezényelte már, tucatnyi díjat nyert el, lemezfelvételei eseményszámba mennek – az ő pályája tehát minden kollegina álma. Más kérdés, hogy ő maga még néhány éve élesen bírálta az amerikai viszonyokat, a férfipárti társadalmat, amely oly sok akadályt gördít egy nő szakmai kibontakozása elé. Angliában sokkal jobban megvalósíthatam volna önmagam – mondta, igaz, sokan nem értették: akkor már oly sok pozícióban bizonyított, nagy európai fővárosokban, Londonban, Berlinben visszatérő vendégkarmesterként ünnepelték. A szőke, rövid hajú, mindig mosolygós Alsop, akit az újságírók kommunikációs technikáiért is nagyra tartanak, a zenei tehetségen és tudáson kívül a tekintély kivívásának képességét is előkelő helyre sorolja.

Mit szólnak ehhez mások? A brit Andrea Quinn, a Royal Ballet és a New York City Ballet volt zeneigazgatója úgy véli, hogy amit a világ egy férfitől autoriter viselkedésként elfogad, sőt díjaz, azt egy nőnél önkényeskedésnek tekinti. Megoldást nem tud, mint ahogy a szintén brit Sian Edwards is legfeljebb a tapasztalatairól adhat számot. Egyszerű megfogalmazással: amikor 1993 és 1995 között az English National Opera zeneigazgatója volt, kettős hátrányt kellett leküzdenie: női mivoltát és fiatalságát. Ma azonban bizakodó, elsősorban azért, mert – mint mondja – a klasszikus zene világa átrendeződik, és az anyagi problémák, no meg a szabadúszó zenekarok számának növekedése sajátos módon kedvez a muzsikusként befogadásának. Mindenesetre az ötvenkilenc éves, kubai Odaline de la Martinez a Lontano Chamber Orchestra mellett megalapította az Európai Női Zenekart (European Women's Orchestra).

Odaline de la Martinez, az Európai Női Zenekar alapító karmestere

Az uruguayi Gisèle Ben-Dor a dél-amerikai művek specialistája

„SZERELMES VAGYOK A ZENÉBE”

MESKÓ ILONA talán a legismertebb női karmester a hazai mezőnyből. 2005-ben zeneszerzés szakon végzett a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen, jelenleg ugyanott tanul karmesterséget. A 2003 őszen alakult Ventoscala Szimfonikus Zenekar alapító karmestere, művészeti vezetője, emellett a Weiner Leó Zeneművészeti Szakközépiskolában tanít és korrepetitor. A nyár elején bejutott az 51. Besançon-i Nemzetközi Karmesterverseny szeptember 19-ei döntőjébe. Ezt eddig rajta kívül egyetlen magyar karmester sem mondhatta el magáról – nemtől és kortól függetlenül.

Meskó Ilona 2006 májusában úgy tartotta: a karmesterség alapvetően férfiszakma, határozottságot igényel, bár e képesség nem feltétlenül kapcsolódik a férfi nemhez. A nőknek viszont erősebb a beleérező képességük. Véleménye – három év zenekarvezetői

gyakorlattal gazdagodva – azóta nem változott, örül, hogy ugyanazt gondolja ma is. Szerinte nem igaz az, amit általában szokás felhozni: egy nőnek nehezebb eljutni odáig, hogy zenekar elé kerülhessen, illetve hogy kevésbé toleráns a zenekar, ha egy nő hibázik vagy határozatlankodik – nagy baj lenne, ha mindezt a nemére fogná. Ezek mentségek, önfelmentések – mondja. Ha a zenekar nem, vagy nem jól reagál, annak konkrét szakmai oka van: például rosszul jött be, rosszul emelte fel a pálcát. A jövőről is úgy gondolkodik, hogy az előmenetele, karrierje is kizárólag attól függ, mit tesz le az asztalra – tehát semmi köze sincs ahhoz, hogy nő. Egy karmesternél nemcsak az számít, hogyan vezényel, hanem a személyiség, a kisugárzás. Döntő lehet, az illető milyen típus: ráncigálható-e egyik földrészről a másikra,

vagy inkább otthon szeret gubbasztani. Ez minden emberben benne van, és attól függ, hogy aki a döntést hozza egy karmesteri kinevezésről, mit lát bele az illetőbe. A besançon-i versenyben Meskó Ilona mindenképp a lehetőséget látja, noha tudja, hogy számos olyan kollégával kell összemérnie tudását, akire felnéz, akiről régebben azt gondolta, majd egyszer autogramot kér tőle... Bent lenni azonban a húszas döntőben mindenképp esély, mert ezt a versenyt a legfontosabb menedzserek is figyelik. Vagyis baj nem történhet. Nem érdemes azon gondolkodni, kivel akarják megnyeretni, mert ha valaki nagyon jó, arra úgyszólván felfigyelnek, akkor is, ha nem győz.

Ha körülnézünk a hazai hangszeresek menedzsmentjében, ott is látható „némi” eltolódás a férfiak javára (konkrétan: egyetlen fiatal nő sem szerepel a kínálatukban) – de Meskó Ilona szerint ezek az előnyök-hátrányok egy orvos, egy marketinges esetében ugyanígy fennállnak. Létezik viszont az a nagyság – mondja –, amikor egy nőt akkor is megvárnak, ha épp szül. Másrészt, gyerek mellett is lehet parkoló pályát találni, ahonnan visszatérhet az ember. Az is

biztos azonban, hogy ha valaki karrierje elején egy ajánlatra nemet mond, hiába vár újabbra – miközben Ilona maga sem biztos benne, hogy otthagyna csapat-paport mondjuk egy külföldi állásért. Ez is habitus kérdése – meg élethelyzeté is. Ha ez most vetődne fel, maga se tudja, hogyan döntene – de örül, hogy az élet tartogat még váratlan helyzeteket.

Abban a bizonyos 2006. májusi interjúban azt is mondta, hogy aki valamely zenekari hangszeren játszik, annak könnyebb megtalálnia a hangot a zenészeivel. Zongorista–zeneszerző előképzettségével vajon ma is érzi-e a hiányát annak, hogy zenekari hangszeren játsszon? A válasz az eddigieknél kevésbé határozott nem. Nyolc éve tanít fuvolistákat, a kisebbek nem hiszik el, hogy nem fuvalózik. Ehhez jön a zenekari rutin. Ráadásul a Zeneakadémia

is nagyon figyel azokra, akitől hangszer-specifikus ismereteket tanulhat. Ligeti Andrást említi, akitől a vonásnemek lehetőségeit tanulta. Fricsay példáját – őt karmesternek nevelték, emiatt gyerekkorában minden hangszercsoportból meg kellett tanulnia az egyiken játszani – irányadónak nevezi: aki kinlódott egy hang megszólaltatásával, az tudja igazán, mi várható el a zenészekről. A hangképzés a zenekari játék nyitja, ugyanakkor a karmesterség pszichológia, terelgetés, energia-oda-visszaadás. Nem kizárólag partitúra kérdése: emberekkel kell dolgozni. Az ebben szerzett pszichológiai gyakorlatnak köszönhetően ma már nem érzi hiányát a hangszeres tudásnak.

A repertoárról ugyan nem maga dönt, de ha rajta múlna, legtöbbet romantikus műveket vezényelne. És mindenképp operát. A Beethoven-szimfóniákkal azonban még várna. Igazán az operák miatt lett karmester, és ez is az álma: nap mint nap lemenni a zenekari árokba... Mostanában olyan zenét szokott hallgatni, amit tanul. Kedvenc karmesterként a maiak közül James Levine-t nevezi meg, kissé bizonytalanul, mert nem igazán kedvenc, csak „nagyon jó”. Aztán szóba jön Kobayashi, akitől el tud ájulni, noha tudja, hogy nem lehet zenekart nevelni érdemi próbák nélkül. A régebbi karmesterek közül egyértelműen Bernsteinre említi. Nála minden belépés más emberi karaktert jelent. A karmesterség és zeneszerzés összefüggéséről pedig így vélekedik: a zenekari rutin óhatatlanul hat a zeneszerzői munkára. Aki bajlódott már zeneszerzőként egy átvezetéssel, eltöltött két napot nyolc ütemmel, az másképpen áll a vezénylendő műhöz, „jobban értékeli” a mesterek megoldásait. Itt is a sokszínűség a lényeg: aki nem érti a könnyűzenét – hogy a monoton tam-tamnak mi a pszichológiai értelme –, az nehezebben tartja a tempót egy kétgyedese, „monoton” műben. És hosszan sorolja a példákat, majd hozzátesszi: „szerelmes vagyok a zenébe”.

Mesterházi Gábor

A hölgyek sem véletlenek

Minden kontinens „kitermelte” a maga kiváló karmesternőjét. Az ausztrál Simone Young otthoni elkötelezettségei mellett a hamburgi operaház fő-zeneigazgatójaként ismert, és szerződését most hosszabbították meg 2015-ig. Az uruguayi Gisèle Ben-Dor a Santa Barbara Symphony Orchestra dirigense – ő elsősorban a dél-amerikai kompozíciók interpretálásának nagy mestere. Emmanuelle Haïm, aki szülei révén magyar zenei kapcsolatokat is ápol, a barokk zene specialistája. Előbb a csembalónál ülve, a kor legnevesebb szakértői, William Christie, Marc Minkowski, Christophe Rousset előadásain tanulta meg az irányítást, a stílus hatásos közvetítését. Majd megalakította saját együttesét, a Le Concert d'Astrée-t, amelynek élén a mesterek elismert konkurensévé vált. A harmincnégy éves, kínai Xian Zhang most még nem ért célba, nem ő váltja az idén visszavonuló Lorin Maazelt a New York-i Filharmonikusok élén. Azonban még fiatal, szép feladatokkal és sikerekkel a háta mögött – a Drezdai Staatskapelle fontos állomás volt –, és jövőre Amszterdamban megint bizonyíthat. Az alig 155 centi magas Xian Zhang, a négy évvel ezelőtti kínai karmesterverseny győztese elismeri,

TERMÉSZETES FEJLŐDÉS

A 25. Szombathelyi Bartók Szemináriumon nem csupán egy (valamilyen) Bartók-művel kellett megbirkózniuk a karmesternövendékeknek, hanem együtt kellett működniük az énekes és rendező-növendékekkel. A kurzus tárgya ugyanis A kékszakállú herceg vára volt. A nyolc fiatal karmester mellett két ifjú hölgy is a karmesteri pódiumra állhatott a zárókoncerten, a mű teljes előadásán. Az erős személyiségű, ausztrál Carolyne Watson az ötödik ajtóval, a lengyel Monika Stefaniak az opera zárójelenetével birkózott meg sikerrel. A mesterek: Eötvös Péter és Vajda Gergely elégedetten nyilatkoztak teljesítményükről, az orosz iskolából érkező lengyel lányunk még közös ajánlólevelet is adtak az oklevél mellé. Eötvös Péter szerint természetes, szerves fejlődés eredménye, hogy a nők meghódították a karmesteri dobogót. Vajda Gergely úgy látja, Szombathelyen a világtendencia mutatkozott meg, korábban hébe-hóba tűnt föl egy lány, most kettőjükkel megduplázódott az arány. Változik a tradíció – jegyezte meg: a karmesterség a férfiak klubja volt, most már nem az, és erre az idő is megérett. „Watson és Stefaniak nagyon megfelelt. Nem említhetek olyan hibát, amit női mivoltukkal hozhatnák összefüggésbe.”

Xian Zhang jövőre Amszterdamban megint bizonyíthat

Az Ensemble intercontemporaint 2006 óta vezeti Susanna Mälkki

hogy bizonyos képességek vagy inkább tulajdonságok hiánya a férfi kollégák mögé sorolják. Nem tud például elég arrogánsnak tűnni, és ezzel éreztetni, hogy ő a főnök – igaz, rajongói éppen ezért szeretik, no meg mozdulatainak eleganciájáért, precizitásáért. S ne felejtjük el, hogy az egyik – ha nem a – legrangosabb kortárs zenei együttes, a Pierre Boulez alapította Ensemble intercontemporain művészeti vezetője, vagyis első embere 2006 óta a negyvenéves finn hölgy, Susanna Mälkki.

Az optimisták az ő és Marin Alsop sikerét helyezik előtérbe, akik pedig nemigen hisznek a női emancipációban, azok Xian Zhang példáját hozzák elő, csóválják a fejüket, és mondogatják: lám-lám. Azért az sem tagad-

ható, hogy maguk a hölgyek sem éppen véletlenek, főként, mert oly sokukból hiányzik a hit, az önbizalom. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint egy tavalyi statisztika: a brit konzervatóriumok karmester tanszakaira jelentkező negyvennyolc pályázó közül mindössze nyolc nő volt. A Hallé pályázatára, amit végül Ewa Strusinka nyert meg, nyolcvan jelentkező volt: hetvenegy férfi és kilenc nő. Az arányokat tekintve igazán csoda, ami történt. Avagy: Ewa Strusinka kiemelkedően jó.

További érdekességek női karmesterekről (angol nyelven):

www.kapralova.org

www.juilliard.edu/update/journal/j_articles476.html

**Művészetek
Palotája**
Budapest

Élmény! Minden tekintetben.

www.mupa.hu

Bartók Béla Nemzeti
Hangversenyterem
19.30

2009. október 7.

Szemző Tibor–Sári László: **Csoma**

Opéra cinématique
Mesélő: **Törőcsik Mari**

Bartók Béla Nemzeti
Hangversenyterem
19.30

2009. október 25.

Hilliard Ensemble & Arditti Quartet

Bartók Béla Nemzeti
Hangversenyterem
19.30

2009. október 26.

Osztrák–Magyar Haydn Zenekar

Vezényel: **Fischer Ádám**
Közreműködik: **Boldoczki Gábor** – trombita

Bartók Béla Nemzeti
Hangversenyterem
19.30

2009. október 27.

ORGONAUTAK: PÁRIZS

Fassang László à la française

Fesztivál Színház
19.00

2009. október 30., 31., november 1., 2., december 6., 7.

Friedrich Schiller: **Ármány és szerelem**

A Művészetek Palotája és a Nemzeti Színház közös produkciója

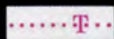
Bartók Béla Nemzeti
Hangversenyterem
19.30

2009. november 5.

Cassandra Wilson (USA)

Solo Jazzy

STRATÉGIAI
PARTNEREINK

STRATÉGIAI MÉDIA-
PARTNEREINK

Jegyek kaphatók a Múpa jegypénztárban 1095 Budapest, Komor Marcell u. 1. (tel.: 555-3360), a Concert & Media jegyirodában (tel.: 455-9000), a Libri könyvesboltokban, valamint az online jegypénztárakban.
A Múpa szakmai támogatója a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem.

ISO 9001:2000

Színek, kísérletek

A Budapesti Őszi Fesztivál (BÖF) sok éve a kortárs művészet és a kortárs zene egyik jelentős eseménye. Október 9. és 18. között idén sem lesz hiány izgalmas, kísérletező produkeciókból: A cimbalom színei című esten a kiváló jazzmuzsikus, Lukács Miklós és kvintettje kerül reflektorfénybe, Eötvös Péter szerzői estjét a franciaországi Ensemble Linea jegyzi, az Amadinda Ütőegyüttes pedig fiatal magyar zeneszerzők műveit játssza, fennállásának huszonötödik évfordulóján.

◆ Várkonyi Tamás

A cimbalom színei című esten a klasszikus kortárs zene és a jazz területén kísérletező művészek adnak egymásnak találgatást a Millenáris Teátrumban, október 13-án. Itt lesz Gergely fuvolaművész, Klenyán Csaba klarinétművész és Borbély Mihály saxofonos a Lukács Miklós Kvintettel koncertezik közösen; a kvintett tagjai: Lukács Miklós (cimbalom), Bacsó Kristóf (saxofon), Szandai Mátyás (nagybőgő), Szalai Péter (tabla) és Dész András (ütőhangszerek). A harminckét éves Lukács Miklós neve ma már fogalom a jazzberkekben, pedig végzettségét tekintve klasszikus zenén nevelkedett cimbalmos. Az improvizáció iránti affinitása a konzervatóriumi évek alatt bontakozott ki, de zeneakadémistaként fejlesztette tökélyre. A kilencvenes évek második felében, még 1999-es diplomaszerezése előtt szerepelt a Budapesti Fesztiválzenekar Liszt Hat magyar rapszódia című lemezén. Check It Out, Igor címmel 2005-ben improvizatív duólemezt készített a magyar jazz meghatározó alakjával, Szakcsi Lakatos Bélával. Több alkalommal is közreműködött Eötvös Péter Atlantis című művének előadásában, például a Varsói Őszi Fesztiválon, a Hamburgi Filharmonikusokkal és a torinói

RAI Zenekarral. A Lukács Miklós Kvintett fellépése után két nappal Szakcsi Lakatos Béla, Babos Gyula, Egri János, Csepregi Gyula, Kőszegi Imre emlékezik az egykori pályatársra, a nagybőgő Paganinijére, vagyis Pege Aladárra, aki októberben ünnepelné hetvenedik születésnapját.

4 + 1

Október 11-én négy fiatal – harmincöt év alatti – magyar zeneszerző alkotásai csendülnek fel a Thália Színházban, az Amadinda Ütőegyüttes előadásában. A rendkívüli lehetőség, hogy professzionális előadók játsszák el kompozícióikat Horváth Balásznak, Kerékfy Mártonnak, Sztójánov Georginak és Juhász Balásznak adatik meg. De semmiképp sem véletlenül: az idén huszonöt éves Amadinda szándékosan nem retrospektív műsort állított össze az ünnepi alkalomra, hanem a „jövő zenéiből”, a legújabb generáció kompozíciói közül válogatott. A Rácz Zoltán vezette kvartett negyedszázados történetének csúcspontjait alighanem John Cage, Ligeti György és Steve Reich nekik írt darabjai jelentik (az utóbbi szerző

Lukács Miklós kvintettjével ad izgalmas koncertet

Az Amadinda fiatal szerzők és Steve Reich alkotásaival ünnepel

kompozícióit idén decemberben mutatják be a Művészetek Palotájában). A műsort Reich – aki a koncert időpontjában már nyolc nappal túl lesz 73. születésnapján – Dance Patterns című, 2002-ben írt alkotásának magyarországi bemutatója zárja.

Hisztérikus dialógus

A tizenhárom tagú, strasbourgi kortárs zenei kamaracsoport, az Ensemble Linea viszonylag fiatalnak számít: 1998-ban alakult, Eötvös Péter egyik hűséges és odaadó tanítványa, Jean-Philippe Wurtz kezdeményezésére. A

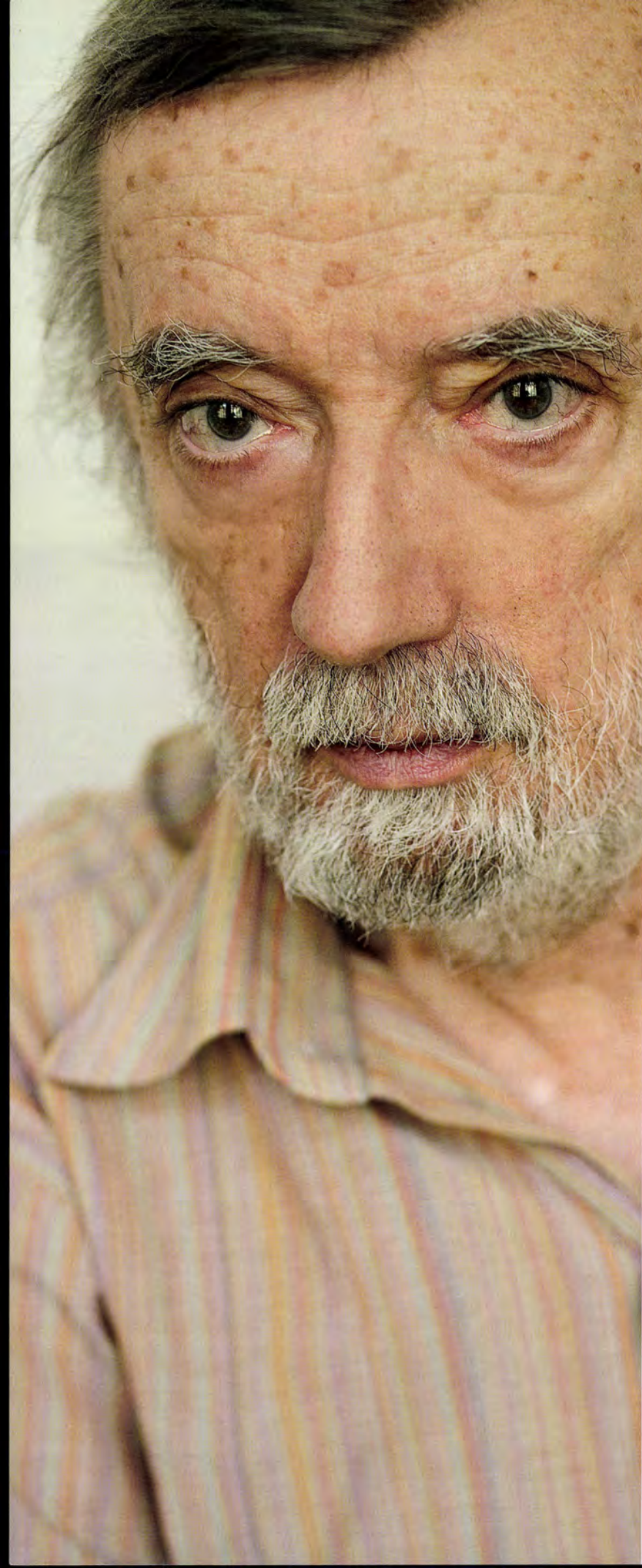
BŐF idejére, október 11. és 17. között a francia csapat Budapestre teszi át székhelyét, hogy azt a hét napot Eötvös Péter művészetének szentelje. Néhánynapos nyilvános próbaidőszakot és workshopot követően, október 14-én a Trafóban, szerzői esten adják elő a magyar művészt öt kompozícióját (mindet magyarországi bemutatóként), majd új, szintén Eötvös alkotásait prezentáló lemezük anyagát veszik fel, amely a BMC gondozásában jelenik majd meg. Az Eötvös Péter művészetével szintén szoros kapcsolatban álló ausztrál – pontosabban: tasman – szoprán, Allison Bell kíséri el őket, aki a 2008-ban született, Octet Plus című műben, valamint a 2006-os Natasha kvartettben játszik majd főszerepet. Utóbbi alkotás azért ígérkezik izgalmasnak, mert a Három nővér, a Csehov-opera két alakjára koncentrálnak: a Natasa és Olga közötti hisztérikus dialógusban szoprán szólista képviseli az egyik, a hangszerek pedig a másik nővért. Ezt a művet éppen az Ensemble Linea szólaltatta meg a világon először, a zeneszerző jelenlétében, akivel rendszeres együttműködés alakult ki, és akinek alkotói világában a francia együttes otthonosan mozog. A Budapesti Őszi Fesztiválon bemutatandó műsort is az ő instrukciói alapján tanulták be, és adták elő idén márciusban, a franciaországi Caen városában, az Aspects des Musiques d'Aujourd'hui elnevezésű fesztiválon, amelynek díszvendége éppen a magyar komponista volt. (A szintén a Budapesti Őszi Fesztivál műsorát gazdagító, rendhagyó gitárművészetet képviselő Marc Ribot és a Marc Ribot's Ceramic Dog október 17-i koncertjéről a 33. oldalon közlünk előzetest.) ■

A Budapesti Őszi Fesztivál részletes programja:

www.bof.hu

Allison Bell, Eötvös Péter és Jean-Philippe Wurtz próbál

Újfajta dimenziók

Beszélgetés Vidovszky Lászlóval

A rendszerváltás huszadik évfordulója sokféle tekintetben foglalkoztatja a társadalmat – nincs ez másként a művészet területén sem. Különösen, ha olyan valakivel beszélgethet az ember, akinek alkotói útjában az 1989 előtti időszak épp olyan fontos, mint az azóta eltelt idő.

Vidovszky Lászlóval az Új Zenei Stúdióról, a '89 utáni kommunikációs és technikai fordulatról, az elektronikus médiumok lehetőségeiről, valamint a zene jövőjéről és örök jelenéről beszélgettünk.

➡ Veres Bálint

Gramofon: *Először is hadd kérdezzem a jelenről, de úgy, hogy a kérdést kerülő úton, a múlt-ra visszatekintve teszem fel. Korunk egyik nagy művészettörténésze, Hans Belting szerint a huszadik századi művészet történetét legalább annyira a politika írta, mint amennyire maguk a létrejött műalkotások. 1945 például mindenféle művészettörténeti felosztásban fordulópontot jelöl, jóllehet ez az évszám egészen másféle módon játszik szerepet a művészet történetében, mint mondjuk 1857 (Baudelaire és Flaubert párhuzamos fellépése) vagy 1863 (a Salon des Refusés áttörése). 1945 egyértelműen művészetén kívüli, világtörténelmi okokból jelent cezúrát a művészettörténetben, s nem valamely korszakos mű megjelenése okán. Ehhez hasonlít a hozzánk e tekintetben legközelebb álló, 1989-es esztendő is, amit mindmáig ugyanilyen határkönek tekintenek. Ön mit gondol minderről? Hogyan tekintünk 1989-re?*

Vidovszky László: Azt hiszem, a két fordulat közötti különbség fontosabb. 1945-ben egy legalább százötven éves értékrend szűnt meg egyik pillanatról a másikra. Mindent újra kellett gondolni. A zenében a darmstadti iskola, huszoneves fiatal emberek csoportja magától értetődően rendezte át a terepet – ennek párhuzamai a többi művészeti ágban is megtalálhatók egész Európában. 1989-ben viszont egy olyan rendszer esett szét, ami már 1956-ban megbukott, és aminek a fenntarthatóságáról már saját vezetői sem voltak meggyőződve.

Ha felidézük, kétségtelen, hogy '89-nek eufóriája volt, de az emberek a fordulatot nem megrendülésként vagy felfedezésként, hanem megkésett elégtétlenségként élték meg. Ebből számos nehézség adódik, például, hogy mit csináljak egy olyan szabadsággal, amit pusztán kárpótlásként fogadtam el, tudok-e élni vele, új energiaforrás-e, vagy csak egy mára kissé megfáradt ábránd visszaigazolása, ami semmilyen új felismeréssel nem jár.

G.: Az 1989-es fordulat kapcsán joggal hozhatnánk szóba az Új Zenei Stúdiót is, ami akkor már évek óta nem működött, a kilencvenes évek folyamán azonban – talán épp azért, mert már végérvényesen a múlt részét képezte – alapot adott arra, hogy a legendák iránti érzékenységet és a nosztalgikus érzületet táplálja.

V. L.: Kétségtelen, hogy az Új Zenei Stúdió furcsa formáció volt. Olyan tevékenységet folytattunk, aminek a párhuzamos megnyilvánulásai jó eséllyel várták a betiltást, a mi esetünkben azonban máshogy történt. Minket Simon Albert kezdeményezésére, abszolút gyanútlanul a KISZ Központi Művészegyüttes fogadott be, és évekig nem is foglalkoztak velünk. A tevékenységünk akkor vált kellemetlenné a politikai – és talán még inkább a szakmai – establishment számára, amikor például 1975-ben kéthetes magyar zenei programot szerveztek Párizsban, és itt az Új Zenei Stúdió – a jó nevű francia zenekritikus, Maurice Fleuret jóvoltából – igencsak exponált szerepet kapott. Ez az esemény kiverte itthon a biztosí-

tékot; ellengőz indult, csak addigra már nehéz volt a KISZ Központi Bizottságának visszakozni mellőlünk. A dolgot végül el is simították. Néha előfordult ugyan, hogy nem kaptunk útlevelet, vagy másféle módon hátráltattak, de lényegében biztosították, hogy bizonyos helyeken, alkalmakon (például a Korunk Zenéjén) megjelenhessünk, folytathassuk a munkánkat. Aztán a nyolcvanas évek első felében lassan szétszóródtunk – de ebben a politikának semmilyen része sem volt.

G.: Tehát 1989 az Új Zenei Stúdió egykori tagjai számára már nem jelentette a művészi pálya szabaddá tételének elementáris élményét?

V. L.: Nem.

G.: Ugyanakkor '89 nemcsak politikai, hanem gazdasági és kommunikációs fordulatot is jelentett. A korábbi állapotokhoz képest óriási mértékben nőtt meg a kulturális javakhoz való hozzáférés lehetősége, és beköszöntött a globális kultúra korszaka. Mindez kezdetben korántsem nélkülözte a pátosz mozzanatát, ám kérdéses, mi maradt mára ebből a pátoszból.

V. L.: 1989 előtt a kirekesztettség vagy elzártság bizonyos értelemben nagyobb függetlenséget adott a művészetben, mint ami ma elérhető. Nyugaton ugyan szerves szellemi élet működött, de ennek a szellemi életnek nagyon is jól meghatározott intézményi, pénzügyi, gazdasági, egyéb rendszerei voltak, amikhez a résztvevőknek feltétlenül illeszkedniük kellett. Más kérdés, hogy egy olyan rendszerben, amelyben az alkotónak a jogai is pontosan le vannak fektetve, ott azt is pontosan tudja, milyen eszközökkel és milyen célból lépjen föl. Ezzel szemben egy diktatórikus rendszerben éppen az a dolog motorja, hogy senki ne tudja meg, mi miért történik. Ebben a rendszerben számunkra, az Új Zenei Stúdióban a függetlenség ára az eszköztelenség volt – és ez egybe is vágott a társaság művészi programjával, ami pontosan az eszköztelenségre épült. Ami a fordulat utáni időket

illeti, hiánynak és mulasztásnak érzem, hogy '89 után a magyar kortárs zenei élet egyáltalán nem érezte feladatának, hogy teljes erővel rákapcsolódjon az európai kultúrára, és akármilyen agresszív módon is, de próbáljon jelen lenni – mint ahogy például a balti államok tették.

G.: *A kulturális jelenlétnek fontos eleme a művészet színvételének hatékonysága, a megfelelő kommunikációs technikák alkalmazása. Sokan mondják, többek között a már emlegetett Belting is, hogy manapság az egyedi műalkotást övező kontextus megteremtése vált a legfőbb művészeti feladattá, egyebek mellett a globális művészeti túltermelés következtében is.*

V. L.: Én úgy gondolom, hogy minálunk a hagyományos művészeti élet éppen ebben a vonatkozásban vált működésképtelenné, illetve teljesen feloldódott a szórakoztatóiparban, annak intézmény- és szempontrendszerében. Én még közvetlen haszonélvezőjeként sem vagyok túlzott híve a copyright lobbynak, s ami e tekintetben most reménnyel tölt el, az inkább a „hosszú farkok” (Long tail) néven emlegetett jelenség, ami az internetes kereskedelemben a raktározás és készleten tartás problémáját azonnal megoldotta. Itt ugyanis csak információt vesznek, nincsenek tárolási és elérhetőségi problémák. A webáruházak kínálatában nem ritka a milliós tételszám sem, miközben nincs olyan cím, amit havonta ne töltenének le legalább néhányan. Minden elérhető, és minden után van kereslet. Mindez persze egy új kérdést is felvet: a kultúrának egyik alapvető funkciója a közösségteremtés és valamifajta hierarchiának a megalkotása. A közösségeket ugyan létrehozza az internet, de nem hozza létre a különböző közösségek egymáshoz való viszonyát. Mennél inkább áttevődik a kommunikáció egy globális virtuális síkra, annál jobban eltávolodnak a szubjektumok az egyéb közösségi hierarchiáktól.

G.: *Abban, hogy az Új Zenei Stúdió ma sokak számára valamiféle legendás minőséget jelent, nem játszik-e szerepet, hogy a kortársi zene akkor és ott, egy időre magától értetődő kontextussal bírt? Hiszen a Stúdió keretein belül megszólaló darabok sosem lógtak a levegőben – ahogy nemegyszer a mai koncertlátogató érzi, ha kortárs zenére kerül a sor –, hanem egymást értelmezték, egymásnak váltak a kontextusává.*

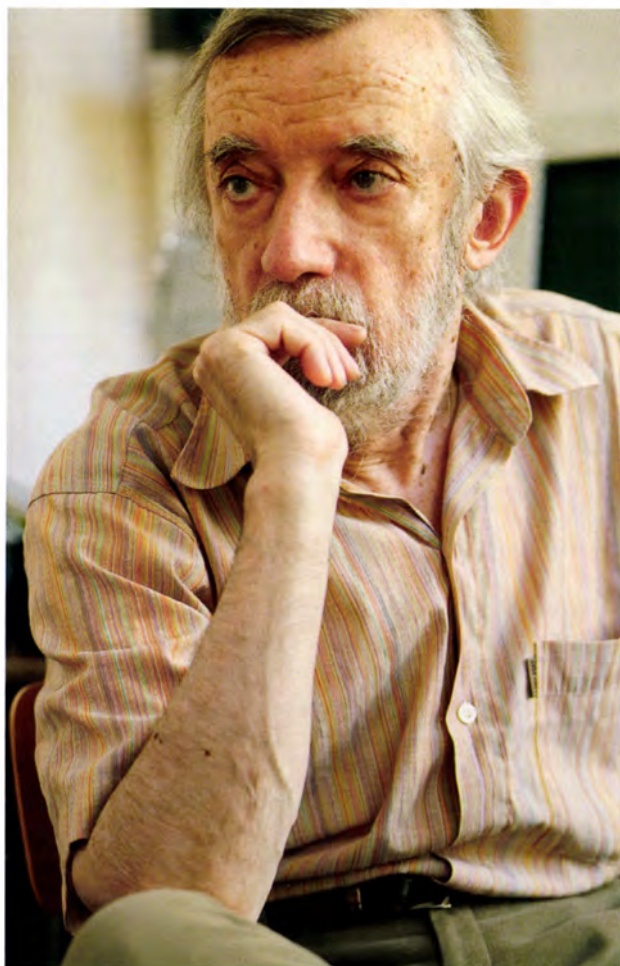
V. L.: A legendák egyik legbiztosabb forrása az információhiány. És kétségtelen, hogy nincs könnyű dolga annak, aki fel kívánja tárnai az Új Zenei Stúdió történetét, mert a fennmaradt dokumentáció hiányos, és gyakran pontatlan. De ami a kérdés lényegét illeti, arra valóban azt mondhatom: volt feladat, és volt kontextus. Magyarán nem emlékszem, hogy az ember bármivel kapcsolatban azt érezte volna: fölösleges, amit éppen csinál.

G.: *Az előzőekben kissé visszatekinttünk, hogy közelebb juthassunk a jelen problémáihoz. Most arra kérem, tekintsen a jövőbe! Érdekelne például, hogy mit vár a mai fiataloktól, azoktól, akik most lépnek alkotóművészi pályára, és akiket gyakran épp az olyan legendák inspirálnak, mint amilyen az Új Zenei Stúdióé?*

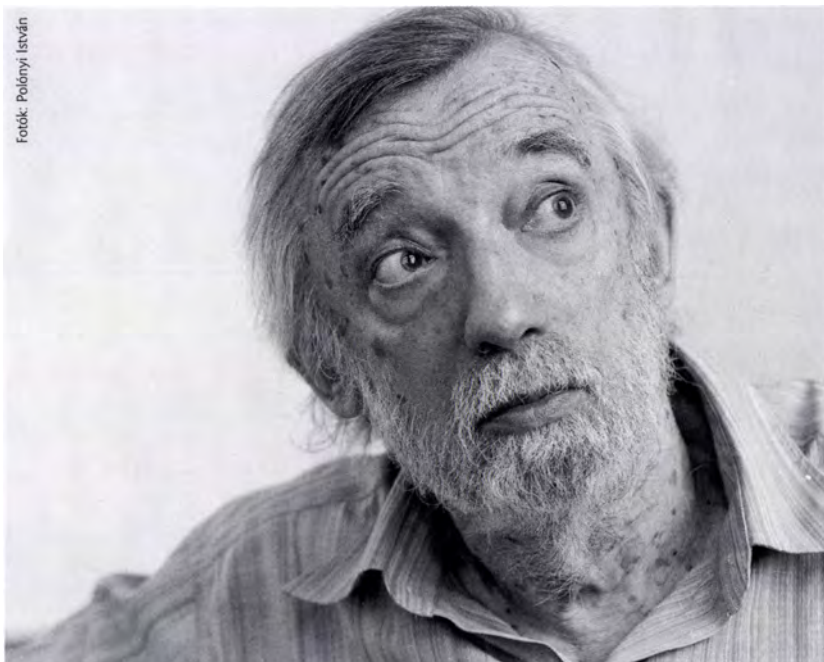
V. L.: Nem szívesen adnék ötleteket. Ezt nekik sokkal pontosabban kell tudniuk. Igaz, hogy ugyanabban a situációban élünk, de ők máskor léptek be ebbe a situációba, és egészen más dolgokat tartanak meghatározónak. Nekik ezeket kell továbbgondolniuk, olyan sajátosságokat, amiket én már nem ismerek. Mindeme különbségek mellett azonban vannak a szakmának technikái, amik tartósak. A zeneszerzésnek, amit mindannyian – idősebbek és fiatalok – művelünk, van egy erősen autochton jellege. Ez azt jelenti, hogy a fejlődés itt állandóan

önmagára utal. Kétségtelen, hogy vannak bizonyos pillanatok – Machaut, Monteverdi kora vagy az elektronikus zene megjelenése –, amikor egy addig ismeretlen, egészen új, külső szempont jelenik meg, aminek semmi köze az előzményekhez, és ez hallatlan megtermékenyítő erővel bír. Az elektronika – amiről Messiaen azt mond-

„A legendák egyik legbiztosabb forrása az információhiány”

Fotók: Polónyi István

az efféle felfedezések érvénybe lépése Magyarországon, különböző okok miatt, mindig elmaradt. Azokat a tapasztalatokat, amiket csak az élő koncertszituáció nyújthat, nem lehet megspórolni az elektronikus zene területén sem, ehhez azonban avatott és szakszerű kiszolgáló személyzetre lenne szükség – ami hiányzik, s aminek hiányát a szakirányú képzés létrehozásával lehetne orvosolni. Ez a képzés nem is annyira a zene létrehozásának mikéntjét tartaná szem előtt, hanem inkább a reprodukálás módozatait és minőségeit. Ebben az ügyben nagy a tudatlanság és az igénytelenség, ebből következik, hogy a közönség ilyen irányú kultúrája sem terjed túl olyan jelenségeken, mint például a surround hangzás méltánylása a moziban.

ta, hogy az elmúlt hatszáz év legfontosabb felfedezése – még ma is lehetne ilyen erőforrás, de ezt elég hamar föl-szívta és leegyszerűsítette a szórakoztatóipar. Ma a zenének elsősorban kívülről jövő impulzusokra van szüksége. Nyilván a helyzetemből is következik, de nagyon sajnálom, hogy a zene vizualizációjának az a formája, ami a klasszikus ellenpontban jelent meg, ma visszatorolódott. Én mindenesetre azokat a külső impulzusokat keresném vagy kerestetném, amelyek együtt tudnak működni olyan tradicionális tudásokkal, mint például a fúgaírás képessége.

G.: Kétségtelen, hogy a zenében régi hagyománya van a mesterségbeli tudás, a szakszerű finommunka tiszteletének, különösen itt, Kelet-Közép-Európában. Ezt a feladatot látja az elektronika és a digitális, valamint a tradicionális zenei tudás integrációjának jövőjét illetően is? Hiszen maga az integráció – például, ami az oktatást illeti – még akkor is várat magára, ha az elektronikus és a digitális forradalom egyaránt évtizedes múltat tekinthet már vissza a zene területén.

V. L.: Ezekben az esetekben maga a médium hordoz közvetlen felhajtóerőt. A hagyományos instrumentárium önmagában már nem generál új megoldásokat. Ami a zenében ötven évvel ezelőtt játszódtott le, az ma az építészetben látható a legnyilvánvalóbb módon. Amíg nem léteztek a mai CAD-szoftverek, addig a szó szoros értelmében el sem tudtak képzelni olyan épületeket, mint amilyeneket Norman Foster, Zaha Hadid és mások építenek. Az, hogy ma a legbonyolultabb felületeket és szerkezeteket is ki tudom számíttatni a számítógéppel, amit ceruzával és logarléccel lehetetlen, azt jelenti, hogy újfajta formák, friss gondolatok, új dimenziók jelenhetnek meg. Mindez alapvető. Az más kérdés, hogy

G.: Egy jó évtizeddel ezelőtti beszélgetésben úgy fogalmazott: minden magasrendű zene elragadtatást feltételez. Ez az álláspont nyilvánvalóan nem valamiféle „történelmi szükségyszerűséget”, hanem egy történelemfeletti érvényességet ambicionál. Ma is fenntartja álláspontját?

V. L.: Lehet, hogy ma már kicsit hűvösebben fogalmazok, de úgy gondolom, hogy ha az irodalom az ember és ember közötti kapcsolatok megfogalmazása, a képzőművészet pedig az ember és az őt körülvevő világ közötti dialógus, akkor a zene az embernek az univerzummal folytatott kommunikációja. A legnagyobb dimenzió, amit felfoghatunk – lehet, hogy erre mégiscsak az elragadtatás a legjobb kifejezés. ■

VIDOVSKY LÁSZLÓ

1944-ben született Békéscsabán. A Zeneakadémián Farkas Ferenc növendékeként végzett, majd 1970-ben fél éves UNESCO-ösztöndíjjal Párizsban tartózkodott, ahol Olivier Messiaen zeneszerzés-óráit is látogatta. Erkel- és Bartók-Pásztory-díjas zeneszerző. az Új Zenei Stúdió egyik alapítójaként, számos kiemelkedő társzenei vállalkozás együttműködőjeként a hetvenes évek közepe óta a magyar művészeti élet meghatározó alakja. 1984 óta a Pécsi Tudományegyetem, 1999-től a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem tanára. 2004-ben a Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjével tüntették ki. a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia rendes tagja.

Azonosulni a művészi üzenettel

Bár diplomakoncertje csak októberben lesz, Várdai Istvánnak addig is felkérésekkel teli a naptára. A csellóművész nyáron Genfben elkészítette első CD-felvételét, amelyen Elgar, Prokofjev, Janáček és Stravinsky művei szerepelnek. A fiatal muzsikust ebben a szezonban a hazai közönség is hallhatja, de a Távol-Keleten és a tengerentúlon is fellép.

◆ Réfi Zsuzsanna

A gordonkaművész elégedett a CD-vel, bár azt mondja, ha tőle függött volna, legszívesebben élő DVD-felvételre szavaz, ami még teljesebben visszaadja a koncertek varázsát, és segít megosztani a hallgatókkal a muzsikálás örömét. A lemezt versenygyőzelemnek köszönheti: a 63. Genfi Nemzetközi Zenei Versenyen első lett, és megkapta a közönségdíj mellett a Pierre Fournier- és a Coup de Coeur Breguet-díjat is. Ez már kilencedik győzelme volt, noha nem szereti a versenyeket, mert nem érzi szükségét

Várdai István a szólístafeladatok mellett a kamarazenét is fontosnak tartja

összemérni magát egy másik muzsikussal. E nélkül azonban lehetetlen érvényesülni. Az első meghívások a versenygyőzelemnek köszönhetőek, de a további felkérések már a teljesítménynek. A virtuóz technikánál lényegesebb, hogy izgalmas, egyéni produkciót tudjon nyújtani a művész.

Várdai István eldöntötte: több megmérettetésen a közeljövőben nem indul. Jelenleg a koncertekre való felkészülés és a hangversenyek töltik ki minden idejét. Nyáron Svájcban, Ausztriában, Franciaországban, Németországban, valamint Spanyolországban a Pablo Casals Fesztiválon és a Francia Rádió fesztiválján, Montpellierben, összesen húsz koncerten lépett pódiumra. Az őszi koncertszezon szeptemberben Baselben kezd, ahol Sostakovics I. csellóversenyét játssza, majd Varsó és Prága következik.

Október 8-án, a Zeneakadémián rendezi meg nyilvános diplomahangversenyét, amelyen Berkes Kálmán vezényletével és a Győri Filharmonikusokkal muzsikál. Ekkor Brahms Kettősversenyét adja elő Baráti Kristóf közreműködésével, majd – különleges állóképesség birtokában – Dvořák csellóversenyét is eljátssza, amelyet legutóbb a 2004-es Popper-verseny döntőjén játszott az MR Szimfonikusokkal. Fontosnak tartja, hogy a patinás koncertteremben lépjen közönség elé, hiszen tizenkét esztendeje jár a Zeneakadémiára. A műsort Győrben is megszólaltatják, egy nappal a budapesti hangverseny előtt.

A csellóművész október végén a Steinway Hallban, New Yorkban szerepel, egy amerikai alapítvány fiatal művészetet támogató nagydíjának nyerteseként. Novemberben a Zeneakadémia turnéján játszik Dél-Korea és Japán koncerttermeiben. Emellett impresszáriója, Bíró Csilla szervezésében ismét fellép a Trónörökösök a színen című sorozatban, az MTA Dísztermében. Várdai István most a leglényegesebbnek a repertoárépítést tartja, ami nem könnyű a folyamatos koncertezés mellett. Biztos és állandó pontot jelentenek életében Bach művei, de ugyanilyen örömmel játszik kortárs alkotásokat. Olyan kompozíciókat ad elő a legszívesebben, amelyek művészi üzenetével azonosulni tud. A szólístafeladatok mellett a kamarazenélést is fontosnak tartja.

Bízunk abban is, hogy előbb-utóbb végre saját mesterhangszere is lesz. Sikerült egy állami tulajdonban levő instrumentumot kapnia, ami ugyan alapos javításra szorul, de emellett egy genfi baráti kör is igyekszik segítségére lenni abban, hogy kiváló csellón játszhasson. Egy kivételesen szép hangú mesterhangszerrel sokkal jobban ki tudná fejezni azokat a gondolatokat, érzelmeket, amelyekkel a publikumot szeretné megajándékozni. Várdai István hisz ugyanis abban, hogy a megfelelő darabokat kell kellőképpen nyitott embereknek játszani, szellemi táplálékot is nyújtva a hallgatóságának. ■

További információ:

www.starlet.hu

A Rendszer

Zeneoktatás venezuelai módra

Különleges venezuelai ifjúsági zenekar híre járta be a világot az ezredfordulón. Olyan nagyságok kezdtek a dél-amerikai ország zeneoktatási rendszeréről beszélni, mint például Sir Simon Rattle. Az El Sistema hatására szimfonikus zenekarok százai jöttek létre, amelyekben több mint negyedmillió, többségében súlyosan hátrányos helyzetű családokból származó fiatal zenészt képeznek.

◆ Csurgái Dorottya / London

A nagy érdeklődést kiváltó zenekar az El Sistema kétszáz-nyolcvan legjobb zenészből álló Simón Bolívar Youth Orchestra. Venezuela első ifjúsági zenekarát 1975-ben alapította a karizmatikus José Antonio Abreu. Maestro Abreu lenyűgöző elszántsággal küzd napjainkban is a zene, a komolyzene és a művészeti oktatás elitista megközelítésének megváltoztatásáért. Hitvallása, hogy a zene, a művészet nem kiváltság, hanem minden gyermeket megillető emberi jog. Munkája eredményképpen oktatási épületek, előadóhelyszínek létesültek, tanárokat képeztek, és a gyerekek kezébe hangszereket adtak. Az oktatás lényege, hogy a gyerekek a kezdettől fogva zenekarban játszanak. Ez a közeg – emberi oldalát tekintve – szocializál, együttműködésre, önfegyelemre tanít; tartalmas szabadidő-töltést kínál, életcél ad, eltávolít a bűnözéstől, a drogoktól. Perspektívát is kínál, hiszen a diákok később tanárok, karmesterek, zenekarvezetők lehetnek. A szisztéma eredményei egyre látványosabbak lettek, ezért 1996-ban létrehoztak egy állami alapítványt – rövidítve FESNOJIV – az ifjúsági és gyermekzenekarok nemzeti szintű rendszerének működtetésére. Jelenleg Venezuelában országszerte mintegy 150 ifjúsági, 70 gyermekzenekar és 190 oktatási egység működik. Gustavo Dudamel (képünkön), napjaink világszerte ünnevelt fiatal karmestere maga is az El

Sistema neveltje, akivel nemcsak a nemzetközi zenei szcéná gazdagodott. A brit közönségnek a BBC Proms keretében, 2007-ben mutatkozott be a venezuelai zenekar, az azt 1999 óta vezető Dudamel vezényletével, óriási sikerrel. Hatására felpeszsdült a szigetország amúgy is aktív szakmai élete a zeneoktatás területén.

A kisebb vállalkozások tengeréből kiemelkedik az 1999 óta tevékenykedő Youth Music, a legnagyobb ilyen típusú alapítvány, amely a születéstől a 18. életévig támogatja a hátrányos helyzetű gyermekek zenei képzését (ma kétmillió gyermekkel állnak kapcsolatban). Másik jelentős szerveződés a Music Manifesto: a 2004-ben államilag létrehozott szervezetet ma független társulás irányítja, Darren Henley, a Classic FM ügyvezető igazgatója vezetésével.

2007-ben a brit kormány 330 millió font állami támogatást különített el a gyermekek zenei oktatásának segítésére, továbbá 2008 szeptemberében bejelentették a Fedezd fel a tehetséged! kísérleti sémát, amelyet tíz régióban az önkormányzatok „vezényelnek”. Törekvésük visszaállítani a művészeti és zeneórákat az állami oktatásban, heti öt órában, másrészt támogatni a szabadidős zenélést.

Skóciában sem tétlenkedtek: 2008-ban venezuelai minta alapján újtára indították a Sistema Scotland alapítványt, amelynek Big Noise elnevezésű programja gyermekek zenekari oktatását tűzte ki célul. Angliában, szintén az El Sistema mintájára jött létre az In Harmony nevű, hároméves kísérleti program, amely 2009 januárjától működik, és három város – London, Liverpool és Norwich – legelmaradottabb negyedeiből toborozza résztvevőit. A vállalkozást Julian Lloyd Webber csellóművész, Andrew Lloyd Webber öccse vezeti, és az állam finanszírozza a Music Manifestón keresztül. ■

Kapcsolódó honlapok:

www.fesnojiv.gob.ve; www.musicmanifesto.co.uk

www.inharmonyengland.com

www.makeabignoise.org.uk

Szabadság, értéktisztelet

Ránki Dezső és a Nemzeti Filharmonikusok

Az idei évadban kétszer is találkozunk a hazai koncertélet két meghatározó személyisége: Kocsis Zoltán vezénylete mellett Ránki Dezső novemberben Haydn egyik népszerű zongoraversenyét, tavasszal pedig Bartók I. zongoraversenyét játssza. Ránki Dezsőt kérdeztük a zenekarhoz és Kocsis Zoltánhoz fűződő viszonyáról.

☛ Kálmán Zsuzsa

Ránki Dezső először 1970. október 26-án lépett fel a Nemzeti Filharmonikusok elődjével, az Állami Hangversenyzenekarral, s az óta eltelt időszakban ezt még 113 közös hangverseny követte. Jól ismeri tehát nemcsak vezetőjét, Kocsis Zoltánt, akivel – mint fogalmaz – közös a zenei anyanyelvük, hiszen ugyanazokon a mestereken nőttek fel, hanem az együttést is. „Bartókot ma talán ez a zenekar játszik legjobban a világon, és ez Kocsis Zoltán érdeme, aki Bartók műveit az együttes repertoárjának gerincévé tette – mondja. – Ferencsik Jánossal mintegy félszáz hangversenyen játszhattam. Sokat tanultam tőle: nagyvonalúságot, szabadságot, a színvonal és az érték feltétlen tiszteletét. Ezt a hagyományt ennél az együttesnél ma Kocsis folytatja. Igazi vezéregyéniség. Rendszeres, alapos és fegyelmezett munkát végez a zenekarral – folytatja Ránki –, senki se veheti félvállról a próbákat; egyre jobban hallható ennek az eredménye. Kocsis nagy előnye, hogy maga is kiváló szólista lévén minden oldalról tökéletesen ismeri a műveket, emellett azt is pontosan tudja, kitől mit várhat el. Ez biztosságot ad zenekarnak, szólistának egyaránt.” Ránki Dezső és Kocsis Zoltán majdnem ötven éve muzikál együtt, s nem tagadják, időnként voltak, vannak köztük ízlés- és felfogásbeli különbségek. „Koncerten Zoli alkalmazkodik, de néha látom rajta, kifejezetten megtartóztatja magát, hogy a szólista elképzelése valósuljon meg. Ezt nem minden karmester teszi meg. Emlékszem, egyszer Amszterdamban Kondrasin vezényletével játszottam. A próba előtt a művészsobában gyakorolgtam, mikor berontott: Maga ezt milyen tempóban akarja? Mert én így – és mutatta. Szerencsére ez Zolival nem fordulhat elő. Az utóbbi ötven évben mindig megtaláltuk a közös hangot.” Sokszor jellemzik a Nemzeti Filharmonikusok együttesét azzal, hogy nem a könnyen megszerezhető népszerűsége törekszik. „Koncertjeik nemcsak kivitelben igényesek, de itthon ritkán játszott, nehéz műveket is adnak elő, sokszor a közönséget is komoly feladat elé állítva. Ez Kocsis és együttesének egyik legnagyobb érdeme, hiszen óriási a felelőssége annak, akinek ismertsége és elismertsége megengedi ezt a fajta közönségnevelést – mondja Ránki. –

Fotó: Felvégi Andrea

Ránki Dezső: Maradok inkább a zongoránál

Igazi missziót teljesít a zenekar, és nemcsak a Bartók-repertoárral, hanem XX. századi, kortárs művek műsorra tűzésével is. Ebben az évadban például Budapesten is előadják Schönberg Mózes és Áron című operáját, erre az egész világon kevesen vállalkoznak. Örömteli, hogy ezt a felelősséget magukra vállalják, és lehetőséget, reményt adnak a zenei közízlés fejlődésére, amire nagy szükség van.”

A kérdésre, hogy vajon ő nem latolgatta-e valaha, hogy Kocsishoz hasonlóan maga is karmesteri pálcát ragadjon, Ránki Dezső csak mosolyog: különleges adottság és meggyőző erő kell ahhoz, hogy valaki koncentrált figyelmet tudjon kelteni, az akaratát át tudja vinni egy egész zenekarnyi szuverén, tehetséges muzikusra. „Ez Zoliban megvan, magamban nem érzem – mondja. – Maradok inkább a zongoránál.”

A Nemzeti Filharmonikus Zenekar hivatalos honlapja:
www.filharmonikusok.hu

**MVM
KONCERTEK**

A Zongora The Piano 2009/2010

2009. szeptember 29. (kedd), 19.30 óra (ZAK)

Ching-Yun Hu

2009. október 22. (csütörtök), 19.30 óra (MÜPA)

Bogányi Gergely

2009. november 13. (péntek), 19.30 óra (ZAK)

Piotr Anderszewski

2009. december 9. (szerda), 19.30 (MÜPA)

Ránki Dezső

2010. január 18. (hétfő), 19.30 óra (MÜPA)

Fazil Say

2010. március 13. (szombat), 19.30 óra (MÜPA)

Oleg Maisenberg

2010. április 15. (csütörtök), 19.30 óra (MÜPA)

Grigory Sokolov

Művészetek Palotája / the Palace of the Arts
Zeneakadémia / Liszt Academy

Bérletek és jegyek vásárolhatók a Zeneakadémia jegypénztárában. Budapest VI. ker. Liszt Ferenc tér 8.
Tel.: 06-1-3420179

A bérletek lefoglalhatók a jakobikoncert@gmail.com e-mail címen is!

Tickets are available in the box office of the Liszt Academy, phone: 00-36-1-3420179

A hangversenysorozat főszponzora: Támogatók:

magyar villamos művek

NÉPSZABADSÁG
A tájékozottság magabiztossá tesz.

nka
Nemzeti Kulturális Alap

KÁRPÁTIA
ÉTTEREM ÉS SÖRÖZŐ

www.jakobikoncert.hu

jakobikoncert@gmail.com

Brundibár: túlélő a nézőtéren

Operaelőadás a Budapesti Mahler-ünnepen

Az idei Budapesti Mahler-ünnepen ismerheti meg a magyar közönség a cseh Hans Krása Brundibár című gyermekoperáját. Fischer Iván és a Budapesti Fesztiválzenekar (BFZ) a szeptember 9-i két előadás után, október és december között további tíz előadást tervez iskolákban, gyerekközpontokban és -közösségekben.

➔ Albert Mária

Jelenet a műből egy cseh fiúköros, a Boni pueri előadásában

Az előadás szerves folytatása a két évvel ezelőtt szintén a Mahler-sorozatban bemutatott Ullmann-operának, az Atlantisz császáranak. Fischer Iván zeneigazgató szerint a Brundibár hihetetlen boldogságot és erőt adott a theresienstadti (Terezín) koncentrációs tábor rabjainak 1943 szeptembere és 1944 szeptembere között. A felnőtt muzikusok és a gyerekek csak így, zenei-színházi nyelven fejezheték ki közös akarataikat, vágyaikat. Egy év leforgása alatt ötvenöt előadás, vagyis hetente legalább egyszer eljátszották, amíg tovább nem hurcolták őket Auschwitzba. Az előadásokra egy dokumentumfilm készült az opera történetéről Győri László szerkesztésében, ő írta a műsorfüzet egyik tanulmányát is, amely a tábor zenei életét mutatja be. A filmet minden előadás előtt levetítik, hogy a közönség értse a mű hátterét és keletkezéstörténetét. A BFZ-nek sikerült felkutatnia az egykori theresienstadti előadás egyik résztvevőjét és túlélőjét. Az Izraelben élő magyar Simon Szegeli elfogadta a zenekar meghívását, és eljön a budapesti előadásokra.

„Talán semmi nem teheti az 1940-es évek szomorú történetét érzékelhetőbbé a mai kor fiataljai számára, mint ez a gyerekeknek írt, gyerekek által előadott, és gyerekeknek szóló alkotás” – hangsúlyozta az előadásra készülve Fischer Iván. Az operát most is kizárólag gyerek-

szereplők énekelik: a Budapesti Énekes Iskola, az MR Gyermekköros és a Magyar Állami Operaház Gyermekkarának szólistái. Adolf Hoffmeister librettóját Rajk Judit fordította magyarra.

A cselekmény az európai meseirodalom vándormotívumaiból szövődött: két testvér, Aninka és Pepiček a városba mennek, hogy beteg édesanyjuknak tejet szerezzenek. A tejárús ingyen nem akar adni, elhatározzák hát, hogy énekléssel gyűjtenek egy kis pénzt a piacon. Brundibár, a kintornás a konkurenciától félve elkergeti őket. Állatok, a bátor Veréb, a hízog Cica és a bölcs Kutya sietnek a segítségükre, az ő és a többi gyerek támogatásával végül sikerül elkergetniük a gonosz Brundibárt, és megszerezniük a tejet.

A Brundibárt Krása és Hoffmeister az oktatási tárca által 1938-ban meghirdetett gyermekopera-pályázatra írta. A díjkiosztásra azonban már nem kerülhetett sor, a német megszállás „okafogyottá” tette. A darab 1942-ben két előadást ért meg, Rafael Schächter a prágai zsidó árvaház vezetőjének ötvenedik születésnapjára készülve kezdte el betanítani az árvaház lakóinak. Munkáját nem fejezhette be, 1941. november 27-én Theresienstadtba hurcolták. A prágai zsidó árvaház gyerekei és tanárai 1943 nyarán kerültek Terezínbe, ahol – ez a sors iróniája – a Brundibár előadására sokkal kedvezőbbek voltak a feltételek, mint Prágában. Nyolc-tíz héttel a Nemzetközi Vöröskereszt delegációjának látogatása után, 1944. szeptember végén az összes gyereket Auschwitzba küldték. Amikor 1945 márciusában náci funkcionáriusok újabb vöröskeresztes küldöttség látogatására számítottak, elrendelték, hogy újra vigyék színre a Brundibárt. Csakhogy hiba csúszott a számításukba. A darabot már nem volt kinek megtanítani. A 21855-ös számon regisztrált foglyot, Hans Krását, a Brundibár szerzőjét Rafael Schächterrel, Viktor Ullmann-nal és Pavel Haasszal együtt, 1944. október 17-én az auschwitzi gázkamrában gyilkolták meg. ■

A Budapesti Fesztiválzenekar hivatalos honlapja:
www.bfz.hu

Magyar Telekom
Szimfonikus
Zenekar

Keller András
zeneigazgató

Magyar Telekom
Szimfonikus Zenekar
2009/2010 évad bérletei

BEETHOVEN- BARTÓK BÉRLET MŰVÉSZETEK PALOTÁJA

2009. szeptember 20. 19.30

Beethoven: Coriolan – nyitány
Bartók: Concerto két zongorára és zenekarra
Beethoven: V. szimfónia
Közreműködik:
Klukon Edit és Ránki Dezső – zongora,
Rácz Zoltán és Holló Aurél – ütőhangszerek
Vezényel: **Keller András**

2009. október 8. 19.30

Beethoven: III. Leonóra – nyitány
Bartók: III. zongoraverseny
Beethoven: VI. „Pastorale” szimfónia
Közreműködik: **Ránki Dezső** – zongora
Vezényel: **Keller András**

2009. november 18. 19.30

Beethoven: Egmont nyitány
Bartók: I. zongoraverseny
Beethoven: Cavatina a B-dúr vonósnégyesből
Beethoven: I. szimfónia
Közreműködik: **Ránki Dezső** – zongora
Vezényel: **Keller András**

2010. március 16. 19.30

Beethoven: István király – nyitány
Bartók: II. zongoraverseny
Beethoven: III. „Eroica” szimfónia
Közreműködik: **Ránki Dezső** – zongora
Vezényel: **Keller András**

BACH
ÉS A XX.
SZÁZAD
THÁLIA SZÍNHÁZ

2009. november 25. 19.30

Közreműködik: **Bogányi Gergely** – zongora
Vezényel: **Takács-Nagy Gábor**
2010. január 25. 19.30
Közreműködik: **Kim Kashkashian** – brácsa
Vezényel: **Keller András**
2010. március 7. 19.30
Közreműködik: **Keller András** – hegedű,
**Schola Cantorum Budapestiensis, Szent Efrém
Férfikar** (műv. vez.: Bubnó Tamás és Mezei János)
Vezényel: **Rácz Zoltán**

2009/2010
bérletvásár
jegyek kaphatók
az ismert
jegyirodáknban!

ROMANTIKUS BÉRLET MŰVÉSZETEK PALOTÁJA

2009. november 1. 19.30

Brahms: Német Requiem
Közreműködik: **Purcell Kórus**
(művészeti vezető: Vashegyi György)
Vezényel: **Keller András**

2010. január 11. 19.30

Magyar Szimfonikus Körkép
Brahms: d-moll zongoraverseny No.1
Kurtág: Új üzenetek zenekarra
Brahms: II. szimfónia
Közreműködik: **Várjon Dénes** – zongora
Vezényel: **Takács-Nagy Gábor**

2010. február 15. 19.30

Brahms: Akadémiai ünnepi nyitány
Lutoslawski: Csellóverseny
Schubert: „Nagy” C-dúr szimfónia
Közreműködik: **Perényi Miklós** – gordonka
Vezényel: **Keller András**

2010. április 28. 19.30

Brahms: Változatok egy Haydn témára
Brahms: Kettősverseny
Brahms: I. szimfónia
Közreműködik:
Baráti Kristóf – hegedű,
Fenyő László – gordonka
Vezényel: **Kocsis Zoltán**

2010. május 19. 19.30

Brahms: Tragikus nyitány
Berg: Hegedűverseny
Bruckner: IV. „Romantikus” szimfónia
Közreműködik: **Keller András** – hegedű
Vezényel: **Takács-Nagy Gábor**

MANÓ BÉRLET TELEKOM ZENEHÁZ

Sípval, dobbal, nádihegedűvel
Közreműködik: **Méhes Csaba** pantominművész
Művészeti vezető: **Iván Gábor**
A hangversenyek időpontjai:
2009. október 11. vasárnap 11.00
2009. november 29. vasárnap 11.00
2010. február 28. vasárnap 11.00
2010. május 9. vasárnap 11.00

FISCHER ANNIE BÉRLET THÁLIA SZÍNHÁZ

2009. október 18. 19.30

Haydn: D-dúr Scherzando
Mozart: D-dúr zongoraverseny
Mozart: D-dúr rondó
Haydn: D-dúr „Óra” szimfónia No. 101
Közreműködik: **Elisso Virsaladze** – zongora
Vezényel: **Vashegyi György**

2009. december 14. 19.30

Haydn: F-dúr Scherzando
Mozart: F-dúr zongoraverseny
Mozart: C-dúr zongoraverseny
Haydn: B-dúr szimfónia
Közreműködik: **Katja Skanavi** – zongora
Vezényel: **Keller András**

2010. február 25. 19.30

Haydn: E-dúr Scherzando
Mozart: D-dúr zongoraverseny
Mozart: A-dúr rondó
Haydn: Esz-dúr szimfónia
Zongorán közreműködik
és vezényel: **Rohmann Imre**

2010. április 14. 19.30

Haydn: E-dúr Scherzando
Mozart: C-dúr zongoraverseny
Mozart: Esz-dúr zongoraverseny
Haydn: Sinfonia Concertante B-dúr
Zongorán közreműködik
és vezényel: **Alexander Lonquich**

2010. június 9. 19.30

Haydn: G-dúr Scherzando
Mozart: Esz-dúr zongoraverseny
Mozart: C-dúr zongoraverseny
Haydn: D-dúr szimfónia
Közreműködik: **Alekszej Ljubimov** – zongora
Vezényel **Keller András**

PINOKKIÓ BÉRLET TELEKOM ZENEHÁZ

Zene tánclépésben
Művészeti vezető: **Lakatos György**
A hangversenyek időpontjai:
2009. november 8. vasárnap 15.00
2009. december 20. vasárnap 15.00
2010. február 7. vasárnap 15.00
2010. április 18. vasárnap 15.00

Partnereink:

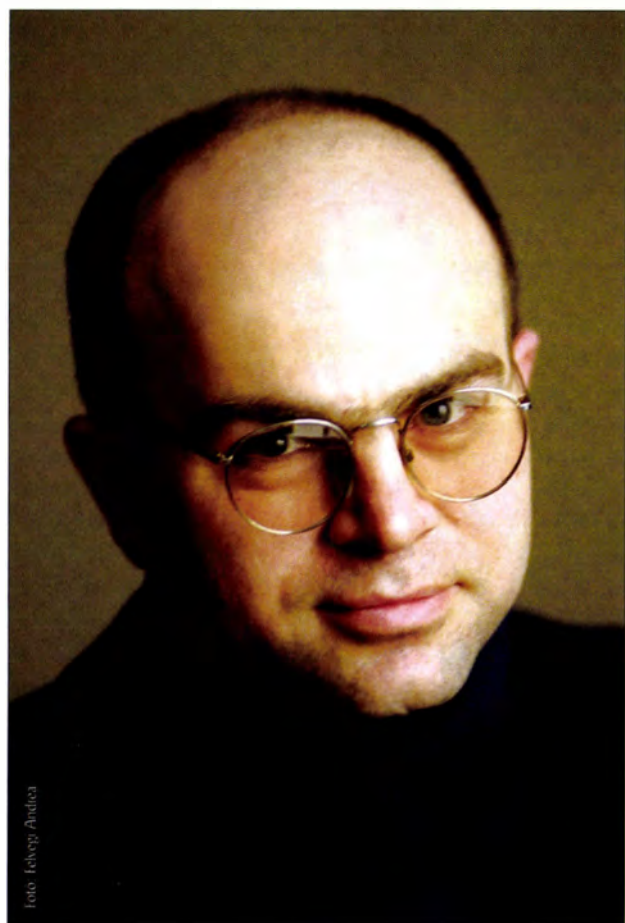
Médiapartnereink:

Dicső múlt, éltető jelen Debrecenben

Kocsár Balázs 2006. január 1-jétől irányítja a Debreceni Szimfonikus Zenekar munkáját. A művészeti igazgató többek között a városban mára kialakult zenei intézményrendszerrel és az új vezető karnagyot kereső Kodály Kórus jelentőségéről is beszélt.

◆ Dobrovits Orsolya

fotó: Kécsy Anikó

Kocsár Balázs elmondta: Debrecenben – csakúgy, mint a többi vidéki nagyvárosban – korábban a városi zenekar karmestere a helyi színház zenei igazgatója is volt egyben. Az 1980-as évek második felében, külhoni dirigensek töltötték be ezt a pozíciót. Ők nem beszéltek magyarul, pedig abban az időben az opera- és operettjatszásra döntően a magyar nyelvű előadás volt jellemző, a nyelvi nehézségekkel pedig nem tudtak megbirkózni. Ekkor választották szét, és lett külön karmester a zenekarnál és a színháznál, miközben a zenekar ugyanaz maradt. Majd újabb rövid életű változás történt: több helyen létrejött önálló színházi zenekar is, ezek többnyire mára meg is szűntek, és ezzel visszatértünk az egységes városi zenekarokhoz. Viszont a színházakkal a társbérlet fennmaradt, és ez többnyire a színházak rovására ment. Ez azért is rendkívül szomorú, mert Magyarországot virágzó zenés színházi élet jellemezte az előző ötven-száz évben. Így van ez

Debrecenben is, ahol 1802-ben volt az első feljegyzett hivatalos operaelőadás. 2002-ben a Csokonai Színház nagyszabású Lohengrin-előadással ünnepelte fennállásának ötvenedik évfordulóját, éppen Kocsár Balázs irányításával. Ekkoriban mérte fel a város vezetése, hogyan lehetne a meglévő zenei infrastruktúrát még eredményesebben működtetni. Kocsár Balázs számára – ezekkel az előzményekkel – most az a feladat, hogy megmutassa, vidéken is lehet kimagasló zenei életet teremteni. Ennek érdekében elsősorban a mentalitáson szeretne változtatni, valamint az intézmények munkamódszerén. Az intézményi együttműködés már javarészt megvalósult.

„A tavalyi évad összes nagy produkcióját, amelynek a művészeti értéken kívül reprezentatív szerepe is volt – mondja Kocsár Balázs – és az egyéb előadások műsorát is úgy állítottam össze, hogy abban a Debreceni Filharmonikus Zenekar és a Kodály Kórus közösen szerepelt.” A művészeti igazgató szerint Debrecen éppen azzal tud kitűnni a vidéki zenekarok sorából, hogy műsoraiban a Kodály Kórus jelentős szerepet kap. Az énekkar dicső múltra tekinthet vissza, de ez nem elég a fennmaradáshoz, a kórust a jelenben is éltetni kell. Olyan szakembert szeretnének a kórus élére, aki nyelveket beszél, a mai kor igényeinek megfelelő társulatot tud működtetni. Kocsár szerint az új vezető karnagynak többprofilú kórust kell majd irányítania, amely képes a magyar kortárs muzsika, a kodályi értékek továbbvitele mellett a Debreceni Filharmonikus Zenekar oratórium-előadásainak és más társintézetek meghívásának is eleget tenni. Ez rugalmasságot igényel, mint ahogy az is, hogy az egyes előadásokon a város másik kórusával, a színházéval együtt lép fel az ily módon nyolcvan főre bővült énekkar. Az új vezető karmester várhatóan képes lesz hosszú távú utat kijelölni a kórus számára, rálátása lesz a külföldi zenei életre, tapasztalata révén igazodni tud majd a kor új kihívásaihoz.

A következő évadban is fontos szerep hárul rájuk, többek között a tíz előadásból álló Rubányi-bérletben. Október 1-jén Haydn Évszakok című oratóriumát szólaltatják meg Vashegyi György vezényletével, de műsorra kerül Verdi Requiemje, Mendelssohn II. szimfóniája és Dvořák Stabat Mater is. A Művészetek Palotájában jövőre, a Szimfonikus Körkép keretében nagyszabású produkciót, Stravinsky Oedipus Rexét, valamint Tóth Péter új oratóriumát fogják bemutatni. ■

A Debreceni Szimfonikus Zenekar és Kodály Kórus honlapja:
www.dfz.hu

budapesti fesztiválzenekar

A BUDAPESTI FESZTIVÁLZENEKAR ŐSZI HANGVERSENYEIBŐL

Szeptember 26. és 28. 19.45

Szeptember 27.

15.30

Bartók Béla

Nemzeti Hangversenyterem

Hacsaturján: Desz-dúr zongoraverseny

Sosztakovics:

11. (g-moll, „az 1905-ös év”) szimfónia, Op.103

Vezényel: Dmitrij Kitajenko

Közreműködik: Borisz Berezovszkij (zongora)

Október 4.

17.00

BFZ székház

Vasárnapi kamarazene

Mozart: D-dúr fuvalánygyes, K.285

Rossini: C-dúr szonáta vonósokra, No.3

Brahms: H-dúr zongoratrió No.1, Op.8

Közreműködik: Mózes Anikó, Gál-Tamási Mária,

Molnár Noémi (hegedű), Jóföldi Anett (fuvola),

Juhász Barna (brácsa), Kovalszki Mária (zongora),

Éder György, Liptai Gabriella (cselló), Martos Attila

(nagybőgő)

Október 10 és 12. 19.45

Október 11.

15.30

Bartók Béla

Nemzeti Hangversenyterem

„Titok-koncert”

A műsor meglepetés

Vezényel: Fischer Iván

Közreműködik: Steven Isserlis (cselló)

Október 24. 19.45

Október 25.

15.30 és 19.45

Olasz Kultúrintézet

„Haydn-Mozart Plusz” sorozat

Haydn: Esz-dúr („A filozófus”) szimfónia, Hob. I:22

Mendelssohn: d-moll koncertdarab klarinétra,

basszetzükrtre és zenekarra, Op.114

Mendelssohn: 3. (a-moll, „Skót”) szimfónia, Op.56

Vezényel: Douglas Boyd

Közreműködik:

Ács Ákos (klarinét), Csalló Roland (basszetzükrt)

November 6. és 7. 19.45

November 8.

15.30

Bartók Béla

Nemzeti Hangversenyterem

Joachim:

2. (d-moll) hegedűverseny magyaros stílusban, Op.11

Bruckner:

4. (Esz-dúr, „Romantikus”) szimfónia, WAB 104

Vezényel: Hans Graf

Közreműködik: Christian Tetzlaff (hegedű)

November 22.

19.45

BFZ székház

Kamarazenekari remekművek

Bach: 3. (G-dúr) Brandenburgi verseny, BWV 1048

Csajkovszkij: Vonósszerenád, Op.48

Bach: d-moll hegedűverseny, BWV 1052

Bartók: Divertimento

Vezeti és közreműködik: Kelemen Barnabás (hegedű)

Jegyek vásárolhatók a **BFZ titkárságán**

(1036 Budapest, Lajos u. 48–66., Buda Square Irodaház C/5; telefon: 489-4332),

az ismert jegyirodáknban, valamint hitelkártyával a **BFZ honlapján: www.bfz.hu**

Filmfónia, Arany hangvilla

Remek évadot zárt a Miskolci Szimfonikus Zenekar: 45. szezonjának méltó befejezéséül szolgált a sikeres madridi vendégszereplés, valamint az Arany hangvilla-díj, amelyet Weiner-lemezükkel érdemeltek ki a rangos francia szaklap, a Diapason zsűrijétől. Filmfónia című estjük várakozáson felüli érdeklődést keltett – az újdonságok sora a következő évadban Kortárs nappal és interaktív sorozattal folytatódik.

➤ Réfi Zsuzsanna

A jubileumi szezonban a bérletes hangversenyeken kívül is számos alkalommal muzsikált Kovács László együttese, összesen hetvenkilenc koncerten. Az évad zárása szintén kiválóan sikerült: május 7-én Madridban vendégszerepeltek. A hangverseny fél tizenegykor kezdődött, hajnali egykor a publikum lelkes tapsorkánál honorálta az előadást, és követelte az újabb és újabb ráadásokat.

Másik nagy sikerét annak köszönheti a zenekar, hogy különleges zenei műfajokban is kipróbálja magát. Szabó Péter igazgató elmondta: lényegesnek tartják, hogy olyan közönségrétegeket is megszólítsanak, amelyek nem járnak koncertre. Ennek a kezdeményezésnek a jegyében mutatták be a városi sportszínházban különleges filmzene-válogatásukat. A Filmfónia című est látványvilága is rendhagyó volt a három hatalmas kivetítővel, de az együttes mellett olyan ismert előadók is pódiumra léptek, mint Király Viktor és Stohl András. A könnyedebb élményt nyújtó koncertre ezerötszázán voltak kíváncsiak, azóta is sokan kérdezzétek a zenekar vezetőit, mikor lesz folytatás. Tervezik a filmzenéből álló következő estet, ahogy a szintén sikeres, szezonzáró promenádkoncerteket is folytatni fogják.

Nagy örömet jelentett a Miskolci Szimfonikus Zenekar számára, hogy az egyik legtekintélyesebb francia komoly-

zenei szaklap, a Diapason júniusi számában Arany hangvilla-díjjal (Diapason d'Or) jutalmazták legutóbbi lemezét, amelyen Weiner Leó Toldi című szimfonikus költeménye hallható. A felvételt a Művészetek Házában készítették; a kiváló hangzást szintén dicsérték a kritikusok.

A következő szezont az együttes turnéval kezdi: szeptemberben Bresciában, a Nemzetközi Zenei Fesztivál nyitóestjén visszatérő vendégként játszanak. Emellett újabb Weiner-lemezt készítenek. Hazai hangversenyeik iránt is nagy az érdeklődés, ezért ismét három béreletsorozatot indítanak: kettő saját szervezésű, egynek pedig a Filharmonia Kelet-Magyarország Kht. a rendezője. A jövő évadban Gerard Oskamp és Thomas Herczog vendégkarmesterek is dirigálják az együttest. Ismét szerepel koncertszerű operaelőadás a programban, Mozart Don Giovanniját adják elő, november 2-án pedig a zeneszerző Requiemje hangzik el Kovács László vezényletével. A megszokott műfaji kitekintés jegyében lesz Klazz, azaz koncert a jazz hazai sztárjaival. A közönségnevelés érdekében Játsszunk zenét! sorozatukat is folytatják, óvodásoknak, alsó tagozatos gyerekeknek rendeznek két műsort. Az újdonságok közé tartozik, hogy igyekeznek interaktívvá tenni előadásait, a publikum kérdőívket tölthet ki, a válaszolók között értékes nyereményeket sorsolnak ki. Kortárs napot is rendeznek 2010. január 31-én, amelyen nemcsak a zenekar muzsikál, hanem a városban működő kisebb együttesek is fellépnek. A kortárs szerzők darabjai mellett ezen a napon filmvetítéseket is láthatnak az érdeklődők. S ahogy az eddigi években is, a bérletes hangversenyeken kívül karácsonyi és újévi koncerten is pódiumra lépnek. Az évköszöntő produkció annyira népszerű, hogy háromszor adják elő. Újdonság az együttműködés a Rzeszowi Filharmonikusokkal: a 2009–2010-es szezonban a lengyel együttes muzsikál Miskolcon, a következőben pedig a szimfonikusok látogatnak el Rzeszowba. ■

A Miskolci Szimfonikus Zenekar hivatalos honlapja:
www.mso.hu

Fővárosi év a fővárosban! Capital Year in the Capital!

www.pfz.hu

A Pannon Filharmonikusok hangversenysorozata
2010. tavaszán a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben

Concert Series of the Pannon Philharmonic Orchestra
at the Palace of Arts in Budapest in Spring 2010

2010. január 29. péntek, 19.30h
Magyar Szimfonikus Körkép

Liszt: Les Preludes
Kurtág: ...quasi una fantasia, op. 27/1
Bartók: Táncszvit
Dohnányi: físz moll szvit, op. 19.
Vezényel: Hamar Zsolt

01. 29. Közreműködik: Csalog Gábor – zongora

Hamar Zsolt

Csalog Gábor

2010. február 19. péntek, 19.30h

Wagner: Trisztán és Izolda – Előjáték és Izolda szerelmi halála
Wagner: Siegfried-idyll
Bartók: A kékszakállú herceg vára
Vezényel: Hamar Zsolt
Közreműködik: Meláth Andrea – mezzoszoprán
Peter Mikulas – basszus

02. 19.

Peter Mikulas

Meláth Andrea

03. 07.

2010. március 7. vasárnap, 19.30h

Smetana: Haakon Jarl, op. 16
Haydn: C-dúr oboaverseny
Dvořák: IX. szimfónia („Az új világból”), op. 95
Vezényel: Oliver von Dohnanyi
Közreműködik: Hadady László – oboa

Oliver von Dohnanyi

Hadady László

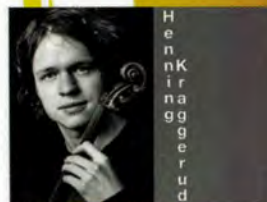
04. 23.

Olari Elts

2010. április 23. péntek, 19.30h

R. Strauss: Intermezzo – Keringő, op. 72
Mendelssohn: e-moll hegedűverseny, op. 64
Sibelius: III. szimfónia, op. 52
Vezényel: Olari Elts
Közreműködik: Henning Kraggerud – hegedű

Henning Kraggerud

05. 14.

2010. május 14. péntek, 19.30h

Mozart: D-dúr („Haffner”) szimfónia, K. 385
Fazil Say: III. zongoraverseny („Anatólia csendje”)
Brahms: II. (D-dúr) szimfónia, op. 73
Vezényel: Hamar Zsolt
Közreműködik: Fazil Say – zongora

Fazil Say

2009. május 25-től bérleteink megvásárolhatók a Concert és Média Jegyirodáiban, a Művészetek Palotája jegypénztárában, a Zeneakadémia Jegypénztárában, a Rózsavölgyi Zeneműboltban, a Kultur-Comfort Jegyirodában, vagy megrendelhetők a www.jegymester.hu, a www.jegyelado.hu és a www.pfz.hu webloldalakon.

Abonnements can be purchased from 25th May 2009 in the ticket offices of Concert and Media, the Palace of Arts, the Ferenc Liszt Academy of Music, the Rózsavölgyi Music Shop, Kultur-Comfort, as well as on the following websites: www.jegymester.hu, www.jegyelado.hu, or www.pfz.hu.

Megvalósult a Pécsi2010 – Európa Kulturális Fővárosa program keretében.
A sorozatot támogatja az Oktatási és Kulturális Minisztérium.

OKTATÁSI ÉS KULTURÁLIS MINISZTERIUM

NYITRAI

Párizsgyönyör Zrt.

Helyi Téma

JEGYMESTER
www.jegymester.hu

Művészetek
Palotája
Budapest
www.pfz.hu

CONCERT
& MEDIA
www.jegyelado.hu

Péc2010 EKG Program Hagyóköve Ambassador EKG Péc2010

A tervek valóra válnak

Vásáry Tamás a Savaria Szimfonikusok élén

Izgalmas szezont vár a Savaria Szimfonikus Zenekarra: tiszteletbeli elnök-karnagya Vásáry Tamás lett. A társulat szeptemberben ünnepi hivatásos együttesé válásának harmincötödik évfordulóját, külföldi koncertjeinek száma ismét nő. Az új arculattal jelentkező, különleges műfajokban is bemutatkozó zenekar bérleteinek jelentős része már elővételben elfogyott.

➔ Réfi Zsuzsanna

Mozgalmasan telt a tavalyi évad is a szombathelyi zenekarnál, hiszen márciustól Mérei Tamás lett az új igazgató, május végén pedig a kinevezett zeneigazgató, Alpaslan Ertüngaalp egy koncerten jelentette be: megválíkos posztjától. Így a már kész évadtervhez más dirigensekre volt szükség – ekkor adódott az ötlet, hogy Vásáry Tamást kérjék fel tiszteletbeli elnök-karnagnak az együttes élére.

„A zongoraművész-karmester személyisége, művészete igazi kincs, rendkívül megtisztelő, hogy elfogadta felkérésünket – mondja Mérei Tamás igazgató. – Egyelőre a zeneigazgatói poszt üresen marad, nem akarjuk elsietni a döntést. Lehet, hogy az eddigiektől eltérő struktúra mellett tesszük le a voksunkat. Addig a művészeti vezetéssel járó feladatokat is magamra vállaltam ideiglenesen.”

„Sok éve ismerem az együttest – meséli Vásáry Tamás –, hiszen amikor hosszabb kihagyás után ismét Magyarországon koncerteztem, a szombathelyi zenekarral is pódiumra léptem. A felkérést Mérei Tamás miatt vállaltam el, akit kiváló muzikusnak tartok. Hallottam játszani egy hangversenyen, és úgy döntöttem, bárhová elmegyek, ahol ő dolgozik. Remek, hogy zenészként látja el az igazgatói feladatokat, mindkét oldalt egyformán jól ismeri. Mivel a szezont koncertprogramjai nagyjából már elkészültek, így csak kisebb változtatásokra volt lehetőség, de karmesterként és zongoristaként is játszom a Savaria Zenekarral.”

Évadkezdés előtt is jócskán akadt feladata a szombathelyi együttesnek: vendégszerepelt a kalocsai Kék Madár Fesztiválon, az ausztriai Gerersdorfbán és Maria Lankowitzban, valamint Olaszországban. Nagy sikert aratott szombathelyi szabadtéri hangversenyeivel is. A Szombathelyi Bartók Szemináriumon ugyancsak felléptek, Eötvös Péter

Vásáry Tamás, a zenekar tiszteletbeli elnök-karnagya

vezényletével. A muzikusok annyira élvezték a közös munkát, és olyan hőfokú inspirációt jelentett a művészeti munkában Eötvös jelenléte, kisugárzása, hogy Mérei Tamás felkérte a zeneszerző-karmestert, a következő szezomban is dirigálja az együttest egy bérleten kívüli Brahms-hangversenyen.

A Savaria Zenekar ünnepi koncerttel kezdi az évadot szeptember 11-én, amikor az együttes hivatásossá válásának harmincötödik évfordulóját köszöntik. Az est dirigense Petró János, akinek a keze alatt felnőtt a zenekar, a szólista pedig Horváth László klarinétművész, aki több éven keresztül töltötte be az igazgatói posztot.

A szezont a közönség élénk érdeklődése kíséri, a bérletek jelentős része előjegyzésben elkelt, amiben nyilván nagy szerepe van Vásáry Tamás vonzerejének is. Az együttest fenntartó megye és város pedig – Mérei Tamás kinevezése óta – látja a terveket, eredményeket, és egyre büszkébb a zenekarára. Az igazgató többi terve is kezd valóra válni. Már idén több külföldi turnéra kaptak felkérést, osztrák vendégkarmesterüknek, Hermie Packnak köszönhetően. Mérei Tamás szeretné, ha kész produkcióikat többfelé bemutathatnák. Természetesen fontos céljuk az is, hogy minél népesebb közönséget nyerjenek meg a komolyzenének, ezért különleges műfajokat is beleszóttek a programba. Piazzolla-szerzemények, filmzenék is elhangzanak koncertjeiken, és rendkívülinek ígérkezik karácsonyi, illetve szilveszteri estjük is. Azt, hogy jelentős változás kezdődött az együttes életében, az arculatváltás, az új honlap és az új logó is jelzi.

A Savaria Szimfonikus Zenekar megújult honlapja:

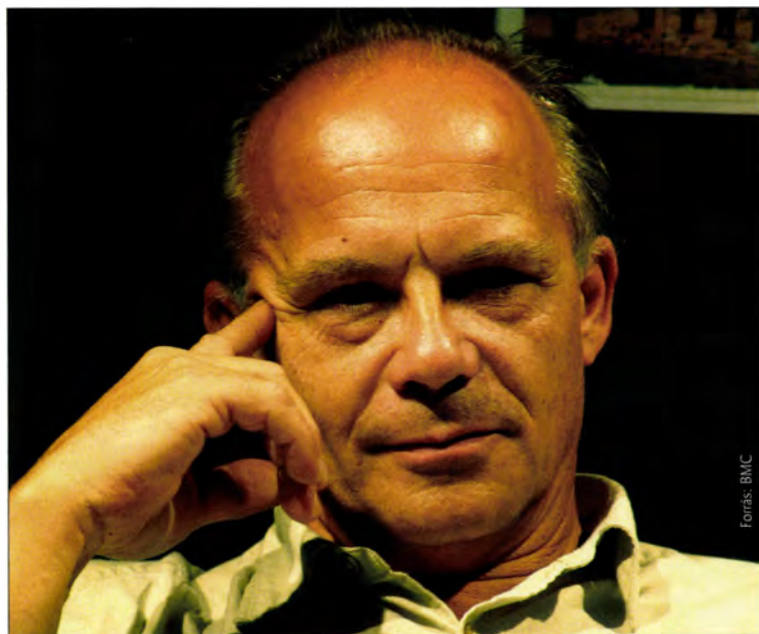
www.savariaorchestra.hu

Zenekar újjászületőben

Keller András együttesét a BMC segíti

Augusztus 1-jétől hivatalosan is együttműködik a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar és a Budapest Music Center (BMC). A két intézmény célja: új brandet építeni Keller András együtteséhez kapcsolódóan, valamint kihasználni azt a friss lendületet, amely már az elmúlt évben is jellemezte a zenekart.

◆ Várkonyi Tamás

Forrás: BMC

Gőz László, a Budapest Music Center igazgatója

A Budapest Music Center tizennégy éve ad ki lemezeket, koncerteket szervez, működteti könyvtárát és zenei információs központját, a magyar zene pártfogója itthon, hírvívője a nagyvilágban. Augusztustól pedig a megújuló Telekom Zenekar partnere, hogy segítse Keller András és csapata új terveinek megvalósítását.

„Egy zenekart három szempont alapján ítélnék meg: milyen zenészekből áll, milyen a művészeti vezetője, és mekkora sikert arat a közönség körében – mondja Gőz László, a BMC igazgatója. – Keller András tíz éve ismerem, lemezeinken is közreműködik kvartettjével, mi rendeztük az általa vezetett Végh Filharmónia Veress Sándor-estjét. Küzdő típusnak tartom, aki rendkívüli szorgalommal végzi a rá bízott feladatot, így képes volt két év alatt rendkívül magas színvonalú produkciókra alkalmas, nagyon erős, jól játszó együttest képezni ebből a korábban nem túl motivált zenekarból. Ebből is látszik, mennyire lényeges az emberi tényező, hogy milyen fontos, ki áll a pulpituson. Hiszek Keller Andrásban és magas színvonalú művészi vezetésében, kiváló zenészeiben. Amikor kinevezték a zenekar élére, boldogan vállaltuk, hogy segítséget nyújtunk neki.”

A BMC vezetője úgy fogalmaz: azokon a területeken segítik a zenekar munkáját, amelyeken csak tudják – ahogy tették ezt az UMZE kamaragyüttes esetében is. Együttműködésük céljai mindenekelőtt új brand létrehozása és felépítése, névváltoztatás és az ahhoz kapcsolódó közönségtoborzás lebonyolítása: azon rétegek bevonása, akiknek eddig fenntartásaik voltak egy multinacionális cég nevet viselő együttesel kapcsolatban. Mindezt amellet teszik, hogy a Magyar Telekom még két évre vállalta a főtámogató szerepét. Szeretnének azonban más szponzorokat is bevonni, noha az állam – az új előadó-művészeti törvény értelmében – köteles támogatni az évi több mint ötven koncertet rendező első-kategóriás zenekarokat. Gőz László szerint ez az évad mérföldkő lesz a Telekom Zenekar életében, mert bizonyítania kell, hogy végig tudja vinni a programot, amit vállalt, és hogy hosszú távon gondolkodik.

„Akkor tudjuk a koncertek nagyságrendjét növelni, ha kihasználva a százket éves együttes megújulási folyamatát, olyan szintet viszünk a megjelenésébe, működésébe, ami megszólítja a ma potenciális zenebarátait – folytatja Gőz László. – Különleges zenekar ez, mert rugalmas, független, és érzékeny a kortárs zenére. Eddig hiányzó színeket szeretne képviselni a magyar zenei élet palettáján, miközben felmutatja a klasszikus értékeket – jól jelzi ezt idei évadműsora is. A Beethoven–Bartók-bérlet keretében Bartók összes zongorás versenyműve elhangzik a Művészetek Palotájában, egy-egy Beethoven-szimfónia és -nyitány társaságában. De a Romantikus-bérletben Brahms, Schubert, Bruckner népszerű alkotásai között már helyet kaptak Kurtág, Berg, Lutosławski szerzeményei is. A Fischer Annie-bérlet koncertjein minden alkalommal két Mozart-zongoraversenyt hallhatunk kitűnő szólistákkal, Haydn zenekari műveivel keretezve, a tavaly is nagy sikerrel megrendezett Bach és a XX. század pedig izgalmas összeállításban mutat be közismert és kevésbé ismert kompozíciókat a Thália Színházban.”

A Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar honlapja:
www.telekomzenekar.hu

Sándor László: egy sokoldalú muzsikus

Az idén tizenöt éves Óbudai Danubia Zenekar művészei között még fellelhető négy-öt zenész, akik az együttes elődjének számító Szigeti József Kamarazenekarban is játszottak. Az egyik ilyen „östag” Sándor László, aki nemcsak hegedűművész, hanem zeneszerző, műsorvezető, szabadidejét pedig gyermekeinek, illetve a gombáknak, a gyógynövénytantannak vagy a néptáncnak szenteli.

◆ Teimer Gábor

Magas szakmai tudás, anyagismeret, precíz munkavégzés (elől Sándor László)

Az 1975-ben, Budapesten született, a zongorával is szoros kapcsolatot ápoló hegedűművész a megalapítása óta tagja a Danubia Zenekarnak, kiegészítőként dolgozik a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekarban, és alkalmanként fellép tíz éve alapított, Animato névre keresztelt kamarazenekarával is. A Danubia életét a kezdetektől figyelemmel kísérő, a zenekart „szíve egyik csücskének” tartó művész az együttes elmúlt tizenöt éves életét az „egyedülálló” és a „csoda” szavakkal írja le. Véleménye szerint az 1994-ben alapított Danubia a csodával határos módon vészelt át minden gazdasági megpróbáltatást, a tagok természetes cserélődése dacára maradt magas szakmai tudást, anyagismeretet és precíz munkavégzést képviselő alkotó- és emberi közösségnek. Az idő múlása ellenére sikerült átmenteni eredeti üzenetüket: a zenélés célja az öröm, s nem az anyagi gyarapodás. Úgy véli, a kiveszőben lévő értékek képviselete miatt a Danubia-jelenség a magyar zenei élet el nem feledhető részévé vált, amelynek mara-

dandó és kézzelfogható gyümölcse három, a magyar zenei emlékezetet erősítő albumuk, köztük a Dohnányi Ernő zenekari műveit bemutató, hiánypótló lemez.

Az együttes ezeken túl is fontos részét képezi Sándor László szakmai életének. Az önmaga második foglalkozásaként a zeneszerzést megjelölő művész egyik alkotását, a 2005-ben meghirdetett József Attila zeneszerző-versenyen első helyezést elért, „Felhők” című nagyzenekari művét saját együttese is megszólaltatta. Az alkalom kivételes lehetőséget jelentett – vélekedik –, mert felismerte, hogy milyen alkotói úton nem szabad tovább mennie. Tehetsége azonban megkérdőjelezhetetlen, hiszen a főiskola után felvételt nyert az angliai Guildhall School posztgraduális, egyéves zeneszerző-képzésére – tanulmányait pusztán anyagi okok miatt nem kezdhette el. Újabb elismerés érte 2008-ban, amikor egy szintén zenekarra írott műve elnyerte a Magyar Zeneszerzők Egyesülete Istvánffy Benedek-díját.

Mivel számára a modern világ értelmezhetetlen jellegzetessége hobbi és hivatás különválása, szabadidejében sem nélkülözi a muzsikát. Ilyenkor kamarazenekara élén, saját

AJÁNLÓ

Az Óbudai Danubia Zenekar két béreletsorozata az év második felében a bor, Chopin, a Zeneakadémia búcsúztatása és a karácsony jegyében zajlik. A Palota-bérelt zárókoncertjén Honegger Karácsonyi kantatáját és Rahmanyinov Harangok című alkotását szólaltatják meg. Az Akadémia-béreltben tűzik műsorra Szilasi Alex közreműködésével Chopin f-moll zongoraversenyét, a zeneszerző halálának 160. évfordulóján, José Cura vezényletével pedig Bach h-moll miséjét adják elő.

művei mellett, barokk darabok megszólaltatására s a századforduló és a XX. század műveinek tolmácsolására vállalkozik. Ezenkívül a zenekar Óbudai Társaskörben rendezett kamarasorozatában műsorszerkesztőként és műsorvezetőként vesz részt. Ha mindezekon és a három gyermekével való törődésen túl még marad fölös energiája, azt gombászáttal, gyógynövénytantannal és néptáncsal vezeti le. A zenekar életének idej fordulatait már némi szorongással figyeli. A hatályos, számokra és hallgatottsági mutatókra szorító előadó-művészeti törvény alapjaiban érinti a Danubia jövőbeni anyagi lehetőségeit is, a várható támogatottsági szint jelenleg még nagyságrendileg sem sejtethető. Az után, hogy a jogszabály a zenekart második kategóriás együttesé minősítette, Sándor László szerint jövővel kapcsolatos elképzeléseiket csak a vak remény élteti. ■

Az Óbudai Danubia Zenekar hivatalos honlapja:
www.danubiazenekar.hu

BUDAFOKI DOHNÁNYI ZENEKAR

Hallgasson Ránk!

Vox Fortissima bérlet

A Budafoki Dohnányi Zenekar, az MR Zenei Együttese, a Honvéd Főfőkar, valamint a Budapesti Akadémiai Kórustársaság közös hangversenysorozata a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben.

2009. november 21. szombat 19:30
MAGYAR SZIMFONIKUS KÖRKÉP

Gyöngyösi Levente: I. szimfónia
– ősbemutató

Beethoven: IX. szimfónia

Közreműködők: Pro Musica Leánykar
(karigazgató: Szabó Dénes)
Vezényel: Hollering Gábor

2010. február 7. vasárnap 19:30

Verdi: Requiem

Vezényel: Stephen D'Agostino

2010. március 29. hétfő 19:30
BUDAPESTI TAVASZI FESZTIVÁL

Berlioz: Faust elkarhozása
– szcenikus előadás

Wiedemann Bernadett – Margit

Michael Suttner – Faust

Evert Sooster – Mephisto

Massányi Viktor – Brander

Vezényel: Hollering Gábor

2010. április 24. szombat 19:30

Bruckner: Te Deum

Prokofjev: Alexander Nyevszkij

Vezényel: Christoph Campestri

BUDAFOKI
DOHNÁNYI
ZENEKAR

HONVÉD
EGYÜTTES
BUDAPEST

A zenekar tevékenységét támogatják: Budafok-Tétény Budapest XXII. kerület Önkormányzata
Oktatási és Kulturális Minisztérium, Nemzeti Kulturális Alap • Médiatámogató: Gramofon

www.bdz.hu

C-30

DIGITÁLIS CSEMBALÓ

www.rolandee.hu

Lehet valami klasszikus és digitális egyszerre?
Talán most eldőlhet...

A barokk korszak tündöklő érájában a csembaló emblematikus, meghatározó billentyűs hangszernek számított, amely máig nagy becsben tartott komponisták megannyi remekművéhez adott ihletet. Generációkon keresztül bővülte el a muzsika kedvelőit bensőséges, megigéző hangzásával. Megújult formájában mostantól akár otthonainkba is beköltözhet ez a különleges hangszer, amely a digitális technológia adta lehetőségeket kiválóan párosítja az autentikus megszólalással és billentéssel.

Képviselet: Roland East Europe Kft.
2045 Törökbálint, FSD Park 3. | 06 23 338 041
info@rolandee.hu

ROLAND
CLASSIC

www.roland.com/classic/

Szerethető zene

Átadták a Budafoki Dohnányi Zenekar (BDZ) új próbatermét, így az együttes végérvényesen a nagyzenekarok életét kezdi élni. Shlomo Mintz svájci fesztiváljáról hazatérve már itt kezdik meg a felkészülést az őszi koncertekre, amelyek egyik kiemelkedő eseménye a Vajda János hatvanadik születésnapjára rendezendő est lesz.

→ Várkonyi Tamás

A zenekar új próbaterme a budapesti Kerepesi úton, a Honvédelmi Minisztérium ingatlanegyüttesében kapott helyet. A több mint ezer négyzetméter alapterületen négy szolam-próbatermet is berendeztek, valamint több adminisztrációs részleget helyeztek el. Ami különösen fontos Hollerung Gábor együttesének, hogy nagy apparátusú produkciókat is tudnak itt próbálni; a zenekar mellé százötven fős kórus is kényelmesen elfér. „Fontos változást hoz az életünkben az új helyszín. Úgy döntöttünk, hogy áttérünk a délelőtti próbarendre, amely lépéssel mi is a normális nagyzenekarok életét kezdjük élni: délelőtt próbálunk, délután és este pedig csak rendkívüli szükség esetén” – mondja a művészeti vezető.

Az együttes nyáron már másodszor lehetett a Varga Tibor által 1963-ban alapított, 2004 óta pedig Shlomo Mintz nevével fémjelzett Sion Valais Nemzetközi Zenei Fesztivál és Verseny rezidens zenekara. A BDZ és Mintz kapcsolata néhány évvel ezelőtt kezdődött Csajkovszkij hegedűversenyével. A világhírű művész akkor kedvező benyomást szerzett a zenekarról a próbán és a koncerten. A BDZ két évvel ezelőtt már részt vett a svájci rendezvényen, amely fesztiválból és versenyből áll; a BDZ a versenyeken induló fiatal művészek produkcióit kísérte, ami Hollerung Gábor szerint rendkívül nehéz feladat. Nagyfokú érzékenységet és alkalmazkodóképességet követel, hiszen többen, többféle módon adják elő ugyanazt a művet. Az elismerő felkérés 2009-re is megérkezett, sőt önálló koncertet is adhatott a zenekar augusztusban, ami különösen komoly szakmai elismerés.

Svájcból hazatérve, az őszi koncerteken egy ősbemutatót jegyez a BDZ: Gyöngyösi Levente I. szimfóniáját adják elő. Az elektronikus hangszert is foglalkoztató opust a művészeti vezető közérthetőnek, néhol fanyar humorú, de helyenként drámai, karaktergazdag alkotásnak tartja, amelynek zenei folyamatai a laikusok számára is könnyen követhetők lesznek. Egy másik fontos magyar kortárs zenei őszi esemény is a zenekar nevéhez fűződik: szerzői esttel köszöntik a hatvanéves Vajda Jánost. „Ha egy karmester egy bizonyos zeneszerző sok művét dirigálja, ráadásul érteni véli zenei nyelvezetét, és azonosulni tud vele, elkezd kötődni hozzá. Noha eltérő karakterek vagyunk, számomra ilyen alkotó Vajda János – mondja Hollerung Gábor. – Abban a megtiszteltetésben volt részem, hogy nem egy, hanem több darabot is írt már nekem, illetve a zenekarnak. Ebben az elgépiesedő világban kötelességem, hogy kimutassam iránta érzett tiszteletem egy komoly koncert erejéig ezen a kerek születésnapon, hiszen olyan életművel állunk szemben, amely fontos része a magyar zenei életnek, zenekultúrának. Jóllehet három oratóriumát a Hungarotonnál rögzítettük, a Pater nostert először fogjuk előadni. Ebben az MR Énekkar lesz a közreműködő, valamint a kiváló Cselóczki Tamás s természetesen a Budapesti Akadémiai Kórustársaság. Nekem szfűgyem ez a muzika. Vajdáé olyan zenei nyelv, amelyre a hazai és a külföldi hallgató is rá tud hangolódni, sőt szeretni is tudja.”

A Budafoki Dohnányi Zenekar hivatalos honlapja:

www.bdz.hu

A Budafoki Dohnányi Zenekar új próbaterme

Perzsiától Mozartig

A kortárs kultúra egyik hazai fellegrája, a Trafó a következő szezont is a megszokott színes kínálattal nyitja. A programokból ezúttal hármat ajánlunk olvasóink figyelmébe.

◆ Teimer Gábor

Fotós: Trafo

Második évadját kezdi ősszel a zene transzcendens jellegét autentikus muzsikákon keresztül megjelenítő, Gift elnevezésű koncertsorozat. A Ramadán zárónapján, szeptember 19-én, elsőként a tradicionális perzsa zene mutatkozik be Mohammad Motamedi (képünkön) és zenekara jóvoltából. Az 1978-ban született iráni muzsikuskorán elkezdte magát a zene mellett, hiszen már gyermekként is lemezfelvételek alapján próbálta imitálni nagy mestereket, főként Tâje Esfahâni stílusát. Profi karrierjét 1996-ban kezdte, és azóta is a legjobb, legígéretesebb fiatal előadók között tartják számon. Az esten öt kísérő három másik zenéssel nemcsak a muzsika, hanem régóta tartó barátságuk is egybefűzi őket. Budapesti fellépésükön a mintegy ezeréves múltra visszatekintő radif dallamkincséből nyújtanak ízelítőt, improvizációra épülő játékokkal felidézve a békebeli perzsa zeneszalmonak hangulatát. Saját jellemzésük szerint intim előadásmódjuk a hagyományokhoz képest újító, mégis hű a tradíció alapjaihoz, miközben a spiritualitás átélése érdekében minden megszólaló hang maga egy fohász. A lehető legteljesebb élmény elérését étel- és teakóstoló is segíti.

Októberben a népzene a jazz, a szellemi alkotásban betöltött helyét pedig az intellektus váltja fel. A Budapesti Őszi Fesztivál egyik meghívottjaként, október 17-én a New York-i gitáros, a „reneszánsz emberként” jellemzett Marc Ribot lép fel a Trafóban, Ceramic Dog elnevezésű formációjával. Az idén ötvenöt éves zenész hosszabb ideje a New York-i underground zenei élet mértékadó, vezető egyénisége, zenei világát a progresszió és a kísérletezés határozza meg. A poptól a punkon át a szabad improvizációig és az elektronikus zenéig alig van olyan terület, amelyen ne próbálta volna ki magát, miközben számos lemezen működött közre: egyebek mellett John Zorn, Robert Plant, Elvis Costello és Tom Waits oldalán. Saját triója, a Ceramic Dog tavaly adta ki első albumát, Party

Intellectuals címmel. A lemez eklektikus stílusát egyik kritikusa találóan a „post-everything” jelzővel írta le, mert speciálisan keverednek egymással a fekete, a zsidó, valamint számos különböző nemzetiségű és gyökerű zenei kultúra elemei, míg az előadó a legkülönfélébb tradíciók zenei nyelvét állítja feje tetejére, teszi idézőjelbe, vagy éppen veszi halálosan komolyan. Ribot a megértés kulcsát a formáció nevéből eredezteti. „A Ceramic Dog annak az állapotnak a leírására használatos, amikor a felfokozott érzelmek egyszerre mindent lefagyasztanak: a felborzolt szőrű kutyák lemerevednek egy pillanatra, mielőtt egymásnak esnének, vagy szerelmesek válnak mozdulatlaná a másik pillantásától.” Az együttes budapesti koncertjén az a Bálint Eszter működik közre, akit a honi közönség Jim Jarmusch Florida, a paradicsom című filmjének női főszereplőjeként ismer. A gitáron, hegedűn és elektronikus hangszereken is játszó, New Yorkban élő énekesnőnek két szólólemeze – Flisker, Mud – is megjelent, s a harmadikon dolgozik éppen.

A novemberi kínálat már a klasszikus zene ismerőinek is tartogat érdekességet, hiszen 10-én este Csalog Gábor ad szólóestet a Tűzoltó utcában. A zongoraművész ez alkalommal John Cage és Wolfgang Amadeus Mozart között hoz létre izgalmas, eddig nem regisztrált alkotótársi kapcsolatot, amikor is előbbi preparált zongorára írt műveit társítja Mozart zongoraműveivel, Szonáták és interlúdiók címmel. Hangversenyén – nem minden haszon nélkül – a csak kötöttségek révén érvényesülő szabadságról igyekszik elmélkedni, egymás mellé helyezvén Cage az időt s Mozart a hangrendszer mechanikusan kezelő, a maguk idejében forradalminak számító szonátáit. ■

További információ:
www.trafo.hu

Rolláék a porondon

Bohócok, artisták, kötéláncosok, egyensúlyozó művészek és állatidomárok „munkahelyén” lép fel a nagy múltú Liszt Ferenc Kamarazenekar. Elsőre talán furcsán hangzik, de Rolla János biztosít róla: a Fővárosi Nagycirkusz kiváló akusztikájú koncertterem. Ezért is rendeznek ott idén három hangversenyt.

❖ Várkonyi Tamás

A különös koncerthelyszínre még 1991-ben találtak rá Rolláék, amikor teremhiány idején Rosztropovicccsal terveztek egy fellépést. „Az a produkció nem jött létre – a mester akkor fontosabbnak tartotta, hogy egy Jelcin melletti tüntetésen csellózzon a Vörös téren, egy tank tetején –, de most, amikor a Zeneakadémia bezár, újra eszünkbe jutott a nagycirkusz – meséli Rolla János. – Nekem is mint egy hatalmas hodály élt az emlékezetemben, de mások a dimenziók, ha kisgyerekként, vagy ha felnőttként lép be oda az ember. Noha a neve szokatlanul cseng a hangverseny-látogató fülében, kitűnő koncerthelyszín – hívhatnánk akár Városligeti Arénának is –, nagyszerű akusztikával. A közönség elhelyezkedése is ideális: a népes, mintegy ezerhétszáz fős hallgatóság körbeveszi a fellépő együttest, és emberi közelségbe kerülhet vele. Igyekeztünk a helyszín adottságait kihasználni, ezért két neves táncegyüttest hívtunk meg az őszi koncertekre, és felkértük őket, koreografálják meg a zenéket. Ezúttal a könnyedebb stílus örökzöldjei kerülnek terítékre. Október 12-én Vivaldi A négy évszak és Piazzolla Évszakok Buenos Airesben című alkotásait szólaltatjuk meg Budai László és az Argentin Tangó Táncszínház közreműködésével. December 7-én pedig Purcell, Elgar és Britten zenéi lesznek műsoron, ekkor a Kiss János vezette Győri Balett táncol. A két koncert között, november 9-én meglepetés-műsor-

ral állunk ki: a zenekar negyvenhat esztendejének repertoárjából a legszebb ráadászámokat válogattuk össze.” Mivel a nagycirkusz porondja nem kifejezetten koncertpódium, az együttes számára kínálkozik a lehetőség, hogy a sajátos adottságokat kihasználja. Különösen érdekes – folytatja Rolla –, ha a látványt más művészeti ág szólistája teszi színesebbé. Ez ellen kezdetben berzenkedett, de a tapasztalat azt mutatta, hogy ha sikerül megtalálni az egyensúlyt partner, zene és zenekar között, ez a műfaji keveredés nemhogy gyengíti, erősíti a hatást. A híres szolnoki Amadeusban például Darvas Iván volt a „szólistájuk” – ehhez hasonló élményt ígér a nagycirkuszbeli koncerteken a táncosok jelenléte.

A zenekarnál évek óta megfigyelhető a fiatalodás. Ma már Rolla János az egyetlen alapító tag az együttesben, noha vannak még néhányan, akik végigmuzsikálták a zenekar fénykorát. A zenekarvezető célja átmenteni azt az értékes együttzenélési tradíciót, amelynek Sándor Frigyes révén ők is részesei lettek, és amelyet azóta majdnem fél évszázad tapasztalataival gazdagítottak. A fiatalokat nem próbajáték, hanem közös zenélési időszakok alatt választották ki, a technikai felkészültség mellett olyan szempontok alapján, mint a rugalmasság, a hasonulni tudás, az együtt lélegzésre képesség, a stílusismeret. Fontos az emberi tényező is, hiszen a Liszt Ferenc Kamarazenekar mindig olyan volt, mint egy család, valamikor négy házaspár is zenélt benne. Rolla János célja továbbá, hogy az együttes nélküle is megálljon a lábán, és természetes kiválasztódás útján új koncertmestere legyen. Amíg úgy érzi, hogy szükség van tanácsaira, munkájára, marad, de szándékai szerint a 2010–2011-es évadot már aktív közreműködése nélkül kezdené meg az együttes. Ebben is Sándor Frigyes példája lebeg a szeme előtt: terelgetni a fiatalokat, véleményezni a produkciót, hogy az ifjonti hév ne csábítson kontrollálatlan zenélésre. ■

A Liszt Ferenc Kamarazenekar hivatalos honlapja:
www.lfkz.hu

A BMC Records újdonságai

BMC CD 160

Marguet / Kühn / Monniot / Boisseau

Émotions homogènes

BMC CD 167

Pulcinella & Dzsindzsa

Panthers' Play

BMC CD 161

Grencsó Open Collective with Lewis Jordan

Szóttas fekete-fehérben

BMC CD 168

Liszt Ferenc

Szent Efrém férfikar / Bubnó Tamás

Férfikarok I.

A BMC-lemezek forgalmazójának aktuális listája megtalálható a www.bmcrecords.hu honlapon, illetve telefonos felvilágosítás kérhető a (1) 455 8070-es számon.

Budapest Music Center Records

www.bmcrecords.hu

info@bmcrecords.hu

Fél évszázados a Budapesti Zenei Hetek

Szeptember 10. – október 26.

A Filharmónia Budapest Nonprofit Kft. ötvenedik alkalommal rendezi meg szeptember 10. és október 26. között a Budapesti Zenei Heteket. A Korunk Zenéjét, a Magyarok Nagyművészeti Fesztivált és a Nemzetközi Zenei Versenyt magában foglaló eseménysorozat egyik csúcspontjának az Ensemble intercontemporain koncertje ígérkezik. A kortárs zene legendás csapata a Trafóban lép fel.

➤ Várkonyi Tamás

Míg a zenei hetek zenekari hangversenyei a szélesebb közönség köreire tartanak igényt, a Korunk Zenéje szűkebb hallgatói rétegeket céloz meg. Harmincöt esztendeje van ez így, de a Filharmónia Budapest mindig igyekszik a lehető legjobb előadókkal elcsábítani a bátortalanabbakat is. Az idei sorozatot napjaink első számú kortárs zenei együttese teszi ünneppé: az Ensemble intercontemporain szeptember 22-én ad koncertet a Trafóban. A kamarazene-kart a – ma már nem csak a – kortárs zene nagy öregjének számító Pierre Boulez alapította 1976-ban (ő ma tiszteletbeli elnöke), Franciaország akkori kulturális államtitkárának támogatásával. Harmincegy kiváló hangszeres szólístát válogatott össze, hogy rugalmas formációként, a kis létszámú kamaraművektől a nagyobb apparátusra írt ensemble-darabokig a modern repertoár addig szokatlanul széles skáláját legyenek képesek megszólaltatni. Ez ma már több mint kétezer alkotást jelent, s a XX. századi

zene klasszikusai ugyanúgy szerepelnek benne, mint ma született alkotások. Az együttes rendszeresen együttműködik zeneszerzőkkel, minden évben rendelnek és bemutatnak újabb és újabb műveket. Ilyen az 1963-ban született François Narboni alkotása is, amelynek előadása a Trafóban ősbemutató lesz. Budapestre kisebb hangszer-összeállítású művekkel érkeznek. Hallhatjuk majd a francia Gérard Grisey (1946–1998) hétperces klarinét-darabját, Eötvös Péter mintegy félórás, 1981-ben komponált, Intervalles/Intérieurs kvintettjét, 1971-es datálású Music For New York című kompozícióját, és egy alkotás erejéig megszólal a francia kortárs zene jelentős személyisége, Tristan Murail is. Nem mellékes, hogy Eötvös Péter szorosan kötődik az együtteshez: 1979-ben őt nevezte ki Pierre Boulez az Ensemble intercontemporain első zeneigazgatójának, amely tisztséget az együttes fennállása alatt a leghosszabb ideig, tizenkét évig töltött be. David Robertson és Jonathan Nott után 2006-tól női művészeti vezetője van a csapatnak, a finn Susanna Malkki személyében.

Az idei Korunk Zenéje új vonása, hogy a kortárs zenére koncentrálnak valamennyi vidéki fesztivált meghívta egy-egy produkció műsorára tüzésével, így az is betekinthez a rendezvények jellegébe, akiknek erre korábban nem volt lehetősége. A pannonhalmi Arcus Temporum Fesztivál mellett bemutatkozik a Szegedi Vántus István Kortárs Zenei Napok, valamint a hegymagasi Rondino Fesztivál, míg a Filharmónia Budapest Nonprofit Kft. „saját gyermeke”, a Szombathelyi Bartók Fesztivál a Színház- és Filmművészeti Egyetemen adja elő Eötvös Péter kamaraoperáját, a Radamest, Almási-Tóth András rendezésében, Vajda Gergely vezényletével.

A legendás Ensemble intercontemporain a Trafóban lép fel

Királyi produkciók koronával

A Korunk Zenéje „még csak” harmincöt esztendő, a Budapesti Zenei Heteket (BZH) viszont már ötvenedik alkalommal rendezik meg. A magyar főváros első fesztiváljának előzménye, hogy 1958-ban az Országos Filharmónia Bartók-fesztivált rendezett az őszi hangversenyévad kezdetén, olyan neves közreműködőkkel, mint Yehudi Menuhin, Szvjatoszlav Richter, a Juilliard Vonósnégyes, Ferencsik János és Fischer Annie. A következő évben az akkor százötven éve elhunyt Joseph Haydn emlékének szentelték az ünnepi – már Budapesti Zenei Hetek néven rendezett – koncertsorozatot, majd 1960-ban Erkel Ferenc előtt tisztelegtek, születésének 150. évfordulóján. Budapest első fesztiválja, a BZH csakhamar meghonosodott a hazai koncertéletben, és évtizedeken át a legjelentősebb zenei eseménysorozatként határozta meg a főváros zenei életét. A XX. századi előadóművészet legnagyobbjai tették tiszteletüket, a fent említettek mellett például John Barbirolli, Carlo Maria Giulini, Pablo Casals, Henryk Szeryng, David Ojsztrah, Arthur Rubinstein, Gustav Leonhardt, Nikita Magaloff és Dietrich Fischer-Dieskau. A BZH idén a szintén több évtizedes múlttra visszatekintő nemzetközi versennyel, ezúttal a Joseph Haydn emlékére rendezendő trombitaversennyel kapcsolódik össze, amelyre hetvenhárman jelentkeztek a világ számos országából. A nyitóhangversenyen, amely egyúttal a BZH nyitánya

is, a harminckét éves, világhírű orosz művész, Szergej Nakarjakov lesz a vendég. Nakarjakov többek között arról nevezetes, hogy Csajkovszkij nem éppen könnyű Rokokó-variációit és Haydn híres C-dúr csellóversenyét szárnykürt-átiratban vette lemezre – az utóbbit Budapesten is hallhatjuk.

A Budapesti Zenei Hetekbe simuló rendezvénysorozatok legfiatalabbika, a tizenegyedik alkalommal megrendezendő Magyarok Nagyasszonya Egyházzenei Fesztivál idén is több neves hazai és külföldi formációt léptet fel. Hallhatjuk a Párizsi Notre Dame Kórusát, a Szabó Dénes vezette Nyíregyházi Cantemus Kórust és Pro Musica Leánykört, valamint bemutatkozik a Munkácsi Fiúkórus. A Budapesti Zenei Hetek záróhangversenyén, az ötvenedik évfordulót megkoronázandó, valódi világsztár lép a karmesteri dobogóra a Zeneakadémia nagytermében, hogy egy műritkaság magyarországi bemutatóját vezényelje. René Jacobs számos neves énekes szólista – Colin Lee, Vivica Genaux, Konstantin Wolff, Alekszandra Kurzak, Liora Grodnikaite, Ruby Hughes –, az Orchestre des Champs-Élysées, illetve az Arnold Schoenberg Kórus közreműködésével Rossini Tancredi című operáját adja elő koncertszerű előadásban, a Theater an der Wiennel közös produkcióban. ■

A Filharmónia Budapest Nonprofit Kft. hivatalos honlapja:
www.filharmoniabp.hu

A Trafó őszi zenei programjából:

SZEPTEMBER

10-12 MOL BUDAPEST JAZZ FESZTIVÁL

19 THE GIFT II.- szakrális zenei sorozat, tradicionális perzsa zene MOHAMMAD MOTAMEDI (IRAN) együttműködésben a Theatre de la Ville-lel

22 ENSEMBLE INTERCONTEMPORAIN koncertje (F) a Korunk Zenéje sorozatot belül a Filharmónia Budapest és a Trafó közös bemutatója

25-26 THE TIGER LILLIES (UK)

OKTÓBER

14 ENSEMBLE LINEA (F) / EÖTVÖS PÉTER (H) A Budapest Őszi Fesztivállal közös program

17 MARC RIBOT Ceramic Dog feat. BÁLINT ESZTER (USA) A Budapest Őszi Fesztivállal közös program

NOVEMBER

07 Az Indiai Klasszikus Zene Mesterei VIII. (IND) CHHANNULAL MISHRA / RAJEEV JANARDAN / Dr. KAMALA SHANKAR / VINOD LELE

10 CSALOG GÁBOR zongora koncertje (H) Mozart és Cage műveiből

Trafó

Trafó Kortárs Művészetek Háza
 Trafó House of Contemporary Arts
 1094 Budapest Liliom utca 41.
 Telefon: (+36-1) 456-2040 / www.trafo.hu

GRAMOFON

nka

TATA

...

...

fidelioEST

PORT...

BOF

BMC

...

...

...

...

...

...

Haydn a középpontban

Esterházy Péter drámájával zárul az emlékév Magyarországon

Elkészült Esterházy Péter drámája Joseph Haydnról. A színdarabot, amellyel a Klassz Zenei Iroda és a Bárka Színház felkérését teljesíti az író, december 18-án mutatják be. Erdődy Orsolya, az emlékév eseményeit gondozó Klassz Zenei Iroda vezetője bejelentette: a premiért szánják az ünnepi sorozat lezárásának.

➔ Albert Mária

„A teremtésre szükségünk van. Vágyunk arra, hogy valaki ismét megmutassa a világ szépségeit, és azt az érzést közvetítse, hogy jó élni a földön” – ezt a pozitív üzenetet küldte Batta András zenei történész, a Liszt Ferenc Zene-művészeti Egyetem rektora a Haydn-év reprezentatív műsorfüzetéhez. A teremtés című oratórium két esztendeje minden újévkor elhangzik a Művészetek Palotájában Fischer Ádám vezényletével – így indult ez a kitüntetett esztendő is. Aztán következett május 31., Joseph Haydn halálának 200. évfordulója. Magyarország elsőként csatlakozott az osztrák szervezők kezdeményezéséhez, amelynek az volt a célja, hogy május 31-ét World Creation Daynek nyilvánítsák, és aznap, amilyen sokan csak tudják, adják elő A teremtést. Magyarországon több városban elhangzott a mű, profik és amatőrök egyaránt megszólaltatták. E napon rendezték a Haydn-maraton a Millenárison. Déltől éjjelig Haydn-művek szóltak, a klasszikus zene más zenei műfajokkal, például jazzel keveredett: a páratlan szépségű G-dúr trió dallamaira Szakcsi Lakatos Béla improvizált.

Lassan megvonható az év mérlege: tizenhat város harminckét helyszínén több mint százötven esemény köthető a bicentenáriumhoz. A kulturális tárca a gazdasági nehézségek ellenére fejezeti forrásokból 300 millió forintot teremtett elő a Haydn-évre, így a szervezők minden tervezett programot megrendezhettek/rendezhetnek – Balatonfüredtől Esztergomon és Egeren át Tokajig. A Magyar Rádió Márványtermében Haydn billentyűs muzsikájából indult sorozat, a belvárosi Főplébánia-templomban Égi harmóniák címmel Haydn összes miséje (beleértve a ritkán játszottakat is) hallható vasárnaponként.

Nem éppen hálás feladat a százötven eseményből kiemelni a csúcspontokat, az év néhány maradandó és folytatásra érdemes momentumára mégis rá kell irányítanunk az olvasó figyelmét. A Budapesti Tavasz Fesztivál és a Magyar Állami Operaház közös produkciójában mutatták be Haydn szívének kedves, de életében soha el nem hangzott operáját, az Orfeusz és Euridikét, avagy a filozófus lelkét. A darab a dalszínház repertoárján marad, az Euridikét éneklő és a szerepben kitűnő alakítást

Jo Haazen és különleges harangjátéka a mecheleni Haydn Fesztivállal érkezett Eszterházára

Az Orfeo Zenekar Vashegyi György vezényletével Haydn Eszterházához köthető szimfóniáit adta elő

nyújtó Rost Andrea mellett Hajnóczy Júlia is életre kelti ezt az alakot.

Május 31. köré szervezte az MTA Zenetudományi Intézete nemzetközi konferenciáját, amelyen nemcsak a Haydn-kutatás jövőjéről esett szó, hanem műfajonként is elemezték, miben mutatkozott újtónak a mester. A tudósok ellátogattak az idén már Eszterházaként is nevezhető Fertődre, ahol az Eszterházy hercegek szolgálatában eltöltött három évtized nagyobb részét abszolválta udvari karmesterként Joseph Haydn. A vendégek láthatták az emeleti termekben megnyílt Eszterházy „Fényes” Miklós és tündérvilága című kiállítást. A 2010 szeptemberéig nyitva tartó tárlat nézője a család és a kastély építésének történetével is megismerkedhet. Itt mutatják be a Haydn és Fényes Miklós közös szobrára kiírt pályázat nyertes alkotásának makettjét is. A kivitellel és felállításra idén nem kerülhet sor, mert úgy tervezik, hogy szeptemberben megkezdődik a kastély hátsó homlokzatának felújítása.

A látnivalók sora tekintélyes: az Iparművészeti Múzeumban a Haydn és az idő című kiállítás 2010 februárjáig látható, itt a díszteremben kamarazenei koncertek is várják az érdeklődőket. Az MTA Zenetudományi Intézetében a Joseph Haydn és Magyarország című tárlat 2010. március végéig tart nyitva, az Országos Széchényi Könyvtárban azonban sajnos bezárt a Haydn hétszer című kamarakiállítás, amelynek legkülönlegesebb darabja Haydn saját kézzel írt, sokáig elveszetteknek hitt műjegyzéke volt. Tavaly bukkant fel egy aukción, és a kulturális tárca 18 millió forintos hozzájárulásával vásárolta meg az OSZK.

Haydn zenei örökségére épít a Kastélykoncertek Eszterházán koncertsorozat a fertődi Eszterházy-kastélyban, amely 2008-tól ugyancsak a Hungarofest Klassz Zenei irodájának a koordinálásába került. 2009-ben olyan kiemelkedő, nemzetközi hírű hazai és külföldi művészek léptek fel, mint például a Tomasini Vonósnégyes, a Belcea Quartet, Malcom Bilson, a Trio Antiqua, az Authentic Vonósnégyes, a Cappella Augustina. A világhírű szólísták és együttesek a XII. Haydn Eszterházán és a IV. Haydn Vonósnégyes Fesztiválon vendégszerepeltek.

Tizenötödször hangzott el a Budapesti Vonósok Haydn Fesztiválja július közepén. Augusztusban zárult az Eszterházy-kastélyban az a 2002-ben indított sorozat, amelynek keretében az Orfeo Zenekar előadta Joseph Haydn Eszterházához köthető mintegy kilencven szimfóniáját; idén a zeneszerző tizenöt műve csendült fel. Vashegyi György művészeti vezető szándéka az volt, hogy 2009-ig, Haydn halálának 200. évfordulójáig elhangozzon minden olyan szimfonikus műve, amely londoni utazása, vagyis 1790 előtt keletkezett. Vashegyi élete legszebb vállalkozásának nevezte a szimfóniasorozatot. Nagyon sokat tanultak – mondta –, technikai értelemben is jelentősen fejlődött az együttes. Nézete szerint Haydn muzsikusi épp azért lehettek a kor elit előadói, mert e műveken csiszolták a játékkukat. Haydn itt ugyan el volt zárva a világtól, de efféle eltemetkezés kellett ahhoz, hogy zseniális darabokat alkotson.

A legfiatalabb eszterházai Haydn-sorozat is majd' fél évtizedes múltra tekint vissza. Erdődy Orsolya Budapesten új szempontot, egyúttal új helyszínt vezet be novemberben. Most debütál koncertteremként a Király utcai VAM Design Center a Haydn és a XXI. század című, háromrészes programmal. November 13-án, 14-én és 15-én Haydn szellemét tükröztetik a neves előadók Britten, Sosztakovics, Bartók, Ligeti, Veress, Berg, Janáček kompozícióiban. Várjon Dénes, Christoph Richter, Rohmann Ditta, Jörg Widmann, Lencsés Lajos, Simon Izabella, Halmai Katalin, Hanna Weinmeister, Keller András, Lakatos György, Alexander Janiczek és Zempléni Szabolcs lép fel.

Végül: Eszterházy drámáját a Bárka Színházban Göttinger Pál rendezi, zenéjét Dinyés Dániel állítja össze Haydn muzsikájából, és egészíti ki kortárs „hangzatokkal”. A színműben különös módon kapcsolódik össze a történelem: a XIX. és a XX. század a jelennel. Ősbemutató december 18-án.

A magyarországi Haydn-év hivatalos honlapja:
www.haydn-2009.hu

Haszonélvező az utókor

„Az alkotó ember tevékenységének és szellemiségének igazi dimenziói csak a halála után tárulnak fel.” Így utalt Batta András a Strém Kálmán emlékére rendezett koncert köszöntőjében arra, hogy a Gramofon Könyvek legújabb darabja a hangversenyrendező tevékenységének néhány ismeretlen momentumára is rávilágított.

➔ Gramofon

Strém Kálmán idén lenne hetvenöt éves, amely évfordulóra a szülőváros, Nagykanizsa kulturális egyesülete emlékkoncertet rendezett a Zeneakadémia nagytermében. A műsor összeállítói – Strém Kálmán alapvetéseit szem előtt tartva – fiatal tehetségeket kértek fel, akik Haydn és Schubert művei mellett – a szépemlékű Földvári Napokat idézve – egy kortárs mű, Sári József dalának ősbemutatójával is óriási sikert arattak. Kovács Ágnes (szoprán), Füzi Nóra (zongora) és az Accord Quartet magas színvonalon zenélt, az est fénypontját azonban Rév Lívია fellépése jelentette. A kilencvenhárom éves zongoraművésznő korát meghazudtoló üdeségével bűvölte el a közönséget. Az energikus zongorázás nem a búcsút, sokkal inkább egy muzsikálással töltött élet összefoglalását, a kiforrott zenei értelmezés megnyilvánulását sugallta. Mesterkurzusain részt vett tanítványai egy-egy szál rózsával köszöntötték a művésznőt, akit a közönség állva ünnepelel, négy ráadás eljátszására „kényszerítve” őt. A koncertet Batta András, a Zeneakadémia rektorának beszéde nyitotta – ebből idézünk:

„A Strém Kálmán emlékére kiadott kötet is azt mutatja, ami oly sok jeles kollegánk esetében is kiderült már: az alkotó ember tevékenységének és szellemiségének igazi dimenziói csak a halála után tárulnak fel. Amikor olvassuk a könyvben összegyűjtött visszaemlékezéseket, apró megfigyeléseket, akkor döbbenünk rá arra, hogy Kálmán milyen hihetetlen széles körben mozgott, és mennyi mindennel foglalkozott. Tevékenységének többnyire csak a bennünket közelről érintő szeletét láttuk, ugyanakkor most elének tárul az a hatalmas horizont is, amit ő vázolt

fel, méghozzá úgy, hogy annak összes részlete átgondolt és rendkívül tehetséges – hadd mondjam ki nyíltan – üzleti modellben valósult meg.

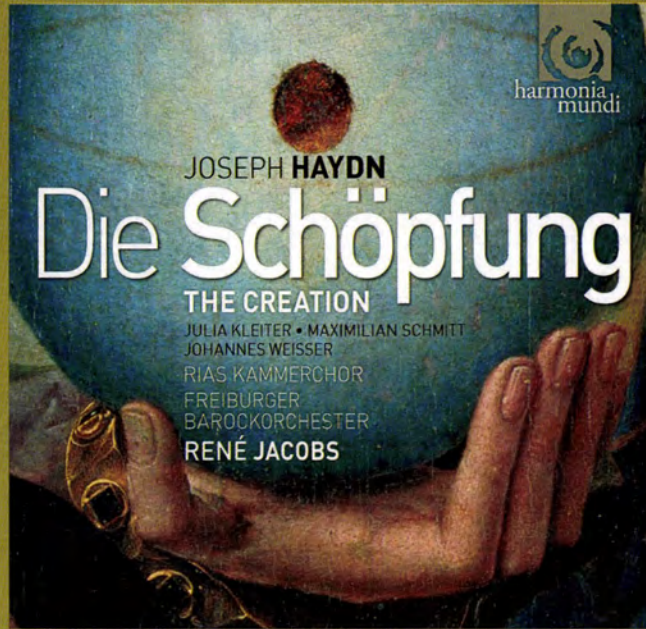
Csak hogy ez az üzlet – noha rengeteg erkölcsi hasznot hozott – anyagi hasznot általában nem hajtott annak, aki kitalálta. Gondoljunk arra, hogy 1989-ben, a nagy váltáskor, amikor Kálmán elhatározta, hogy a magánkoncertrendezői pálya Magyarországon akkorra már rég letűnt szokását kívánja felidézni, az emberek, különösen azok, akiknek pénzük volt, nem a nonprofit üzletágban tevékenykedtek. Kálmán azonban ezt tette, mintha világéletében ezzel foglalkozott volna. Őszintén szólva sokáig ezt én magam sem értékeltem igazán. Még mosolyogtam is rajta, amikor azzal hengegettem, hogy amíg a BUX-index

Rév Lívía korát meghazudtoló üdeségével bűvölte el a közönséget

ilyen meg olyan magasságban van, addig neki semmilyen problémája nincs. Azt hittem, hogy csak nagyzol, meg hogy most már ez a divat: tőzsdézünk. De ahogy olvasom ezt a remek kötetet, látom, hogy neki a génjeiben, a múltjában volt az üzlet. Hiszen Nagykanizsa egyik legrégebbi és legfontosabb kereskedőcsaládjának volt a sarja. Talán ha nem úgy alakulnak a dolgok, ha nincs holokauszt, és nincs kommunizmus, akkor lehetséges, hogy Strém Kálmán sikeres gabonakereskedőként töltötte volna az életét, ahogyan a felmenői. Valahogy a sors különös fordulatai révén – amelyek minden bizonynyal rendkívül keményen érintették Kálmánt, hiszen többszörösen is búcsúznia kellett, többszörösen is árva lett – mi lettünk a haszonélvezői annak, hogy egy ilyen nagyszerű üzleti érzékkel megáldott ember a közért teremtette meg az üzletet, és épített fel egy saját és sajátos zenei életet a rendszerváltás után. Amit ő hozott létre, az mind a mai napig irányadó.”

harmonia mundi

MAGYARORSZÁGON FORGALMAZZA: KARSAY ÉS TÁRSA KFT.

Tel.: 200-6443 Fax: 200-9650

Tátrai szellemi örökösei

**Találkozás
Ágoston András
hegedűművésszel**

Új kamarazenekar alakult, amely a tíz éve elhunyt legendás muzsikussal, Tátrai Vilmos nevével vette fel; az együttes szeptember 30-án tartja bemutatkozó hangversenyét a Művészetek Palotájában. Ágoston András koncertmesterrel Tátrai Vilmosról, az általa képviselt pedagógiai és művészi elvekről, és ezek lehetséges továbbviteléről beszélgettünk.

◆ Aradi Péter

Gramofon: Mikor találkozott először Tátrai Vilmostal?

Ágoston András: 1968-ban, még kolozsvári hegedűsként vettem részt a lipcsei Bach-versenyen. Meglehetősen önbizalommal indultam neki, remélve, hogy jó helyezést fogok elérni. Az első forduló után, az utcán megszólított Tátrai Vilmos, aki a zsűri tagja volt, és azt mondta, tehetséges vagyok, de nagyon szeretné meghallgatni a második forduló anyagát. Fel is mentem a szállodai szobájába, ahol átdolgozta velem a darabot – talán Bach a-moll szólószonátája volt –, és nagyon sok kritikai észrevételt tett, de egyáltalán nem bántó módon. Felhívta a figyelmemet, hogy manapság nem olyan akrobatikus mutatványokkal játsszák Bachot, ahogy én tettem. A Flesch-féle kiadás, amiből megtanultam, már túlhaladott, de persze a második forduló előtt néhány nappal ezt már nem lehet megváltoztatni, úgyhogy imádkozik értem... Végül kiderült, úgy kerültem be a második fordulóba, hogy Tátrai – amikor látta, hogy a pontozás alapján csak huszadik vagyok – kifejezetten ragaszkodott hozzám,

mondván, szerinte megérdemlem. Engem ez hideghanyként ért, mert úgy éreztem, nagyon jól felkészültem. Később Tátrai felvilágosított, hogyan működnek a nemzetközi zenei versenyek... A tolmácsnő mesélte nekem, hogy amikor az egyik orosz zsűritag megkérdezte Tátrait, miért kardoskodik annyira e mellett a román fiú mellett, ő azt válaszolta: ha a Szovjetuniót elfoglalnák a kínaiak, akkor maga kínai lenne? Azt hiszem, nagy merészség kellett ahhoz, hogy valaki 1968-ban így replikázzon. Tátrai karakán, szókimondó és kemény ember volt. Az Állami Hangversenyzenekar koncertmestereként is rendkívül határozottan képviselte a véleményét, nemigen tűrt ellentmondást, de ezt megkérdőjelezhetetlen szakmai tudással alapozta meg. Nem volt fantasztikus hegedűs, aki lebilincseli az embert, mint például Ruha István, aki öt évig tanított engem a kolozsvári főiskolán – Tátraiban erősebb volt a tudatos elem, viszont amit pedagógusként produkált, az egészen magasrendű volt. Életem három meghatározó élménye között tartom szá-

mon a vele való találkozást. A másik két nagyhatású személyiség pályám során David Ojsztrah, aki rövid ideig foglalkozott is velem, és Yehudi Menuhin, aki négy vagy öt éven keresztül, negyven-negyvenöt koncerten vezényelte Németországban a Philharmonia Hungaricát, amelynek koncertmestere voltam, így elég közeli kapcsolatba kerültünk.

G.: *Tátrai a lipcsei verseny után is figyelemmel kísérte a pályáját?*

Á. A.: Legközelebb 1970-ben, a moszkvai Csajkovszkij-versenyen találkoztunk, amelyben szintén zsűrizett. Itt is hatodik lettem, akárcsak Lipcsében, de ennek sokkal nagyobb súlya volt, hiszen itt valóban a világ legjobb fiatal hegedűsei versenyeztek. A szállodában megállított, megkérdezte, miért vagyok ilyen sovány, és mikor mondtam, hogy az izgalom miatt nincs étvágyam, karon ragadott, és elvitt egy büfébe, ahol rengeteg dolgot rendelt, valósággal belém tömte az ételt. A díjkiosztón azt mondta nekem, nagyon boldog, hogy egy magyar hegedűsnek sikerült itt bizonyítani. A verseny után kaptam először magyarországi koncertlehetőségeket, és az ÁHZ-val felléptem négyszer, de valamilyen okból épp ezeken a hangversenyeken nem ő volt a koncertmester. Ezután hosszú évekig nem hozott össze bennünket a sors. 1985-ben barátaimmal és kollégáimmal a kolozsvári filharmóniánál elhatároztuk, hogy alakítunk egy kvartettet, aminek én leszek a primáriusa. Gőzerővel készültünk az akkori budapesti versenyre, és felöltött bennem, mi lenne, ha megkérnének Tátrait, hogy foglalkozzon velünk. Akkor még sokkal nehezebb volt utazni, de végül is sikerült megszereznünk a szükséges engedélyeket, jelentkeztünk Tátrainál, aki körülbelül egy hétig dolgozott velünk a verseny előtt, olykor napi négy órát is ránk szánva – mondanom sem kell, hogy ezért semmilyen anyagi ellenszolgáltatást nem várt, pusztán barátságából, úgyszeretéből tette. Az első fordulóban egy Mihály András- és egy Haydn-kvartettet játszottunk – a Haydn után Tátrai berohant hozzánk, hogy ez volt a legjobb Haydn... Ennél nagyobb örömet semmivel sem tudott volna szerezni, hiszen ez azt jelentette, nem volt hiábavaló a kemény, megfeszített munka. A második forduló előtt már csak egyszer tudott meghallgatni minket, a harmadik előtt pedig egyszer sem – meg is lett az „eredménye”: nem kaptunk díjat. Azonban így is nagyszerű élmény volt. A kvartett Concordia néven még tíz évig működött, aztán az élet szertesét sodort bennünket a világban.

G.: *Mi volt Tátrai tanításának, módszerének lényege?*

Á. A.: A már említett Haydn-kvartettben velem foglalkozott a legtöbbit, engem „gyötört” – amiért nagyon hálás vagyok neki –, mert én eléggé szőlisztikusán játszottam. Felhívta a figyelmemet, hogy az unisonóban (amikor a tagok egyszerre játsszák ugyanazt) sokkal kevesebb vonót kell használni. A vonósnégyesjátékban

elengedhetetlen az alázat, az a képesség, hogy az ember, ha szükséges, alárendelje magát a többinek, aszerint, mikor melyik szólam fontos. Takarékoskodni kell a vonóval és a hanggal, hogy amikor viszont rám kerül a sor, akkor jobban ki tudjak bontakozni. Ő például pontosan el tudta magyarázni, hogyan kell egy ritartandót úgy megcsinálni, hogy az meggyőző legyen. Azt mondta, a ritartando akkor jó, ha talpa van. Ez azt jelenti, hogy az ember pontosan tudja, honnan indul az a lassítás. És olyannak kell lennie, mint egy számtani haladványnak, vagyis nem hirtelen, lökészerűen, improvizatív módon, hanem arányosan kell lassítani.

G.: *Ilyenkor meg is mutatta, hogyan képzelet?*

Á. A.: Nem. Tisztában volt vele, hogy ő nem az a spontán hegedűs, aki előkapja a hangszert, és bárhol, bármikor, rögtön le tudja játszani, amit akar. Neki másfajta tehetsége volt: nagyszerűen meg tudta szervezni a zenét, és – bár állítólag sokan száraz embernek tartották – hihetetlenül költői módon tudta feltámi egy tétel vagy

Fotók: Polónyi István

akár csak egy frázis mondanivalóját. Haydn op. 76-os, C-dúr kvartettjének második tételében – ez a híres Gott erhalte... – egy helyütt azt mondta: „Gondoljanak itt Verdire! Ezek könnyecpppek!” Ettől rögtön megvilágosodott számunkra, hogyan is kell megszólalnia. A tőle tanultakat később is jól tudtam hasznosítani, mert én is húsz évig tanítottam a kolozsvári főiskolán.

G.: *Sikerült tőle mint koncertmestertől is ellesnie valamit?*

Á. A.: Sajnos erre nem nyílt alkalmam, és éreztem is ennek hiányát, amikor 1991-ben a Philharmonia Hungarica koncertmestere lettem. Azelőtt ugyanis nemigen játszottam zenekarban, úgyhogy akkor kellett megtanulnom azt, ami neki a kisujjában volt. Egy-másfél évig nagy nehézségekkel kellett megküzdenem. Hiába tud az ember egyedül technikai és szakmai szempontból sokkal rázósbabb dolgokat is megoldani, ha a háta mögött ül 16-18 kritikus, sőt az egész zenekar, az egészen más helyzet.

G.: *Hogyan került a Philharmonia Hungaricához?*

Á. A.: Ceaușescu bukása óriási felszabadulást jelentett számunkra, ám ami utána következett, az sok szempontból csalódást okozott nekünk, ezért úgy döntöttünk, elmegyünk. Két lehetőség merült fel: a hollandiai

Orlando Quartet csellistája és vezetője egy marosvásárhelyi muzsikusból volt, aki nagyon szerette volna, hogy én legyek a primáriusuk, én azonban mégis a másik lehetőséget, a németországi székhelyű Hungarica koncertmesteri állását választottam. Akkor még nem tudtuk,

TÁTRAI MUZSIKUSTÁRSA – KONRÁD GYÖRGY BRÁCSMŰVÉSZ

1949-ben Szegeden megszűnt a Vaszy Viktor vezette operatársulat, ezért az akkor huszonöt esztendőes Konrád György kénytelen volt otthagyni szülővárosát, és feljönni Budapestre. Diplomája nem volt, csak a Szegedi Zenedét végezte el, de szerencséjére a Honvéd Művészegyütteshez került. Ez – nézete szerint – akkor a legjobb hely volt a fővárosban, csupa fiatal, frissen végzett akadémistával, a később világhírűvé vált Kertész István segédkar-mesterrel. Jellemző, hogy amikor 1951-ben, sikeres próbajátékot követően átment a Székesfővárosi Zenekarhoz, amely a következő évtől Magyar Állami Hangversenyzenekar néven működött tovább, kevesebb lett a fizetése. Még a Honvéd Művészegyüttesnél alakítottak egy vonósnégyest – az elsőhegedűsük a főiskolán Tátrai Vilmoshoz járt kamarazeneré. Megkérte tanárát, hadd járjanak be hozzá vonósnégyes-órákra. Konrád

A Tátrai-kvartett: Tátrai Vilmos, Várkonyi István, Konrád György, Banda Ede

így ismerte meg Tátrait. Aztán persze együtt dolgoztak az ÁHZ-ban is. Tátrai 1957-ben alakította meg az együttes tagjaiból a Magyar Kamarazenekezt, ebben Konrád is helyet kapott. Tátrai komolyan vette a munkát: első koncertjükre legalább két hónapot készültek. Ugyanattól az évtől Konrád a Várkonyi István vezette Várkonyi-vonósnégyesben játszott, Sümegi Zoltánnal és Kertész Ottóval. Akkoriban élződtek ki a konfliktusok a Tátrai-vonósnégyesben a primárius és a brácsás Iványi József között. 1959-ben rendeztek egy olyan Bartók-koncertet a Váci utcában, a mostani Pesti Színház helyén lévő Bartók Teremben, amelyen a Kamarazenekezt a Divertimentót játszotta, előtte pedig a Várkonyi-kvartett a VI. vonósnégyest. „Ott hallott engem Tátrai igazából kvartettezni, és májusban meghívott a vonósnégyesébe, Iványi helyére – emlékszik vissza Konrád György. – Nem sokan tudják azt, amit ő tudott. Szinte nem is intett be, csak fölemelte a kezét, és játszottunk. Nála sokkal jobb hegedűsök beülnek egy vonósnégyesbe primáriusnak, és nagyszerűen eljátsszák a szólamukat, de nem lesz a tagokból együttes, nem születik meg a zene”. Tátrai Vilmos és a kvartett csellistája, Banda Ede között mindig volt némi feszültség: két nagy egyéniség, a „két dudás egy csárdában” tipikus esete, de zenéről szólva nem volt vita. A vonósnégyes Haydn összes kvartettjét tartalmazó lemezsorozata mindmáig viszonyítási pont. Tátrai a kamarazenekezt is zseniálisan

vezette. Az együttesen belül ő volt az etalon – és ezt mindenki természetesnek tartotta. Hihetetlen tekintélyt vívott ki magának. „Bár nem volt virtuóz hegedűs, kevesen tudtak olyan szépen játszani, mint ő” – állítja Konrád. Az együttes vezetőjeként ő járt el tárgyalni a minisztériummal, a Filharmonia és az ÁHZ vezetőségével. „Mégvolt az a rossz tulajdonsága – meséli Konrád –, hogy mindig ott veszett össze, ahol nem kellett volna, ami nem könynyitette meg a helyzetünket, de azért mindig kiharcolta, hogy tudjunk dolgozni. Számos lemezt készítettünk, és sok szép, emlékezetes turnét vettünk részt.” Tátrai korábban végigjárta a muzsikustól számos lépcsőfokát. A MÁVAG zenekarában kezdett játszani, aztán katonazenekarban trombitált, majd „stehgeiger”-ként szalonzenekarral lépett fel Argentínában és Törökországban. Itthoni koncertmesteri pályáját a háború előtt a Budapesti

Hangversenyzenekarban kezdte, 1946-ban lett a Székesfővárosi Zenekar elsőhegedűse. Ő még azt a bizonyos régi magyar vonós hagyományt képviselte, amelyet részben Waldbauer Imre révén sajátított el. Ebből nőtt ki az a nagy hegedűs nemzedék, amely aztán egész Nyugat-Európát behálózta. „Sokszor fölvetődött bennem, hogy 1956-ban el kellett volna mennem – tűnődik el Konrád. – Ma biztosan gazdagabb ember lennék, de hogy zeneileg nem tudnék annyit, amennyit a kvartettben és a kamarazenekeztben tanultam, az biztos.”

„Manapság nagy divat lett a kamarazenekeztokról, hogy vonósnégyesek átíratat játszzák. Én egyetlen olyan művet ismerek, amelyik kamarazenekeztben jobban szól, mint vonósnégyesen: Beethoven Nagy fűgáját. Az ahhoz szükséges erőt ugyanis egy kvartett nem tudja teljességében produkálni. De amúgy nem szeretem ezt: olyan, mintha kényszerzubbonyban kellene táncolni. A vonósnégyes négy egyéniség, a kamarazenekezt egy. Egy zenekari szólam soha nem tud olyan hajlékony lenni, mint egy ember. Remélem, a Tátrai Vilmos Kamarazenekezt repertoárján nem sok ilyen átírat szerepel majd. Én is kaptam felkérést, hogy vegyek részt az együttes munkájában – először igent mondtam, ám aztán rájöttem, hogy nyolcvanöt évesen már nem tudok ilyen rendszeres munkát vállalni. De nagyon örülök a kezdeményezésnek, és drukkolok, hogy sikeresek legyenek.”

Fotó: Polónyi István

hogy a vasfüggöny lebontásával a zenekar sorsa megpecsételődött. De ez lassú, hosszú folyamat volt, odakerülésem után az együttes még tíz évig működött. Két évvel ezelőtt, 2007-ben meghívtak és – ami Németországban ritkaság – próbajáték nélkül fölvettek egy hatalmas, százharminc tagú zenekar koncertmesterének, amely voltaképpen egy recklinghauseni és egy gelsenkircheni zenekar egyesítésével jött létre, és kilenc egykori Hungarica-tag is játszik benne. Azóta ott dolgozom.

G.: *Hogyan tudja majd összehangolni ottani munkáját a Tátrai Vilmos Kamarazenekar koncertmesteri teendőivel?*

Á. A.: Ezt még magam sem látom pontosan, de bízom benne, hogy sikerülni fog.

G.: *Úgy tudom, a tizenhét tagú Tátrai Vilmos Kamarazenekar alapja a Danubius Vonósnégyes, amely tíz évig Tátrai művészeti vezetésével működött.*

Á. A.: Így van. Tátrai mondta annak idején, hogy egy igazán jó kamarazenekart úgy lehet alapítani, ha a gerincét, vázát egy kvartett képezi, amelynek tagjaihoz csatlakoznak más muzikusok. Ribli Ilona, a Danubius cselistája nagyszerű zenészeket hívott össze – remélem, a kamarazenekar életképesnek bizonyul majd. ■

TOKAJ

IRÁNYTŰ BORKEDVELŐKNEK

Nélkülözhetetlen segédeszköz mindenkinek, akit komolyan érdekel a tokaji bor. Összesen 28 település 220 birtokának bemutatása és értékelése 370 oldalon. Térképmelléklettel, amely Bél Mátyás 300 éves dűlőbesorolásának mai tapasztalatokkal kiegészített első rekonstrukciós kísérlete.

Információ:
06-30/370-8689

Tokaj-Hegyalja dűlői

HANS HEINRICH EGGBRECHT:

A NYUGAT ZENÉJE

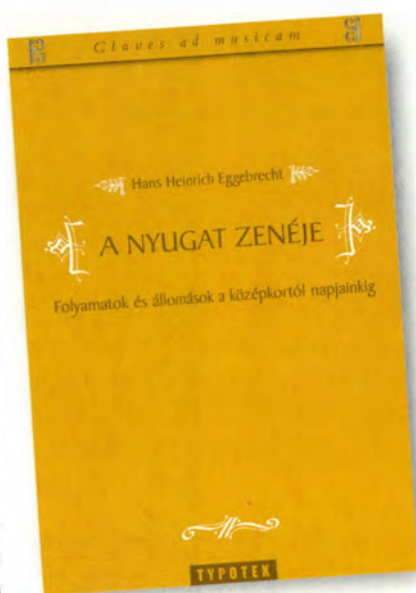
Fordította: Czagány Zsuzsa,

Ignác Ádám, Nádori Lídia

Typotex Kiadó, 2009; 781 oldal

Hiánypótló, nagyszerű és rendkívül inspiráló Eggebrecht hiányos zenetörténete. Hiányos, hiszen „csak” (miként az alcím mondja) folyamatokat és állomásokat mutat meg, „csak” a középkortól napjainkig, és „csak” a Nyugatra vonatkoztatva. Nem beszél az ókorról, az Európán kívüli zenékről. Ez a zenetörténet (ideértve még a névmutatót is) nem ismeri Donizettit. Rosszint csak egyszer említi, Schubert ürügyén, Puccinire egy félmondat vonatkozik. E könyv alapján nem léteznek Csajkovszkij, Muszorgszkij, Dvořák, Grieg vagy Sosztakovics zenéje. Mondhatnánk, hogy német szemléletű zenetörténettel van dolgunk, de inkább fogalmazzunk úgy, hogy Eggebrecht „csak” arról

beszél, amiről valóban van mondanivalója, s ebből a szempontból ez a zenetörténet nagyon is latin. Ő maga így fogalmaz a fűszövegben: „Az egyén, a valós, konkrét ember számára a zenetörténet nem az, amit lehetőség szerint a maga teljességében a könyvekben talál, hanem az, amit magáévá tett és sajátjaként hordoz, s csak azt teszi magáévá, amit maga megtapasztal, átél. Ezért a könyv koncepcionális alapelve a zenetörténet megélése.” Azt hiszem,

hogy Eggebrecht történetírói maximáját érdemes lenne elvé tenni a zenetörténet tanításában is, könyvét pedig elsajátítandó és vitatandó alapműként a növendékek figyelmébe ajánlani.

A könyv időrendbe szedett témák szerint tárgyalja a Nyugat zenéjét. Egy-egy részfejezethez elmékedések kapcsolódnak, szám szerint tizenöt. Ezek az elmékedések néha csak lazán, asszociatív módon kapcsolódnak a közvetlen előzményhez. Például a Bach-fejezethez Eggebrecht a Zene és életrajz című elmékedést kapcsolja, melyben fontos történeti, módszertani kérdésekről gondolkodik; miként kell kezelni a biográfiát, van-e relevanciája a műalkotások szempontjából, milyen filológiai, hitelességi kérdések vetődnek fel, rekonstruálható-e egyáltalán egy alkotó személyisége. Mit tekintünk hiteles arcképnek: a művek vagy a dokumentumok alapján kirajzolódó portrét? Mindezen megfontolások pedig miként érvényesíthetők például Bach esetében?

A tizenegyedik elmékedés (a Beethoven-fejezet után következik) az egyik legbriliánsabb. Nem kétséges, hogy a Zenetörténet-társadalomtörténet című elmékedésnek egy olyan életmű tárgyalása után van helye, mely életmű alapaiban forgatta fel a zenetörténetet, mely életmű paradigmatikusan érzékelteti a felfordulóban lévő társadalom kondícióját – és ezáltal Eggebrecht mindössze egyszer említi Beethoven nevét.

Molnár Szabolcs

SZOMORY DEZSŐ:

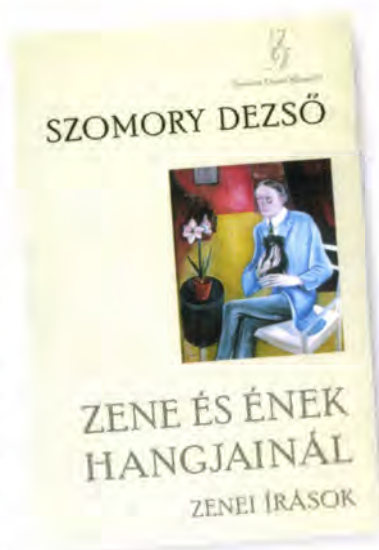
ZENE ÉS ÉNEK HANGJAINÁL

Múlt és Jövő Könyvkiadó, 2009; 491 oldal

A Szomory Dezső művei sorozat negyedik kötete tartalmazza az írónak azon cikkeket, amelyeket a Színházi Élet folyóirat Zene és ének hangjainál című rovatában tett közzé. Az első 1933-ban jelent meg, s a sorozat 1935. július végéig tartott. Ekkor rovata megszűnt, hasonló zsánerű írása már csak két alkalommal jelent meg, 1937-ben.

Cikkek, ha úgy tetszik, szomorvadások; zenei kritikáknak aligha nevezhetők a „zenei referáda” korabeli meghatározásnak csak ritkán eleget tevő miniatűrök, de valószínűleg nem is vártak informatív-tárgyszerű szakkikkeket a folyóirat szerkesztői.

Az író, akinek minden sorát zeneiség hatja át – sőt mondhatni, a zeneiség meghatározója formaművészetének is –, hetente egy alkalommal számolt be az olvasóknak zenei élményeiről, vagy inkább: reflektált az elmúlt hét zenei eseményeire. Még pontosabban: a maga utánozhatatlanul egyéni stílusában legszemélyesebb véleményének adott hangot. Megosztotta ismeretlen ismerőseivel érzéseit-gondolatait, már-már kontrollálatlan őszinteséggel. Amit szeretettel megmosolygunk, amikor lelkesedik – ám nyelvöltögető kifigurázásai fejlődésére készítetők. Polgárpukkasztás és anyagi naivitás; nehéz közös nevezőt találni. A pejoratív jelzők, a vitriolos megjegyzések aligha arattak osztatlan tetszést.

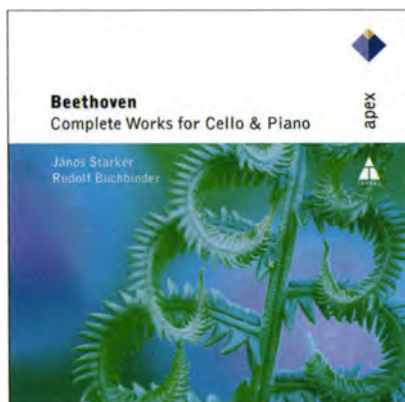
A rendszerességnek legalább annyi a hátránya, mint az előnye. A legnagyobb (és legsúlyosabb) kétségkívül az lehetett, hogy ha esik, ha fú, ketyeg az óra, és határidőre szállítani kell. Több szöveg egymás utáni olvasásakor felerősödve érezhető ez a kényszer. Amikor Szomory olykor-olykor fanyalag, az olvasó látatlanban is megérti, hisz neki; amikor kedvetlensége „besűrűsödik”, próbáljuk keresni a magyarázatot (vagy a mentséget?), hiszen olyankor a rendszeres érdeklődő bizalmával él vissza. Ugyanakkor, épp a folyamatos olvasás jóvoltából, egészen kivételes élményt kapunk: időutazás részesei lehetünk, egyszer csak azt vesszük észre, hogy a stílus alapélménye immár atmoszférateremtő.

A mintegy ezer oldalon hemzsegnék a nevek – egy névmutató megnövelné a kötet terjedelmét. Pedig korántsem lenne haszontalan és tanulságoktól mentes összeolvasni a különböző alkalmakkor ugyanarról a művészről (alkotóról vagy előadóról)

írtakat. De mégis, inkább jó, hogy erre nincs lehetőségünk, hiszen nemcsak véleményeket ismerhetünk meg, hanem megannyi, hangulat szülte, könnyű kézzel odavetett szóvirágban lehet részünk. Olyanokban, amelyek akkor is gyönyörködtetnek, ha létjogosultságukat megkérdőjeleznénk.

A kötet par excellence szépirodalom. Aki mégis zenei írásként akarja olvasni a beszámolókat, annak a kis adagok javasoltak. A cikkeket az író másodunokaöccse, Szomory György rendezte sajtó alá, látta el jegyzetekkel és megvilágító erejű utószóval.

Fittler Katalin

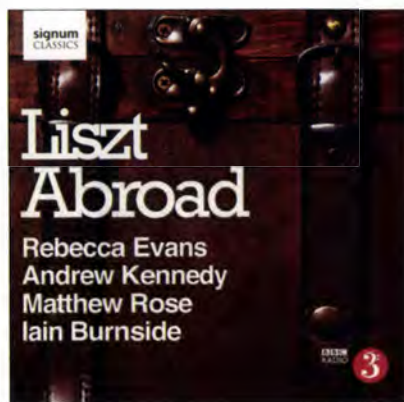
BEETHOVEN: CSELLŐSZONÁTÁK

Starker János – gordonka
Rudolf Buchbinder – zongora

Idén júliusban ünnepelte nyolcvanötödik születésnapját Starker János. Sajnos kevés jubileumi kiadvány látott napvilágot. A Warner egy 1978-as felvételt adott ki újra az Apex sorozatban. Beethoven csellőszonátáinak és variációinak számos jeles felvétele közül ez kimagaslik. Együttal sok mindent elárul Starkerről, kiváltképp, ha egyéb felvételeinek a kontextusában szemléljük. Rudolf Buchbinder nem hivalkodó, hanem komoly művész, nagyobb, mint híre. Itt ő vezet, Starker alkalmazkodik. Értelemszerűen, hiszen ilyenek a művek. De hogyan alkalmazkodik! Buchbinder világosan, tagoltan, egyszerre éneklő hangon és pasztikuson zongorázik. Határozott, de melodikus játék. S mit tesz ehhez hozzá Starker? Először is gyönyörű csellőhangot, szépen zengőt. Ő is világosan tagol. A két művész viszonya harmonikus, ideális az arány. Starker mindig is sokféleképp, sokféle hangon csellőzött. A gordonkázás mestere. Hosszú életművét szemlélve ettől teljesen eltérő karaktereket figyelhetünk meg. Változatos játékot. Aztán sokszor fanyar, száraz hangot, a lemezen hallhatótól eltérőt. S ami gyakran érezhető, a kitűnő alkalmazkodás karmesterhez vagy más hangszereshez, hangszeresekhez. Akárcsak itt. Lemezfelvételei arról tanúszkodnak, hogy nála a zenélés elsősorban a hangszerhez, a hangszer megszólaltatásához kötődött, s nem absztrakt interpretációs elképzeléshez. Ez egy ideális felvétel. Kétségkívül sok ilyen van, de hogy bármelyik nevezhető-e előbbre valónak, nem tudom. Aki szép csellőhangot, klasszikus arányt, nyugodt és kiegyensúlyozott, de dinamikus és sosem egysíkú játékot akar hallani, ebben a felvételen nem fog csalatkozni. De hol a többi ünnepi kiadvány?

Zay Balázs

Warner Classics & Jazz
2564 69223-7

LISZT: DALOK

Rebecca Evans, Andrew Kennedy, Matthew Rose – ének; Iain Burnside – zongora

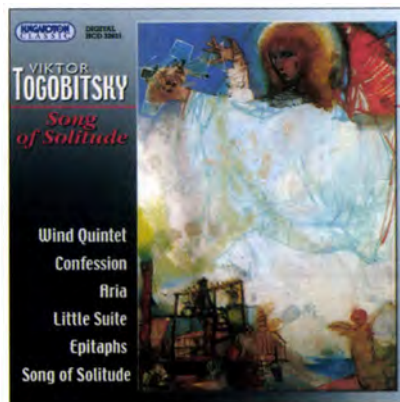
●●●●●

Tetszetős fazonú rókabőrt nyúz le Liszt dalairól e kis angol lemezcég. „Liszt külföldön”, tehát az utazó virtuóz bőrdíjából húzálnak elő kottalapokat: a turnék impresszióit (is) sűrítő művekből gyűjtöttek egy komoly csokorra valót. Lehet arról különvéleményünk, hogy az élete nagy részében világpolgár Liszt Ferenc egyáltalán volt-e otthon valahol, mert az utazásnak a végpont adna értelmet, de a dalkultúra mai apályában bármiféle szemzetésnek örülni kell.

Még akkor is, ha a korong nem mulaszt el épp az Oh! Quand je dors-ral kezdődni, amely – fordításával ellentétben – épp nem alussza mély álmát, a legnépszerűbb Liszt-opusok egyike. A Három Petrarca-szonettet is rögzítették, s ezért sem a mulhatatlan szépség sokadik felidézése miatt kár, inkább Rebecca Evans levegős, finomságokra kevésbé érzékeny és garatba nyomott szopránja okán. A férfiak a Heine- és Goethe-szövegekre komponált művek mellett az oeuvre mintegy hetven alapdalának árnyékosabb területéről is válogattak, produkcióik magas színvonalúak. Matthew Rose a strófikus Gastibelza-balladában jelzi, hogy fűtött basszbaritonja Mefisztóként bír el az egyszerre strófikus és dramatikus szöveggel, míg Andrew Kennedy is a kamaratermeket szétfeszítő, mégis édeskes tenorjával veteti észre magát. Utóbbi szólaltatja meg a bizonyos „Horváth L.” versére szerzett, Isten veled! című rövidke dalt, amelynek révén magyar nyelvünk is hallható a lemezen. Bámulatos, hogy az utazgató Lisztet mennyire nem termékenyíti meg az eredeti szöveg nyelve, formáns kultúrközege: mindenütt saját stílusában komponál. Vajon ugyanúgy nem találta helyét sehol, vagy mindenütt otthon volt?

Ókóvács Szilveszter

Signum Records – Karsay és Társa
SIGCD 155

TOGOBICKIJ VIKTOR: A MAGÁNY ÉNEKE

MR Szimfonikusok
Karmester: Kovács László

●●●●●

„...a Rádió felvételre fogadta el A magány éneke című művet, s Kalmár László lektori jelentésében »nálunk szokatlan hangvételt« emlegetett. Nem tudom, mit értek ezalatt, de bizonyára különbözik a zeném a magyar zeneszerzőkétől” – vall a Leningrádból huszonöt évesen, 1977-ben Magyarországra települt zeneszerző húsz évvel később. Az életmű fele című kötetben. (Később kiderült: az interjú két évvel az életmű lezárulása előtt készült...) Aki ismeri a magyar kortárs zeneszerzés egyre gazdagodó képeskönyvét – a Hungaroton e tárgyba tartozó kiadványait –, igazat ad az ítézésnek. Az I. fúvóskvintett még nem különösebben érdekes, de a Kis szvit már takaros (Gyöngyössi Zoltán – fuvola; Szilvágyi Sándor – gitár), a szólócellóra írt Vallomás (Koo Tamás előadásában) mély, az Epitáfiumok című sorozat pedig valódi lelemény. Átlagosan félpercnyi, tömör, szellemesen megfogalmazott, más-más karakterű zongoradarabokról van szó. A zeneszerző özvegye, Frideczky Katalin adja elő a tizenhét, önismétlést nem ismerő miniatúr, remekül. A lemezt a hallgató figyelmét mindvégig lekötő, nagyszabású, címadó zenekari alkotás zárja – a mű minősége kiharcolja magának a színvonalas előadást. És az emberben felvetődik a keserű kérdés: mi lett volna, ha...? Várkonyi Tamás

JELMAGYARÁZAT

★★★★★
●●●●●
●●●●○
●●●○○
●●○○○
●○○○○

Remekmű
Kiváló
Jó
Átlagos
Elfogadható
Gyenge

Hungaroton Classic
HCD 32631

MAHLER: NÉGY TÉTEL
A Frankfurter Rádió Szimfonikus Zenekara
Karmester: Paavo Järvi

●●●●○

Nem zártam a szívembe az apja árnyékából úgy tizenöt éve kilépett érzést és 2006 óta vezetett német zenekarát a Művészetek Palotájában, idén májusban. Poroszos fegyelmet követelő, vaskezü tamburmajornak tűnt. Számos pozitívum mellett semmitmondó hagyománytiszteltet jellemezte minden egyes megmozdulását. E lemez műsora minden, csak nem hagyománytisztelő, sőt akár szentségtörőnek is nevezhetnének, hiszen entitást bont meg például azzal, hogy a Második szimfónia első tételét kiragadja, és teszi meg nyitányának. (Jó, persze: a szerző először önálló műként gondolta el a Totenfeiert.) Szintén kiemeltetik környezetéből a Harmadik szimfónia kedélyes második tétele – de ha ez az ára annak, hogy megismerjük Benjamin Britten finom áthangszerezésében, ám legyen! A X. szimfónia egyetlen befejezett tétele a lassú, ezt pedig intermezzóként követi a budapesti ősbemutatón még játszott, ám később elhagyott, ma már ritkán hallható Blumine az Első szimfóniából.

Joggal féltetik nimbuszukat amerikai, bécsi és berlini zenekarok – nem kellett sok idő, és a Cincinnati Szimfonikusok után a frankfurtiakból is csúczenekart nevelt Paavo Järvi. Eddig csak a legnagyobbaktól hallott egységes hangzás, kiváló fafúvók, összehangoltság, feszes ritmika jellemzi játékaikat; ez az együttes mindenre képes. Példa lehet az említett Adagio: tökéletesen valósítják meg Mahler különös, ám bizonyára tapasztalatokon alapuló utasításait, miszerint a zenekar hangszercsoportjainak más és más dinamikával kell játszaniuk; az apokaliptikus csúcspont pedig – ezt a hangot a IX. szimfónia vagy a Dal a Földről még nem ismerte – robban, mégis transzparens. *Várkonyi Tamás*

Virgin Classics – EMI
 5 099921 657627

CSAJKOVSKIJ: MANFRÉD-SZIMFÓNIA, MOZARTIANA-SZVIT
Csajkovszkij Szimfonikus Zenekar
Karmester: Vlagyimir Fedoszejev

●●●○○

Csajkovszkij Manfréd-szimfóniája nem könnyű falat a karmesterek számára. Talán kicsit bruckneres szerkesztése miatt sokan nehezen boldogulnak vele, még jó Csajkovszkij-dingensek is. Vlagyimir Fedoszejev élő felvétele szokatlanul, de jól indul; nem erős fanfárral, hanem visszafogott dallamívrrel. Szépen strukturált a tétel, mélyen átélte, de sosem túl-áradó, kifejezés tekintetében erősen kontrollált. A tétel jól áttekinthetően áll össze, a színek áttetszők, a hangzás lágy. Nagyon óvatos megközelítés. Ami hiányzik belőle, az a drámaiság. Nem ismeri Fedoszejev a byroni háttérrel. Manfréd érzelmeit, szenvedéseit? A második tétel kifejezetten lassú, karaktere így meglehetősen módosult. A harmadik tétel az elsőhöz hasonlóan meggondolt, visszafogottan érzelmes. A negyedik azonban megdöbbentő. Egy ilyen tehetséges, tapasztalt és saját stílussal is rendelkező dirigens miként kurtíthatja felére a zárótételt?! Ezzel az egész mű struktúrája csorbát szenved, a zene is, a mögötte álló program is. Elfogadhatatlan. Riccardo Muti EMI-felvétele kimagasló, az újak közül figyelemreméltó a fiatal, ígéretes Vaszili Petrenko Naxos-lemeze a Liverpooli Királyi Filharmonikus Zenekarral. Ezek drámaisága, átütő ereje még akkor is kell a darabhoz, ha a zene folyamatosságát tekintve Fedoszejev főképpen az első tételben értékes alternatívát mutat fel, lehet a zene összefogottabb, kevésbé széttagolt, egyenes vonalú. Az előadás lágyága azonban ellentétes a byroni szétrobbanó romantikával. A Mozartiana-szvit Mozarttól messze van, igazi orosz báli zene. A hangszeres szólók romantikusak, Fedoszejev kontrollált. Kidolgozott, szép játékáért dicséret illeti a Csajkovszkij Szimfonikus Zenekart. *Zay Balázs*

Warner Classics & Jazz
 2564 69105-2

CLARA SCHUMANN ÉS HEINZ HOLLIGER MŰVEI
Christoph Richter – cselló; Várjon Dénes – zongora; Stuttgarter Rádiózenekar
Karmester: Heinz Holliger

●●●●●

Az ECM kiadó évtizedek óta következetesen járja maga választotta útját. Ennek nyomán emlékezetes konceptalbumok látnak napvilágot, melyek legtöbbször a múltbéli zenei hagyomány és a jelen zenei termésének egy-egy dialógusát viszik színre. Ebben a sorban minden egyes lemez ambíciója messze túlmegy azon a neutrális tetten, hogy közvetítse bizonyos zeneművek magas színvonalú előadását: maga a válogatás is önálló művészi tennet bizonyul, adott műalkotásokkal operáló meta-műalkotásnak, ami ebben a minőségében külön is megítélhető. Az idén hetvenesztendős oboista, komponista és karmester, Heinz Holliger nem először kap szerepet ebben a három évtizede folyó kalandban: korábban saját – kristályos sűrűségű, ugyanakkor légies-hallucinatorikus műveit Bach és Ysaÿe darabjaival párosította. Karmesterként jegyzett lemezein is az időben (Bach–Yun–Hosokawa) vagy a térben (Carter–Yun) létesít hidakat.

Holliger művészete rendkívül mélyen kötődik a romantikához: szellemi horizontjának főalakjai Hölderlin, Schumann, Trakl, Walser. Bár ezt a lemezt Clara Schumann három csodálatosan finom ivű cselló-zongora-románca vezeti be, az ezt követő két Holliger-mű titkos főszereplője az önnön szellemi/mentális határvidékein kóborló Robert Schumann. A cselló-zongora-mű címével is ezt a határ-életet jelzi: a romancendres franciául a „románc” és a „hamu” szavak összefűzése, és a Clara által elégetett kései kéziratokra utal. A lemez súlypontja azonban csak a fináléban következik el: a Hajnal énekei című, vegyes médiájú művel, amelyben Holliger önnön művészete intellektuális mélységének és érzéki erejének legjavát nyújtja. *Veres Bálint*

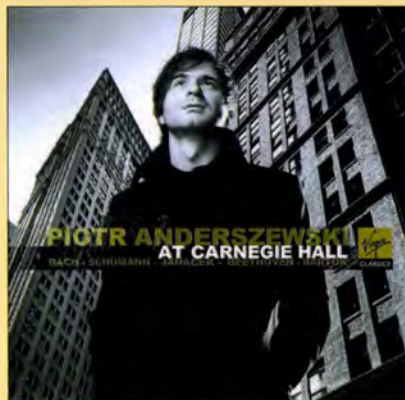
ECM – MusiCDome
 ECM New Series 2055

**PIOTR ANDERSZEWSKI –
A NYUGHATATLAN UTAZÓ**
Bruno Monsaingeon filmje

Kétségtelen, hogy Bruno Monsaingeon egy sajátos műfaj, a zeneművészeti portréfilm első számú képviselője. Munkáiban a dokumentarista tárgyilagosság, a megfejthetetlen művészi titkok kifürkészésének romantikus vágya, valamint a filmkészítői önkifejezés utánozhatatlan harmóniában egyesül. Filmjeit nézve úgy érezhetjük, hogy kamerájával valóban belelát a kiválasztott művészebe. Tudjuk persze, hogy mindez csak illúzió. Legutóbbi „mozijában” a filmkészítői ambíció a korábbiaknál markánsabb hangot üt meg – ám tegyük hozzá rögtön, hogy az összkép harmóniáját mindez kevéssé veszélyezteti. Az Anderszewski-portré bőven él játékfilmes megoldásokkal, legszembetűnőbb a kitalált kerettörténet: Monsaingeon a zongoristát egy lengyel vonatra ülteti, itt rendezi be életét; zongorát, hálószerobát, konyhát telepít egy vagonba. Anderszewski utazás közben mondja el gondolatait, a vonaton gyakorol, itt vall legkedvesebb szerzőiről, halljuk zongorázás közben énekelni, a hangszert hangját a kerek zakatolása ellenpontozza, rendkívül finoman és hangmérnöki balanszírozva. (A hang-utómunka összességében fenomenális.) Elsőre talán szépítő, erőltetett és öncélúnak tűnik ez a filmes megoldás, ám a bő nyolcvanperces filmben előrehaladva világossá válik, hogy az utazás-metaphora hangsúlyos képi megjelenítése mennyire indokolt. Ugyanis nem a világsztár művész, nem a kettős kötődésű (lengyel–magyar) világpolgár tipikus létállapotát, a leginkább „utazás közben van otthon” közhelyét kontúrozza, hanem érzékeny szimbolizálja Anderszewski művészi habitusát. A vallomások portré kulcsfogalmait ugyanis a közeledés és a távolodás. „Régebben nagyon közel éreztem magamhoz Brahms muzsikáját, mára eltávolodtam tőle. Talán egyszer majd visszatálok hozzá” – halljuk; egy másik, meglepően őszinte megnyilatkozásból pedig megtudjuk, hogy „ha

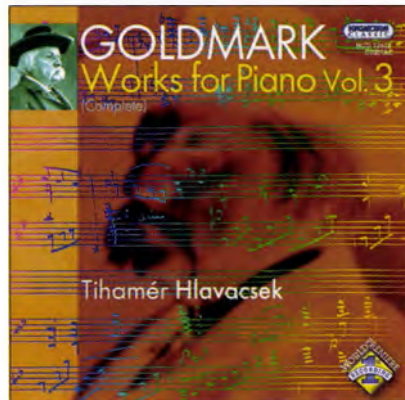
KONCERT A CARNEGIE HALLBAN
Bach, Schumann, Beethoven, Janáček,
Bartók művei; Piotr Anderszewski – zongora

egyszer sikerül Bach zenéjét önmagam számára tökéletesen megszólaltatni, akkor abba hagyom a zongorázást”. Ám Anderszewski számára a nagy utazás Mozart muzsikája, az ő zenéje jelenti a vágyott tökéletességet, a végállomást, ahonnan már nincs tovább. Ezt szimbolizálhatja Portugália, Lisszabon, a nyugati határ, a kontinens vége, s ennek megfelelően óceánparti kép zárja a filmet. A filmhez hasonlóan magas pontértékű Anderszewski dupla koncertlemez. A helyszín New York, a Carnegie Hall. Tipikus Anderszewski-programot hallunk. A koncert egy Bach-kompozícióval (c-moll partita, BWV 826) indul. A csodálandó (de nem feltétlenül szeretendő) játék ezúttal is igen színes és (kimódoltan) artisztikus, ám mintha az élek tompulnának, a szegletek gömbölyödnének. Bár a lemezen nem szerepel Mozart (e sorok írója Anderszewski Mozart-játékával még igencsak elégedetlen), az ő zenéjéhez vezető útról valamiféle képet így is alkothatunk a zongoraművész klasszicizáló tendenciát mutató fejlődése révén. Schumann (Bécsi karnéval, op. 26) és Beethoven (Asz-dúr szonáta, op. 110) zenéjének fantasztikumában, irracionális fordulataiban és érzelmi hullámverésében Anderszewski rendkívül „természetesen” mozog, amit a Diabelli-változatok lemezfelvétele (és eddigi legjobb pesti koncertje) óta el is várunk tőle. Különösen szépen sikerült a Carnegie Hall-béli est második része, amikor Janáček (Kődben) és Bartók (Három Csik megyei népdal) egy-egy művét is eljátszotta. Ekkor érezzük igazán, hogy tényleg azonos vidékről származunk. *Molnár Szabolcs*

Medici Arts – Mevex
3077983 (A nyughatatlan utazó)

Virgin Classics – EMI
50999 267291 2 1 (Koncert a Carnegie Hallban)

**GOLDMARK KÁROLY:
ZONGORAMŰVEK, VOL. 3**
Hlavacek Tihár – zongora

Dicséretes dolog kiadni a magyar zenei múlt jeles – ám elfeledett – alakjainak összes szerzeményét. Goldmark Károly a Sába királynőjével vagy a Hegedűversenyével részét képezi a nemzetközi másodvonalnak – zongoradarabjait viszont most hallhatjuk először. Ez már a harmadik CD, Hlavacek Tihár előadásában (akit aligha ismerhet jobban a magyar közönség, mint az általa játszott műveket). Ha teljesség, hát legyen – a „közszolgálati” lemezkiadás célja nem lehet pusztán a műélvezet. Noha találhatunk a lemezen izgalmas darabokat – mindenekelőtt a leghosszabbat: a viszonylag korai, 1865-ös Sakuntala-nyitány szerzői átíratát, ezt a líraian drámai, olykor mendelssohnos-wagneres programzenét –, s noha Goldmark egész jelensége érdekes, legalábbis sajátos, az embernek mégis az az érzése, hogy ebből egy vagy tizenegy lemeznyinek nagyjából ugyanannyi az élvezeti értéke. A hegedűs-operás Goldmark jobban gondolkodik zongora nélkül. Hogy ezt ellensúlyozza, napi rutinja az önképzés, melynek eredménye hol bachi (a-moll), hol sokkal érdekesebb, liszti (f-moll) fűga, hol schumann-i ciklus (Georginák), hol brahmsi nekiveselkedés (Esz-dúr darab), hol Muszorgszkijra emlékeztető hangulatfestés (Négytánc). Talán mégis azokban a kis karakterdarabokban találunk valami egyedit, melyekben visszacseng a kávéházak, szonok hangja (ilyen a Georginák ciklus Georgina és Stille Hoffnung tételei) – meg persze egy kis Grieg. Hlavacek Tihár nagy gondal dolgozza ki a darabokat, de a technikai akadályok olykor megtorpanásra kényszerítik (Ins Leben), máskor pedig a záróhangokat üti meg indokolatlanul erősen (például a fűgákban). A Stille Hoffnung kissé túlpédalozott, a kelleténél hangosabb előadásban szólal meg. *Mesterházi Gábor*

Hungaroton Classic
HCD 32612

BACH: BILENTYŰS MŰVEK

Till Fellner – zongora

A fiatal Till Fellner egyszer járt Budapesten (2006. december 23.). Kocsis Zoltán vezénylete mellett Beethoven G-dúr zongoraversenyét játszotta. Hangszertudása, intelligenciája, zenei kultúrája majd minden kritikusan pozitív visszhangra talált. Abban is nagy volt az egyetértés, hogy Fellner személyisége még nem eléggé karakteres, a pódiumművész nem igazán karizmatikus egyéniség. Én Fellner erősen klasszicizáló felfogására lettem figyelmes, mely akkor elsősorban nem szublimálást, nem lekerekítést, nem valamiféle átszűrtséget, hanem diplomatikus optimalizálást jelentett. Csiszolt technika, kontrolált (de nem túl izgalmas) billentés, pontos tempók, jól megfogott karakterek jellemezték játékát. Ez a Beethoven-játék engem nem különösebben fasciált, anno úgy fogalmaztam, hogy „Fellner más területeken egészen kiváló előadóművész lehet”. Nem sokat kellett várom, úgy tűnik, hogy a „más terület” Bach zenéje, a két- és háromszólamú invenciók sorozata, valamint a G-dúr francia szvit (BWV 816). A lemezen semmi meglepőt nem hallani, sem a budapesti koncertélményhez, sem a Bach-darabokról gondoltakhoz képest. A technika ezúttal is mívesen csiszolt, a tempók optimálisnak, a billentés választékosnak tetszik; extravagáns értelmezésnek, toladó személyiségnek, delejes karizmának nyomát sem hallani. Ám itt jobb, ha meg is állunk, és nem tesszük fel az obligát újságírói kérdést, hogy akkor miért is jött létre ez a felvétel. Mert ki vitathatja el Till Fellner jogát ahhoz, hogy lemezen örökítse meg az ő Bachját? Miért kellene szégyenkeznie azért, mert az ő Bachja alig különbözik mások Bachjától?

Dupla CD-t készített Andrea Bacchetti. Az invenciók mellé ő is egy francia szvitet (E-dúr, BWV 817) választott, valamint a c-moll partitát (BWV 826), három sorozat kis prelúdiumot és hét önálló Bach-kompozíciót. A harminckett éves olasz zongorista produkciója nyomán igencsak felértékelődik Fellner profiltalan perfekcionizmusa, Bacchetti játékanak jellegzetességei ugyanis feltűnően hiányoznak Fellner előadásából, és Bach szinte kivétel nélkül Fellner zongorájával jár jobban. Az ifjú olasz többnyire lassabb tempókat vesz, így díszítései is jobban kiütözköznek. Eme ékítmények inkább zavaróak, és gyakran stílustalanok is. Bacchetti érezhetően minden darabbal „akar valamit csinálni”, szeretne kitalálni valamilyen karaktert – mindez többnyire modorossághoz, ritkábban erőltettséghez vezet. Furcsamód a Bach-zongorázás gyermekbetegségeire is jócskán kapunk példát, olyanokra, melyeket még egy konzervatóriumi vizsgán is szóvá szoktunk tenni: tempóvesztés, gyorsulás, kiegyenlített dinamika, és egyszerűen egyszerűen a kottaszöveg is kétséges. Olyan „hibák” is vannak a lemezen, amelyeket csak koncertfelvételeken szoktak „megtartani”. Mindez azért is furcsa, mert Bacchetti korábbi DVD-jének (Goldberg-variációk) igen kedvező kritikái visszhangja alapján jelentékeny Bach-zongoristára számítottam, miközben persze nem vettem kétségbe, hogy Bacchetti lenne az „új Gould”.

BACH: BILENTYŰS MŰVEK

Andrea Bacchetti – zongora

A második CD kis prelúdiumaiban az előadásmód szögletelessége az előzmények szabadosságához képest új vonás, bő kétórányi zongorazene után pedig már a zongora hangja is zavaró: vajon melyik manufaktúrában készült ez a nem túl szép hangú instrumentum, melynek zengése érezhetően a hangmérnököt sem ihlette meg?

Molnár Szabolcs

ECM – MusiCDome
ECM New Series 2043 (Till Fellner)

Dynamic – Mevex
CDS 629/1-2 (Andrea Bacchetti)

BACH: GOLDBERG-VARIÁCIÓK

Sylvain Blassel – hárfa

Íme, egy második lemez Bach Goldberg-variációiról hárfán. A Deutsche Grammophon és a Warner Lontano sorozatának felvétele szinte egy időben jelent meg. Noha Sylvain Blassel lemezének borítója az ő elsőségét hirdeti, de vajon tudott-e Catrin Finch előző számban recenziált lemezéről, amelytől szinte mindenben eltér? Blassel 1904-ből való Erard hárfán játszik, míg Finch mai hangszeren. A régi francia hárfa hangja finomabb, utóbbi erősebb, rezonánsabb. Blassel nem játssza az ismétléseket, míg a walesi művész csak ritkán tekint el tőlük. Blassel előadása sokkal változatosabb, mint Finché. Rengeteget variál, a dinamikai skála jóval szélesebb. Kitűnő hárfásról van szó, hangszeres tudását mindvégig csak dicsérni lehet. Ugyanakkor jóval gyengébbnek érzem az ő előadását, mint Finchét. Annak ellenére, hogy mellékzörejek nemigen zavarják meg, míg a walesi hárfásnál erre is akad példa (bár hozzá kell tenni, utóbbi mai hangszeren játszik, és közelebbre helyezték a mikrofonokat). Blassel előadása minden technikai magabiztosság és változatosság ellenére felszínes. A csodálatos zenében nem mélyül el, nem áll meg rápillantva egy-egy megoldásra. Legfőbb problémám a ritmus nyughatatlansága. Nem a gyors vagy a lassú tempó kérdése, mert Finch néha még gyorsabban is nyugodtabb, s erre ebben a zenében nagy szükség van. Bachnál a hangokra meg kell érkezni, nem lehet rájuk esni. Blassel pedig rájuk esik. A nagy sorozat éteri nyugalma, kozmikus kiterjedése így elvesz. Finch rálelt sok tétel egyéni hárfás karakterére, Blassel inkább virtuóz módon elhárfa. Kevesebbet írt át – csak egyetlen helyen változtatott kényszerűen a kottán –, míg Finch többet, de többet is hozott elő belőle.

Zay Balázs

Warner Classics & Jazz
2564 69199-6

PHILIPPE JAROUSSKY

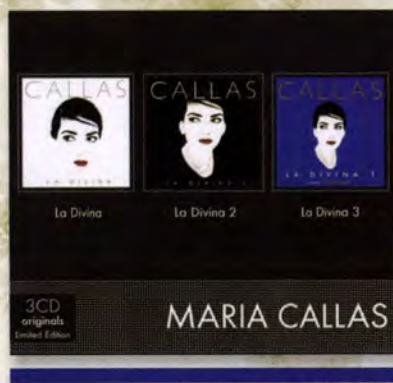
ROLANDO VILLAZÓN

NIGEL KENNEDY

BRAHMS
THE SYMPHONIES
SIMON RATTLE
BERLINER PHILHARMONIKER

MARIA CALLAS

VERDI
REQUIEM
MESSA DA

ANNA HARTEROS · SONIA GANASSI · ROLANDO VILLAZÓN · RENÉ FAYE
ORCHESTRE COIRO DELL'ACCADEMIA NAZIONALE DI SANTA CECILIA
ANTONIO PAPPANO

BEETHOVEN:
AZ ÖT ZONGORAVERSENY
Richard Goode – zongora
Budapesti Fesztiválzenekar
Karmester: Fischer Iván

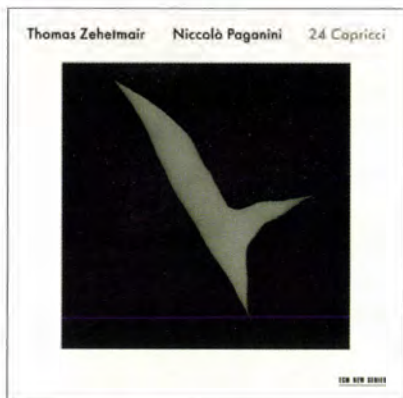

„Beethoven összes zongoraversenyének az amerikai Nonesuch kiadásában, a Budapesti Fesztiválzenekarral készült felvételét (a szolista Richard Goode, a karmester Fischer Iván) a legjobb versenymű-felvétel kategóriában jelölték díjra a brit Gramophone kritikusa” – efféle hírek a lemezrecenziók között nem szoktak megjelenni, a kivétel most erősíti a szabályt. Oka pedig, hogy a három CD-ből álló albumot újra meg újra végighallgatva egyre tisztábban érzem, hogy ennek a felvételnek, legyen a szolista bármily elismert híresség, mégis a zenekar a főszereplője. Öt versenymű, Beethoven életének öt stációja – ismételhethetjük a közhelyet. Takács-Nagy Gábor előadóművészi-karmesteri meggyőződése, hogy nem elég a hangokat tudni, a kompozíciók keletkezésének hátterét is ismerni kell az alkotások értő interpretációjához. Beethovennel kapcsolatban ezt kivált fontosnak tartja. Biztosan így gondolja ezt Michael Steinberg is, aki a szolid és sajnos csak egynyelvű kísérfűzetet írta, és az első két korai koncerttel, a C-dúr és B-dúr zongoraversennyel kapcsolatban siet megjegyezni, hogy

ezek még Mozart és Haydn zsenijének árnyékában keletkeztek. A Bonnból Bécsbe érkezett Beethoven azonban már egyéniség, az elődök eszközeit szuverén módon kezelő fiatal mester. Ez az ifjonti hévvel párosuló mesterségbeli biztonság, szín- és kedélygazdagság inkább a zenekari hangzásban ragyog föl, semmint Goode fantasztikusan pontos, de szikár játékában. A versenyművek sorában és az oeuvre-ben is fordulópontnak tekintett c-moll koncert lírája visszafogott, néhány pillanatban kitárulkozik a magánszólamokban. A G-dúr és Esz-dúr zongoraverseny illik legjobban Goode filozofikus és elemző megközelítéséhez. Az Esz-dúr koncertben, ebben az utókor által Emperor (császári) jelzővel illetett monumentális darabban a fenséges tónusokat is hozza a szolista, de a nagyszerűség érzését Fischer Iván vezette Budapesti Fesztiválzenekar adja ehhez a műhöz is.

Albert Mária

Nonesuch – Warner
7559-79928-3

PAGANINI: HUSZONNÉG CAPRICE
Thomas Zehetmair – hegedű

Nyomós oka lehet egy olyan kaliberű művésznak, mint Thomas Zehetmair, hogy a kilencvenes évek eleje után bő tizenöt évvel másodszer is felvegye Paganini híres-hirhedt darabjait. A lemez meghallgatása után már pironkodva vallom be: eddig azt hittem, hogy egyfajta bizonyítási vágy hajtja a művészeket, amikor úgy döntenek, ők is belebújnak az ördög hegedűsének bőrébe, és – a hallgatóságot lehetőleg minél nagyobb elképedésre készítve – abszolválják e természetfeletti képességeket követelő feladatokat. Mert olyan előadással még nem találkoztam, amelynek fő célja ne a közönség meghódítása lett volna. Zehetmair játékában azonban a művek eddig nem ismert – de még csak nem is sejtett – oldala is megmutatkozik: a poézis. Ezzel nem azt mondom, hogy nem virtuóz előadás, nagyon is az, annyira, hogy az első caprice megijeszt hangösszetételével gyors tempójával. Az eddig mellékesként kezelt lírai részek – vigyázat, ezek is nyaktörő mutatványokkal bonyolítottak – a virtuóz szakaszokkal azonos figyelmet követelnek. A recsegő „vadász-kürtök” mellett a csengő hangú „luvolák” is megdöbbentőek a Vadászatban, s egyáltalán: a gyorsaság mellett feltűnik a zene sokszor elhanyagolt eleme, a hangszín. Pedig ezek sokfélesége is Paganini mágikus képességeit idézi: üveghangok, szó szerint villámgyors futamok, kettős- és hármashangok, siron túli trillák, különös hangremegések. Zehetmair hangszere gyönyörű felhang-gazdagsággal szól, de nem mindig makulátlanul. A caprice-okból folyamatosan nem hallgatható meg ötnél több. Nem azért, mert az embert unatja a tűzijáték, hanem mert túl sok minden történik bennük; mert Zehetmair kifejezéssel tölt meg eddig erőfitogtatásnak tűnt mozzanatokot is. *Várkonyi Tamás*

ECM – MusiCDome
ECM New Series 2124

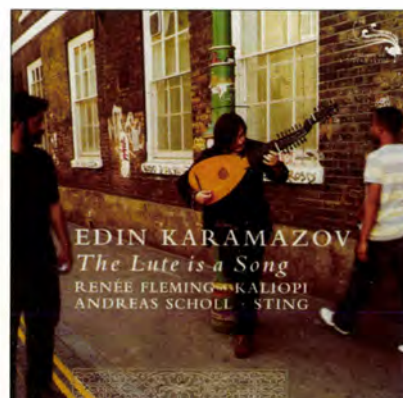
THE PIAZZOLLA PROJECT
Artemis Quartet
Jacques Ammon – zongora

Hogy mennyire sokarcú, kontextusok sokaságát felidéző, másfelől pedig mennyire megfoghatatlan, titokszerű a modern argentin zene magában álló tü-neményének, Astór Piazzollának zeneszerzői munkássága, azt – túl a kritikai diskurzusok zürzavarán – a legtermékenyebb módon az alkotásaiból készült átiratok s ezeknek beláthatatlanul nagy száma jelzi. Igaz ugyan, hogy saját együtteseivel készített felvételei a nuevo tango örök etalonját jelentik, de például a Kronos Quartet vagy éppen Gidon Kremer interpretációi is a legmagasabbra teszik a mércét minden utának jövő számára, s az atmoszférikus illúzióteremtés, valamint a virtuozitás különféle variációit kínálják. Az Artemis Quartet korábban a Beethoven-től Schönbergig terjedő nagy kvartetthagyomány előadásával tűnt ki finom és intelligens felvételeivel. A gyorsan oldódó ízesítővel és magasabb cukortartalommal bíró Piazzolla zenéjének felvállalása a gyanakvó kritikus számára könnyen kelti azt az előérzetet, hogy itt a zeneiparban sem nélkülözhető „kreatív válságkezelés” esetével állunk szemben. A lemez első meghallgatása csak növeli ezt a benyomást: a szokatlanul önálló szólamvezetés, a klasszicista módon kiegyenlített kvartetthangzás, a nagy emóciókat sugalló frazeálás és szupervibrato hiánya pasztellel teszi ezt a közvetlenségéről ismert muzsikát. Ha azonban túlesszük magunkat azon, hogy kényszeresen a szerző vagy éppen Kremer felvételeinek hangképéhez mérjük a produkciót, akkor az újabb és újabb meghallgatások során váratlan többlettel ajándékoz meg a felvétel: sokkal többet tudunk meg az argentin mester kontra-punktikájáról, mint valaha.

Veres Bálint

Virgin Classics – EMI
S0999 267292 0 6

THE LUTE IS A SONG
Edin Karamazov – lant
Fleming, Scholl, Sting – ének

Öszinte vallomás – talán így gondol lemezére Edin Karamazov, a Boszniában született horvát lantművész, hiszen a benne tomboló zenei-előadói elképzeléseket, szándékokat és célokat próbálta megvalósítani. Épp ettől olyan változékony – nem egységes –, ugyanakkor izgalmas a korong. Megpróbálta megmutatni, ami zeneileg foglalkoztatta, és nem volt rest olyan sztárelőadókat segítségül hívni, mint Sting, Renée Fleming vagy Andreas Scholl. Egyetlen koncepció tartja csupán össze e sokféle zenei anyagot: egyik mű sem idegen a lanttól mint hangszertől. Az egyik témakör, melyből az előadó csemegézett, a barokk slágerek világa (Bach híres d-moll toccata és fűgája, c-moll orgona-passacagliája vagy Purcelltől Dido búcsúja). Ne feledjük, hogy bizonyos kutatások és zenetudományi állásfoglalások szerint a d-moll toccata és fűga nem orgonára íródott, hanem valamilyen húros hangszere, így érthető az átirat. (Hogy valóban Bach írta-e, szintén tudományos vita tárgya.) A Dido és Aeneas recitativói is leggyakrabban lantkísérettel hallhatóak. Egy kevésbé ismert barokk szerző, Giovanni Zamboni lantszonátája is felhangzik, ami talán a legkonvencionálisabb alkotás a sorban. A másik irányvonal modernebb: egy világzenei ihletésű Sting-dal, Leo Brouwer négyszólamú, elektromos gitáron előadott, minimalista alkotása, a Paisaje Cubano Con Rumba. Zárószámként pedig egy macedón népdalt hallhatunk. Izgalmas lantjáték tárul elénk, alkalmazkodni képes megoldásokkal, néha kísérőszerepben, néha szólistaként. Attól függetlenül, hogy nem mindennapi személyiség, Karamazov tálcan kínálja a lelkét.

Kozma Gábor

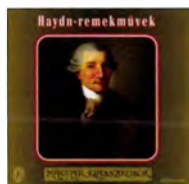
Decca Classics – Universal
478 1077 3

A Budapesti Fesztiválzenekar új felvétele a Channel Classics kiadónál

MAGYARORSZÁGON FORGALMAZZA: KARSAY ÉS TÁRSA KFT.

Tel.: 200-6443 Fax: 200-9650

**HAYDN-REMEK-
MŰVEK**

Végh-kvartett
Magyar
Kamarazenekar

Egy archív felvételeket bemutató lemez elmaradhatatlan része kellene, hogy legyen a felvétel-időpontok közlése. Bosszantó, hogy ezt nem találjuk a kiadó negyedik, Haydn-évfordulóra megjelent CD-jében, lemezzadatok, bármikor megkereshető életrajzokat viszont igen. Nekem semmit nem mond, hogy Heliodoros 89781 B1, ellenben jó volna tudni, Végh Sándor négyese mikor játszott a nem is Haydntól származó szerenádót, a Léner-kvartett ezt a decens Kaiserquartettet, mikor kísérte Giulini vezényletével a hamiskás Philharmonia Orchestra Starkert a D-dúr csellóversenyben, s mikor rögzítette Tátrai Vilmos Magyar Kamarazene-kara a hatodik és a nyolcadik szimfóniát. A kivétel Fekete Zoltán, aki a salzburgi Mozarteum zenekarát dirigálja, talán az ötvenes évek elején. Mi történt ezzel az érzékeny muzsikussal? VT

Rózsavölgyi és Társa
RÉT CD 61-62

**DUBOIS:
DIVERTISSEMENT**

Rigó Sándor –
szaxofon
Christina Leeb-Grill
– zongora

Kétarcúak Pierre Max Dubois („természetesen” first recording) korai szaxofon–zongora-darabjai. Egyfelől bizonyítják, milyen szép – akár non vibrato – hangon lehet klarinézni a fémtestű variáns-sal, másrészt mennyivel mulatságosabban tud jödlizni, gágogni, kelepelni a szaxofon – ebonit öséhez képest. Szellemes scherzók kergetik egymást, s az előadók könnyed játéka feledteti a letétek franciaix-i nehézségét. Mintha Rigó Sándor az érthető közhelyessége ellenére is legszínesebb sorozatban érezné legjobban magát: a Szvitbe spanyolos, oroszos és magyaros attitűd is fér, s kislélegzetű lírai karakterizálás, kantiléna jelleg vagy hirtelen fel-felcsapó virtuozitás egyaránt jól áll neki. És Dubois-nak is, mert míg a többi dúó nemigen különböztethető meg egymástól, ebben a szerzői invenció is gazdagabban csobogott. ÓSZ

Hungaroton Classics
HCD 32584

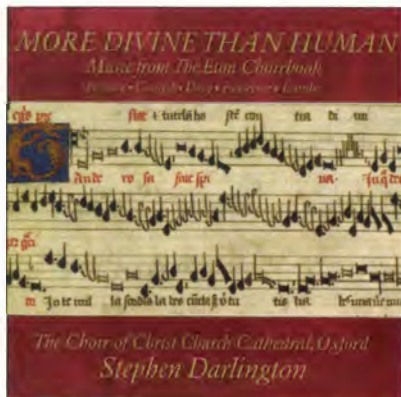
**BRAHMS: KLARI-
NÉTSZONÁTÁK**

Sharon Kam –
klarinét
Martin Helmchen –
zongora

A lemezen hallható darabokat, a két klarinétsonátát és az a-moll triót a meiningeni zenekar klarinétosának, Richard Mühlfeldnek köszönhetjük, akinek a játéka megihlette a resignált zeneszerzőt. Most méltó előadótól hallhatjuk őket, Sharon Kam egészen kivételes klarinétos. Játéka felettebb változatos, úgy mozog a kifejezés széles skáláján, úgy színes és eleven, hogy egyúttal visszafogott is, így érvényesülni tud a kései Brahms-művek furcsa szomorúsága. Különös világ ez – ha formában nem is, hangulatban hasonlít a késői Beethovenre. Fegyelmezett formák közt a szomorúság szinte-lenebb felszine alatt bontakozik ki egy gazdag világ. Martin Helmchen is fegyelmezetten, alkalmazkodva kíséri, Gustav Rivinius az a-moll trióban bátrabban színezi. Stílusos, veretes, árnyalatokban különösen gazdag előadás. ZB

Berlin Classics – Karsay és Társa
0016382BC

AZ ETON KÓRUSKÖNYV KINCSEI
Az Oxfordi Krisztus Katedrális Kórusa
Vezényel: Stephen Darlington

Eton az angliai Windsor közelében fekszik, iskoláját VI. Henrik alapította 1440-ben, ugyanakkor, amikor a Cambridge-i King's College-t is. Nagy-Britannia tizenhét miniszterelnöke tanult itt, de számunkra nem ez az érdekes. Hanem az, hogy az egyházi iskolával együtt természetesen kórust is létrehozta. A tizenhat fiatalembernek és kislánynak naponta hét misén és a zsolozsma óráin kellett szolgálatot teljesítenie; hogy legyen mit énekelni, énekeskönyveket állítottak össze. Ezek egyik legszebben illuminált és zeneileg leggazdagabb darabja az Eton Choirbook, amelybe XV. század második felében keletkezett kórusműveket gyűjtöttek össze az 1500-as évek első éveiben. A könyv egy része odaveszett az idők során, a majdnem száz kompozícióból csak hatvanhárom maradt fenn. Ezek közül öt alkotást szólaltat meg az oxfordi kórus, autentikus felállásban, VIII. Henrik megkoronázásának ötszázadik évfordulója tiszteletére. Korabeli mércével mérve az öt opus bruckneri hosszúságú: tizenhárom és tizenhét perc közötti önállókompozíció. Szerzőiket aligha ismerjük – a kivétel talán William Cornysh –, hiszen éppen ennek a forrásnak köszönhetik, hogy nevük fennmaradt. Fenségesek ezek a zenék, és fenséges az előadás is. A hosszú melizmák burjánzása egy idő után egészen megborzongató, a hangzás nem kelt súlyos, kavalkád-benyomást, mint megannyi templomi kórusfelvétel, ellenben tiszta. Ami azért kiemelendő, mert a darabok számos alkalommal komoly virtuozitást kívánnak meg az előadóktól. Hallva a hatalmas „szimfóniákat”, nem véletlenül jegyezte fel egy itáliai utazó 1515-ben: ez az ének-lés inkább isteni, mint emberi – joggal ez a lemez címe.

Várkonyi Tamás

Avie – Karsay és Társa
 AV2167

BACH: KANTÁTÁK, VOL. 4
Varcoe, Chance, Gilchrist – ének
Monteverdi Kórus, Angol Barokk Szólisták
Karmester: John Eliot Gardiner

Számitó üzleti vállalkozásnak is bélyegezték, én egészében feláldozott évek látom John Eliot Gardiner 2000. esztendejét. Aki már vett részt Bach-kantátasorozatban, tudja: maximálisan kitölti vasárnapotól vasárnapig az időt a soros alkotással birkózás, érelés. A kantátanyag külön univerzum: különösebbnél különösebb mindegyik, némelyik ezeréves, másik kortárs darabnak tűnik. A három évfolyamnyi anyag előadása ráadásul három művet sorol egybe, s ha a koncertek helyszíne is változó, a próba esetleges, ha bonyolult utazási mátrixot is figyelni kell, s pláne ha élő lemezsorozat is készül, akkor önként vállalt penitenciának tűnhet e sosem volt muzsikusi bravúr. Gardiner lemezkiadót alapított, amely – jelen esetben kilenc évvel később, ennyit a gyanított pénzügyi szempontokról – egészen gyönyörű köntösben hozza ki a felvételeket. Valamiért nem sorban: nyári ansbachi és haddingtoni vasárnapok alkotják a negyedik tetetet. A teljes értékű élő felvétel akkor is tiszteletet érdemel, ha a koncert végeztével maradnak a bemikrofonozott térben, javítani az esetleges grimbuszokon. Nincs annyi fantáziám, hogy a zseniális Monteverdi Kórus vagy az Angol Barokk Szólisták hibáit találgassam: úgy tűnik, csak énekes és fafüvés szólisták gyarlók. Gyakori, hogy mozgékony vocéval bír, de alapjában karakterénekeseket tűz ki a maestro, akiknél a hangis szépség nem makulátlan – pedig az instrumentum-jelleg esztétikai elvárásokat is támaszt. Viszont Stephen Varcoe jobb, mint fiatalon, Michael Chance nagy művész, kis intonációs gonddal, James Gilchrist személyében pedig virulens tenoristát sikerült találni. A többiek „futottak még” kategória, de ezt is gardineri színvonalon kell érteni.

Ókóvács Szilveszter

Soli Deo Gloria – Karsay és Társa
 SDG 156

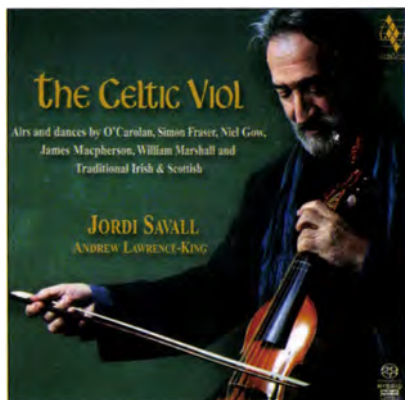

HÄNDEL: MESSIÁS
A Cambridge-i King's College Kórusa
Academy of Ancient Music
Karmester: Stephen Cleobury

Roppant érdekes dolog fürkészni a zenetörténet véletlenszerűségét: sosem lehet tudni, melyik szerző melyik darabja marad fenn, melyik nem; melyik mestert hova sodorja a szél és a történelem. Ezért történhetett az, hogy az angolok által olyannyira áhitott, anyanyelvükön írt oratórium, a Messiás egy német szerző fejből pattant ki. Természetesen nem érdemtelen Händel dicsérete, aki a szigetországban évtizedekig keményen dolgozott azon, hogy hírnevét megszilárdítsa. Az idősödő komponista zeneszerzői-mesterségbeli tudásának és életének is zenitjére érkezett a Messiás megírásakor, több mint harminc opera és jó néhány oratorikus mű után. Szívesebben folytatta volna operavállalkozását, de annak sikertelensége miatt kénytelen volt más műfaj felé fordulni. Így alakult ki a Händel-féle oratórium, ami ugyan nem szcenírozott, soha nem lehet az, de a zenei-színpadias megoldásokban nem szenved hiányt. Ebből a sorból a Messiás kilóg ugyan, de előnyére: a szövege ugyanis a legkevésbé sem összefüggő történet. Válogatott szövegfrászletek egymásutánja csupán, melyek mindegyike Krisztust és Istent dicsőíti. Maga az előadás kellemes, főként a szólisták remek szövegérthetősége, mégis érzelmes éneke dicsérendő. A fiúkórus is megteszi a magáét, de éppen az a probléma vele, ami miatt manapság már szinte egyáltalán nem használják: napjainkban olyan korán mutatnák a kislányok, hogy nincs ideje megerősödni fiú-hangjuknak. Ez hallatszik a szoprán szólámon, mely olyan vékony, hogy ha nem kettőznék a hegedű, az első szél elfújná. A zenekar remek, kiválóan elegyítik a modern és barokkos hangszereket, bár a bookletben, érthetetlen módon éppen csak megemlítik őket.

Kozma Gábor

EMI Classics
 50999 2 68156 2 6

THE CELTIC VIOL

Jordi Savall – viola da gamba
Andrew Lawrence-King – hárfá

Jordi Savall az a muzsikus, aki bármibe fog, a végeredmény mindig hihetetlen elmélyültségről és odaadásról árulkodik. Ebben az esetben sincs ez másképp, bár a témaválasztás szokatlan. Valószínűleg ezt a döntést azok a csodálatos hangszerek befolyásolták, amelyeket a lemez készítése közben Savall használt.

Képzeljük csak el, milyen fantasztikus elegy keletkezhet, ha az 1700-as évek legkedveltebb szólóhangszerét, a viola da gambát ötvözzük a hegedűvel! Jordi Savall három ilyen hangszert is használ, a térdére helyezve, ezek öt-, illetve hathúrosak. Ezt hívja ő „kelta hegedűnek”. Nem véletlen tehát, hogy kutatása alapjául a kelta, vagyis a skót és ír zenei anyanyelv nyomait tekintette. Rengeteg anyag származik különböző régi gyűjteményekből, kódexszerű kiadványokból, de az amerikai kontinensen továbbélő zenei hagyományokból is merített. A booklet is megérdemel egy dicsérő szót: nemcsak történelmi áttekintést ad, hanem az akkori zeneszerzők tevékenységét is bemutatja; több nyelven olvasható, a skót és az ír mellett például katalánul is.

Remek, egységes, kissé melankolikus hangulatot közvetít a lemez, főként az izgalmas hangszínekkel rendelkező ír hárfá jótékony hatása miatt. Számomra a zenei szövet nem annyira izgalmas, sokkal inkább a megkapó atmoszféra miatt érdemes a hallgatásra az album. A két előadó kihozza a lehetőségekből a maximumot, egy dologra nem képesek: még változatosabbá tenni ezt a dallamcentrikus, gyakran egyszólamú, s ettől időnként egysíkú szövetet. Jordi Savall ettől függetlenül sosem érdemtelen a hallgatásra.

Kozma Gábor

Alia Vox – Karsay és Társa
AVSA 9865

ENCORES

Rivka Golani – mélyhegedű
Michele Levin – zongora

Nem tipikus ráadáslemez. Ami a darabokat illeti, igen, de ami a stílust, nem. Rivka Golani introvertált művész, s ez nagyban rányomja bélyegét a lemezre. Persze maga a hangszer is ilyen, mindig komorabb, mint a hegedű, de itt többről van szó. Golani, ha kell, tud virtuóz lenni, de nemigen akar. Csak ott kifejezetten virtuóz, ahol végképp nem lehet elkerülni: Paganini William Primrose-féle La Campanellájában, Wieniawski negyedik étude-caprice-ában. Még Brahms két magyar tánca sem vigan hangzik el a korong elején, érdekes, mennyire nem felületes szórakoztatónaként szólal meg.

A lemez hangzása nem igazán ideális, Michele Levin jó kísérő, de a Kanadai Rádió felvétele fülledt, keveredik, kavargó a hang. A lemez csúcsa az utolsó darab, Bruch Kol Nidreje, melyhez Golani érett, befelől forduló előadásmódja kiváltképp illik. Megáll az idő, igazi imádság, sok-sok fájdalommal, csendes elmélkedéssel. Hasonló az érzésünk a Rahmanyinov-Vocalise esetében is. Elsőre talán azt mondanám, nem az igazi, lehetne kötetlenebb, romantikusabb. Ám az alapvetően vékony hang mellé remek vonalvezetés társul, s ez fontos ebben a műben. Van aztán olyan szám is, amelyben látványosan az ellenkezője történik, Golani nem variál ugyan erőszakosan, izléstelenül, de gyakran merőben eltér a megszokottól. Bizony, Fauré Álom után című dalára nem könnyű ráismerni. A legtöbb ilyen gyűjteménnyel szemben ez nagyon izlélés. Érdekes hallani, hogy sokszor hallott, legtöbbször felületesen megragadott zenék mennyire másképpen is megközelíthetők. Golani nem kerül a virtuozitást, hanem túllép rajta, egészen más szinten muzsikál. Elgondolkodtat, relációkat vet fel, viszonyulási lehetőségekre hívja fel a figyelmet.

Zay Balázs

Hungaroton Classic
HCD 32645

WARNER CLASSICS HUNGARY
KLASSZIKUS CD-AJÁNLAT

BEETHOVEN ÖSSZES ZONGRAVERSENYE
RICHARD GOODE
Budapesti Fesztiválzenekar
Vezényel: Fischer Iván
3 CD Nonesuch 7559 79928 3 ÚJ FELVÉTEL

BRUCKNER: VIII. SZIMFÓNIA (Haas-kiadás)
Berlini Filharmonikusok
Vezényel: DANIEL BARENBOIM
CD Warner Classics & Jazz 2564 69174 8 ÉLŐ FELVÉTEL

CSAJKOVSZKIJ: Manfréd-szimfónia
"Mozartiana" – Mozart-átiratok
Csajkovszkij Szimfonikus Zenekar
Vezényel: VLADIMIR FEDOSEYEV
CD Warner Classics & Jazz 2564 69105 9 ÚJ FELVÉTEL

MOZART ÖSSZES HEGEDÜVERSENYE
GIDON KREMER
Kremerata Baltica
2 CD Nonesuch 7559 79886 3 ÚJ FELVÉTEL

www.nonesuch.com
www.warnerclassicsandjazz.com

**MOZART:
SZONÁTÁK**

Jaap Schröder – hegedű; Lambert Orkis – fortepiano

A huszonkét éves fiatalember Mannheimben komponált szonátasorozata különös „olvasmány”: érzelmileg nem mozgat meg, minden szakasz tematikus, a témák már-már konstruktivista módon váltogatják egymást, a forma könnyen követhető – minden olyan egyszerű. Vagy annak tűnik. Mert interpretációs szempontból a zeneirodalom aligha szolgál ennél nehezebb feladattal: a legcsekélyebb előadói önkény és túlkapas is hatványozottan rombol. Szerencsére ennél a felvételnél erről nincs szó. A klasszikus mérték hangvételben, hangképzésben, formálásban, gesztusokban, erőarányokban egyaránt érvényesül. Az Academy of Ancient Music egykori koncertmestere és a Rosztrpovics vagy Mutter mellett másodrangúként kezelt amerikai pianista kiváló teljesítményt nyújt.

VT

Virgin Classics – EMI
50999 6 93218 2 5

DVOŘÁK MŰVEI

A. Knyazev – cselló; Csajkovszkij Szimfonikus Zenekar; Karmester: Fedoszejev

Alexander Knyazev jó csellista, hangja azonban száraz, nyers. Dvořák h-moll csellóversenye terjen-gős benyomást kelt, de ez elsősorban a dirigensre vezethető vissza. Vannak szép pillanatai az előadásnak – merengés, lassulás, szinte kilépés a térből –, de nem sok. Kevésbé levegőtlen, fülledt kíséret talán más fénytörésben mutatná Knyazev olvasatát: ha például a zenekar jobban hagyta érvényesülni, nem nyomná el annyira, ugyanez a magánszólam akár meggyőzően is hathatna. Nem szívesen írom le, de a lemezre került öt szláv tánc kifejezetten gyenge, már-már unalmas, pedig a zenekar és a dirigens egyaránt szláv. A zene merev, nincs lejtése, táncos jellegről szó sincs. A lemez ugyan messze nem meggyőző, Knyazev javít valamit az összképen, s több ízben figyelemreméltó részletekkel szolgál.

ZB

Warner Classics & Jazz
2564 69106-0

**MAHLER:
IX. SZIMFÓNIA**

Philharmonia Orchestra; Karmester: K. Sanderling

A kilencedik szimfónia e felvétele meghatározó élmény. Pedig a karmester nyolcvanéves, és bár neves zenekarokkal rögzítette már a művet (a sztálini Szovjetunióért hagyta oda a hitleri Birodalmat), a közvélekedésben mégsem a legizgalmasabb előadók egyike. Mahler voltaképpen búcsúszimfóniája az ő olvasatában gyászos előzetű ugyan, de az idővel türelmesen gazdálkodva megannyi szemrevételezésre ad módot. Nem megyünk el csak úgy a szordinált trombiták, a fanfározó kürtök vagy az örök mahleri élmény, a katonazenekari fasipolás mellett: mindent megszemlélhetünk egy gondos, meglepetésekkel teli tablón. Kiemelendő a tiszta, polifóniát is plasztikusan megszólaltató játékmód s az együttest a virtuális térben széthúzó, élményt adó hangmérnöki munka: az illetőnek helye lenne a zenekarban.

ŐSZ

Warner Classics & Jazz
2564 69816-5

**DEBUSSY-
ÁTÍRATOK**

J.-F. Heisser, G. Pludermacher – zongora

Nagy Debussy-művek nem szerzői átiratai szerepelnek az egyik lemezen: A tenger és az Images, valamint a Noktürnök két tétele, utóbbi Ravel verziójában. A másikon főleg Debussy átiratai kaptak helyet: A bolygó hollandi nyitánya és az impresszionista hangzásvilágú Schumann-mű, a Tanulmányok pedálzongorára. Jean-François Heisser és Georges Pludermacher jó teljesítményt nyújt; alapvetően a hangzás folyamatosságának megtartására törekszenek. Nehéz a kézzongorás és a négykezes műfaj, de ők helytállnak, kiváltképp akkor, amikor élő felvételtől halljuk őket (második lemez). Hiánypótló és érdekes ez az összeállítás. Eljárt az idő a műfaj felett? Csak részben. Micsoda lehetőség a kifejezésre! Átiratnak is – a szerzőtől –, előadásnak is Az egy faun delutánja a legjobb.

ZB

Warner Classics & Jazz
2564 69209-8

**FRITZ
WUNDERLICH:
A LEGKORÁBBI
FELVÉTELEK**

Nemcsak az ötvenes évek mono rögzítése teszi, hogy az ifjú Fritz Wunderlich mosolygó tenorja itt még csak két „dimenziót” használ. Pár év múlva a praxis és művészi feladatok sora hívja elő a regisztrált, szint és stílus, amely 1966-os tragikus haláláig – és maig – elkápráztatja a világot. A lemezhez csak tracklistát nyomtattak, ezért fontos megjegyezni, hogy a számok egy részét dirigáló Emmerich Smola professzor figyelte fel a tizenkilenc éves Fritze, ő küldte Freiburgba tanulni. Jelen összeállítás a legkorábbi felvételek első közreadása, ettől különleges. Leginkább esztrádok szólnak, de ritka gyöngyszem, Schumann-duett is előfordul. A zenei minőség tehát korántsem egyenletes, de ha magunk elé akarjuk képzelni a – Pavarottihoz hasonlóan! – pékinasként ténykedő, a vevők örömeire dudorászó fiút, ez a korong a legjobb segédeszköz.

ŐSZ

Profil – Karsay és Társa
PH08078

**MONIUSZKO:
MISÉK**

Varsói Filharmonia Kórusa; Karmester: Henryk Wojnarowski

Ahogy Liszt, a híres virtuóz és karmester világkariert futott be, s kortársa, Erkel hire nem jutott túl az országhatáron, nos, Lengyelországban is hasonló kettősség ment végbe: Chopin örök hírnevet szerzett Párizsban, de Moniuszkót ma is csak hazájában játsszák. Ez azonban nem azt jelenti, hogy sokadrangú zeneszerző volna. Ahogy Erkel, Moniuszko is nemzeti koncepciójú zene írására törekedett, a hagyományos kompozíciós eszközök használatával igazi vallásos, nemzeti-romantikus zeneszerzővé nőtte ki magát. E lemezen remek előadásokat hallhatunk. Úgy tűnik, Lengyelhonig kell mennünk azért, hogy olyan szólistákat hallhassunk, akik a „molto arioso” éneklés – ez esetben kifejezetten nem kívánatos – erőtétése helyett képesek alárendelni orgánumukat az áhítatos hangvételnek.

KG

DUX – Karsay és Társa
DUX 0657

**RÓZSA MIKLÓS:
BRÁCSAVERSENY**
G. Karni – brácsa;
MÁV Szimfonikusok;
Karmester: M. Smolij ●●●●○

A kései Rózsa Miklós méretes versenyművet komponált Zuckermannak: négy tétel, közülük az első önmagában a teljes művet maketozó brácsarapszódia. Kilencven filmzenéje közül számosnak volt kénytelen zanzáját szvitbe szerkeszteni: mintha itt önkéntelenül is ezt tenné. Rózsa – dacára hetven külföldi esztendejének – nem írt le ütemet anélkül, hogy magyar mivoltát megtagadta volna. A lemez visszaigazolja e vallomást, ám a borongós, pentaton-alapú concerto és a tonális térben topogó, 1945-ös Szerenád is utánérzés. Természetesen bartóki és kodályi utakat keresztesz – a kortársak közül ki nem? –, de hisz hivatása volt a beleézés, a mégoly autonóm, de mégiscsak alkalmazott zeneírás. Tetszetős művek, ideálisra telített brácsahang, korrekt zenekari kíséret: bárcsak film is menne felette... ŐSz

Naxos – Mevex
8.570925

ZENEKARI MŰVEK
Chicago
Szimfonikusok
Karmester: Daniel Barenboim
●●●●○

E gyűjteményes kiadvány „haláltáncnak” minősíti a Trisztán-előjátékot is – mi hadd ne fogadjuk el az erőltetett közös nevezőt. Nem kell szervezőelvet kalapálni, hogy több mesterművet azonos zenekar és dirigens kilencvenes évtizedbéli felvételei közül egy korongra másoljanak. Gershwin rumbával jócskán shakelt Kubai nyitányára (hál' Isten!) nem szükséges reagálnia Izolda szerelmi halálának, és a ravell Daphnis pantomimja se parolázik a West Side Story pazar tomatermi jelenetével. (Vajon miért hagyta Bernstein, hogy legsikeresebb művének zenekari szvitjét is mások hangszerezjék?) Barenboim együttese szípkázik az amerikai bigband-darabokban, mégis, a látszatra függelékyszerűn fityegő Wagnerek őszinte, végtelenül intim hangütése, csúcspontokra is puhán felgomolygó legatója maradandó. És minden jobb, ha legjobb a vége. ŐSz

Warner Classics & Jazz
2564 69816-5

**FAZIL SAY:
1001 NIGHTS**
Luzerni Szimfonikusok;
Karmester:
John Axelrod
●●●○○

Hallgatunk-e ma Klemperer-, Furtwängler- vagy Bruno Walter-szimfóniát? Isgalmasak-e még Keith Jarrett hetvenes években írott saját kompozíciói, gyakran hallgatjuk-e Glenn Gould zeneműveit? Micsoda előadók – mily felejthető alkotások! Amivel a kiváló török zongorista, Fazıl Say ezen a lemezen megpróbálkozik, annak patinás, ám kudarcos hagyománya van: a magas fokú előadóművészi tehetséget közvetlenül zeneszerzői tehetségéigyeckszik transzponálni. Nem az a kérdés, hogy a zongorista miért adja fejét komponálásra – hiszen ezzel zenekultúránk aranykorát idézi –, hanem az, hogy a jó nevű lemezkiadó publikálna-e egy ilyen másodvonalbeli filmzenékre hajazó anyagot, ha a szerző történetesen nem a label egyik sztárelőadója lenne? VB

naïve – Karsay és Társa
V 5147

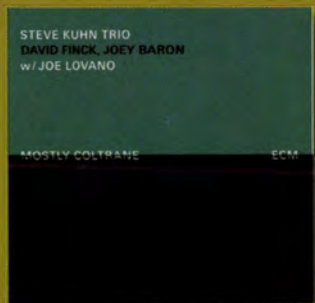
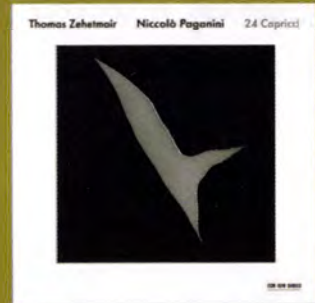

**BERNSTEIN
MŰVEI**
Bournemouth
Szimfonikusok
Karmester: Andrew Litton ●●●○○

A kiadó American Classics sorozata két albumot szentelt a zseniális Lennynek. Ezen a lemezen három műfajban – musical, szimfónia, balett – született alkotásai hallhatók. A műsor középpontjában a zongorára és zenekarra írt Age of Anxiety (A nyugtalanság kora) című szimfónia áll, variációsorozattal, siratóval, elégikus epilógussal. Bernsteinnek nem állnak jól a nagy szavak; talán túl sokat tudott a szimfonikus zenéről, bár spontaneitása vitathatatlan. Úgy érzem, könnyedség, humor, szípkáz az ő világa, a zenetörténethez, népzenehez nyíltan vállalt kapcsolódás: a Candide musical nyitánya vagy a Fancy Free balett bájjeleete őszinte megnyilatkozás. Honfitársai nem fergeteges, csak elfogadható produkciót nyújtanak – Bernstein a felvétel idején (1990. július) még élt –, de amit tesznek, és ahogy teszik, nem idegen a zenétől. VT

EMI Classics
50999 2 34461 2 0

ECM RECORDS

Forgalmazza a MusiCDome Kft.
Cím: 1152 Budapest,
Rákosmező utca 6.
Telefon: 221-5260 Fax: 383-8396
E-mail: godazsolt@musicdomekft.hu

REPLICHE
KORTÁRS MAGYAR MŰVEK
Varga Zoltán – kürt
Szakály Ágnes – cimbalom
Hungaroton Classic
 HCD 32601 ●●●○○

Kocsár 1976-os darabjától eltekintve az elmúlt öt év kompozíciói hallhatóak a lemezen. A párosítás alapja inkább a zenészek kapcsolata, s nem a két instrumentum ideális együttjátszása. Nem kis feladat hárul a kürtösrre, aki ebben a premier plámban értelemeszerűen kevésbé képes finom lenni. A darabok mindenekelelt az ütkeresést jelzik. Vannak bennük ígéretes pillanatok, jó ötletek, az előadók részéről is halunk szép megvalósításokat. De átütő erőt ritkán érzni. Az ütkeresés persze becsülendő, s az autentikusan vagy jobb híján alkalmazott stílus keretein belül a kevésbé lehangoló alkotások is szólhatnak az emberhez. Nógrádi Mint zengő érc vagy pengő cimbalom című darabja nagy kérdéshez nyúl direktén és felemásan. Meskó Ilona a kürt-cimbalom-duóból formálta az Adom burkolt című... anagrammát, ez az egyik legattraktívabb mű. **ZB**

MÓRI BEÁTA: MESSAGE
Móri Beáta – cimbalom
Dobner Krisztina – fuvola
Bartek Zsolt – klarinét
Hungaroton Classic
 HCD 32594 ●●●●●

Bella Máté, Dinyés Dániel, Horváth Balázs, Kerékfy Márton, Meskó Ilona, Zombola Péter – hat név a mai magyar zeneszerzés legtehet-

ségebb fiataljai közül (a legifjabb még csak 24 éves, a legidősebb sem múlt 34). Különböző zenei világokat képviselnek, alkotói szándékaik különböző irányokba hajtják őket – ezen a lemezen mégis tökéletesen összeillő feleknek mutatkoznak, köszönhetően a ragyogó tehetségű Móri Beátának, aki a hangütés egysége révén saját zenei fizionómiája építőkövévé változtatja mind a tizenegy kompozíciót. Játékában igazi nyugodtság van, úgy játszik pergő-vibráló instrumentumán, mint aki a kapkodást, hajszoltságot hirböl sem ismeri. Időt és teret enged a zenei gesztusoknak – és ezzel teszi a legnagyobb szolgálatot a műveknek. **VB**

LÁNG ISTVÁN MŰVEI
MR Szimfonikusok
Karmester: Tihanyi László
Hungaroton Classic
 HCD 32575 ●●●●●

A Magyar Rádió új kiadványpárjának egyik darabjáról (Sári József művei) előző számunkban már beszámoltunk, e másikon Láng István három jelentős műve szerepel. Koncerttermi bemutatója csak a Gyémánt a föld porában című kantátának volt, az Abahagyott bekezdések és a VI. szimfónia (utóbbi karmestere Kovács László) remek stúdiófelvétele ily módon válik közkinccsé. A mély gondolatosságú Abahagyott bekezdések a par excellence zenekari szerző újabb hangszerelési remeklése. A VI. szimfónia harminckilenc vonásra készült; külön trousseille e homogén apparátussal a gazdag színpaletta létrehozása, amellyel differenciáltan jut kifejezésre a változatos érzelmi-indulati történet. Megrendítő az Orbán Ottó verssoraira komponált kantata, az MR Énekkar férfikara és az egyedi összeállítású zenekar megszólaltatásában. **FK**

NÓGRÁDI PÉTER MŰVEI
UMZE kamaragyüttes
MR Szimfonikusok, MR Énekkar; Componensemble
Karmester: Tihanyi László,
Serei Zsolt, Strausz Kálmán
Hungaroton Classic
 HCD 32628 ●●●○○

Az 1952-ben született Nógrádi Péter szokatlan pályát járt be: huszonegy évesen az Ybl Miklós Építőipari Főiskolán szerzett diplomát magasépítés szakon, ezután zenei előtanulmányokat folytatott Károlyi Pál vezetésével. A Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában Fekete-Győr István növendékeként végzett zeneszerzés szakon, a Zeneakadémián harmincegy évesen, Soproni József tanítványként szerzett diplomát, és azóta vesz részt intenzíven a zenei életben. A lemez Nógrádi utóbbi bő egy évtizedben született műveiből nyújt válogatást. Szerepel rajta a Kantata népdalénekesre, klarinétra zongorára és ütökre; az 1977-es Budapesti Őszi Fesztivál egyik díjnyertes kompozíciója, a Durkó Zsolt emlékére írt A bárány menyegzője; az 1956 áldozatainak emlékére született Magyar requiem, az Elégia fúvósötösrre, valamint a négy hangszeres és négy énekes előadót foglalkoztató Messa da camera. **VT**

LEBEGÉS
ELEKTROAKUSZTIKUS MŰVEK
Hungaroton Classic
 HCD 32637 ●●●○○

Hét szerző tíz alkotása hallható a korongon, amely már harmadikként

mutatja be a megszüntéig a Magyar Rádió Elektroakusztikus Zenei Stúdiójával együttműködött EAR együttes tagjainak alkotásait. Sugár Miklós lírai Noktürnjének alapanyaga gregorián ének, Hajnal című műve szintén énekhangokkal operál. Láng István lemezcím-adó darabján érződik, hogy a hetvenes években fogant, az 1984-es cimbalomdarab átelektronizálása már érdekesebb. A gépek és a végtelennek tűnő lehetőségek néha túlzottan eltávolítják a szerzőt az „emberi” hangvételtől: Szigeti István Mother & Father című opusával nehezen barátkozom, a keletkezés–kiteljesedés ívét leíró Toccata nostalgica hangzásvilága pedig bántóan agresszív. Nem könnyű műfaj ez... **VT**

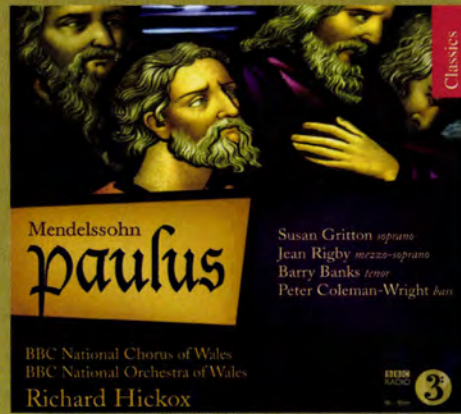
KETTŐS PORTRÉ
VAJDA GERGELY ÉS HORVÁTH BALÁZS MŰVEI
Budapest Szaxofon Kvartett
MR Szimfonikusok
Karmester: Vajda Gergely
Hungaroton Classic
 HCD 32577 ●●●○○

Fiatalokra vették a figurát a lemez szerzői, és nagyon jól tesz e lendület a darabok befogadásának. A kísérőfüzetben ugyanis egy „tükör-interjú” olvashatunk, amelyben Vajda és Horváth egymással beszélgetnek a művekről. Ezekből a kérdésekből–válaszokból mindent megtudunk, amit egy hagyományos ismertetőből, sőt emberi közelségbe kerülnek az egymás zeneszerzői világát kiválóan ismerő illetők. Érett kompozíciókat hallunk, kiérlelt előadásban; érződik a határozottság, a szerzői szándék érvényesülése, valamint az, hogy az előadók tökéletesen beszélnek a zeneszerzők – akik nemcsak egymás, hanem az ő barátaik is – nyelvét. Ideális konstelláció új művek megismeréséhez. **VT**

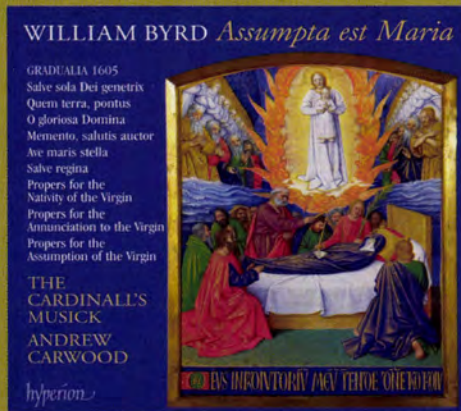
Hänssler Classic

Chandos

Hyperion

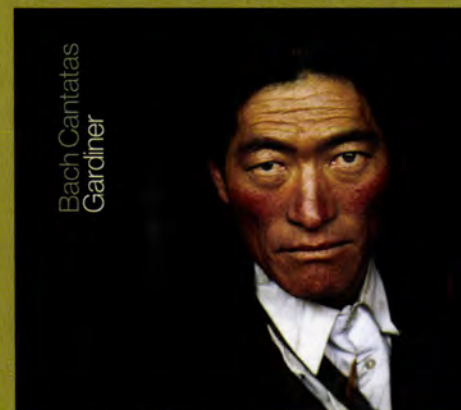
naïve

Alia Vox

Soli Deo Gloria

MAGYARORSZÁGON FORGALMAZZA: KARSAY ÉS TÁRSA KFT.

Tel.: 200-6443 Fax: 200-9650

Új ajtó nyílik

**Judit kétszer:
Vizin Viktória**

Nem kétséges: azzal, hogy A kékszakállú herceg várában Vizin Viktória bemutatkozik Judítként, új ajtó nyílik az életében. Azért a többit sem kell becsukni.

◆ Albert Mária

Gramofon: *Judit from Balassagyarmat – kicsit furcsán hangzik.*

Vizin Viktória: Pedig ott tanultam meg úgy a szerepet, hogy nyugodt lélekkel álljak a próbák elé. Természetesen a tanulmányaimból ismertem Bartók operáját, de színpadon sosem énekeltem. Az Ember Csaba vezette balassagyarmati Rózsavölgyi Márk Művészeti Iskola minden esztendőben megrendezi a Zene határok nélkül elnevezésű nemzetközi muzsikustábort, a program izgalmas, méltó lenne a szélesebb hírverésre. Én ugyan jócskán kinőttem a táborozásból, de a mesterem, Keönch Boldizsár – sok más kitűnő (egyetemi) tanár mellett – ott tanított július végén. Befejezve egy tajvani Carmen-turnét, odaköltöztem, és amit nem reméltem: kilenc nap alatt rögzítettem magamban a szöveget és a zenét.

G.: *2007-ben néhány sikeres Carmen-előadáson találkozott hosszú évek után először a budapesti közönséggel. Kinek jutott eszébe, hogy Judit legyen?*

V. V.: Fischer Ádám látta ezeket a Carmeneket. Több mint másfél évtizede foglalkoztatja az ötletet: kétféle aspektusból, de egy előadáson eljátszani a Kékszakállút, ám ehhez olyan énekesekre lenne szüksége, akik elég jó színészek is. Szabó Bálintra és rám gondolt. Remélem, hogy először a Judit-verziót játsszuk el, mert most ez kívánczik ki belőlem jobban. A rendezőt, Hartmut Schörghofert nem ismerem, Fischer Ádámot igen, és nagyon bízom benne. Még semmit sem kért tőlem, de hiszem, hogy a zenével valami fontosat akar kifejezni. Azt hiszem, lényegében magamat adhatom, hiszen mindenki átélte, ahogy kiválasztották egy szerelmi kapcsolatra, aztán ahogy kivirágzott az érzelem, ahogy ketten

mindent egyebet feladó társsá lettek. És megismerte a félelmet, hogy a párja életében létezhetek mások is. Kérdés, hogy ki és milyen érzelmi hőfokon élte meg mindezt. Én elég szangvinikus alkat vagyok, ezért úgy tippelem, hogy minden alkalommal szinte belebetegszem majd abba, hogy mindezt hitelesen ábrázoljam. De nincs mese: szünet, és harminc perc után meg kell fordítani a történetet: újra kezdeni az előadást. Úgy képzelem, hogy a másik részben teljesen visszahúzódok. Rengeteg színt fogok váltani a hangomban, azt tervezem például, hogy sokat suttogok. Mondok egy példát: Judit első két mondata: „Megyek, megyek, Kékszakállú.” A női aspektusban ez szerintem úgy hangsúlyos: persze, megyek, és hozzád megyek, mert így akarom. A férfi szemszögéből, meg arról lehet szó: erősebb félként várja Judit választát, arra a kérdésre, hogy ugye mennél vissza? Mert magát akarja igazolni, a rossz hírét. Így látom, de majd kiderül, hogy a partnerem egyetért-e ezzel. Én mindenesetre ebben a verzióban úgy fogok reagálni, mint egy naiva. Szerintem a Kékszakállú ebben a pillanatban naivának tartja Juditot. Azt gondolom, ezzel nagyon sok játék lehet.

Forrás: Gramofon archív

Vizin Viktória Taipeiben hetvenedszer alakította Carmen szerepét

PÁLYAKÉP

A kecskeméti születésű mezzoszoprán a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola szegedi konzervatóriumában kezdte tanulmányait. 1996-ban megnyerte a Nicolae Bretan Nemzetközi Énekversenyt Kolozsvárott, ahol még ugyanabban az évben Rosinaként debütált, később az ének-művészet legmagasabb fokozatát, a vokális zenetudományi doktori címet kapta meg. 1997-ben a budapesti Falstaff Versenyen a „A legjobb magyar versenyző” elismeréssel végzett. Azóta számos énekverseny díjazottja, fellépett a legjelentősebb operaszínpadokon, mint például a bécsi Staatsoperben, a Covent Gardenben, a Carnegie Hallban. A 2008–2009-es évadban Los Angelesben, valamint a New York-i Metropolitanban és Tajvanban énekelt, többek között a Carmen címszerepét, illetve Verdi Rigolettójában Maddalenát. A 2009–2010-es évadban Phoenixben, a bécsi Volksoperben és Palm Beach-en Carment, szintén a Volksoperben Profjev Három narancs szerelmesének premierjén Clarissa hercegnőt, Chicagóban pedig Delilát (Saint-Saens: Sámson és Delila) fogja énekelni. A Magyar Állami Operaházban a Così fan tutte Dorabellájaként debütált, majd Carmenként lépett fel.

G.: Találkozott már a partnerével, Szabó Bálinttal?

V. V.: Vele debütáltam 1996-ban Kolozsvárott. Örülök, hogy bemutatkozhat Budapesten is Kékszakállúként. Nagyon erős személyiségnek ismertem meg, inspiráló lesz vele „csatázni”. Minél mélyebben belemegyek a szerepbe, annál nyilvánvalóbb számomra, hogy milyen statikusan adták elő eddig. Az első három ajtó feltárlása után a Kékszakállú mondana valami szépet, hódítót Juditnak: „Hús és édes, / Nyitott sebből vér, ha ömlik”, de nem fejezheti be, mert az asszony követelősen, hisztérikusan közbeordít: „Idejöttem, mert szeretlek, / Most már nyiss ki minden ajtót!” Kettőjük között pokoli szexuális erő feszül. Ennek kell megmutatkoznia a két változatban. Óriási színészi feladat, mert csak a lehető legegyszerűbb eszközöket lehet használni. Hangtechnikailag már beültettem a szerepet, hogy jól szóljon, mert számomra ez alapkövetelmény. Most már azon dolgozom, hogy a „jól szólás” eszembe se jusson, hogy ne hasson „megcsinálnak” az éneklésem, és tartalmas legyen.

G.: A balassagyarmati táborozás előtt Taipeiben vendégszerepelt egy ausztrál társulattal.

V. V.: Egy évvel ezelőtt kértek föl, lemondtam egy másik vendégjátékot, mert arra gondoltam, hogy „meghódítom” Ázsiát, és a Sidneyből érkezett társulaton keresztül talán Ausztráliát is...

G.: Kíváncsi természet?

V. V.: Roppant érdeklődő vagyok, de az első napon úgy éreztem, no, erre most ráfizettem. Taipeiben hetvened-

A Los Angeles Opera Carmen-produkciójában, Marcus Haddock tenorral

szer játszottam Carment. Francesca Zambello Covent Garden-beli rendezését vette át az ausztrál társulat. Mivel Londonban sikerem volt ebben az előadásban, bátran vállalkoztam a fellépésre. Amikor azonban tizen-nyolc óras repülés után leszálltam, és hullafáradtan bementem a szállodába, szinte sokkot kaptam. Több nyelven beszélek, de itt minden felirat idegen és értelmezhetetlen volt számomra, nem tudtam elindítani a légkondicionálást, lámpát gyújtani, internetkapcsolatot létesíteni a családommal, lehet, hogy öt héten át semmit sem tudhatok a gyerekeimről? Látva a különös írásjeleket, valóságos pánik fogott el, Úristen, mi lesz itt velem? Kialudtam magam, és mindjárt más színben láttam a világot. Ha ők nem, vagy csak igen rosszul beszélnek angolul, akkor majd megtanulom én az alapvető dolgokat, hiszen az életem, hogy a jég hátán is megéljek! Így már képes voltam élvezni a gyönyörű környezetet, a negyvenfokos meleget és a majdnem száz százalékos páratartalmat. Hamar elrendeződött minden, és a tajvani élményhalmaz mérföldkövé vált az életemben. Zambello nem jött el Taipeibe, az asszisztense állította színpadra az előadást. Tudom, hogy eleinte tartott tőlem, hiszen Londonban komoly sikerrel játszottam a

produkcióban, de napról napra tisztábban látta, hogy bármilyen határozottnak látszom, könnyű velem dolgozni. Ha érzékelem, hogy friss elképzelésről van szó, lapozok, és aszerint dolgozom tovább. A munka része tehát tökéletes volt, gyötrelmet csupán az okozott, hogy két Don Josét kértek föl, az egyik szakasztott olyan egyéniség volt, mint én, a másik pedig a megtestesült brit ridegség. Ha hozzáértem, vagy csak közeledtem hozzá, elhúzódott. A többiek hűledeztek, de csöndesítettem őket, nem érdemes konfliktusba bonyolódni, mert az előadásnak pár héten belül okvetlenül meg kell születnie. Egy kicsit megváltoztattam tehát a történet lényegét, hiszen nyilvánvaló: ha nem kapok megfelelő reakciót a férfitől, akkor nem leszek, nem lehetek belé szerelmes egy pillanatig se, így rendkívül sikeres lett a sorozat. Kubaiak és spanyolok – fantasztikus, nemzetközi csapat jött össze. A kórus helybéli amatőr énekesekből verbuválódott, de úgy felfejlődtek öt hét alatt, hogy rájuk sem lehetett ismerni. A játékban kinyíltak, eleinte begombolt blúzzal, kabáttal jöttek színpadra, a zárkózott ázsiai mentalitásnak megfelelően. Aztán elfogadták a tanácsaimat, és lazítottak, végül megköszönték, amit mondtam, sőt megjegyezték: a privát életben is színesebben fognak öltözni, felszabadultabban viselkedni. A zenekar szintén remekül dolgozott, a tajvani zene-kultúra mintaszerű, igazán feltöltődtem ebben a munkában.

G.: *Tavaly a Carmennel debütált az angyalok városában is. A Los Angeles Times azt írta: „Vizin Viktória hiteles és rendkívül kiegyensúlyozott Carmen. Mezzója fülledten perzselő, pontosan olyan, mint amilyennek Bizet megírta.” Nem unja még a szép cigánylányt?*

V. V.: Szó sincs róla. Palm Beach-be egyébként a Los Angeles-i produkció alapján hívtak meg. A Kékszakállú herceg vára után, késő ősszel Phoenixben, 2010 elejétől február közepéig pedig a New York-i Metropolitan Operában is fogom a Carment énekelni. Itt egyébként a Rigoletto Maddalenájaként már bemutatkoztam. Újdonság a repertoáromon Cilea Adriana Lecouvreurjének Bouillon hercegnője, amit ugyancsak játszom a MET-ben. Februárban visszajövök Európába – a változatosság kedvéért németül éneklek Carment a bécsi Volksoperben. Ugyanitt elkezdem próbálni Prokofjev művét, A három narancs szerelmesét. Otthon, Chicagóban a jövő évadban debütálok Delilaként Saint-Saëns operájában. Ezek – ideértve a Juditot is – mind „rázós” szerepek, és a Wagnereket is kezdem nyitogatni. Valamit már megpendítettek itt Budapesten, ami hatalmas kihívás lenne, mert jelentős színészi feladat is, többet még nem mondhatok. Ha sikerülne úgy megoldanom, ahogy én szeretném, a maximumot nyújtva, annak kell, hogy folytatása legyen – egyelőre azonban Judit foglalkoztat. ■

Az énekesnő hivatalos honlapja:

www.viktoriavizin.com

OPERÁBA JÁRNI
ÉLETFORMA.

125 ÉVE.

OPERA
125

125 ÉVES AZ OPERAHÁZ

WWW.OPERA.HU

Rejtett kisugárzás

Bátori Éva

a 125 éves Operaházról

Bátori Éva Bécestől New Yorkig, Lipsétől Pekingig a világ legjelentősebb operaszínpadain, koncertpódiumain énekelt. Hat éve hazajött, hogy minden energiáját a 125 éves budapesti Operaházra összpontosítsa. Öt plusz egy évre tagolja ezt a periódust.

⇒ Albert Mária

Mindig érdekes Bátori Évával beszélgetni, most éppen arról, hogy mit jelent számára a „kalandozások” után egy 125 éves intézményhez kötődni? Azt mondja, a vendégeiket mindig elhozzák az Ybl-palotába. Mindegyikük csodálja a decens eleganciájú épületet – mondja –, amely fantasztikus szerencsével nagy romlás nélkül úszta meg a második világháború végén Budapest ostromát, pedig pincéje menedéket adott az üldözötteknek. Amely tehát csaknem eredeti állapotában várja a nézőket. Bizik benne, hogy a zenetörténelemszereket megihletti az évforduló, és új munkákat hoznak létre e 125 évről. A kezdetekre különösen kíváncsi, az utóbbi húsz évről már személyes emlékei vannak, a megelőző fél évszázadról pedig az elődöktől hallott. „Fantasztikus egyéniségek játszottak itt, boldogan hallgattam az idősebb énekesek történeteit. Mára megfogyatkoztak; akik megmaradtak, ritkán jönnek, nagyon hiányzanak is nekem” – jegyzi meg. Úgy látja, hogy az Operaház története megannyi felkiáltó- és kérdőjelből áll, talán a magyar lélek nyugtalansága tükröződik a nagyszerű és a konfliktusokkal, bajokkal teli periódusok változásában is.

A fölkiáltó- és kérdőjelek az itthoni működésére is jellemzők – fűzöm hozzá. Ez az intézmény nem szokott hálás lenni az érte hozott áldozatokért, ezt sok, külföldön sikeres művész elmondhatja. Miért, hogy mégis mind az itthoni fellépést áhítozzák? „Mert ha fölmegyünk erre a színpadra, valami mást érzünk, van valami rejtett kisugárzása a háznak. Egy személyes történet talán jobban megmagyarázza. Lipsésében a Figaro házassága grófnéját énekeltem, egy kereveten fekvő kezdődött a jelenet. Aztán fölálltam és megdöbbsentem: itt nincs senki, akinek én énekelni akarnék. Itt viszont tudom, hogy NEKIK akarok énekelni, és nem másnak. Ezért is gondolom, hogy nagyon veszélyes a színházi jegyárak emelése, mert egyre kevesebben tudják megfizetni.”

Boldogan énekelne csak itthon, ám az első, mozgalmas öt év után a hatodik esztendő megmagyarázhatatlan „apálya” egy kicsit megijesztette, ezért elfogadott egy grazi meghívást: Peter Konwitschny rendezésben a Csárdáskirály-

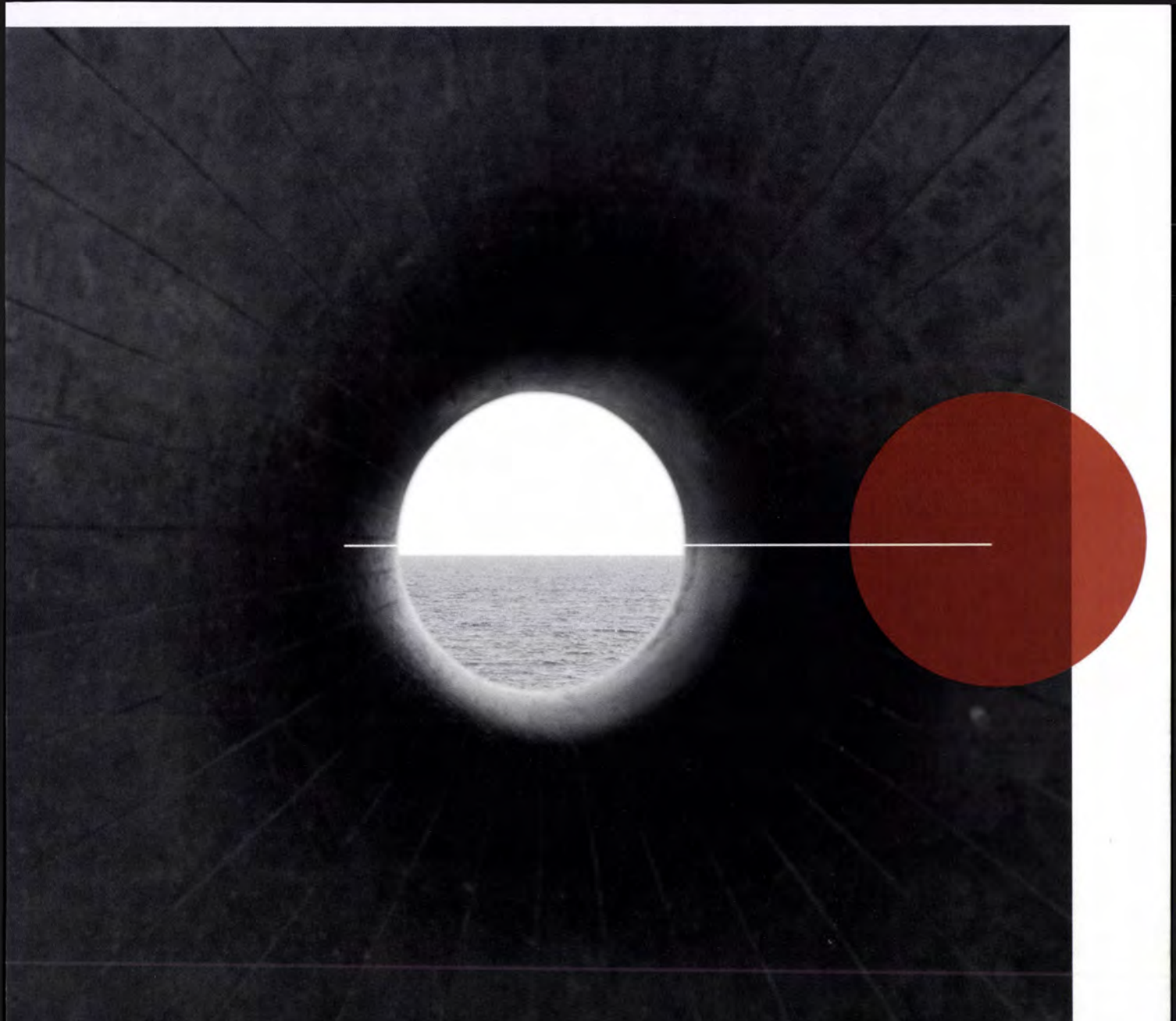
Fotó: Magyar Állami Operaház / Ester Vesz

nőt alakítja 2010 elején. Fogadhatunk rá, hogy nem lesz szabályszerű operettelőadás. Mozart- és Puccini-korszaka után reméli, hogy az Elektrával Richard Strauss-periódus köszöntött rá. Régóta vágyott A rózsalovag Marschallinjára, 2010. márciusban az Ybl-palotában mutatkozhat be a szerepben. Kedves emléket idéz: „Bécsben az operastúdiósokat beosztották kisebb szerepekre, így juthattak némi pénzhez. Én kerestem a legjobban, mert A rózsalovagban a kalapáros lányt játszottam, a darab pedig legalább hetente egyszer ment a Staatsoperben. Olyan csodálatos Marschallinokkal lehettem egy színpadon, mint Lucia Popp vagy Gundula Janowitz, mégis Sudlik Mária budapesti alakítására emlékszem legszívesebben.”

Az idő múlása fölött érzett fájdalom lényegi motívuma a figurának? „Tévedés, hogy Werdenberg tábornagné egy öregedő nő lenne, akinek pusztán az idő múlása ad okot a bánkódásra. A Marschallin komoly intellektus, finom és érzékeny, virágzó asszony, ezt a jellemrajzot komponálta bele Strauss a hajlékony zenei szövetbe. Amikor azt mondja Octaviannak: maga fog találni egy fiatalabbat és szebbet, mint én, a zeneszerző különböző harmóniakat használ a két kifejezéshez – ez kulcsot ad nekem a figurához. Budapestre várom Volker Olbrich karmestert, akivel az Elektra előtt is dolgoztunk azon, hogyan lehet a német nyelv és muzsika összhangját megteremteni.” ■

A Magyar Állami Operaház hivatalos honlapja:

www.opera.hu

Operaverseny és Fesztivál a Mezzo Televízióval

Döntő a Szegedi Nemzeti Színházban 2009. november 3–17.

Jegyek kaphatók az Armel Produkció és Sajtóirodában,
valamint a Jegymester és az InterTicket országos hálózatában.

Operabusz indul minden előadásra Budapestről!

www.operaverseny.hu

Támogatóink: Szeged Megyei Jogú Város Önkormányzata Csokonai Színház, Debrecen Pécs2010, Európa Kulturális Fővárosa
program Nemzeti Kulturális Alap Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium DÉMÁSZ Zrt. REÖK Novotel Szeged
Magyar Turizmus Zrt. Zsolnay Porcelánmanufaktúra Zrt. Sofitel Budapest Chain Bridge Lengyel Intézet Jelmez-Art Kft. Sár és
Társai Ügyvédi Iroda Városi TV Szeged Fidelio Média Kft. Gramofon – Klasszikus és Jazz Observer Budapest Médiafigyelő Kft.
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Pesti Műsor Francia Intézet Egyesült Államok Nagykövetsége MÁV-START Zrt.
Epamedia zene.hu Népszava Alliance Française de Szeged Premier Duna TV Pro Helvetia.....

Alapító Partnerek: Armel Produkció Szegedi Szabadtéri Játékok Pannon Filharmonikusok MEZZO TV.....

foto&grafikaCzakóZsolt

OPERA
COMPETITION AND FESTIVAL
WITH **MEZZO**
CLASSIC JAZZ TV

Szenvedély és szakértelem

Énekverseny Renata Tebaldi emlékére

Minden idők egyik legkeresettebb operaénekesének a nevét viseli az a vetélkedő, amelyet kétévenként rendeznek meg San Marinóban. A Renata Tebaldi Nemzetközi Énekverseny idén szeptember 16. és 27. között már harmadik alkalommal teremt lehetőséget fiatalok számára, hogy bekerüljenek a nemzetközi zeneélet vérkeringésébe.

➡ Gramofon

Az első helyezett Jurgita Adamonyte, a 2007-es verseny gálakoncertjén

Renata Tebaldi öt éve hunyt el San Marinóban, ahol 1976-os visszavonulása óta élt. Nem szorul bemutatásra, a XX. század második felének egyik legnagyobb operaénekeseként volt ő; karrierje 1946-ban indult, akkor jellemezte így egy meghallgatáson Arturo Toscanini: „voce d'angelo”, azaz angyalhang. Közeli ismerősei, művésztársai úgy gondolták, hogy emléket állítandó alapítványt hoznak létre, és minden második évben az ő nevét viselő, hetvenezer euró összdíjazású, hét kategóriás énekversenyt hirdetnek meg. Ezt a megmérettetést idén harmadik alkalommal rendezik meg, szeptember 16. és 27. között, 1974. január 1. és 1991. szeptember 20. között született fiatalok részére. A selejtezőket szeptember 16-tól 19-ig tartják, az elődöntőket 22-én és 23-án, a döntőt 24-én, a gálakoncerteket pedig 26-án és 27-én, a San Marinó-i Kongresszusi Palotában. A rendezvény alkalomról alkalomra fejlődik, hiszen 2005-ben még „csak” huszonhat ország kilencvennégy énekesek jelentkezett, 2007-ben már harmincegy állam százhusz versenyzője indult. A legutóbbi verseny első három helyezettje – a litván Jurgita Adamonyte, a 2008-as Operalián is finalista Jacquelyn Wagner, illetve Filippo Bettoschi bariton – azóta már neves ügynökségek-

hez kötődik, mindegyikük a nemzetközi zenei szcéna állandó szereplője, meghívás meghívást követ életükben. Ugyanez mondható el a 2005-ös verseny két első helyezettjéről, Francesca Hyun Parkról és Anna Kasuanról is.

A dobogósok 20 ezer, 14 ezer, illetve 8 ezer eurós pénzdíjazást kapnak, de emellett hat, egyenként 2500 euróval járó kategóriadíj is gazdára talál. Kiosztják a zenekritikusok díját, a legjobb olasz operaelőadásáért járó díjat, a legjobb barokk előadó díját, a közönségdíjat, valamint a dal kategóriában, és győztest hirdetnek a legígéretesebb fiatal tehetség kategóriában is. A nemzetközi zsűri elnöke idén is a spanyol mezzó, Teresa Berganza, aki mellett három állandó szakértő foglal helyet. Rajtuk kívül minden fordulóban más tagok alkotják a bírálóbizottságot. Köztük van számos olasz operaház képviselője, de például Renato Bruson bariton, a New York-i Metropolitan Opera művészeti tanácsadója, Lenore Rosenberg és a brit Opera Magazine főszerkesztője, John Allison is. A verseny tisztaságát biztosítja, hogy az a zsűritag nem vesz részt a döntésben, aki az adott versenyzőt az elmúlt három évben tanította. Az idei rendezvény a Bolognai Egyetem és a San Marinó-i Egyetem közötti megállapodás értelmében jön létre. Kísérőeseményként mesterkurzusokat is rendeznek: szeptember 15-én Teresa Berganza, 20-án Renato Bruson, 21-én pedig a perui tenor, Juan Diego Florez „személyi edzője”, a szintén zsűritag Ernesto Palacio oktat majd.

A versenyt rendező Tebaldi Alapítvány elnöke, Nikša Simetovic röviden tájékoztat a megmérettetés jellegéről, ars poeticájáról: „Szenvedéllyel és szakértelemmel tisztelgünk Renata Tebaldi emléke előtt, hogy olyan versenyt bonyolíthassunk le, amely részrehajlás nélküli döntésekkel juttatja a fiatalokat nagy lehetőségekhez.” ■

A verseny rendező Tebaldi Alapítvány elnöke, Nikša Simetovic röviden tájékoztat a megmérettetés jellegéről, ars poeticájáról: „Szenvedéllyel és szakértelemmel tisztelgünk Renata Tebaldi emléke előtt, hogy olyan versenyt bonyolíthassunk le, amely részrehajlás nélküli döntésekkel juttatja a fiatalokat nagy lehetőségekhez.” ■

A Renata Tebaldi Nemzetközi Énekverseny hivatalos honlapja:
www.renatatebaldi.info

Bemutatók öt városban, döntő Szegeden

Finisben a Nemzetközi Operaverseny és Fesztivál a Mezzo Televízióval

Az Operaverseny és Fesztivál rövid, bár eseménydús története során először fordult elő, hogy a szigorú ítések ugyanazt a versenyzőt két szerepre is kiválasztották. Nyári Zoltán Debrecenben David Alagna operájában és New Yorkban, Tobias Picker művében is bemutatkozik.

➔ Albert Mária

A szigorúság egyébként jogos, a világ öt pontján bemutatandó előadások olyan terhet rónak a versenyzőkre, ami több okból – ismeretlen művek, szokatlan környezet – nehezen győzhető. A magyar tenor szerencsére edzett, de még hozzáfűzhetjük, olyan fél esztendő vár(t) rá, ami különös állóképességet és szellemi készenléletet is igényel. Augusztus 20-án elutazott New Yorkba, Tobias Picker Emmeline-jét próbálni Alföldi Róberttel, abszolálni a szeptember 10-i premiért és az első előadásokat a Dicapo Opera Theatre-ben. Majd visszarepül, hogy a Magyar Állami Operaház megnyitására, szeptember 27-én, a 125 évvel ezelőtti ünnepi előadás hísméltóságában Ottó énekelje Erkel Bánk bánjának első felvonásában.

Az októbert már Debrecenben tölti, ahol Nadine Duffaut francia rendezővel dolgozik. A versenyprogramban David Alagna Egy halálraítélt utolsó napja című operájában a halálraítéltet játssza – ez a Csokonai Színház produkciója. A novemberi döntőkön már úgy kell jelen lennie Szegeden, hogy tudja Otto Kantz nem túl terjedelmes, de annál hangsúlyosabb szövegét Sári József operájában, a Napfogyatkozásban. Három kortárs darab így vagy úgy nehéz sorsú hősei után egy felemelő és abszolút pozitív figura következik: Tamino A varázsfuvolában.

A színészként végzett Nyári Zoltánnak sem kis erőpróba, hogy az Alagna-operában legalább húsz jelenetben a színen legyen. Victor Hugo 1829-ben megjelent regénye, amely a librettó alapja, naplószerűen mutatja be a kivégzésre váró férfi utolsó huszonnégy óráját. Büntetésére várva az érzelmek legszélesebb skáláján vergődik, és az utolsó percig reménykedik – anélkül, hogy hinne benne – a királyi kegyelemben, amelyet nem fog megkapni. „Zeneileg nem okoz számomra problémát a darab. Aggodalmat inkább az kelt bennem, vajon miként oldom meg a próbák idején, amikor ki kell dolgoznom a figurát, hogy a színházból kilépve könnyen visszatérjek a normális életbe, hogyan tudok józan maradni egy ilyen extrém szituációban.”

Nyári Zoltán húsz jelenetben lesz színen David Alagna operájában

Picker Emmeline-je kevésbé bonyolult feladat. A New York-i környezet indulás előtt még szokatlanok ígérkeznek, de Alföldivel dolgozott már. Tudja, ahogy a Csárdáskirálynőben, most is számíthat a rendező teljes bizalmára, önállóan alakíthatja ki elképzelését a figuráról, a többi már a partnerektől függ. A cselekmény egy zárt írközösségben játszódik az 1800-as évek közepén, a zenében, mint mondja, sok az írközlő-elem, de egy kis Gershwinnel fűszerezett Stephen Sondheim-hangzás is felfedezhető benne. „Mindig legyen saját koncepciód a szerepről” – idézi tanárát, Oberfrank Gézát az énekes. Így a francia halálraítélt és az amerikai pionír sorsa izgalmasan tükröződik majd Nyári Zoltán személyiségében, erre bizton számíthat a néző.

A Gdanski Opera Baltyckában Richard Strauss Ariadné Naxosban című operája a versenyprodukciónak, Zerbinettát Rácz Rita alakítja. A svájci Théâtre Bienne Soleure két egyfelvonásossal nevezett a versenybe, Martinů Alexander bis című operája és Ravel Pásztorórája kerül színpadra, ezekben Balczó Péter mutatkozik be a magyar mezőnyből. Ostravában Marco Tutino Vita című műve szerepel még az idei versenyprogramban.

A verseny hivatalos honlapja:
www.operaverseny.hu

Fotók: Silvia Lelli

A salzburgi nyár nyitóakkordja – amint Herbert von Karajan „országglása” óta hagyomány – a június első napját is magában foglaló Pünkösdi Játékok volt 2009-ben is. A négynapos zenei minifesztivál természetesen nem veheti fel a versenyt az exkluzív nyári játékokkal, mégis egyedi színfoltot képvisel a város zenei életében.

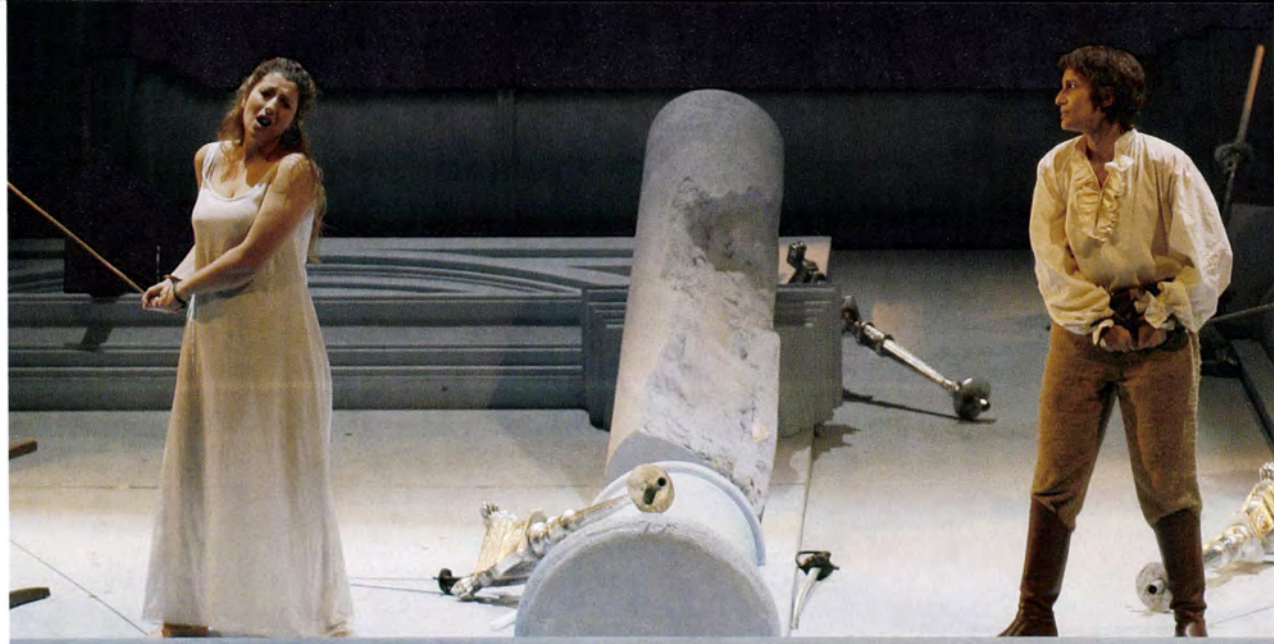
➔ Székely György / Salzburg

A régizene rajongói ez idő alatt igazi zenei különlegességekkel találkozhatnak, és nem akármilyen művészek társaságában. 2007 óta a pünkösdi periódus zenei-művészeti vezetője Riccardo Muti. A fesztivált az ő neve hitelesíti, a barokk és korai klasszika kis- és nagymesterei itt sorakoznak föl.

Ki ismeri ma Niccolò Jommellit, Francesco Nicola Fagót vagy Egidio Dunit? Giovanni Paisiello, Nicola Porpora már ismertebb név, bár a nagy barokk zenek művei hiányoztak a programból. Nagy bátorság és kockázat egy teljes zenei sorozatot e zeneszerzőkre alapozni, még Muti részéről is. A „közepes” vagy „unalmas” zene vádját nem kíméli a világsztárok sem, ha nem megfelelő a műsorválasztás. A jegyek eladását itt is nagy promóciós munka előzte meg: már az előző nyári játékok alatt a teljes programfüzet a látogatók, a turisták kezébe került.

A milánói Scala elhagyását szinte azonnal követő osztrák felkérésre Muti nagy lelkesedéssel vetette bele magát a fesztivál arculatának kialakításába, saját ízlését, eddig nem megvalósított elképzeléseit beleépítve. A világ egyik nagy zenei sztárszínpadától búcsút mondva a zenei élet egy eddig elfelejtett szegmensét kívánta megismertetni a közönséggel: saját szülőföldjének, Nápolynak a mesteriskoláját.

A zenei megvalósításban a fő szerepet a 2004-ben Muti által alapított és patronált Cherubini Ifjúsági Zenekar kapta. Csaknem száz tehetséges fiatal szövetkezett operas és oratóriumprodukciók bemutatására, ezeket a Ravennai Fesztiválon is előadják. A két fesztivál együttműködése példaértékű. A nyitóprogram idén a Demofoonte című opera volt, Jommelli alkotása, aki Muti szerint a nápolyi iskola egyik legzseniálisabb zeneszerzője és operai reformere. Az opera kritikai kiadását is nemrég jelentették meg Muti előszavával és ajánlásával. A darab szövegét a kor legnépszerűbb librettistája, Pietro Metastasio írta. Kiváló karakterformálása, jól érthető textúrája, a konfliktushelyzetek mai füllel is izgalmas ábrázolása Metastasio jellegzetességei, így nem csoda, hogy műveit egész Európában ismerték, és számosan megzenésítették. E dramma per musica 1770-ből örök témát dolgoz fel: Demofoonte, Trákia királya Apolló istennek tartozik egy szűz feláldozásával, és a jelöltek között saját lánya, valamint egyik legjobb hívének gyermeke is ott van. Elcserélt gyermekek története, valamint szerelmes párok reménytelennek látszó harca színezi a cselekményt. A háromórás

Jelenet a Demofoonte című operából – Riccardo Mutti szerint Jommelli a nápolyi iskola egyik legzseniálisabb zeneszerzője

mű egy percre sem „ült le”, a kiváló énekes gárda hagyományos jelmezekben, szellemesen stilizált díszletek között játszott, hatalmas sikerrel. A történet végül hepienddel zárul: a király mindenkinek megbocsát. (Nemcsak a cselekmény, hanem a zenei megoldások is emlékeztetnek Mozart utolsó operájára, a Titusz kegyelmére.) A korábbi évek két opera buffa-bemutatója után – ekkor Cimarosa és Paisiello művei szólaltak meg – egy számunkra ismeretlen szerző opera seriája is győzedelmeskedett.

A fesztivál sztárvendége a fiatal férfiszoprán, Philippe Jaroussky volt. Barokk zenekari estjén a korszak kasztráltaknak írt áriáiból válogatott. A produkcióját kísért viharos, futballmérkőzéshez hasonló ováció megérteti velünk, hogy a különleges hangok manapság is nagy vonzerővel hatnak. Giacomelli, Duni, Porpora, Hasse azok a szerzők, akik a kor olasz kasztrált sztárjainak, Farinellinek, Carestininek opera-főszerepek egész sorát írták. Jaroussky ezt az időszakot idézte meg a kiváló karmester és hegedűművész Jean-Christophe Spinosi zenekarával. Az Ensemble Matheus világjáró barokk zenei együttes (újabbán a klasszikus korszakig terjedt repertoárjuk, amelyből nemrég a Zeneakadémián is hallhattunk ízelítőt). Spinosi harsány zenei humora, komikus alkata jól érvényesült szólóművekben is, Vivaldi és kortársainak koncertóiban.

Mesterművek a feledés homályából

Nicola Fago (1677–1745) az egyházzene mestereként alkotott Nápolyban és tanítványai közé tartozott Jommelli is. Az *Il Faraone sommerso* című oratóriumot a szicíliai származású hegedűművész, a népszerű Europa Galante kamarazenekar vezetője, Fabio Biondi fedezte fel. Két verzióban is elkészült a mű: egyik partitúra Firenzében, a másik egy angol gyűjteményben található. A négy énekesre és zenekarra írt alkotás Mózes, Áron és a fáraó népeinek bibliai történetét eleveníti fel. Inkább kamarakantátának lehetne nevezni – véli Biondi. A mű mindkét része előtt Alessandro Scarlatti egy-egy concerto grossója szólalt meg. A gazdag hang- és képfestő effektusokban gazdag

kompozícióban, a zsidó nép felszabadításának történetével Fago saját korára utal, hiszen ebben az időszakban zajlott a nápolyiak harca a spanyol elnyomók ellen. Fago a nápolyi katedrális zenei vezetőjeként halt meg, de fia, Lorenzo – aki XVIII. századi szemmel matuzsálemi korban, nyolcvankilenc évesen hunyt el – családi örökségként kapta meg e pozíciót. A Fago család így több mint száz évig volt Nápoly egyik zenei „uralkodója”. A nagy sikerű koncert felvételét már több alkalommal adta a Mezzo tévécsatorna – ismétlése várható.

A négynapos barokk zenei ünnepet Giovanni Paisiello rekviemje, a *Missa defunctorum* zárta. A mű 1789 és 1799 között készült négy szölistára, két kórusra és zenekarra. Paisiello vígoperáinak sikere mellett ez a bő kilencvenperces, monumentális alkotás árnyékban maradt. Nápolyban az 1788-as feketehimlő-járványnak sok ember esett áldozatul, például az uralkodó, IV. Ferdinánd két fia is. Paisiello az ő emlékükre írta e művét, nem sokkal az után, hogy hazatért II. Katalin cárnő szentpétervári udvari szolgálatából. A zenei anyagban már nem a barokk polifon elemek dominálnak, sokkal inkább a belcanto stílus. Muti és fiatal zenészei meggyőzően bizonyították, hogy érdemes volt kiemelni a feledés homályából.

A fesztivált követő hetek már a nyári ünnepi játékok előkészületeivel teltek. A zenei ritkaságok sora folytatódott, hiszen Riccardo Muti augusztusban Rossini Mózes Egyiptomban operájának négyfelvonásos, francia nyelvű változatát (*Mózes és a fáraó*) mutatta be. A korábbi nagy siker miatt modern rendezésben ismét műsorra tűzték Haydn *Armida* című operáját. A barokk repertoárból Händel *Theodora* oratóriumát szcenírozva állították színpadra. Nyolc koncertet szántak Liszt Ferenc munkásságának, valamint szintén nyolc hangversenyen kiemelten foglalkoztak Edgard Varèse életművével. A magyar előadóművészetet Fischer Ádám (*Così fan tutte*, Haydn-Mahler zenekari est), valamint Várjon Dénes (két kamarazenei est a Mozarteumban) képviselte. ■

A salzburgi fesztiválok honlapja:
www.salzburgerfestspiele.at

Az új salzburgi intendáns:

Foto: Suzanne Schwartz / Zürichi Operaház

Nemcsak a bankjegyek, a hangjegyek is érdeklik

Telefonálgat, mint az örült – végtére is 2012 mindjárt itt van, márpedig a valamirevaló művészek évekre előre foglaltak, mondja, ha valaki arról érdeklődik, mivel tölti mostanában napjait. Kevésbé határozott válasza van arra a kérdésre, vajon mit gondol, miért őt választotta a salzburgi kuratórium.

◆ Szászi Júlia / Bécs

Alexander Pereira harmadik nekifutásra kapta meg a Salzburgi Nyári Játékok intendánsi posztját. Első alkalommal – jó húsz éve, nem sokkal Karajan halála után, amikor még a bécsi Konzerthaus igazgatójaként érdeklődött a salzburgi igazgatóság iránt – Gerard Mortier

egyszerűen kiütötte. Másodszor azonban ő volt a hibás – eleveníti fel az előzményeket. Alapvetően mindent felfordító strukturális változásokat vázolt fel tervei között, ez megijesztette a kuratóriumot. Most, harmadszor – mondja – valahogy nem érzett indíttatást arra, hogy eleve mindent megváltoztasson, már csak azért sem, mert létezik a törvény, amely szabályozza a fesztivált, no, meg tapintható a félelem a deklarált változtatástól. Az is igaz – teszi hozzá –, hogy ma már tudja: nem kell ajtóstól rontani a házba, el lehet fogadni a struktúrát, aztán majd az évek alatt szóba hozható egy és más.

Az igazgató keresésével megbízott bizottság másfél órára tervezte meghallgatását – három óra után vettek búcsút egymástól. Van, aki azt gyanítja, hogy a zürichi teljesítménye alapján pénzügyi zseninek tekintett Pereira új szponzorok bevonását ígerte meg. Nem – hártja el nevetve a feltételezést, de siet hozzátenni: azt azért mindenki tudja, aki ismeri, hogy egy percre sem felejtí az a nem mellékes kérdést, ki segíti majd megvalósítani elképzeléseit? Mert az álmai kicsit sem olcsók – ő fogalmaz így. Zürichben tíz ősbemutatót valósított meg, és mind a tizet kizárólag szponzorok pénzéből.

Most aztán tényleg szükség van a változásokra, és Pereira néhányszor már bizonyította e téren képességeit. Már akkor is, amikor (a zenei mellett) marketing- és értékesítő végzettséggel, az Olivetti cégnél szerzett tizenkét év írógép-eladási gyakorlat után egyszerre csak váltott, és a Wiener Konzerthaus élére állt. Egy hét alatt meggyőzte a kételkedőket, hogy ott a helye, hogy nemcsak a bankjegyek, hanem a hangjegyek is érdeklik, sőt: képes érdeklődést is kelteni irántuk.

Amikor azután Salzburg elutasította, és Zürichre váltott, ismét bebizonyította: képes leporolni egy elavult intézményt, étellel megtölteni, izgalmas találkozások helyszínévé tenni, 1994 óta fesztivált szervezni, sőt igazi karriereket elindítani. Hogy pontosan mit tervez Salzburgban, arról – saját minősítése szerint – egyelőre csak általánosságokat mondhat. 2012-ig különben is Zürich „foglya”, de biztos, hogy Salzburgnak exkluzivitást kell nyújtania, nem lehet „másodközlés”, ami ott történik. Pereira kiváló művészek állandó csoportját álmodja maga köré. Szeretné, ha Nikolaus Harnoncourt operát vezényelne, és kortárs művek előadása is szerepel a tervei között. Rendszeres koprodukciókra készül a Bécsi Staatsoperrel, a Burgtheaterrel. Máris megvan az első személyi döntése. Miközben a koncertek szervezésével továbbra is szívesen bízná meg Markus Hinterhäuser, a prózai igazgató Sven-Eric Bechtolf lesz. A német születésű színész-rendező Salzburgban jól ismert: nem hiába játszott a éveken át a kultikus Akárki (Jedermann), Hofmannstahl évről évre előadott színműve főszerepét. Sok-sok színházi sikerén túl operarendezőként is ismert, híres a legújabb bécsi Ring-tetralógia nem egyértelműen sikeres színreviteléről. Honnan indult a zenés színházi pályafutása? Zürichből, ahol Pereira felkérésére Alban Berg Lulu című operáját rendezte. ■

Glyndebourne 75

Fotó: Mike Hoban / Glyndebourne-i Operafesztivál

Tíz fontért akár interneten is megrendelhetjük az első, hetvenöt évvel ezelőtti Glyndebourne-i Operafesztivál műsorfüzetét fakszimile kiadásban: John Christie magán operaházában 1934. május 28-án gördült fel először a függöny.

➤ Albert Mária

Vásárolhatunk továbbá 75-ös évszámmal díszített teásbögrét, gravírozott üvegkancsót, amelyben jeges vizet tárolhatunk a whisky hígításához, megfelelő poharat a nemes italhoz és 1934-ben forgalomban volt postai levelezőlapokat a műsorok plakátjával, a tízdarabos kollektív mindössze öt fontot kóstál. Kapható fotóalbum is, felidézendő a háromnegyed század történetét. A hagyományos emléktárgyak – ezek főként az előadások előtti piknikhez alkalmasak – és a CD-k, DVD-k mellett tárgyi formában a felsoroltak figyelmeztetnek a jeles évfordulóra.

A Glyndebourne-i Operafesztivál nem „csak” ünnepi sorozat, hanem a brit életforma, a sokszor kigúnyolt hagyomány megtestesülése. Bár a helyzet a második világháború óta sokat változott, már csak igen kevesen engedhetik meg maguknak, hogy a klasszikus piknikosarat inas vigye. Glyndebourne azonban készségesen alkalmazkodik az új időkhez, sokféle szolgáltatást kínál a kulináris élvezetek zavartalan élvezetéhez, amelyek szorosan hozzátartoznak az operastekhez. Ám érvényben van a szigorú dresszkód, így ha a nyájas olvasó hozzájutott volna egy jegyhez, be kellett volna csomagolnia a szmokingot, illetve az estélyi ruhát – csekély engedmény: ennek nem kell feltétlenül hosszúnak lennie. És a Viktória pályaudvarról induló, Sussexbe tartó vonaton vagy az autóban nem szükséges az „evening dress”-ben feszengeni, a Plashett Buildingben kényelmesen át lehet öltözni. További szigorúság: a függöny fölgördülése előtt háromszor csöngetnek, tíz, öt és három perccel a kezdést megelőzően. Ezután „lélek az ajtón se be, se ki”, a késő csak

a következő szünetben juthat a helyére. Így nincs szék-csapkodás, sustorgás a lírai pillanatokban, mint a Magyar Állami Operaházban. Glyndebourne egyébként ma is privát intézmény, akárcsak alapításakor, amikor a tehetős birtokos, John Christie létrehozta, ifjú énekesnő-felesége Audray Mildmay kedvéért. A nyolcvanas években új épületet emeltek, de a házat ma is a család, tényszerűen az alapító unokája, Gus Christie vezeti.

Az igazi emlékezést azonban az idej program sokrétűsége adta: a májustól augusztus végéig tartó fesztivál idej programján hat opera szerepelt, három új produkció és három fölüjítés a közelmúlt sikereiből. Nikolaus Lehnhoff 2003-as Trisztán és Izolda-rendezését Daniel Dooner újította föl. A két főszerepet Robert Gambill és Nina Stemme után idén Torsten Kerl és Anja Kampe énekelte. 2007-ben volt sikerprodukció Donizetti Szerelmi bájitala – ez is frissült. Szinte változatlan szereposztásban került ismét színre a 2005-ös szenzáció: Händel Julius Caesarja, amelynek reprízét nemcsak David McVicar emlékezetes rendezése, hanem az idej Händel-évforduló is indokolta. Valamint az, hogy a címszerepben Sarah Connolly utolérhetetlen alakítást nyújtott. (Erről a Gramofon is beszámolt az előadásról készült DVD alapján.)

A Purcell-évfordulóhoz kötődött a másik új produkció, A tündérkirálynő premierje is. A mű Bruce Wood és Andrew Pinnock rekonstrukciójában hangzott el. Friss bemutató volt Dvořák Ruszalkája a Domingo-felfedezett Ana Maria Martineztel. A 75. évad szenzációjának a Vladimir Jurowski vezényelte Falstaffot tartotta a szak-sajtó (pozitívan) és a közönség (kevésbé jóindulatúan). Richard Jones rendező ugyanis a negyvenes évek vidéki Angliájában játszatta Verdi művét, a címszereplő Christopher Purves rosszul szabott, kétsoros sűrű öltönyt kapott, hogy a pohos hős egyszerre tragikus és nevetséges volta külsejében is megmutatkozzon. ■

A fesztivál honlapja:
www.glyndebourne.com

Jövés-menés a Margitszigeten

A királynő kalózzal című operettet a Szegedi Nemzeti Színház művészei mutatták be a Margitszigeten

A zenés színház fajsúlyosabb részét egy opera- és egy operetteladás képviselte 2009 nyarán a Margitszigeti Szabadtéri Színpadon. Verdi *Aidája* – amely mindig népszerű volt itt – két év-tized elteltével ismét színre került, bemutatták továbbá a brit operettirodalom remekét, *A királynő kalózeit*, Gilbert és Sullivan darabját.

➡ Gramofon

Az Aidát a debreceni Csokonai Színház produkciójában láthatta-hallhatta a közönség. A társulat novembertől a kőszínházban is játssza az operát, amelyet Verdi – a sajnós még ma is terjedő legendával ellentétben – nem a szuezi csatorna, hanem a kairói Operaház megnyitására komponált. Olasz és magyar énekeseket kért föl a margitszigeti előadásra Kocsár Balázs karmester, zeneigazgató. Míg tavaly kész előadást, a Manon Lescaut-t hozták a szigetre, ezen a nyáron elsőként ide készült a produkció. Az Aida Kocsár Balázs szerint is okkal népszerű a nyári szabadtéri fesztiválok rendezői és közönsége előtt, hiszen nagy tablókban, hatalmas ívekben gondolkodhatott a rendező, Viktor Rizsakov. Az orosz színházi szakember már dolgozott Debrecenben (és Zsámbékon), 2007-ben egy prózai darabot, *Osztrovszkij Vihar* című drámáját vitte színpadra.

Mivel a szabadtéri színpadon lehetetlen zeneileg kidolgozni olyan nűánuszokat, amelyek egy kőszínházban elvárhatók, az előadást nem elsősorban a kifinomult operarajongóknak szánták – őket szívesen várják az évadban Debrecenbe –, viszont azok közül, akik talán először hallottak operát, sokakat meghódítottak. A zeneszerzőt ugyan nemzedéktársai bírálták az Aida miatt – Kocsár Balázs sem tagadta, hogy a Don Carloshoz képest szakmai téren valóban visszalépésnek mondható ez a mű –, a zenei effektusok páratlan szépsége vitathatatlan.

Viktor Rizsakov Aidát egy távoli bolygóról érkezett lénynek képzelte el, aki azért érkezett a Földre, hogy a

szerepet erejével oldjon meg konfliktusokat. A szerepet Annalisa Carbonara formálta meg, akit a már említett Manon Lescaut-produkció címszerepében láthatott a nagydíjazott. Vetélytársnőjét, Amnerist Francesca Provisionato személyesítette meg. Az énekesnő Milánóban, Berlinben és Lyonban is sikerrel alakított mezzo szerepeket. Szicíliai énekes, Salvi di Salvo játszotta Amonasrót. Radamest, akinek a szerelméért a két nő vetélkedik, Tae Sung Jung énekelt. A tenor 2009 tavaszán a Turandot Kalafjaként mutatkozott be Debrecenben. Kocsár Balázs szerint a koreai énekes majdnem itáliai művésznek tekinthető, hiszen Olaszországban tanult, és énekel már csaknem tíz éve. A debreceni zeneigazgató hangsúlyozta, rendkívül fontos számukra, hogy Budapest szívében, a Margitszigeten is rendszeresen játsszanak, hiszen – bár rengeteget dolgoznak Debrecenben – erről máskor kevés visszajelzést kapnak.

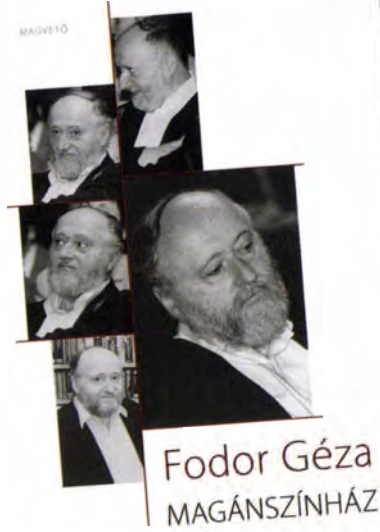
A királynő kalózzal című produkciót, Gilbert és Sullivan operettjét a Szegedi Nemzeti Színház művészei mutatták be a Margitszigeten, Almási-Tóth András rendezésében. A királynő kalózzal szövegét a fiatal költő, Varró Dániel magyarította. „Ha Dani nincs, előadás sem lehetett volna, mert annyi brit nyelvi lelemény van a szövegben, amit képtelenség egyszerűen lefordítani, hanem át kellett ültetni magyarra” – részletezte a rendező. A brit operettnak épp ez a sajátossága Almási-Tóth véleménye szerint, a szöveg azonos minőségű a muzikával. A királynő kalózzal olyan zenés játék, amely a vígopera és az első musicalek közötti sávban helyezhető el. A lendülete sodró, előadása operai igényű hangokat igényel, hiszen az ironia eszközeként számtalan „kifordított” operarészlet szerepel benne. Kifordult világot mutat, de csak annyi köze van a jelenhez, hogy zeneileg is kifigurázza a híres brit sznobizmust, a túlzó kifinomultságot. Mivel a Margitszigeten jóval nagyobb a színpad, mint a Szegedi Nemzeti Színházban (ahol egyébként műsoron marad), az előadást háttér-animációval dúsították, okkal, hiszen a látvány eredetileg is a rajzfilmek karikírozó világát idézte. ■

FODOR GÉZA: MAGÁNSZÍNHÁZ**Magvető, 2009; 281 oldal**

A kerek egy tucat irodalomtudományi és színházesztétikai esszéből álló kötetet Fodor Géza állította össze, megjelenésére a kiváló tudós halála után került sor. E könyv tanulmányait immár úgy forgatjuk, mintha Fodor már nem javított volna rája. Az írások – egy kivétellel – megjelentek különböző folyóiratok, tanulmánykötetek lapjain, néhány szöveg „öselvel” pedig különböző konferenciák is találkozhattunk már. (Az írások forrásai cím alatt a nyomtatott megjelenés adatait sorolja fel a kötet.)

A cím – Magánszínház – egyfelől a témák kiválasztásának és a megközelítés-módok szubjektívizmusára, másfelől a szerző néha ironikus, kulisszatitkokba avató önreflexióira utal. Természetesen ettől még egyik tanulmány sem nevezhető magánközleménynek, még a részletkérdéseket boncolgató írások is érdekesítőek.

Az öt operai tanulmány közül az O statua gentilissima (az egyetlen szöveg, amely korábban nem jelent még meg) igen érdekes részletkérdést tárgyal. Azt, hogy miként változott a Don Juan-darabokban a kőszobor színházi megjelenítése, megjeleníthetősége, és miként üresedett ki ez a színházi konvenció. Fodor meggyőzően írja le, hogy prózai közegben Mozart idejére már szinte el-

képzeltetetlen lett volna a kőszobor megjelenítése a Da Ponte-librettó intenciói szerint, ám épp a zene (nem pusztán minősége, hanem pusztán jelenléte miatt is) igazolja az avított színházi eszközhöz való visszatérést. Fodor azonban nem áll meg Mozart korában, továbbmegy a XIX. századi formáig, a Mozart-mű esetében pedig napjaink rendezői megoldásait is számba veszi. A tanulmány e pontján a színházkritikai szempont látványosan megtermékenyíti az elméleti-történeti eszmefuttatást – vagy fordítva? Magam Peter Sellars ötletének túldicséretével nem értek egyet, Brook rendezésének értékelésével viszont maximálisan.

A legszellemesebb esszében – Wagner kettős látása – az operaszínház iránt joggal elkéltelt Fodor azt mutatja ki, hogy a Lohengrin második felvonását nyitó jelenet wagneri „rendezéséhez” képest a „modern rendezői Musiktheater” sem bizonyult még elég modernnek, Wagner képzelete valamennyi eddigi rendezést felülmúlt.

A Leonóra vagy/és Fidelio? című, 2003-ban keletkezett szöveg alapján körvonalazhatjuk magunkban, miként olvasta volna Fodor Géza Kovalik Balázs rendezését. Ismerve egy régebbi Fidelio-recenziót, bizonyos, hogy kevesebbek vagyunk egy értő-értelmező, megfajta-elismerő, orientáló és (talán) jubiláló írással.

Molnár Szabolcs

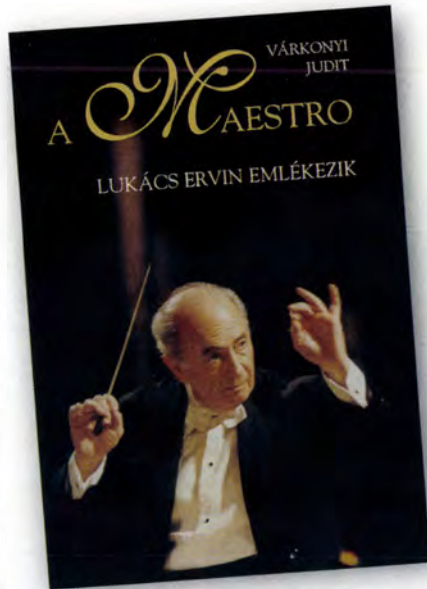
VÁRKONYI JUDIT: A MAESTRO**Lukács Ervin emlékezik****Európa Könyvkiadó, 2009; 192 oldal**

A hazai zenésztársadalom 2008-ban ünnepelte Lukács Ervin 80. születésnapját. Itthon élte meg fél évszázados szakmai életét, mégis, kevesen érezhetik úgy, hogy ismerik; akár csak a szónak abban a sajátos értelmében is, ahogyan a hírességekkel kapcsolatban szokás használni, azaz összegyűjtött értesülésmorzskákból fantomképet kialakítva, a kontroll lehetősége nélkül.

Éppen ezért öröndetes és indokolt ez a kötet, amelynek létrejöttében minden bizonnyal komoly érdeme van Várkonyi Juditnak, aki már második kötetével jelentkezett az Európa Könyvkiadónál. Bocsássuk előre: öröndetes lenne, ha a Palánky Klárával (A Dívá) kezdett, majd Lukács Ervinnel folytatott munka sorozatát bővílné.

A szerzői előszóból kiderül: a karmester nehezen állt kötelnek. Az interjúsorozat készítője elárulja: a karmester saját feladatává formálta találkozásait. További műhelytitok: Lukács Ervin engedte, hogy ő adja meg a mű ritmusát, a karmester csak azt vette elő a múltból, amire a riporter kíváncsi volt.

Ez megnehezíti az értékelést, ugyanis minden kétesélyes lesz: utólag aligha derülhet ki, hogy esetenként a karmester szerénysége, szerénykedése miatt vagy a kérdezői rámenősség hiánya miatt siklik át az emlékező olyan mozza-

matok felett, amelyeknél szívesen időzne az olvasó. Hasonlóképp, nem tudni, mennyire volt előre elhatározott a szakmára, illetve a zenére koncentrációs szándéka. Az emlékezésfolyam frappánsan, zenei formamederben halad: Auftakt – Előjáték – Téma, variációk nélkül – Coda. Történik mindez megtervezetten, miközben az emlékezés hangja közvetlen, afféle „ülök és mesélek”.

Hasznélvezői az olvasók annak is, hogy jelentős életkor- (sőt generációs) különbség van a riporter és alanya között; a dirigens nem feledkezik meg arról, hogy időnként jegyzet értékű háttér-információval lássa el az interjúkészítő által is képviselt fiatalabb olvasókat. Aligha lehetett ellenére a karmesternek a tiszteletteljes várakozás, amely megteremtette az emlékezés meghitt légkörét. Várkonyi Judit nem kíváncskodott, így például sohasem fogjuk megtudni néhány történet szereplőjének nevét. Ebben

bizonyval érvényesül a karmesternek az a szándéka, hogy tudatosan kívánja eldönteni, méltó-e valaki a személyes megörökítésre. A méltatlanok kortünet vagy sajátos szituációk statisztái mindössze.

A Maestro őszinte szerénységére mi sem jellemzőbb, mint az, hogy fő művének karmesteriskoláját tartja.

Fittler Katalin

**PHILIP GLASS:
A NONESUCH RETROSPECTIVE**

A Philip Glass-i opera nem zenedráma. Sokkal inkább tekinthetünk rá úgy, mint képzőművészeti alkotásra, egyfajta nagyszabású installációra. Ezek a műveken mintegy kiállításoként vezet végig az amerikai Nonesuch kiadó tízlemezes életműkiadása.

Az amerikai minimalizmus egyik ősatyjának alkotásait hallgatva az az érzésünk támadhat, mintha nem is időben, hanem térben értelmezné a formát a hetvenkét éves szerző. Az 1960-as években kezdte el használni műveinek formai megnevezésére a „nyitott” (open form) kifejezést, ami annyit tesz, hogy a darabok nem fejeződnek be, csak abbamaradnak, de akár a végtelenségig folytatódhatnának a formulák.

Erre már az első lemez első darabja jó példaként szolgál. A Music In Contrary Motion (Zene ellenmozgással, 1969) folyamatában az ostinatóként ismétlődő két basszushang időben egyre távolabb

kerül egymástól a köztük elhangzó, kizárólag tükörben mozgó, folytonosan bővülő alakzatok által. Éppen ezért másfajta befogadást kíván tőlünk a minimalista opera, inkább szemlélővé érdemes hallgatnunk, mintha valóban kiállításon járnánk. Glass operatrilógiájának első darabja, a majdnem ötórás, szünet nélküli Einstein On The Beach (Einstein a tengerparton, 1976) előadása során a teremben ülők tetszés szerint ki-be sétálhatnak. Robert Wilson rendező Glass életművére folyamatosan hatott, a trilógián is közösen kezdtek dolgozni. Céljuk az volt, hogy történelmi személyek „portréoperáját” alkossák meg, így esett a választás Einstein után Mahatma Gandhira (Satyagraha, 1980), majd Ehnaton fáraóra (Akhnaten, 1983). Az operák közös mottója: Az ember, aki megváltoztatta a világot eszméje erejével. Már a zenekar összeállítása is hagyománytörő: az Einsteinben a Philip Glass Ensemble öt akkori tagja játszik (3 fafúvós, 2 szintetizátor). Ezenkívül szóló hegedűt, tizenhat fős kórust és szólistákat hallhatunk (nagyreszt prózai szerepben). A Satyagrahában fafúvósok és vonósok kísérik az énekeseket és a kórust, míg az Akhnatenben felhangzó zenekar szinte megegyezik a XIX. századi operákból ismertek apparátusával, csak a hegedűk hiányzanak. A librettók is a cselekménymentességet szolgálják: az első operában számokat, szolmizációs hangokat és rövid verseket hallhatunk angol nyelven, míg a Satyagraha szövegét eredeti szanszkrit nyelven a Bhagavad Gitából vett részletek adják. Az Akhnatenben pedig óegyiptomi nyelven hangza-

nak el Ehnatonnak tulajdonított részletek a Holtak könyvéből, a további akkád és óhéber szövegeket angol kommentár szakítja meg.

A Nonesuch-kiadvány tartalmazza a The Civil Wars (A polgárháborúk) című, egészében soha elő nem adott opera ötödik felvonásának prólogusát is. Wilson kezdeményezésére az 1984-es nyári olimpia apropóján kezdett rajta dolgozni mások mellett Glass, David Byrne és Gavin Bryars. Az ötödik felvonás, vagyis a Róma szekció bevezetőjében földanya és egy Hóbagoly kíséretében Abraham Lincoln énekel egy békefóhászt. Ennek komponálásakor tulajdonképpen filmzeneszerzői munkát végzett Glass, hiszen egy már meglévő néma videóhoz kellett zenét írnia.

Robert Wilson mellett a társzművészetek számos más képviselőjével is gyümölcsöző munkakapcsolatot ápol Glass. Az ezekhez kapcsolódó munkák közül is a legjelentősebb egy trilógia, Godfrey Reggio Koyaanisqatsi (hopi indián nyelven: kizökkent világ), Powaqatsi (változó világ) és Naqoyqatsi (erőszakos világ) című filmjei, amelyekben – dialógus és cselekmény híján – hangsúlyt kap a zene. A két előbbiből hallhatunk hosszabb részeket a lemezeken, míg az utolsó CD-n egyéb filmzenékből válogatott rövid szemelvények találhatók.

A kiadványon három karmester vezényel, közülük kettő – Michael Riesman, a Philip Glass Ensemble művészeti vezetője és Dennis Russell Davies, az Amerikai Zeneszerzők Zenekarának alapítója – állandó interpretátora Glass műveinek; a Satyagraha részleteit Christopher Keene dirigálja a New York City Opera zenekarának élén.

A Hydrogen Jukebox című kamaraopera, amely Glass egyik legizgalmasabb, a szerző többarcúságát bizonyító alkotása, Allen Ginsberg verseiből készült, és maga a költő a narrátor a felvételen. Az operákon kívül hallhatunk néhány korai művet, ilyen a már említett Music In Contrary Motion vagy a Music With Changing Parts – egyedül ezek előadásában vehetünk észre néhol a technikai nehézségekből fakadó modorosságot, kisebb botlásokat –, valamint szimfóniákat és későbbi kamara-, illetve zongoraműveket (Glassworks, Étűdök zongorára, vonósnégyesek). Az életműkiadás az 1960-as évektől 2005-ig mutatja be Philip Glass munkásságát.

Ilj. Szántó András

Fotó: Gramofon-archív

Nonesuch – Warner
7559 79946 9

RAVEL: L'ENFANT ET LES SORTILÈGES
 Kožena, Massis, Stutzmann, Van Dam – ének; Berliini Filharmonikus Zenekar
 Karmester: Simon Rattle ●●●●○

A magyar zenei élet rossz hagyománya az egyoldalúság és az informálatlanság. Nyoma nincs annak, hogy az agyonjátszott, de nagyszerű Péter és a farkas mellett a gyerekmatinékon, ifjúsági vagy beavató előadásokon elhangzott volna Ravel csodálatos műve. A gyermek és... a megbabonázott lények, szellemek, boszorkányok – még a címben sem egyeznek a hazai fordítók. Talán Petrovics Emil „megbabonázott lények” verziója a leghitelesebb. A komisz kislíut megleckéztető, életre kelt csésze, karosszék, cica, a fák, a mókások, békák mind jót akarnak. Felejtik a bosszút, és amikor a fiú együttérzőn beköti a sérült mókus sebét. Ravel, aki egész életét a természet közelségében töltötte, éteri zenét komponált a híres-hírhedt írónő, Colette meséjéhez, de nem spórolta el a vad indulatokat sem, amelyeket az emberi tulajdonságokkal felruházott, meggyötört tárgyak, megkínzott növények, állatok zúdítanak a gyermeke. Rattle olyan, a „társadalmi felelősségvállalásban” is kiemelkedő személyiség, aki bizonyosan akkor is az ifjúság felé fordult volna (és fordult is), ha nem lesz néhány évvel ezelőtt apává. Kisfiának anyja, a cseh mezzo, Magdalena Kožena dalműsoraiban is tükröződik az anyalét, összefogásuk a lemez ügyében magától értetődő. Ahogy egy esti mesét elevenít meg bármely szülő, olyan természetes hangadással személyesíti meg a fiút az énekesnő. A Berliini Filharmonikusok muzsikusi már többször részt vállaltak Rattle ifjúsági programjaiban, most is teljes odaadással, a szélesen áradó dallamok gazdagságát fölragyogtatva játsszák nemcsak a L'enfant et les sortilèges-t, hanem zenei előzménye, a Lúdanyó meséi zenekari változatát is.

Albert Mária

EMI Classics
 50999 2 64197 2 5

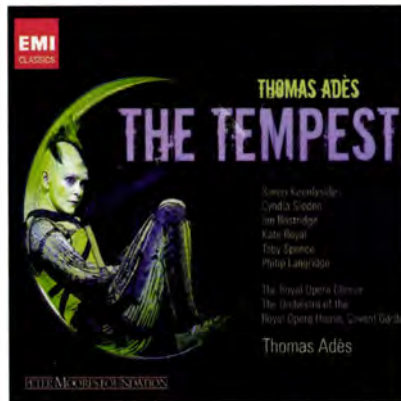

MADARÁSZ: UTOLSÓ KERINGŐ
 Iván, Takács, Fried, Wandler – ének
 A Magyar Állami Operaház Zenekara
 Karmester: Hollerung Gábor ●●●●○

Megindító szöveg alatt – háborús elemek nélkül is – nyomasztó monodrámá, vendégalakokkal: ez Madarász Iván legújabb egyfelvonásos, az Operaház számára komponált Utolsó keringő. 2003-as premierje a kortárs hendiikepéhez képest szolid sikert hozott, Szikora János túl nem spilázó, a belső történésekre és a zenében zajló emlékgyász középpontúságra szorító rendezésével. Most lemezen mutatja magát, színpadi sorvezető nélkül, elidegenedve a hozzárendelt élménytől. És működik. Nemcsak a stílusparódiák miatt, amelyekben Madarász mindig nagy mester: vibráló, félig tört ékszerdoboz-keringőt tud ím szecessziós pennával, és remek az elhangolt westernzongorás intermezzo, egy szintetizátor révén a szerző korábbi korszaka is beszüremlik a balett-ostinatóba. A motívumtöredékek révén a mű könnyen követhető, s mivel a kabinetkaraktereket a szöveg egyikének oktrojálja, e bő órában a mindenkit elvesztő Asszony hullámozó tragédiája dominál: díszharmonikus szövetű gyászruha ez. Hálás és kevésbé hálás kötelem is jut a komponistának, ha már e 1965-ös drámára talált: Görgey Gábor neve segít az operát bemutatni, ám felesége mint abszolút főszereplő nem tökéletes választás. Bár Iván Ildikó a stúdióban árnyaltabb, plasztikus szövegű, és jobban győzi az irgalmatlan nehéz szólam középső lágéját, a széleken technikásabb szólista kelne el. Takács Tamara kásás-rekedtes, imbolygó hanganyaga viszont már nem közönség elé való, sajnos, míg Fried Péter és Wandler Attila, a Férj és a Fiú röpké magánjelenetében erőteljes – más szerep nincs is a műben. A karmestert alighanem a különböző rétegek pregnáns-sokkoló megkülönböztetése vezeti.

Ókovács Szilveszter

Hungaroton Classic
 HCD 32573

THOMAS ADÈS: THE TEMPEST
 Keenlyside, Sieden, Bostridge – ének
 A Royal Opera House Ének- és Zenekara
 Karmester: Thomas Adès ●●●●○

Halévy, Fibich és sok más komponista után Shakespeare A vihar című drámája az 1971-es születésű brit zeneszerzőt is operairásra ösztökélte, ezzel a Royal Opera felkérésének tett eleget. Az ausztrál drámaíró, Meredith Oakes csodát művel az opera szövegkönyvével: nemcsak megismételhetetlenül hibátlan „szentségtörést” követ el az újráfoglalás közben, hanem a szindarabot egyúttal kiválóan énekelhetővé is teszi. Hatalmas sikerrel mutatták be a művet a londoni Covent Gardenben, 2004 februárjában – ugyanitt vette fel 2007-ben az EMI a lemezen hallható előadást, a főszerepekben ismét az ősbemutatón fellépő énekesekkel. A földi és földöntúli világ összefonódó szövetét végig életben tartja a szerző példaértékű hangszerezésével, gyakran hosszan hagyva kitöltetlenül a hegedűk-fafúvósok legmagasabb regisztere és a bőgők-rézfúvósok mély fekvése közti űrt. A dráma eklektikus érzelmeit Adès minden nehézség nélkül jeleníti meg, kiváló formakezeléssel (igaz, a drámai formát és nem ritkán a szerepeket is eleve alárendelve a zeneinek, néhol kissé önkényesen, mentesen bármiféle dagályosságtól, amelynek csapdáját pedig bőven rejti magában a szöveg). Az énekszólamok századokkal korábbi idéző lehetőséget nyújtanak a leghagyományosabb áriákban való jártasság bizonyítására, amit Prospero szerepében Simon Keenlyside éppúgy kihasznál, mint Ian Bostridge Calibanként. Az Arielt alakító Cyndia Sieden kristálytisztán oldja meg az emberfeletti magasságokban csilingelő, szinte elénekelhetetlen szerepet. És mint legvalószínűbb szereplő, a nagyszabású zárókvintett után egyedüli, jóllehet, homályos valóságként mégis az ő kulisszák mögött kiszűrődő hangja marad a hallgatóval.

Iffy Szántó András

EMI Classics
 5099969523427

TRAGIKÁK, VOL. 2

Véronique Gens – ének; Les Talens Lyriques
Karmester: Christophe Rousset ●●●●●

Nagyjából három év telt el az azonos című első lemez óta; az a barokk, preklasszika éveire összpontosult, ez a kiadvány Glucktól Berlioz koráig repít. Tragikus szerepek, magányos hösnők sora; kétségbeesés, fájdalom, bosszú – a negatív érzelmek mutató skáláját járja végig a műsor. Elkényelmesedésünkben kijózanítóan hat: ha opera, akkor nemcsak Gluck és Rameau és Mozart, hanem Grétry, Sacchini és – Gluck mint ellenlábás neve mellől az évszázadok során lekopott – Piccinni. Valódi kuriózum a tizenkilenc évesen elhunyt Juan Crisóstomo de Arriaga egyik ániája, amely az eddig ismeretlen Herminie című operához készült. És mégis: ez a válogatás is bizonyíték, hogy két-három perc Rameau (például a Triste séjour... kezdetű ária a Les Paladins-ból) nem egyenlő két-három perc Sacchinival. A műsor ügyes szerkesztésben egyensúlyoz e két minőség között.

A francia vonal operaezenesnökből is igen megerősödött az utóbbi egy-két évtizedben. Persze eltérő repertoárral, de a barokk hangsúlyosan van jelen Patricia Petibon, Sandrine Piau és Véronique Gens művészetében is. Gens minden regiszterben ki-egyenlített, erőteljes, a vérében van a stílus, de eleven zenekari effektusok nélkül ő is csak félkarú óriás lenne.

A zenekar és a csembalóművész-karmester teljesítménye lenyűgöző: olyan élénk színekkel festik meg a hangulatokat, karaktereket, hogy színpadot varázsolnak Gens hangja köré, a hallgató lelki szeméi elé. Mint egy filmsorozat-epizód vagy operafelvétel hatásos befejezése: Véronique Gens egy ária erejéig – kíváncsiságunkat felkeltve egy következő lemez és korszak iránt – megcsillantja képességeit A trójaiak egyik nagyszabású jelenetében is.

Várkonyi Tamás

Virgin Classics – EMI
 50999 216574 2 9

KATE ROYAL: MIDSUMMER NIGHT

Az English National Opera zenekara
Karmester: Edward Gardner ●●●●○

William Walton és Dvořák, Lehár és Korngold, Stravinsky és Britten – különös válogatás Kate Royal nyáreji hallgatásra szánt portrélemezőnek anyaga. Az énekesnőre 2007-ben nem nagyon figyelt föl a magyar közönség, pedig Simon Rattle vezényletével ő volt Schumann ritkán hallható oratorikus alkotása. Az éden és a péri egyik szólistája a Művészetek Palotájában. Csakhogy külön felhívták a figyelmet arra, hogy a másik énekesnő, Sally Matthews megfázott, így a publikum inkább őt tüntette ki – egyébként jogosan – rokonszenvvel. Többször bíztak Royalra jeles szerepeket a Glyndebourne-i Operafesztiválon, de csak ebben az évadban debütál Anne Trulove szerepében a királyi operában, a Covent Gardenben. Igor Stravinsky The Rake's Progressében. Paminától Micaelán át Annáig ível Royal „hivatalos” repertoárja, lírai szerepkörben foglalkoztatják leginkább. Lára hatja át ezt a téli hallgatásra is ajánlható felvételt, mert lehet bön-gészni a szerzők és a művek között, és morfondírozni azon, hogy a nagyjából kortárs brit William Alwyn és a két amerikai zeneszerző, Carlisle Floyd és Bernard Herrmann milyen zenei összefüggésben került a korongra. A posztromantikus hangzás mindenestre igen bensőséges, helyenként álmódzó – ezt az énekesnő igen finoman hozza e (legalábbis számunkra) tagadhatatlanul másodvonalbeli XX. századi alkotók darabjaiban. Royal drámai tehetsége a jelentős kompozíciókban bontakozik ki igazán, kivált megindító Ruszalka áriája a Holdhoz, és Mariettáé Korngold A halott város című zenedrámájából. És természetesen otthon van a brit szoprán a Britten-operarészletekben, a Peter Grimes, a Paul Bunyan és A csavar fordul egyet egy-egy számában. Ebből az álmódó-vágyakozó hangulatból A víg özvegy Vilja-dala sem lóg ki. *Albert Mária*

EMI Classics
 5099926819228

HAYDN: A HALÁSZLÁNYOK

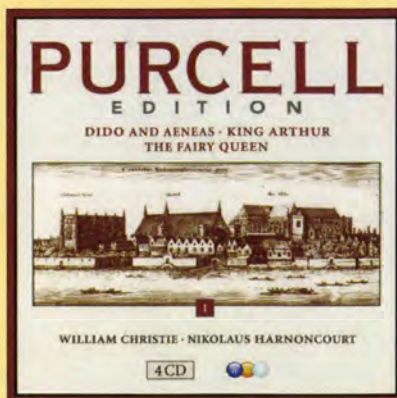
A Litván Opera Ének- és Zenekara
Karmester: Géczy Olga ●●●○○

Ugyanaz a megjelölés Joseph Haydn eszterházi partitúráján, mint a Don Giovannién: dramma giocoso. Mégis, mennyire más a Halászlányok üzenete! Az élet rövid, ám szép, minden milyen helyes benne, s mennyire tét nélküli! Olyan goldonis, nem véletlenül. És hosszabb, mint jó: lám, csak kétszáz év megfelelő méretű rosta, hogy a Patikus, az Élet a Holdon vagy az Énekesnő fennmaradjon, míg a Halászlányok párostul kihulljanak.

A borító türkiz réme, a karmesteri hig életrajz vagy a „híres-neves” litván operaház kiszátozhatatlan nevű szólistakara mind arra int: csak óvatosan e duplával! Később némileg oszlik a szákbamacskaezés. A kalapos fotóról letekintő Géczy Olga tán tényleg bolondos hölgy, s ez komoly érv nem lehet amellett, miért épp irányításával hallgassunk egy operaritkaságot, ugyanakkor vilniusi zenekara jó közepeset nyújt. Túlságosan különféle énekeseiből sem a hang adottság hiányzik, inkább a stílus egységes nyelve, amelynek mentén Géczy haladni akar. Rengeteg a secco, és 1993-ban már temérdek példa mutatta, hogyan tud izgalmasan, szervülve működni a continuo, s Vaccai-etűdök szimpla vokalizálása helyett cselekményfordítón énekelni, aki recitál. A vilniusiak ebben is sokféle szinten állnak, némelyik iskolás, darabos, míg mások jól bírják. Megint mások állni látszanak, s az ária – Haydnnál hagyományosan kitágított zenedrámájú – fináléjában hunynak el. A mű sem színparka – töredékes is –, a minapi szovjet tagállam. Litvánia sem a világverő stúdiók földje, nem is a bécsi klasszika zenei centruma, nivós operaosztályok kibocsátásával sem vétette észre magát. Ellenben tisztességes előadással igen, amely viszont így is csak first recording-hézagpótlásra jó az emlékvé katalógusában.

Ókovács Szilveszter

Hungaroton Classic
 HCD 32643-44

**PURCELL: DIDO ÉS AENEAS;
ARTÚR KIRÁLY**

Gens, Padmore, McFadden, Piau – ének
Les Arts Florissants
Karmester: William Christie

PURCELL: A TÜNDÉRKIRÁLYNŐ

Bonney, McNair, Chance – ének
Concentus Musicus Wien
Arnold Schoenberg Kórus
Karmester: Nikolaus Harnoncourt

Idén a háromszázötven évvel ezelőtt született Henry Purcellre is emlékezünk. A Warner ünnepi kiadványának első albumán egyetlen operája, a Dido és Aeneas, valamint két „dramatic” színpadi műve, az Artúr király és A tündérr királynő hallható. Az első kettőt William Christie vezényli a Les Arts Florissants élén, utóbbit Nicolaus Harnoncourt a bécsi Concentus Musicus közreműködésével. A Dido és Aeneas minden idők egyik legmegragadóbb alkotása. Számos felvétele ismert, amelyeket elsősorban a Dido-alkítás tesz jelentősé: Kirsten Flagstad, Janet Baker, Jessye Norman... Itt is remek Didót hallunk, a felvételt mégsem sorolnám e nagyok közé. A női címszerepet alakító Véronique Gens remek énekes, hangja csodálatosan lágy, flexibilis, finoman ízes, és könnyedén testes. Előadásmódja azonban részben felületes. Amit megtehet, megtesz átélés, árnyalás, vonalvezetés terén, ugyanakkor a Christie nyújtotta közegben korlátozottak a lehetőségei. Ez korántsem jelenti azt, hogy a kíséret ne volna megfelelő. Nagyon is megfelelő, de a maga módján. A Les Arts Florissants vidáman, élesen, fűgén zenélő historikus együttes, már a nyitány első taktusainál világos, hogy könnyed előadásra számíthatunk. Az „Ah, Belinda” csodásan szép, ritka az ilyen változatos csembaló-continuo háttérben, Gens éneklése is gyönyörű, csak hát nemigen érezni, hogy

PURCELL EDITION, VOL. I

szegényt – ahogy a szöveg folytatódik – kínok nyomasztanak. Világos színek dominálnak mindvégig. Az előadás profi, jó a többi dalnok is, csak a mélység, a szomorúság hiányzik belőle.

A két másik darab műfaja nehezen meghatározható, Purcell csak a természetfölöttiek és a „módosult tudatállapotúak” megjelenéseit zenésítette meg bennük. Van persze ebben lélektani logika, mégis különös: mintha az előtér hiányozna. Azt halljuk csak, ami bevezet, ami hozzájárul, ami betör – a földi tér, a tudati szféra nem jelenik meg. A Didónál direkter, extrovertáltabb zene az Artúr király. Christie ezt is remekül adja elő, itt jobban élvezhetjük a napfényt, kevésbé jelent hátrányt a világos színek dominanciája. A történet elméletileg itt is sokáig kétesélyes, csak hát épp a történetet nem éljük végig a XVIII. század végi angol drámai operában, és ki tudja, talán a természetfölötti erők és a „módosult tudatállapotúak” talán akkor sem izgultak, amikor a földi halandók még igen. Itt is Véronique Gens az egyik főszereplő, remek társa Claron McFadden és Sandrine Piau. Petteri Salomaa-nak is jól áll a darab, kissé viccesbe hajló orgánuma ebben a műfajban nem jelent hátrányt. Bár Christie is felvette, A tündérr királynő Harnoncourt olvasatában szerepel. Jó is ez, mert ő más stílust, sötétebb színeket hoz. Christie viszonylatában Harnoncourt egész hagyományos. Szélesebb a dinamikai skálája, nyugodtabbak a tempói, előadása árnyaltabb, az énekeseknek több teret hagy az egyéni kibontakozásra. Olykor ő is hajlik az erős akcentusokra, de ez a drámai hatás szempontjából érthető, még ha a kifejezőeszközök visszafogottsága olykor a zene szépségének használna is. Barbara Bonney remek, és mivel nincs igazán számon kérhető plusztartalom, Sylvia McNair könnyű szopránja is szépen szól. Elisabeth von Magnus és Robert Holl karakteres hangok; a felvétel idején aligha volt jobb kontratenor Michael Chance-nél.

Zay Balázs

Warner Classics & Jazz
2564 69201-6

HÄNDEL: FARAMONDO

Cenice, Jaroussky, Sabata, Wey – ének

I Barocchisti

Karmester: Diego Fasolis

Händel Faramondójának első felvétele – az eredeti verzió szerint négy kontratenorral. Napjaink barokk zenei életének átlagszínvonalát dicséri, hogy a svájci orgonista-karmester, Diego Fasoli és együttese, az ötvenes években alapított – Società Cameristica di Lugano nyomdokain járó – I Barocchisti az ismeretlenségből előlépve a legmagasabb nivót képes nyújtani.

Biztos, kiegyensúlyozott, mindvégig színvonalas az előadás, karakteres, de nem erőltetett tempókkal, túlkapásoktól mentesen. Noha Alan Curtis bejátszásainál kevésbé változatos és finom a zenei keret, izléses, és nem válik unalmassá. A címszerepben a fiatal Max Emanuel Cenice dicséretes teljesítményt nyújt. Éneklése feminin, így elsőre nehéz gyilkos királyként elképzelni. Az elmaradhatatlan „Faramondo infelice!”-sóhajhoz azonban abszolút illik ez a nőies hang. Cenice technikája kitűnő, beállítottsága introvertált, tiszta hangja könnyű, de alakítása kevésbé markáns, mint a kisebb szerepben feltűnő Philippe Jarousskyé, aki ízezebb, változatosabb, extrovertáltabb alakítást nyújt. Xavier Sabata hangja kevésbé természetes, figyelmét az eléneklés köti le. A szintén nagyon fiatal – és szintén kontratenor – Terry Wey egyelőre kiforratlan, de ígéretes énekes. A dél-koreai In-Sung Sim egész jelentékeny basszusnak tekintendő – nem zeng, de konzisztens. Fulvio Bettini karakteres basszbanon, hangja kellemesen éles. Sophie Karthäuser szüizes lírai szoprán; szép, amikor hangja a háttérrel összeolvad. Marina de Liso mezzoszoprán eleven, hús-vér figurát jelenít meg. Sajnáltnám, ha nem lenne folytatása Fasolis derék teljesítményének.

Zay Balázs

Virgin Classics – EMI
50999 2 16611 2 9

WEBER: A BŰVÖS VADÁSZ

Orgonaszová, Schäfer, Wottrich – ének
Karmester: Nikolaus Harnoncourt

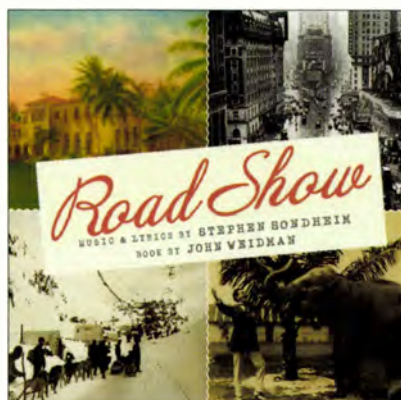
●●●●○

Az esetek többségében jót tesz, ha régizeneszek vesznek kézbe romantikus operákat. Ők oldódnak a filozof-alapállásból, míg az előadói hagyományba kényelmesedett énekes- és muzsikusgárda összekapja magát. Friss vér áramlik a számfűlesre lapozott művekbe. De ahhoz Harnoncourt-méretű művész kell, hogy a drámai erő ne szivárogon el, a hús-vér történés steril kottakövetésé ne merevedjen. Tempóbéli kitüremkedései dacára, ahogy Denevére hozta e sikeres elegyet, 1995-ös, koncerten felvett Bűvös vadásza is tökéletes-közeli élmény, a Carlos Kleiberéhez hasonló nivón. Okkult vonzódást aligha tételeztem fel, mégis, titok lengi körül Harnoncourt olvasatát. Hirtelen füstölő utójátékok, fel-felcsapó effektek, dinamikai végletek: a második felvonás holdhálványulását kísérő hallhatatlanság ellensúlya miatt a kísérőfüzetkének figyelemzetnie kell: melyik trackben számítsunk extrém erjű hanghatásokra – fegyverhasználat miatt...

Remek csapatot toboroztak: Luba Orgonaszová – túl a Gardiner dirigálta Konstanzén – eszményi, poétikus Agáta; Christine Schäfert ennyire gondtalannak se addig, se azóta nem hallottam. Annuskája egyenrangú, vonzó, úberszubrett alakítás, még a valcer meglepően nyugdíjas „sodrása” ellenében is. A civil életben ugyanúgy jóra való Endrik Wottrich ekkor még zöldfülű, Bayreuth se hívta: szerencsésen illeszti elfogódottságát Max szólamába. Űde tenorja néhol Wunderlich fűtöttségét idézi, ám a hangverseny végére mattul és fárad – mint a darabban a vadászai idegrendszer. Kurt Moll epizód szerepe ragoz ad a remetének. Nagy erény a Berliini Filharmonikusok hangszépsége, ám rossz pontokat osztunk az együtteshez méltatlan színpadi zene minősége.

Ókouvás Szilveszter

Warner Classics & Jazz
2564 69125-2

STEPHEN SONDHEIM:**ROAD SHOW**

Karmester: Mary-Mitchell Campbell

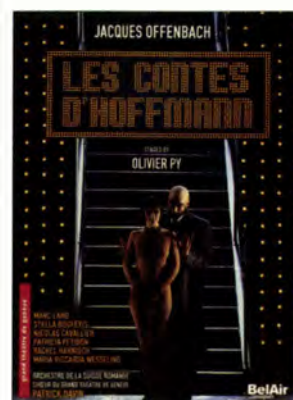
●●●●○

Sondheimmel kapcsolatban mindig föltevődik a kérdés: miért nem szeretjük eléggé, noha olyan képzett, jó mester? Miért kevés a fajsúlyos zenés színház közönségének, és miért sok az átlagos musical-rajongóknak?

Az Egy kis éji zene, a Társaság, a Vasárnap a parkban George-dzsal és a már filmre is vitt Sweeney Todd, vagyis a Nyakfélmetsző szerzőjének életműve nem ad egyértelmű választ. E sikerdarabok mellett ott vannak az elfuserált kísérletek, mint amilyen például a frissen készült CD-t hallgatva, benyomásum szerint az új mű, a Road Show. A darab „átírás”, egy 2003-ban bemutatott játék új kidolgozása. Premierjét 2008 novemberében tartották az off-Broadway Public Theatre-ben, a Tony-díjas John Doyle rendezésében, a musicalt Jonathan Tunick hangszerelte, a két főszerepet Michael Cerveris és Alexander Gemignani játszotta. Mivel a műfaj lényeges eleme a látvány, lehet, hogy igazságtalanul becsülöm alá a Road Show-t: úgy érzem, hogy divatjamúlt és legkevésbé igényes „music hall”-patronok köszönnek vissza, nem túl eredeti hangzásban, karakteres előadók nélkül. Szinte biztos, hogy a mű a szöveggel együtt érvényes, hiszen hősei legendás figurák, a Mizners fivérek. Sondheimet Alva Johnston regénye, a The Legendary Mizners ihlette, a könyv az aranyláz idején fölemelkedett szerencselovagok, „self made man”-ek apoteozisa. Addison és Wilson Mizner is ez volt: Addison nem egyetemen, hanem a gyakorlatban tanulta ki az építészetet, és vált Palm Beach divatos tervezőjévé, gazdag ingatlanügynökké. Wilsonnal kapcsolatban magyar vonatkozás: ő írta Kertész Mihály Húszezer év a Sing Singben forgatókönyvét. Látva talán megszeretnék a Road Show-t.

Albert Mária

Nonesuch – Warner
518940

OFFENBACH: HOFFMANN MESÉI

Petitbon, Harnisch, Wesseling – ének
A Genfi Operaháza Zenekara.

Karmester: Patrick Davin

●●●●○

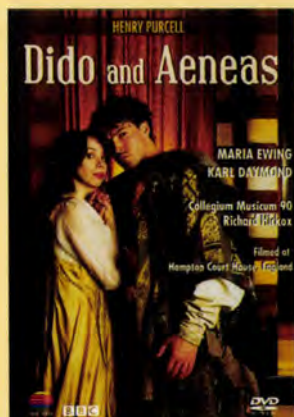
Az ünnepnek vége – jegyzi meg Olivier Py, a genfi Operaház Hoffmann meséi előadásának rendezője. Többértelmű a kijelentés: az operajátszásnak mint fennkölt ünnepnek vége, a tapintatos és bensőséges emberi kapcsolatoknak is befellegzett – ez mind igaz. Ezt szinte így érezték a XIX. század végén, a Hoffmann meséi keletkezése, a dekadens „fin du siècle” idején, ahogy mi, egy új évezred kezdetén. Talán csak a dolgok mértéke volt szolidabb. Py kiváltképpen a darab műfaji meghatározását hangsúlyozza: fantasztikus opera. Pierre-André Weitz színpadképe és jelmezei támogatják ebben, a forgó és emelkedő rácsszerkezet bizonyos percekben azokra a berlini mulatókra emlékeztet, amelyekben Berg Luluját, sőt a Kabaré című musicalt is el lehetne játszani. Indokoltan sok a meztelenség ebben az előadásban, az Olympia-képben például, sőt Olympia is pucérnak látszik, de persze testszínű trikó fedi Patricia Petitbon testét. És legyen akármi-lyen rafinált korunk textilpara – lásd a világcúcscokat involváló úszódresszeket – azért Petitbon hibátlan alakja is kellett az attrakcióhoz. Valamint az a színpadi készség, ugyanakkor tökéletes hangji állapot, amellyel megformálja a géplányt. Bájjos, de pokolian ellenszenves Olympiát alakít. Antónia és Stella ugyanolyan parókában és sminkben jelenik meg, a vágy, a halál és művészet nemtői ők, az örök kérdés allegóriái: megtalálja-e a férfi egyetlen nőben az ideált? A kérdés nyitva marad, Hoffmann bele-rokkan a keresésbe, oldalán Miklós-Múzsával, Stella Doufexis impozáns megformálásban.

Ceterum censeo... – véleményem szerint egy valamire való operaháznak a legjobb produkcióit meg kell jelentetnie DVD-n, legalább olyan tisztes minőségben, mint a genfiéket tették.

Albert Mária

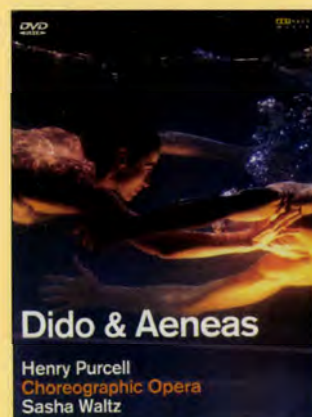
Bel Air Classiques – Karsay és Társa
BA 2009

PURCELL: DIDO ÉS AENEAS

Ewing, Daymond – ének
 Collegium Musicum 90
 Karmester: Richard Hickox
 Rendező: Peter Maniura

●●○○○

Ugolin, Willcox, York – ének
 Akademie für Alte Musik Berlin
 Karmester: Attilio Cremonesi
 Rendező: Sasha Waltz

●●●●●

Vashegyi György azt állítja, hogy az idei évfordulós zeneszerzőket, Purcellt, Händelt, Haydn, Mendelssohnt nemcsak a megemlékezések idején, hanem folyamatosan játszani kell. Egyetértünk. A koncertletnek és a könyv-, CD-, valamint DVD-kiadásnak azonban üzleti szempontokat is érvényesítenie kell. A majdnem áttekinthetetlen bőségű választékból az ilyen évfordulók ki-kiugrasztanak egy-egy alkotást. Purcelltől például két – nem túl friss – operafilm most DVD-n is hozzáférhető: az egyik 1995-ben készült korhű színtéren, Hampton Court királyi falai között, a másik 2005-ös keltezésű, és a berlini Unter den Linden Operában vették föl.

A két munkát mintha nem tíz esztendő, hanem egy egész évszázad választaná el stílusában, szemléletében. Nem csupán azért, mert Sasha Waltz Purcell operáját, az első angol nemzeti operát nem pusztán a partitúra szcenírozásának tekinti, nem is énekkel kísért koreográfiának, hanem új műfajú színházi produkciónak.

De előbb a Hampton Court-i Dido és Aeneaszról. A helyszín időben megfelel az opera keletkezési idejének, a produkció rendezője nem is tesz mást, mint felidéz egy korabeli udvari operaelőadást, amelyen akár III. Vilmos és II. Mária királyné is jelen lehetett. A hatvanas évek értelmezése ez, nem a kilencvenes éveké. A hangzás steril, kevés belülről jövő szenvedéllyel, inkább külsődleges gesztusokkal kelti életre a karthágói királynőt a tisztá, de egysíkú vokális teljesítményt nyújtó Maria Ewing. Karl Daymond szép fiú, de az alakítás nem hagy könnyen felszínre törő emlékeket a nézőben.

Egészen másként közelít a darabhoz a berliniek előadása; ez a DVD nemcsak a német operajátszás egyik figyelemreméltó dokumentuma, hanem előrejelzés is, merre haladhat az európai előadóművészet. A hangsúly a kooperáción van, és lesz: a műfajok és intézmények együttműködéséé a határainkon kívül a jelen és – talán majd nálunk is – a jövő. Ez a felvétel a berlini Unter den Linden Operaházon kívül a Grand Théâtre de Luxembourg, az Opéra de Montpellier, a ZDF és az Arte közös produkciója. Kortárs mozgásművészet, médiaművészeti elemek és persze magasrendű zenei kivétel jellemzi ezt a verziót az Akademie für Alte Musik Berlin tolmácsolásában. Purcell varázslatosan üde hangját nem éri semmiféle sérelem e megvalósításban. A látvány derűs, a harsány színek és formák tempósan, de nem klipszerűen kavarnak. Sasha Waltz megkettőzi, olykor megháromszorozza a szereplőket, az énekes Dido, Belinda, Aeneas mellett a táncosok egyidejűleg vesznek részt a drámai szituációk kibontásában. Rövid szerelmi boldogság után jó a tragikus vég, ami – Waltz megfogalmazásában – az élet velejárója, éppúgy, mint a ragyogásnak a sötétség, kiegészítője, mint fehérnek a fekete, mert ezekből keverődnek ki a tüzes pirosak, a vakító zöldek, az öröme és a búslakodások.

Purcellt az utókor sok tekintetben Mozarttal rokonítja. Nem véletlenül, rövid és olykor küzdelmes életükben többnyire a napos oldalon jártak. Az ott begyűjtött fényt és vidámságot, mint valami nap-elem, ma is sugározzák. Élvezzük.

Albert Mária

Warner Classics & Jazz

50 51442 882223 (Hickox)

Arthaus Musik – Mevex

101 311 (Cremonesi – Waltz)

RICHARD STRAUSS: A RÓZSALOVAG

Stemme, Kasarova, Hartelius, Muff – ének
 A Zürichi Operaház Zenekara; Karmester:
 Franz Welser-Möst; Rendező: Sven-Eric
 Berchtolf ●●●●●

Ne tagadjuk: a zürichi Operaház frissen kinevezett főzeneigazgatója, 2005-ben a Cleveland Orchestra élén, Budapesten csalódást keltett: Brahms-koncertje sokak számára szenvtelennek, unottnak tetszett. Pedig a Linzben született maestro nincs hiány az érzelmeknek, ezt számtalanszor bizonyította bécsi, salzburgi és zürichi operaelőadásain. Szenvtelen és humor nélkül aligha képes bárki megszólaltatni Richard Strauss remekművét, A rózsalovagot, amely teli van túlsorduló érzelmekkel és iróniával. A zürichi operazenekarnak ugyan nincs olyan nimbusza, mint a bécsinek, de a legjobbak között tartható számon, ez jól hallható az előadásról készült DVD-n is. Strauss muzsikájában nagyon számítanak a finom árnyalatok, e tekintetben abszolút elsőrangú az együttes. A rózsalovag-produkciók sikere attól függ, hogy milyen előadói gárdát állíthat ki az adott színház. Zürichben Nina Stemme alakítja Werdenberg hercegnét, a svéd szoprán erőteljes orgánum tulajdonosa, a kifejezés érdekében kiváló technikával karcsúsítja el hangját, ha szükséges. A másik kulcsfigurát, Ochs bárót Alfred Muff játssza, oly kitűnően, hogy a 2010-ben esedékes felújításban egyedül ő viszi tovább szerepét. Sven-Eric Berchtolf nagyszerű rendezését tűzik ismét műsorra. Tartok tőle, hogy Berchtolf is olyan meghatározó személyisége a zenei színjátszásnak, akiről a magyar közönségnek, de talán a szakmának sincs elég információja. A rendező a salzburgi Mozarteumban tanult, nagyhírű prózai előadások után (illetve mellett) fordult az opera felé. Octavianként Vesselina Kasarova, Sophie-ként pedig Malin Hartelius látható és hallható, játéku sallangtalan, zeneileg pontos.

Albert Mária

EMI Classics

7243 5 44258 9 9

Csudijó hang

Cassandra Wilson Budapesten

*Az állandó megújulásra képes Cassandra Wilson 2008-ban kiadott, *Loverly* című lemeze a második Grammy-díjat hozta meg számára: ez lett az év legjobb vokális jazzalbuma. Az első gramofonszobrocskát tizenkét éve, *New Moon Daughter* című albumáért kapta, de sajátos hangfekvésének, karcos-bűgő hangjának és eredeti, egyszerre hagyománytisztelő és újító megközelítésének köszönhetően az énekesnő népszerűsége már a nyolevanes évek vége óta töretlen.*

A szinte kizárólag standardek felvonultató *Loverly* (magyarul: „Csudijó”) lesz az alapanyag, amelyet Cassandra Wilson november 5-én bemutat a Művészetek Palotájában egyedülálló zenésztársaival, Jonathan Batiste zongoristával, Marvin Sewell gitárossal, Reginald Veal bőgőssel, Herlin Riley dobossal és a nigériai származású Lekan Babalola ütőhangszeressel. Ám senki ne gondolja, hogy a már rengetegszer előadott számok vagy akár a lemezanyag ismeretében föl tud készülni arra, ami ez alkalommal a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben megtörténhet. Csupa swinges alapra, jól fésült, középutas előadásmódra aligha számíthatunk, sokkal inkább afrikai és kubai ritmusokra, bluesra, némi funkra és pillanat szülte megoldásokra, melyek úgy hatnak, mint sokszor próbált fogások. Nincs szükség Ms. Wilson jóstehetségére ahhoz, hogy megelőlegezzük: az idei év egyik legizgalmasabb hazai jazzprodukciójában lesz részünk ezen az estén.

Gramofon: *Mindenekelőtt engedje meg, hogy gratuláljak a Grammy-díjhoz, mellyel *Loverly* című albumát jutalmazták! Mennyire fontosak az ön számára a díjak, a kedvező kritikák vagy másfajta elismerések?*

Cassandra Wilson: Mindig nagy öröm számomra, ha elismerik a munkámat. Sok energiám fekszik abban, hogy megalkossam a zenét, amelyet megosztok a hallgatóssággal, ezért jó érzés, és megerősít, ha pozitív visszajelzéseket kapok.

G.: *Tudatosan, gondosan építette fel a *Loverly* anyagát, ahogy korábbi albumait is. Ennek ellenére árad belőle a könnyedség, a természetesség, mintha egy jam session felvételét hallgatnánk. Hogyan készültek a felvételek? Sokat alakították a zenei anyagot próbák során, vagy inkább első felvételeket hallunk a *Loverlyn*?*

C. W.: Jacksonban, szülővárosomban, egy házban rögzítettük a számokat, itt alakítottunk ki egy stúdiót. Szeretek természetes körülmények közt muzikálni, mert egy hagyományos stúdióval ellentétben több lehetőségünk nyílik játszani a dinamikával, a zenészek pedig közvetlenebb módon tudnak reagálni egymás rezdüléseire, hiszen nem fülkékben ülnek. A hangmérnök is egy távoli szobában foglal helyet, nem közvetlenül a zenészek előtt, ami felszabadítóan hat.

PÁLYAKÉP

- 1955-ben született a Mississippi állambeli Jacksonban, zenész és tanár szülők gyermekeként.
- Tizenhárom évig tanult zongorázni, az iskolai zenekarban klarinétozott.
- A hetvenes években Joni Mitchell-számokat adott elő gitárkísérettel, funkzenekarban, majd egy lányzenekarban énekelt.
- A nyolcvanas években New Orleansba költözött, ahol Earl Turbintonnal és Ellis Marsalis-szal lépett fel.
- Kisvártatva New Yorkban találta magát: Steve Coleman M-Base Collective-jének vokalistája lett, majd 1985-ben szólókarrierbe kezdett.
- Eddig tizenhét lemeze jelent meg: az első standardek tartalmazó album, a *Blue Skies* 1988-ban, az első Grammy-díjas korong, a *New Moon Daughter* pedig 1995-ben. 1993 óta a *Blue Note* művésze.
- 2000-ben Wilson megalapította az *Ojah Media Group*ot (az *Ojah* yoruba szó, és piacteret jelent), amely a Mississippi vidékén születő, multikulturális gyökerű hangzó produkciók megjelenését segíti.
- *Thunderbird* című lemezén (2006), amelynek producere T-Bone Burnett „roots rock” gitáros volt, elektronikus effektekkel és hip-hop megoldásokkal is kísérletezett.

A könnyed hangulat a zenekart alkotó muzikusok kimagasló tehetségének is köszönhető. Csak vázolnom kell számukra az alapgondolatot, amelyet szeretnék megragadni, s nemcsak hogy szinte azonnal megvalósítsák az elképzeléseimet, rögtön tovább is gondolkodnak azokat, s így új, váratlan élmények érnek mindnyájunkat.

G.: *Mennyiben változnak ezek a számok, amikor élőben adják elő őket? Mennyire ragaszkodnak a lemezen hallható megoldásokhoz?*

C. W.: Mindig a lemez a kiindulási pont. Koncerteken kicsit másként értelmezzük a darabokat. Nincsenek terveink, nem is beszéljük meg, hol miben változtassunk, minden természetesen, szinte magától történik. Attól olyan izgalmas a közös munka, hogy a zenénk állandóan fejlődik. Ez a lényege az improvizáló muzikus létének.

G.: Amikor olyan szerencsés együttállás következik be, ami a Loverlyn hallható zenekartagok közti kohézióknak köszönhető, nem gondol rá, hogy hosszabb időre, több produkcióhoz is meg kellene őrizni az adott felállást?

C. W.: Nagyon élveztem a Loverlyn közreműködő muzsikussal együtt játszani, és hasonlóképp élvezem a közös munkát a turnéra velem tartó zenészekkel. Mindannyian mások, különböző személyiségű, gondolkodású emberek, és ez csodálatos, hiszen így minden alkalommal új benyomásokkal gazdagodhatunk, mindig friss marad a zene.

G.: Amikor egy művész olyasfajta természetességet sugároz, mint ön, arra gondolhatunk, hogy megtalálta valódi énjét, nincs szüksége keresgélni, ki is ő maga. Ezzel együtt zenéje folyton változik, újabb és újabb stílári utakat jár be. Ám így csak a forma módosul, a lényeg ugyanaz marad. Mi segített önnek abban, hogy ezt az állapotot elérje?

C. W.: Ami a természetességet illeti, idővel kialakul. Hosszú évek óta vagyok már a pályán, s ez idő alatt sikerült megtalálnom önmagam, a stílusomat, a hangomat. Mindebben pedig segítettek mindazok a nagyszerű muzsikusi elődök, akik hatottak, és máig többféle módon hatnak rám: például John Coltrane, Miles Davis, Carmen McRae vagy Dizzy Gillespie.

G.: Többször utalt rá, milyen fontosak az ön számára a különbözőféle transzcendens erők: az Arere, a Loverly egyik kompozíciója egy yoruba isten neve, de a voodoo hit elemei is megjelennek dalszövegeiben. Hogyan jellemezné a kapcsolatot művészete és e transzcendens erők (nevezzük Istennek) közt?

C. W.: Vallásom fontos része az életemnek. Az Arere, mely saját szerzemény, Ogun isten tiszteletére született – ez afféle spirituális dolog. Az afro-amerikai gyökerek jóval mélyebbre vezetnek a modern vallásosságnál, e nép történetének pedig számos eleme létezik, amiről az átlagember alig tud valamit. Afro-amerikai nőként számomra mindig fontos kérdés volt a gyökereim és az őseim történetének kutatása.

G.: Aki egy kicsit is ismeri a közelmúlt tendenciáit a jazzéletben, annak nyilvánvaló, hogy reneszánszát éli a vokális jazz. Olyanok is sokan elmennek jazzénekesek, jazzénekesnők koncertjére, és megveszik a lemezeiket, akik nem tartják magukat jazzrajongónak. Ön hogyan látja ezt a jelenséget, s mit gondol, mi lehet az oka?

C. W.: Ezek a tendenciák hullámokban követik egymást, ami természetes folyamat. Gyakran egy népszerű jazzénekes színre lépésének a folyamatként a szélesebb közönség más muzsikusra is felfigyel, akik ezáltal szintén reflektorfénybe kerülnek.

G.: Művészi látásmódjában tükröződik, mennyire fontos az elődök, a régi mesterek örökségének ápolása. Gondol arra, hogy egykor majd önre is nagy elődként tekintenek? Ha igen,

e szerint alakítja-e művészetét, vagy inkább a jelenben él és gondolkodik?

C. W.: Mindenképp a jelenben próbálok élni, és igyekszem hagyni a zenémet magától alakulni. Büszke vagyok rá, hogy magam is írhatom a történelmét ennek a nagyszerű zenének, amelyet oly sok lenyűgöző művész alakított létezése során.

G.: A hangulat, melyet az ön zenéje teremt, bensőséges, ezért az ideális helyszín megszólaltatásuk számára talán egy jazzklub lehet. Természetesen sokszor lép fel nagy koncerttermekben – november 5-én, Budapesten is egy ilyen helyszínen énekel majd. Másként készül egy koncerttermi hangversenyre? Melyik fajta helyszínt kedveli jobban?

C. W.: Azt hiszem, mindkét típusú helyszínnek vannak előnyei. Klubokban azért szeretek fellépni, mert valóban intim hangulatuknak köszönhetően közvetlen, szinte személyes kapcsolat alakulhat ki köztem, a zenészek és a hallgatóság közt. Ami pedig egy nagyobb helyszínen inspirálóan hat: egy időben sok emberhez tudom eljuttatni a zenémet.

Cassandra Wilson hivatalos honlapja:

www.cassandrawilson.com

Útban az egyéni hangzás felé:

Borbély Miklós

A huszonnégy éves Borbély Miklós az idén tette le záróvizsgáit a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen, már csak diplomamunkája van hátra. Édesapja, a híres saxofonos-fúvós Borbély Mihály hatására kezdett el zenélni. Ötéves korától zongorázni tanult, hat évvel később már szopránsaxofon volt a kezében. „A tény, hogy édesapám jazz-zenész, nekem azt sugallta, hogy ez jó lehetőség az önkifejezésre” – mondja Miklós, akit sokáig édesapja tanított szopránsaxofonozni, de érzése szerint a tanár–diák-kapcsolat akkoriban nem igazán működött közöttük. Készséggel elismeri, hogy a foci iránti szenvedélye gyakran ment az atyai órák rovására, de hozzáteszi, hálás édesapjának. „Ő minden szempontból jó példa számomra. Mindig engedte, hogy a magam útját járjam, és így valóban magam győződhettem meg arról, hogy van helyem a zene világában.”

Zenekari gyakorlatra a Pomázi Zeneiskolába járt Frey Györgyhöz, big band- és saxofonkvartett-gyakorlatra Pozsár Eszterhez és Varga Borihoz. Az Egressy Béni Zeneművészeti Szakközépiskolában Bacsó Kristóf vette a szárnyai alá, akinek szintén sokat köszönhet, mint ahogy Tóth

Fotó: Timár Csergey

Borbély Miklós: Jazztörténetet átölelő zeneszeretettel

Aki utoljára három éve, a tiszavirág életű Jazzlectic tagjaként hallotta ezt a tehetséges fiatal altsaxofonost, ma már elképedne, milyen hosszú és kalandos volt az azóta megtett út.

◆ Pallai Péter

Viktornak is. Tizenévesen már átesett a tűzkeresztségen: „Első zenekari »profi élményemet« Nikola Parov világzenei együttesében, a Balkán Syndicate-ben szereztem. Én voltam a legfiatalabb a zenekarban, és itt kezdtem rutint szerezni zeneileg és a színpadi jelenlétemet illetően is.” A jazz tanszakon Elek István tanította. „Hozzá mindig vidáman megy be az ember órára, ha pedig épp nem jó a kedve, biztos lehet benne, hogy mosolyogva jön ki.”

Ami a példaképeket illeti: „A fiatal jazz-zenész-palánták általában a modernről haladnak visszafelé az időben, velem is így történt. Amikor azt olvastam, hogy első »hősöm«, Michael Brecker Coltrane-rajongó volt, meg akartam tudni, ki is volt az a John Coltrane. Így jut el az ember néha a messzi múltba, olyanokhoz is, akikről felvételek nem, csak legendák maradtak.” Ebből fakad Miki egész jazztörténetet átölelő zeneszeretete. Egyébként is nyitott: élvezi Itzhak Perlman Bach-játékát, de Maceo Parker, Sting vagy Lauryn Hill muzsikáját is. Sokféle népzene hallgat, népi furulyázni is tanul Juhász Zoltánnál, olykor derboukáján gyakorol.

A gyakorlás nála belső késztetés. „Ha ráérek, képes vagyok egész nap gyakorolni, de ha nagyon be vagyok fogva, és kevés időm marad rá, feszültséget okoz bennem.” Borbély Miklós először a 2006-os Cserfő Jazzland fesztiválon tűnt fel a csupa tehetséges fiatalból összeállt Jazzlectic együttesben. Tavaly Kézdy Luca hegedűssel együtt megjárta a Nigunt, amelyben barátságos, de szigorú mesterekre talált Párniczky András, Nagy Péter és Baló István személyében. Óriási lehetőségnek tekinti, hogy azóta bekerült a Modern Art Orchestrába. A Fenyvesi Márton–Borbély Miklós Quintet az idén különdíjat nyert a Kodolányi Nemzetközi Jazzversenyen, de Miki számos, inspiráló kortársaiból álló, alkalmi vagy félig-meddig állandó együttesben is játszik. Saját trióját, amelynek másik két tagja a bőgős Farkas Norbert és a dobos Cseh Balázs, jelenleg pihenteti. Nagy öröme és zenei tapasztalatainak bővítésére szolgál, hogy Bognár Szilvia világzenei együttesébe is gyakran hívja. Tervei közt szerepel egy kétéves külföldi tanulmányút, az eszmei célt pedig az állandó fejlődésben látja, a tudatos munkában; hogy saját elképzeléseinek hangot adjon, és több lábon is meg tudjon állni, miközben közönségének örömet szerez. ■

Borbély Miklós következő fellépései:

Szeptember 10.: Budapesti Nemzetközi Bor- és Pezsgőfesztivál – Bognár Szilviával és zenekarával
Szeptember 13.: MÚPA JazzDóm, a Magyar Dal Napja – a Modern Art Orchestrával

Fotó: Kerekes György

Egy hűséges muzsikus – Berkes Balázs

Ígéletünkhöz híven ez alkalommal Berkes Balázssal beszélgetünk a Super Trio egykori és jelenlegi életéről, illetve a hetvenkét éves, a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztjével is kitüntetett bőgős pályájának más fontos és érdekes állomásairól. Téli számunkban Kőszegi Imrével zárjuk az interjúsorozatot.

➔ Bércesi Barbara

Berkes Balázsról talán csak a legfiatalabbak nem tudják, hogy muzsikus családból származik, testvérei is neves szereplői a hazai zenei életnek. Legismertebb közülük öccse, Kálmán, a neves klarinétművész és karmester, aki a tokiói Musashino Akadémián tanít. Édesapja is híres klarinétművész volt, klarinétiskoláját ma is használják. Édesanyja kórusban énekelt, így otthonukban szinte állandó volt az örömmzenélés; a nagybőgővel is ekkor találkozott közelebbről. „Édesapám óriási természetű szemorvos barátjának a kezében szinte csellónak hatott a hangszer” – emlékszik vissza.

Bőgős tanulmányait a legendás Tibay Zoltánnál kezdte, de a jazzben autodidaktaként jutott előre, illetve sokat tanult azoktól a muzikusoktól – kiváltképp a zongoristáktól –, akikkel pályája során zenélt. Ahogy ő mondja, mindig is a jazzélet krémjével volt szerencséje együtt dolgozni: 1958-ban a kor legfontosabb jazzistái fedezték fel, akik az Astoriában és a Savoyban zenéltek a megtűrt kategóriába sorolt jam sessionökon.

1962 és 1978 között a Magyar Rádió és Televízió Tánczenekarában, majd a Stúdió 11-ben dolgozott. „Nemcsak az anyagiak miatt vállaltam örömmel munkát a Rádió

zenekaraiban. A könnyűzenében ekkoriban ez számított egyedül nyugdíjt kínáló állásnak, és azt ígérték, hogy legalább harminc százalékban jazzt fogunk játszani, mondjuk, a Dave Pell Octetthez hasonlóan. Sajnos az ígéletet nem váltották be, így ahányszor csak lehetőségünk volt jazzes megoldásra, fölragyogott a szemünk”. Az erősen avantgárd művektől a popdalokig viszont minden terítékre került, sokoldalúságára ezért is számítottak. „Volt olyan rádiós jazzverseny, amelyen az induló tizenkét zenekarból nyolcat én kísértem!” (Hozzáteszi, hogy általában mainstream bőgősnek titulálják, de már a hatvanas évek elején játszott free zenét.) A nagyfokú felkészültséget nemcsak stiláris értelemben követelték meg: amikor elterjedt a playback-technika, akadt alkalom, hogy a ritmusszekció nem tudta, milyen apparátust fog kísérni, szólistákat, énekesnőt, esetleg big bandet. „Hálás vagyok a Rádióknak ezekért az évektől, különösen a rutinszerzési lehetőségért” – mondja Berkes, aki rádiós alapfoglalkozásán kívül amúgy „ügyeletes mindenevő” volt: a hazai filmgyárakba, illetve a hanglemezyárba szóló felkérései mellé az Országos Filharmónia és az Interkoncert által szervezett fellépések ékelődtek.

Zenei kártyalapok

Természetesen állandóan ott volt az első hivatalos jazzklubban, a Dália Klubban – amelynek indulását ő 1962-re teszi. Megerősíti, hogy Vukán Györggyel ott találkoztak először, és tényleg a Django című számot játszották – duóban. Azóta, vagyis negyvenhét éve egymás első számú, hűséges partnerei. „Nem nagyon tudok hasonló partnerségről a magyar, de még a nemzetközi jazzéletben sem, pedig esküszöm, nem kötöttünk vérszövetséget” – mondja mosolyogva. Hogy mi a titkuk? Talán az, hogy mindketten a csapatjátékban hisznek, azt élvezik, és zeneileg minden szinten tökéletesen megértik egymást. Igaz volt ez a Super Trio és a Creative Art Trio mindenkorai tagságára is, annak ellenére, hogy ezek a formációk a legkülönbözőbb személyiségű embereket tömörítették. Ha voltak is ebből adódó problémák, azokat a tagok humorérzéke rendre áthidalta.

A szerep, amelyben a legjobban érzi magát, a bázist adó kísérő – ezért is választotta azt a hangszer, amelynek eredetileg ez a feladata. „Manapság persze már okarinán és tubán is kell tudni szólózni, ahogy a nagybőgőn is, és nyilván magam is szólózom, de a szólóhangszeres pozíciójára sosem áhítottam.” Megint csak jól ismert tény, hogy Berkes Balázs a trió formációban érzi legjobban magát, bár azt is vallja, hogy lehet szó bármilyen hagyományos hangszer-összeállítású zenekarról, akár big bandről, lényegileg annak is trió a magja. Hozzáteszi: egy trió bőgőse leggyakrabban a zongora és a dob között áll a színpadon, ami ugyancsak ideális számára, hiszen így adhatja a legördülékenyebben a zenei kártyalapokat a partnerek között.

A Super Trio elnevezés magyarázatához Berkes Balázs szolgált még némi adalékkal. Athénban, az Akropolisz mögött magasodó Plaka tetején lévő Barakos Jazz Club nagy transzparensén így reklámozta a Vukán–Berkes–Kőszegi hármast: „The Hungarian Super Trio!” A lelkesedés, amit a felirat sugárzott, a fogadtatásban is érződött. A

BERKES BALÁZS ÉS A BASSZUSGITÁR

Sokan talán nehezen tudják elképzelni Berkes Balázs kezében a basszusgitárt, de a Rádióban az volt a fő hangszere, sőt, bevállása szerint Magyarországon ő alkalmazott először Pastorius-motívumokat. A nyolcvanas évektől Berkes Balázs fokozatosan száműzte az elektromos hangszer, amelyet vagy tizenöt évig pengetett. Mint mondja, szó sincs arról, hogy utálja a basszusgitárt; tiszteli azokat, akik magas színvonalon szólaltatják meg, és elfogadja, hogy egyes műfajokhoz inkább az illik. Viszont kifejezetten nem szereti, ha úgy játszanak rajta, mintha bőgőnének. Szerinte a nagybőgőn először meg kell ismerni a hangképzés fortélyát, hiszen az elektromos hangszer sokkal könnyebben megszólal. Ám ha valaki tényleg profi basszusgitáros, az előtt kalapot emel. Hangszere egyébként egy kétszáznegyven éves nagybőgő, melyhez szintén mindig hűséges maradt.

Columbia lemeztársaság jelen lévő impresszáriója tehát innen vette az általa frappánsnak vélt nevet. „Sajnos a Columbia végül csak egy lemezünket adta ki, melyen Giorgos Trantalidis, görög dobos közreműködött. Az ígért folytatás féltékenységi okokból elmaradt.”

Örömmel vállalt alázat

Ahogy Vukán György is elmondta, Magyarországon csak ez után jelent meg lemeze a Super Triónak, rögtön kettő is. „A Together Alone-on trió- és szólószámok is szerepelnek. Az én bőgőszámomat egy akkor haladónak mondható technikával, ötszörös rájátszással oldottam meg.” (Berkes Balázs egyik nagy példaképe, Eddie Gomez is készített így felvételt, de magyar kollégája ebben megelőzte.)

A 2007-ben újjászületett Super Trio éppoly sikeres, mint a nyolcvanas években, legutóbb a szombathelyi Lamantin jazzfesztiválon lopta be magát produkciójuk a hallgatóság szívébe. „Léteznek olyan fiatal zenekarok, akiknek masszív rajongótábora alakult ki, de nem érzem, hogy a »nagy öregektől« elfordulna a közönség. Ilyen szempontból egyáltalán nem vagyok borúlátó.”

Hasonlóan a Vukán Györgyhez fűződő kapcsolatához, Gonda Jánossal is kiemelkedően sokat dolgozott Berkes Balázs; őt néhány évvel még korábban ismerte meg. „Jancsi végzős volt a Zeneakadémián, én akkor voltam elsőéves. Tudtuk egymásról, hogy jazzisták vagyunk, és gyakran együtt mentünk haza, mert ugyanarra laktunk. Elsőként velem és Pernye Andrással osztotta meg gondolatait a jazzel kapcsolatos törekvéseiről.” A Qualiton együttesben zenéltek együtt először, több zenei improvizációs kísérletben is részt vettek közösen, s Gonda tanár úr a jazz tanszak megalapításánál is számított Berkes Balázusra: ő lett az első jazz-nagybőgőtanár. „Az egyik érdekesség, hogy egy évig bőgős hallgatóként hozzám járt László Attila is, mert Babos Gyuszi csak a következő évben csatlakozott a tanári karhoz. Addig Attilával sokat örömmel éltünk mint gitár–bőgő duó.”

Berkes Balázs tehát a kezdetektől, 1965-től képezte az utánpótlást a Zeneakadémia jazz tanszékén; ezt ismerték el a 2007-ben neki ítelt Artisjus-díjjal. „Nemrég még azt mondhattam, hogy a jazzbőgősök nyolcvan százaléka tőlem tanult, ma már alacsonyabb ez az arány.” Megtisztelő számára, ha fiatalok hívják zenélni, mert, ahogy mondja, sokat tanul tőlük. S amikor a díjakat említjük, kifejezetten nagy megtiszteltetésként élte meg, hogy szintén tavalylótt megkapta a Magyar Zene- és Táncművészet Kiemelkedő Előadóművésze kitüntetését. Így rajta keresztül az általában kísérő szerepben működő zeneművészeket érte elismerés; mindazokat, akik egy zenekarban a háttérben, örömmel vállalt alázattal tevékenykednek. ■

Berkes Balázs őszi fellépései:

Szeptember 26., SOTE – a Creative Art Trióval
November 27., Szentes – a Super Trióval

Fél évszázad Bach

**Jacques Loussier,
a jazz klasszikusa**

A nagy művészt és egyben az idős embert megillető tisztelet érzése fogja el e sorok íróját, amint megpillantja Jacques Loussier-t. A hetvenötödik évében járó, legendákkal övezett zongorista ráérősen sétál végig a szállodafolyosón a megbeszélte találkozóra, melyen másnapi, Varnus Xavérral adott koncertjének apropóján beszélgettünk vele. Öregesen közeledik, ám a látszat csal: tekintetében, mozdulataiban titkos energiák cikáznak.

•❖ Laczkó Krisztián

Az áprilisi hangversenyre hónapokkal korábban, alig pár nap alatt az összes jegyet elkapkodták, így esti fellépésük előtt ugyanaznap délután is adtak egy koncertet a Művészetek Palotájában. A műsoron mi más szerepelhetett volna, mint Bach, akinek muzikájával Jacques Loussier karrierje mindig is összefonódott. Az alkalom jubileumi volt, hiszen a zongorista jazzes Bach-átiratai éppen fél évszázada robbantak be a zenei világba, s tették őt világszerte népszerűvé.

Amikor a kezdetekről kérdezzük a művészt, meghökkenítő eladási számok is eszébe jutnak: első, Loussier Plays Bach című albuma a megjelenését követő hat hónap alatt egymillió példányban kelt el, ami 1959-ben óriási szenzációnak számított. Büszkén meséli ezt, de elárulja azt is, hogy a mesébe illő sikerbe prózaian csöppent bele, amikor a Decca kiadónál dolgozó ismerőse javaslatára elkészítette a később korszakalkotónak bizonyult koron-

got. Az a bizonyos első számú felvétel korántsem a legelső Bach-kísérlete volt, akkoriban már régóta játszott a mester szerzeményeivel, saját örömeire, vagy barátai szórakoztatására a Párizsi Konzervatóriumban töltött évek alatt. Bach muzikája mindig is elvarázsolta őt, a kezdetektől szeretett rögtönözni, komponálni rá, ám ennek a szenvedélyének nem volt egyetlen, revelációként ható oka. „Egyszerűen így vagyok összerakva. A hiba bennem van!” – fogalmaz tréfásan. Glenn Gould szavai is az ő megközelítését igazolják: Bachhal játszani a megfelelő mód Bachot játszani. A produkció műfajilag is újítást hozott, de Loussier saját maga számára is stílust teremtett: rátalált egyéni hangjára, létrehozta saját világát, amelyben meghatározó szerepet kapott a klasszikus zene és a kompozíciókba szőtt improvizáció. Ami a közönség fogadtatását illeti: úgy látja, hogy mindenki, aki szereti a komolyzenét és a jazzt, közel került az ő muzikájához, mások pedig kevésbé barátkoztak meg vele.

Legendacáfolatok

Az interjú apropóját adó, másnapi duplahangversenyéről elárulja, hogy a fellépés Varnus Xavér ötlete volt, aki eredetileg közös darabokban is szeretett volna együtt játszani vele. Ez azonban nem tűnt megvalósíthatónak, mert az orgona ereje elnyomta volna a jazztrío játékát. Inkább külön tételeket terveztek előadni, melyekre ki-ki maga készült fel. A híresztelésekkel ellentétben tehát nem gyakoroltak közösen heteken át Franciaországban a fellépésre, sőt nem is találkoztak azelőtt. Kérdésemre elmondja, hogy sajnos személyesen nem ismer egyetlen más magyar zenészt sem, noha a népszerű magyar zenét imádja. Kellemes emlékeket őriz egy félig magyar tagok-

ből álló zenekarról is, mellyel egészen fiatalon, még tinédzser korában játszott.

Amikor popzenészekkel való kapcsolatáról kérdezzük, a hetvenes évekbe ugrik vissza - ekkor alapította az akkoriban világszínvonalú Miraval Stúdiót. Itt számos híres zenész és csapat megfordult, mint például Elton John vagy a Pink Floyd, melynek tagjai hat hónapig vendégeskedtek provence-i birtokán és az ott kialakított stúdióban. Így került jó barátságba Roger Watersszel, akivel szinte több időt töltöttek teniszezéssel, mint muzikával. Ezúttal is cáfol egy legendát: nem volt közös felvétele a csapattal, csupán pár hangot játszott fel a Pink Floyd egyik lemezén, az egész nem volt több mint egy perc. Szívesen játszott volna egyébként pop- vagy rockprodukciókban, ám úgy vélte, az akkori csapatokba az ő személye nem illett bele. Nostalgiaival mesél életének arról a húsz évről, amelyet a Miraval birtokon töltött, ahol ötvenhektáros szőlőterületen gazdálkodott, és saját bort is készített.

Több mint háromezer koncert

Legkedvesebb zenéi közt felsorolja a nagy klasszikusokat, akiknek szerzeményeit ugyancsak feldolgozta: Chopin, Ravel, Debussy, Satie mind közel állnak hozzá. Ami a jazzt illeti, elsősorban Keith Jarrettet méltatja, akit technikája miatt a legnagyobb zongoristának tart. Megemlíti Chick Coreát is, akinek – Jarrettéhez hasonlóan – klasszikus zenei műveltségét minden jazzmuzikus számára példaeértékűnek tartja. Az említett, örök útkereső zongoristákhoz képest merőben különbözőnek értékeli saját zenéjét, művészi fejlődés tekintetében viszont egyértelműen látja a párhuzamosságot. „Rengeteget változtam, fejlődtem az elmúlt ötven évben. Annak idején,

amikor elkezdtem kísérletezni, nagyon félénken, óvatosan próbálkoztam a rögtönzéssel. Mára viszont elértem azt a szintet, amelyen túl már igazi boldogság, öröm számomra a játék, s ez a legfontosabb.”

Jacques Loussier a hetvenöt felé közeledve is elfoglalt, tele van a naptára, rengeteget utazik. Számára ez természetes, ahogy mondja, mindig is így volt. „Több mint háromezer koncertet adtam életemben, volt olyan időszak, hogy kétszáz fellépésem volt egy évben. Amikor pedig nem koncerteztem, akkor a stúdióban készítettem felvételeket, vagy komponáltam, s emiatt sajnós a magánéletemre sem jutott elég időm. Hogy honnan merítetek még mindig energiát? Szeretek zenélni, szeretek játszani, ennyi az egész!”

A terveit illetően beszél egy jövőre megjelenő új lemezről, amelynek az ötlete már megszületett, de még nem határozott a pontos repertoárról. Talán új darabokat komponál majd, és biztosan kerül a korongra Bach is. Addig is pihenni fog, s élvezi a lazítást, amire mostanában egyre inkább szüksége van. Búcsúzás közben még megjegyzi: általában nagyon jól érzi magát, mert boldoggá teszi, hogy a közönség ennyi éve követi és szereti őt.

Hogy ez mennyire igaz, azt lenyűgöző volt átélni az esti koncerten. Azok a bizonyos titkos energiák nagyszerű fortissimókban szabadultak fel a zongorista játékában. Loussier és Varnus mint apa és fia léptek színpadra, s lebilincselő estét improvizáltak a budapesti közönség számára, melynek végén az ováció a pillanat varázsában szinte megfiatalodó művészt köszöntötte.

Jacques Loussier hivatalos honlapja:

www.loussier.com

Balti jazzfókusz Budapesten

Az európai sztárok, David Linx, Rita Marcotulli mellett az idei MOL Jazz Fesztivál Budapest a balti országok jazzéletét is bemutatja szeptember 9. és 13. között. Megújítja a hagyományokat azzal is, hogy vokális magyar jazzparádét, sőt elméleti tanácskozást is beiktat a kiegészítő programok közé.

✦ Zipernovszky Kornél

Az első öt évben a MOL jazzfesztivál egy-egy hangszert helyezett a középpontba, idén viszont földrajzi szempontok is szerepet kaptak a válogatásnál. Ebben Németország, Lengyelország, Észtország, Lettország, Litvánia, Finnország, Svédország és Dánia játszott kezdeményező szerepet, amelynek eredményeképpen a jazzfesztivál alkotja az első budapesti Baltic Sea Festival eseményt (későbbi filmeket is bemutatnak, irodalmi estét és designkiállítást is rendeznek).

Úgy tűnik, ebből a „vizes nyolcasból” a németek és a dánok a legbüszkébbek a jazzéletükre. Két dán szaxofonos is itt lesz, egyikük Lotte Anker, aki az újabb New York-i iskola jegyében a szabad improvizáció, másikuk Hans Ulrik, aki a mainstream innovátora. Két élvonalbeli német zenekar játszik a Trafóban, amely új helyszín az idei fesztiválon. Az Erdmann 3000 vezetője turbóba kapcsolt az ezredforduló óta, zenéjük csupa váratlan elemből áll. A Japánban született, de régóta Németországban élő és dolgozó Aki Takase pedig kvintettjével Fats Waller számából formált egyszerre izgalmas és szórakoztató modern zenét. Az egyik legismertebb szólista is nála játszik, a sokoldalú Eugene Chadbourne (ex-John Zorn). A másik új helyszín a Művészetek Palotája előtti JazzDóm sátor, az utolsó napon itt lesz a JazzDal, amelyet a Magyar Dal Napja égíze alatt a hazai jazzénekesek seregszemléjeként élvezhetünk.

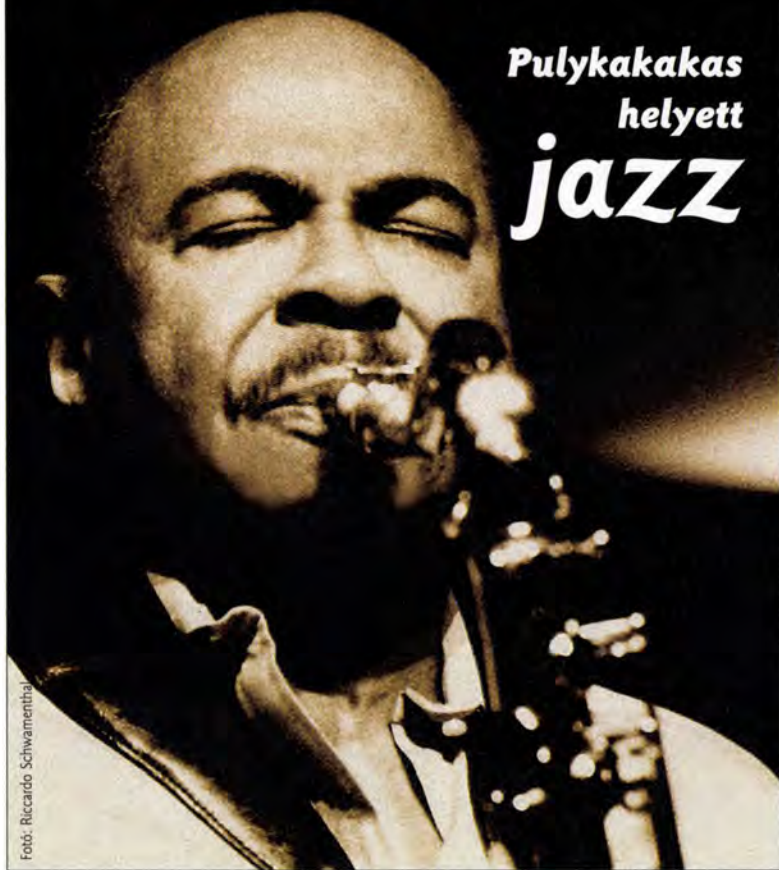
Idén is fellépnek „vegyes” csapatok. Oláh Kálmán Meelis Vind észt klarinétossal, Markus Ketola finn dobossal és Barcza Horváth Józseffel „finnugor” kvartettben mutatkozik be Budapesten, miután a formáció a londoni és a bécsi magyar intézet szervezésében sikerrel szerepelt külföldön. A svéd bőgős és csellista Lars Danielsson (a képen jobbra) a rendkívüli képességű lengyel zongoristával, Leszek Możdżerrel (a képen balra), egy zseniális brit gitárossal és az Esbjörn Svensson Trio egykori dobosával alkot kvartettet. Szenzációnak ígérkezik az európai avantgárd egyik meghatározó alakja, Joachim Kühn csatlakozása három fiatal francia zenészhez, akiknek mestereivel (Henri Texier, Daniel Humair) játszott annak idején. Az MKMB (Christophe Marguet, J. Kühn, Christophe Monniot, Sébastien Boisseau) itt fogja bemutatni a BMC által kiadott vadonatúj, első lemezét.

A Műpa közönsége előtt lép fel David Linx is. Kicsit furcsa, hogy ez a lenyűgöző, brüsszeli születésű énekes még nem járt Magyarországon. Ráadásul nem csak állandó zenei vezetője, Diederik Wissels és ritmusszekciója jön el vele, hanem új műsort is próbálnak Winand Gáborral, akivel már többször is összehasonlították őket zenei alkatuk és hangfekvésük okán. Szintén magyar-francia együttműködésen alapul Gadó Gábor fellépése, akit a francia Alban Darche hívott meg lemezfelvételére. Ezzel már rá is tértünk az éjszakai programra, amely ezen a tripla koncerten kívül tizenöt magyar zenekar klubfel lépését jelenti a Ráday utcai kávézóknak és a Budapest Jazz Clubban. Ez utóbbi ráadásul felkért házigazdákkal még jam sessiont is rendez a rossz alvóknak. Szombat délután pedig a Goethe Intézetben tartanak Jazz és identitás címmel német-francia-magyar pódiumvitát a jazz nemzeti jellegéről, valamint arról, hogyan alakult a jazzélet ezekben az országokban a rendszerváltás óta. ■

További információ:
www.bmc.hu/jazzfesztival

Debrecenbe kéne menni

Pulykakakas
helyett
jazz

Fotó: Riccardo Schiaventini

A jazzfesztiválok történetében Debrecen kelet-európai nagyhatalomnak számít, sőt a Debreceni Jazznapok elmúlt harminchét évének nemzetközi programjaira visszatekintve bátran mondhatjuk, hogy a cívisváros világhatalom.

◆ Laczkó Krisztián

Az év legnagyobb turisztikai megmozdulása, az államalapítás ünnepén megrendezett virágkarnevál után két héttel, szeptember 3. és 6. között zendíti meg a várost a jazzfesztivál idén is színes, hazai és tengerentúli sztárokat színpadra állító, félig-meddig ingyenes műsora, ami feltétlenül megér egy hosszú hétvégeyi látogatást.

A zene szabad- és beltéri helyszíneken szól majd, a délutáni ingyenes jamboree a Református Kollégium mögött elterülő Baltazar téren zajlik, az esti belépődíjas hangversenyeknek pedig a Kölcsey Központ és a Perényi téri zenei klub ad otthont. Mint mindig, a műsor kitapintható koncepció alapján szerveződik: ez alkalommal a női jazzművészek kerülnek középpontba, akik között – legalábbis hazai fronton – az énekesek lesznek többségben. Szolnoki Dóra, akiről különböző formációi révén egyre többet hal-

lani, dallamos bossa novát játszó, Zamique nevű együttesével lép fel, melynek különlegessége a női és férfi énekhang fúvós hangszerekhez hasonló, egymást kiegészítő jelenléte. Saját csapatával lép fel a szintén neves zenekarokban megforduló Fábíán Juli is, a „legfeketébb” hangú magyar jazz-énekesnő, aki a jazz mellett elsősorban a blues és a soul világában kalandozik majd kísérőivel. S itt lesz Pocsai Kriszta is, aki néhány év kihagyás után új csapatával, klasszikus triókísérettel tér vissza a honi jazzéletbe.

Az alt- és szopránszaxofonokon, illetve fuvolán játszó Pozsár Eszter nevét ismerhetjük a Coolactive-ből vagy a Classy Four Szaxofon Kvartett soraiból is, ám a művészről ezúttal pár évvel ezelőtti megalkotott aktuális együttesével, a Transformationnel muzsikál majd, melyben a gitáros–zeneszerző Eichinger Tibor, a basszer Frey György, valamint az ütős Mogyoró Kornél tehetősége transzformálódik izgalmas jazzvilági kalandokká.

Mint minden évben, külföldről ez alkalommal is valódi sztárok érkeznek a fesztiválra, közöttük (huszonöt év után) visszatérő vendég lesz a brazil származású zongorista-énekes Eliane Elias, aki szülőhazájának zenéje előtt tisztelgő új albumát, a Bossa Nova Stories anyagát mutatja be férjével, a bőgős Marc Johnsonnal, a

gitáros Rubens de la Cortével és a dobos Rafael Baratával. Szintén a debreceni rendezvényre érkezik a gospel- és a blues-hagyományokból merítő Amina Claudine Myers, aki a Nagy Templom falait rengeti meg orgonahangversenyével, és formabontó műfaji kiruccanást tehetünk a radio.string.quartet.vienna klasszikus zenei hangszereket jazzel társító vonósnégyesével is.

A kiváló hölgyek mellett a férfiak mezejében is erősnek ígérkezik. A fesztivál szenzációja a nyolcvanadik évét taposó Benny Golson koncertje lesz, aki kvartettjével (Kirk Lightsey – zongora; Gilles Naturel – bőgő; Douglas Sides – dob) a modern jazz negyvenes években kialakult alapvető stílusát, a bebopot idézi meg. A fellépők sorában számos hazai húzónevet találunk még: játszik kvartettjével Dresch Mihály, Gadó Gábor, valamint a szabad zenélés iskola-teremtő személyisége, Szabados György és a MAKUZ. Hegedül majd az idén hetvenéves Deseő Csaba, Tóth Viktor nemzetközi kollaborációval muzsikál, a gitáros Halper László pedig Band of Gypsies Reincarnation nevű formációjában elektromos gitár és cimbalom párosításával szólaltatja meg Jimi Hendrix számait. ■

További információ:
www.fonixinfo.hu

Négy koncert egy HEJ-en

A lombohullással együtt tér vissza a Hétfő esti jazz sorozat a Művészetek Palotájába, ahol az év végéig négy remek koncerttel csillapíthatjuk a kiújuló őszi melankóliát. Az első estén, szeptember 28-án a szaxofonos Grensó István vezette Real Time Music Kollektív Plus produkcióján vethetjük magunkat egy valós idejű avantgárd kalandozásba, aztán október 19-en a zongorista Nagy János triója és a megújult Free Style Chamber Orchestra invitál minket a jazzt és a klasszikus zenét társító, szabad szellemű kirándulásra, melyen egy zongoraduó erejéig részt vesz Sárík Péter is. A november 9-i hétfőn a jazz és a magyar népzene motívumait évtizedek óta hitelesen egybe fonó Dresch Mihály kvartettje ad koncertet; vendégük lesz az ifjú hegedűs, Bakai Márton. A december 14-i jazzhétfőn pedig Tóth Viktor tercettje a bőgős Szandai Mátyással és az amerikai dobos Hamid Drake-vel (képünkön), valamint a szaxofonos új, Tartim című lemeze vendégművészeinek szereplésével zárja a 2009-es sorozatot.

További információ: www.mupa.hu, www.gramofon.hu

„Hogy volt!”

Ahogy a NOB elnöke rendre megjegyzi az épp befejeződő nyári olimpia gáláján, „ez volt az eddigi legsikeresebb olimpia”, a bánki Louis Armstrong Jazzfesztivál szervezői is elmondhatták, hogy a rendezvény sikere felülmúlta az előző öt évét, hiszen a barátságosan időjárás ellenére idén többen jöttek swingzenét hallgatni a Bánki-tó partjára, mint bármikor korábban. A recept: jó arányérzékkel vegyíteni a populárisabb hangvételű, szélesebb publikumot vonzó műsorszámokat a szűkebb rajongói tábor számára izgalmas csemegékkel. A legnagyobb tapsot a Django Reinhardt stílusát idéző német Joscho Stephan Trio kapta, a jazzrajongók kedvence pedig a szlovák Nothing But Swing Trióval fellépett világhírű szaxofonos, Scott Hamilton volt. Az elmaradhatatlan Joe Murányi nemzetközi csapata gálahangulatot teremtett a fesztiválon, megelőlegezve a 2010-es év lendületét. Akit jövőre minden biznnyal a fellépők közt tudhatunk: Leroy Jones, New Orleans-i trombitás-énekes.

További információ: www.jazzfesztival.hu

Színesíti a palettát

Kanizsa

Az őszi koncertkalendárium igazi csemegéje a Kanizsa Nemzetközi Jazz- és Világzenei Fesztivál, amely október 9-én és 10-én nívós programmal csábítja Nagykanizsára a jazzrajongókat. A két napon összesen nyolc koncertet hallhat a közönség – a kínálat színes. A fiatal generációkat képviseli a szaxofonos Bolla Gabor, a még szinte szó szerint gyerekcipőben járó, Berklee-ösztöndíjas zongorista, Gayer Mátyás zenekara, s fellép az évek óta egyre elbűvölőbb stílusban éneklő Harcsa Veronika csapata is. Egy másik diva egész más műfajban tündököl majd: Malek Andrea a Molnár Dixieland Band vendége lesz, akik után Lajkó Félix elsőprő szenvedélyű hegedűmuzsikája szól, s koncertet ad a Kaltenecker Trió és a gitáros Csikós Attila vezette Whiteful Jazz Quartet is. A rendezvény egyik csúcspontjának az Amerikából érkező Tribal Tech-basszusgitáros Gary Willis (képünkön) és a Szendőfi-Romhányi-féle Loop Doctors nu jazz-produkciója ígérkezik.

További információ: Mikola Mária (Tel.: 93/310-465)

Az összeállítást készítette:
Laczkó Krisztián és Bércesi Barbara

New York JazzGödör 2009

2009 második felében rendezik a New York JazzGödör koncertsorozatot, melynek nevéből már a helyszín és a meghívott előadók földrajzi-kulturális kötődése is kiolvasható. A sorozat három koncertjének célja a szervezők szándéka szerint a sokszínű New York-i jazz különböző arcainak bemutatása.

➔ BB

Hangsúlyozottan nem a már befutott zenészeket, zenekarokat kívánják felvonultatni, hanem azokat a fiatalokat, akik jelenleg formálják, meghatározzák a Nagy Alma jazzéletének karakterét. Természetesen még így sem törekedhetnek a teljességre, hiszen az évtizedek óta legpezsgőbb „jazzvárosban” még az útkereső muzsikusok által képviselt irányok átfogó bemutatása is emberfeletti mutatvány volna.

A sorozat nyitókoncertje október 5-én lesz, ahol a Donny McCaslin Trio (Donny McCaslin – tenorszaxofon, Scott Colley – bőgő, Antonio Sanchez – dob) lép fel. A trió a mainstream jazz stílusát képviseli. McCaslin az egyik leg-

tehetségesebb fiatal New York-i szaxofonos, aki 2008-ban első lett a DownBeat magazin kritikusai szavazólistáján a Rising Star (vagyis „feltörekvő csillag”) kategóriában. Sanchez jelenleg a Pat Metheny Group dobosa, Colley pedig partnere volt számos jazzlegendának, többek között Michael Brecker és Herbie Hancock állandó bőgőseként dolgozott. Ezt követően a John Zorn nevével fémjelzett New York-i underground szcéna egyik itthon is ismert formációja, a Killer Joey (Joey Baron – dob, Tony Scherr – bőgő, Steve Cardenas – gitár, Brad Shepik – gitár) lép fel október 28-án.

A sorozat harmadik koncertje az eklektikus billentyűs, Craig Taborn free jazzt játszó triója (Craig Taborn – zongora, Thomas Morgan – bőgő, Gerald Cleaver – dob) lesz december 9-én. Taborn, aki 2008-ban a DownBeat kritikusai listáján kapta meg a Rising Star kategóriában az első helyet, zenei világa által hídakat képez a jazz-zenei színtér egymástól távol álló csoportosulásai, alszínterei között. Sidemanként jól ismert a legendás Roscoe Mitchell vagy James Carter és Chris Potter különböző formációiból, de sokat játszik William Parkerrel, és sokszor feltűnik egyéb, nem jazz-zenei projektekben, többek között Carl Craig DJ-vel vagy David Torn fimzenéiben.

További információ:

www.godorklub.hu

**NEW YORK
– JAZZGÖDÖR
KONCERTSOROZAT**

Október 5. | 21.00:
**Donny McCaslin Trio,
Dresch Quartet**

Október 28. | 21.00:
**Killer Joey,
Tóth Viktor Tercett**

December 9. | 21.00:
**Craig Taborn Trio,
Szakcsi Trió**

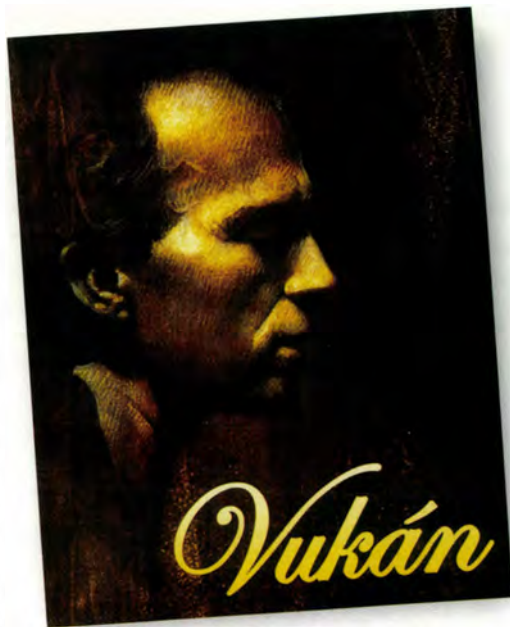
GÖDÖR BUDAPEST, ERZSEBET TÉR www.godorklub.hu | www.vilagveleje.hu
Tel.: +36 20 2013 868 | Kapunyitás: 20.00

nka **GRAMOFON** **PORT.hu** **FUZINE** **Merber** **VILÁGVELEJE** PRODUKCIÓ

**SZEGEDI-SZABÓ BÉLA:
VUKÁN**

Timp Kiadó, Budapest, 2009.,
136 oldal

E monográfia megjelenése már régen aktuális volt. Vukán György, aki rendkívül sokat tett annak az eszmének a gyakorlati megvalósításáért, mely szerint a zene egy és oszthatatlan, hihetetlenül termékeny életpályát mondhat magának. Jóllehet az évek során sokszor olvashattuk nyilatkozatait különféle lapokban, mindeddig nem ismerhettük meg a regényes „Vukán-story”-t ilyen részletességgel. A nemrég 68. életévét betöltött muzsikus hat évtizede van a színpadon, már gyermekként klasszikusokat zongorázott a nyilvánosság előtt. Rendhagyó személyiség, zenei polihisztor, aki – mint minden nagyformátumú művész – olykor heves érzelmeket, szélsőséges véleményeket is kivált. Szilárdan kitart elvei mellett, nem tűri a beskatulyázást, következetesen járja a maga útját, és mélyen vallásos ebben a betegesen szekularizált világban. Az a fajta személyiség, aki kötelezettségként fogja fel tehetségét és a lehető legtöbbet akar a neki jutott talentumból visszaadni embertársainak – orvosként és művészként egyaránt.

A könyv fő részét maga a nagyívű életpályá leírása képezi. A lebilincselő történet két szálon fut. Egyfelől egy monstre interjú keretében Vukán György életének minden fontos eseményéről első kézből értesülünk, hiszen maga a főszereplő mondja el azokat nyíltan és őszintén. Másrészt a beszélgetést Vukán évtizedek óta vezetett naplójának részletei szakítják meg, egészítik ki, amelyek gondolataiba, belső vívódásaiba, élet- és művészetfilozófiájába engednek betekintést.

Nagyon érdekes fejezete a könyvnek, ahol ismert közéleti személyiségek nyilatkoznak Vukánról és a vele kapcsolatos élményeiről Vásáry Tamástól Gyémánt Lászlóig. Az ezt követő diszkográfia és műjegyzék oldalakat tesz ki. A kötet a művész által létrehozott Creative Art-díj alapító okmányának teljes szövegével zárul. Ahogy írja, ez a díj „a zene eredeti egyensúly-viszonyainak helyreállítása érdekében” keletkezett.

Jó ezt a könyvet kézbe venni, mert az értékes tartalom mellett a kivitelezés is igazán rangos. A címlapon Kárpáti Éva csodaszép Vukán-portréja, belül remek fotóanyag, amely nemcsak hősünk életének legfontosabb állomásait tárja az olvasó elé, hanem a honi és nemzetközi zenei élet sok ismert figurájával is találkozhatunk az exkluzív kötet lapjain.

Márton Attila

**VUKÁN GYÖRGY:
VUKÁN - 60 ÉVE
PÓDIUMON
CD+DVD**

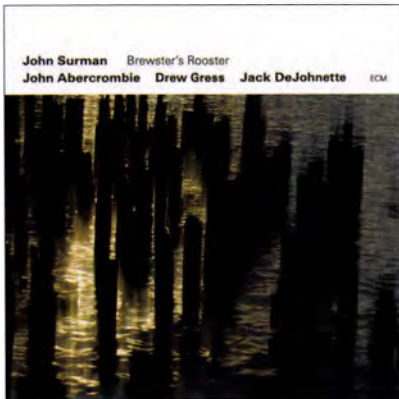
A reprezentatív album bizonyos párhuzamot mutat a művészlől egyidejűleg megjelent monográfiával, annak mintegy mellékleteként is tekinthető. A CD az életmű legfontosabb opuszaiból összeállított válogatás. Tizenegy remekmű a szólóban előadott ragtime-től, a Mise Credo/Sanctus tételéig, amelyben a fekete amerikai énekesnő, Annette Lowman is közreműködik, a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarát pedig Ligeti András vezényli. Vukán zongorajátéka minden intellektuális vonása mellett játék a szó eredeti értelmében, ez különösen a Szakcsi Lakatos Bélával folytatott duettek hallgatva tudatosan bennünk. A régi időköt idézi Vukán György elhunyt nővérének dedikált Mara című darabja a legendás Lakatos „Ablakos” Dezső közreműködésével.

Ami a vizuális élményeket illeti, a DVD igazán otthonunkba hozza a művészt. Az indítás a televízió Arcpoétika című sorozatában készült emlékezetes, magvas gondolatokkal teli interjú. A folytatás másfél órányi zenei válogatás, amelyben helyet kap Puccini Bohémélet című operájának balettzenei adaptációjától kezdve, az 1987-es Videoton Jazz Fesztiválon Ted Cursonnal és Ablakossal alkotott kvintettjének fellépésén át. Fábri Zoltán Az ötödik pecsét című filmjének kísérő zenéjéig összesen 15 különféle formáció, stílusirányzat, műfaj, feldolgozás. Vukánnak a Horgas Eszter fuvalaművésszel való együttműködésből született csodálatos művek és előadások közül is találhatunk néhány gyöngyszemet mindkét korongon.

Igazi reneszánsz kavalkád a szépség keresésének jegyében, mely Vukán egész pályáját fémjelzi.

Márton Attila

CAE Vukán Records
CAE CD 055-056

**JOHN SURMAN:
BREWSTER'S ROOSTER**

Szupercsapat, egy kakuktojással. John Surman angol szaxofonost több évtizedes kapcsolat fűzi Jack DeJohnette doboshoz, aki viszont John Abercrombie gitárossal mőkődik együtt jó ideje. További közös kapocs az ECM kiadó, amely 1979 óta sorozatban jelenteti meg Surman lemezeit, a többiekéről nem beszélve. Az „idegen test” a gyűlekezetben Drew Gress nagybőgős, aki eddig jobbára kísérletező amerikai formációkban szerepelt, és ezzel a lemezzel csatlakozott az ECM-flotához. A nevek önmagukért beszélnek, fölöslegesen látszik bármiféle verbálisan hozzáadott érték, a magas szintű hangszertudás garantált – minden adva volt tehát ahhoz, hogy kiemelkedő produkció szülessen. Bár az alapot a muzsikusok közötti interakció adja, a lemez elsősorban Surmanról szól. Két kivétellel minden számot ő szerzett, és a szólókban is jeleskedik (szoprán- és baritonszaxofonon játszik). Megannyi, sokféle projektje után ez itt egy igazi straight ahead jazzlemez, egy-két évtizeddel korábbi hangzást és zenei gondolkodást tükrözve. A skála a lírai megszólalástól (Slanted Sky) a vadabb, szabadabb (Haywain) játékmódig terjed. Mindenki mindenben legjobb formáját hozza, Surman hol Abercrombie-val, hol DeJohnettel folytat intenzív párbeszédet, egyszerűen lenyűgöző a kreativitás és a hangszertudás ilyen foka. A szaxofonos főleg a lírai számokban remekel, a legmegindítóbb Strayhorn híres szerzeménye, a Chelsea Bridge tolmácsolása, amivel az általa legnagyobbként tartott baritonos, Harry Carney előtt rója le tiszteletét. Minden nagyon szép, minden nagyon jó tehát ezen a lemezen, éppen csak az nem derül ki, hogy mi indokolta elkészítését. Ha csak az nem, hogy a tizenhetedik után eljött a tizennyolcadik ideje. *Turi Gábor*

ECM – MusiCDome
ECM 2046

**GRENCÓSÓ OPEN COLLECTIVE & LEWIS JORDAN:
SZŐTTES FEKETE-FEHÉRBEN**

Grencsó István, a magyar avantgárd jazz kísérletező személyisége 1984-ben hozta létre alakváltoztató formációját, a Kollektívát, és 1993-ban találkozott először Lewis Jordan fekete amerikai szaxofonos-színész-költővel. A kifejezés szabadsága iránt egyaránt elkötelezett két muzsikus kapcsolata azóta sem szakadt meg, legutóbb a 2009-es Mediawave fesztiválon játszottak együtt, akkor rögzítették a CD anyagát. Meghatározó jelenlétükön kívül a modern jazz két nagyjának szelleme is itt lebeg: Ornette Coleman, a free jazz úttörőjét Lonely Woman című, fájdalmasan szép szerzeményének feldolgozásával idézik meg, míg a stílárisan besorolhatatlan Rahsaan Roland Kirk alakja előtt verssel is tisztelegnek az alkotók. Coleman hatása utalások és kollektív improvizációk formájában a lemez más kompozícióiban is tetten érhető, és a ritmushangszerek (bőgő, dob) megketőzésére is találni példát az ő törekvéseiben. A lemez anyaga – jóllehet Hans Van Vliet harsonnással együtt őt szerző jegyzi – egységes felfogást tükröz. Grensó (tenorszaxofon, fuvola) és Lewis (alt-szaxofon, szöveg) zenei világa harmonikusan illeszkedik egymásba, konvenciómentes gondolkodásuk megannyi szellemes zenei ötletben, váratlan, ugyanakkor szervesen építkező fordulatban ölt testet. A rögtönzés szabadsága világosan követhető formai keretek között érvényesül, olykor néhány hangból bontakozik ki a zenei szövet. Lewis szójátékokra épülő, mégis komoly versei a verbális dimenziójával tágitják a hangszerek párbeszédét. Közlésvágy, erő és szenvedély hatja át a zenét, amelyet csellón Márkos Albert, bőgőn/basszusgitáron Hock Ernő, dobokon Jeszenszky György és G. Szabó Hunor közreműködése avat igazi kollektív alkotássá. *Turi Gábor*

BMC Records
BMC CD 161

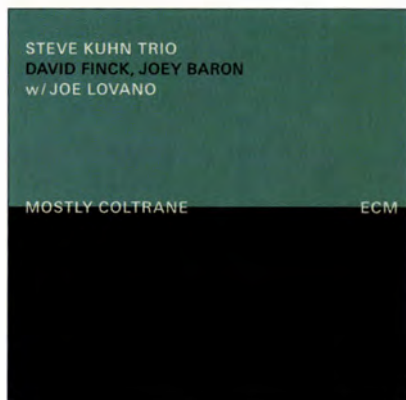

**JOE LOVANO US FIVE:
FOLK ART**

Lovano huszonegyedik albumával küldi a félreértéketlen üzenetet: nem hajlandó a babérait nyu-godni. Új együttesébe a már komoly tapasztalatot maga mögött tudó zongorista, James Weidman kivételével, csupa fiatal választott. Bőgő a 25 éves Esperanza Spalding játszik, aki már két alkalommal is elbűvölte a budapesti közönséget, noha Lovanóval csak a bőgőjét hallatja, a hangját nem. A két ütős, Otis Brown III és a kubai Francisco Mela jelenléte nem ritmikai kötöttséget, hanem éppenséggel annak hiányát jelzi. Ez egyébként Lovano legkötetlenebb albuma. Szándékosan kerülöm a „free” kifejezést, mert abból sok olvasó a kaotikus, torz hangok tobzódására, rosszabb esetben istállóudvari hangzuhatagokra következtetne. Itt a szabadság a hagyományban gyökerezik. Lovano soha nem rejtette véka alá, hogy játékának kiindulópontja a bebop, de az album a negyvenes-ötvenes éveken nem csak a tekintetben lép túl, hogy beépíti a muzsikába Coltrane és Ornette Coleman újításait, hanem abban is, hogy a zene minden irányban nyitott. Egy számon belül hallhatunk kvintett, kvartett, trió és duó formációt, néha több stílusirányzatot is, míg a két ütős jelenléte számtalan ritmikai variációt tesz lehetővé. A zenekar minden tagja szabadjára van eresztve, habár a zene soha sem széteső. Lovano irányító szerepe visszafogott, de annál hatásosabb. Játéka laza és felszabadult, és noha természetesen a tenorszaxofon dominál, de megszólal alt-szaxofonon, klarinéton, sőt tárogatón is, valamint egy funky, de Ornette Colemanre hajazó felvételen aulochrome-on is, ami lényegileg egy kétszósú szoprán-szaxofon. A zene egy pillanatig sem unalmas, és felébreszti az emberben a vágyat, hogy élőben is megtapasztalhassa. *Pallai Péter*

Blue Note – EMI
91528

**STEVE KUHN:
MOSTLY COLTRANE**

Megejtően szép lemez. Ritkán adatik meg, hogy ezt a minősítést jazzprodukciónak kapcsolatban használjuk, de Steve Kuhn tisztelgése egykori partnere, John Coltrane előtt annyira szívből jövő, hogy emelkedetté, magasztossá teszi az album minden hangját. Az igazi kvartett kialakulása előtt, 1960 első három hónapjában Kuhn volt a Miles Davis kvintettjéből önálló útra lépő szaxofonos zongoristája, és ez az idő olyan mély nyomot hagyott benne, hogy fél évszázad múltán, másokhoz hasonlóan, ő is készetést érzett a főhajtásra. Állandó triójához (David Finck – bőgő, Joey Baron – dob) társul hívta a Coltrane utáni nemzedék kiemelkedő szaxofonosát, Joe Lovanót, és ezzel a kvartettel rögzítette a lemez 13 kompozícióját. Két standard és egy saját darab kivételével valamennyi Coltrane szerzeménye, köztük olyan ismert témák, mint a Central Park West, a Song of Praise, a Crescent, illetve utóbb napvilágra kerültek, mint a Configuration és a Spiritual. Ha van zongorista, akinek világa távol áll az őt Coltrane zenekaraiban követő McCoy Tyner robusztus, illetve Alice Coltrane avantgárd játékától, akkor az impresszionista/modernista Steve Kuhn az. Lemeze mégis attól szuverén alkotás, hogy nem a néhai muzsikusz megidézésére vállalkozott – arra hiába törekedne bárki is –, hanem a benne élő Coltrane-t mutatja fel a hallgatónak Lovano zseniális közreműködésével. A post-boptól a szabad zenélésig eljutó szaxofonos pályáját végigkísérő anyag desztillált szépség: hiányzik belőle Coltrane kozmikus útkeresésének extatikus energiája; a visszafogott, tökéletes összhangot mutató játékokban ugyanakkor felragyog az, ami után a korán elhunyt nagy előd egész életében vágyakozott: a belső béke. Becses kincs.

Turi Gábor

ECM – MusiCDome
ECM 2099

**AVISHAI COHEN:
AURORA**

Avishai Cohen, az izraeli származású bőgős, basszusgitáros komponista már addig is hosszú utat tett meg, mire Chick Corea Origin együttesében helyet kapott. Ezt követően különböző önálló albumokat jelentetett meg, eleinte Corea lemezcégénél, majd 2003-tól saját lemezzárlalatot alapított. Új albumával, melyet a Blue Note gondozott, úgy tűnik, régóta alakuló tervét valósította meg. Már az Originben játszott szólóiban is fellelhető volt egy bizonyos mediterrán tűz és dallamvilág. Későbbi szólóalbumai, melyek még erősen a jazz mainstream hagyományaiban gyökereztek, bizony nem nélkülözik ezeket a közel-keleti hatásokat sem, melyek a dallamfoszlányok, hangulatok vagy a hangszerek használata révén domborodnak ki. A 2003-as Lyla albumon pedig megjelenik Cohen szándékosan egyszerű, szinte ártatlanul naiv, népzenei ihletésű éneke a basszushangszer felett, amely a mostani album szinte védjegyének tekinthető. A dalok héber, angol, spanyol és a judeo-spanyol ladino nyelven szólanak meg. Dallamviláguk az arab, andalúziai és héber népzene széles spektrumát jelenítik meg. Azonban pont ez jelenti az album sebezhető pontját is. Számomra kicsit túl sok az ének. Avishai Cohen basszusjátéka – amely ez alkalommal kevésbé van a fókuszban – mindazonáltal csodálatos. A nagyszerű trombitás, Stephane Belmondo csupán egy-két rövid, megirt átvezető jelenetben kap szerepet. Kárl Amos Hoffman, Cohen régi oud hangszeres partnere kiváló teljesítményt nyújt, az ifjú Shai Maestro zongorázása pedig teljességgel magával ragadó. Érzésem szerint Avishai Cohen, az eddig virtuóz basszusjátékosként megismert muzsikusz ezen a lemezén inkább komponistaként igyekszik megmutatni magát.

Friedrich Károly

Blue Note – EMI
491702

**MIROSLAV VITOUS GROUP WITH
MICHEL PORTAL: REMEMBERING
WEATHER REPORT**

Ítélnünk bárhogyan is a Weather Report tevékenységéről, nem tagadható, hogy a fusion-társulás zenéje muzsikuszok egész sorát inspirálta a jazz-rock kezdeti eredményeinek átgondolására. Ez esett meg például, felemás sikerrel, a Telarc 2000-ben kiadott Celebrating The Music Of Weather Report című CD-jén. Most érdekesebb dolog történt: a zenekar egyik alapító tagja, Miroslav Vitous döntött úgy, hogy mai zenészeivel (Gary Campbell tenoros és Gerald Cleaver dobos hallható a bőgős 2007-es lemezén is) emléket állít valamikori együttesének, mellyel őt lemezt készített 1971 és 1974 között. Őm a cím csalóka: a hallgató hiába várja a korai fúziós zene apoteózisát, a rock esztétikáját is hasznosító elektromos jazz feltámasztását. Ehelyett 100%-ig akusztikus műsort kap a mindig is a bőgőt (s nem a basszusgitárt vagy a kettő hibridjeit) favorizáló Vitoustól. A virtuóz bőgős a WR korai lemezein is az együttes jazzhagyományokhoz való kötődését biztosította, szemben a helyét elfoglaló Alphonso Johnsonnal és Jaco Pastoriuszal, akik egy egészen más zenei világot képviseltek egy már új irányt vett együttesben. Nos, Vitous 2009-ben sem igazán a WR-t idézi meg, hanem – legfeljebb – akkor önmagát. Mai zenéje sokkal közelebb áll a kortárs zene egyes irányaihoz, mint a fúziós jazzhez. Játéka továbbra is lenyűgöző, s különösen vonóhasználatát tanítható.

Pikáns árnyalattal gazdagítja a vállalkozást Michel Portal (basszusklarinét) meghívása az eredetileg két fúvóst alkalmazó kvartettbe. A CD csúcspontja – ismét csak rációfalva a cím keltette várakozásokra – a Variations On Lonely Woman, mely Ornette Coleman klasszikusának újabb megdicsőülése.

Máté J. György

ECM – MusiCDome
ECM 2073

SZÖKE NIKOLETTA:
A SONG FOR YOU

Szöke Nikoletta a „zenészek énekesnője”. A magyar közönség zöme még nem ébredt rá hihetetlen tehetségére, de legjobb jazz-zenészeink imádnak vele játszani, mert szép hangja mellett csodálatos művészi intelligenciával és hibátlan időzítéssel rendelkezik, olyannal, mint a legjobb hangszeres zenészek. Nagyszerűen scattel is, de ezzel a tehetséggel csínján bánik, mindig ráérezve arra a pontra, amelyen túl a szöveg nélküli rögtönzés fárasztóvá válhat. Egyike azoknak az előadóművészeknek, akinél nincs törés saját egyénisége és a pódiumi perszóna között. Ez tesz meggyőzővé mindent, amit előad. Mentés minden póztól, hamis gesztustól vagy melodramától, amit énekel, az maga a letisztult jazz. Tegyük hozzá, szégyentelenül mainstream jazz, mert pontosan ismeri saját képességeit, és a maximumot hozza ki belőlük. Nem komponál – noha ez manapság kritikai elvárás –, mert mint ahogy Ella Fitzgerald, Sarah Vaughan vagy Carmen McRae, ő is pontosan felmérte, hogy nem zeneszerzőnek, hanem énekesnőnek született. Javarárszt örökzöldeket énekel, de elképesztően eredeti árnyalatokkal. Ha meghallgatjuk az albumon az Ella Fitzgerald által feledhetlenné tett „Every time we say goodbye” című Cole Porter-klasszikust, kiderül, hogy Szöke Nikoletta az amerikai jazzdivánánál sokkal jazzesebb interpretációt nyújt, ami mégis megőrzi a dal eredeti érzelmi töltetét. Ez, a kiváló magyar énekesnő második albuma, amely először a japán, majd az amerikai piacon jelent meg, felvillantja Szöke Nikoletta összes fent említett erényét és – Bunuel kifejezésével élve – dalművészetének diszkrét báját. A lemez másik nagy erőssége a csodálatos összhang az ének és Szakcsi Lakatos Róbert kifogástalan zongorajátéka között.

Pallai Péter

Atelier Sawano
AS-085

ROBERTA GAMBARINI:
SO IN LOVE

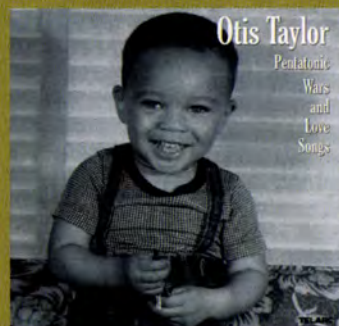
A torinói születésű, tizenegy éve az Egyesült Államokban élő énekesnőnek ez a harmadik amerikai albuma. Engem már az első, a 2006-ban megjelent Easy to Love is levett a lábamról, már akkor arra a merész kijelentésre ragadtattam magam, hogy Ella Fitzgerald óta nem hallottam ilyen kiváló női jazzénekest. Roberta Gambarini esetében minden adva van a világraszóló sikerhez: kirobbanó tehetség, temperamentum, magas fokozott képesség, tökéletes jazz-feeling és nem utolsósorban csodálatos megjelenés. Gambarini bármely számát indítjuk el a CD-játszón, azonnal megcsapja az embert a magas művészet szele.

Az új lemez műsora nagyrészt standardekből áll, de az ismert melódiák az énekesnő előadásában új értelmezést kapnak. A háttérben fantasztikus csapat játszik: Tamir Hendelman zongorázik, George Mraz bőgőzik, Al Foster dobol. A veterán tenorszaxofonos James Moody és a fiatal trombitás Roy Hargrove szólója is hallható egy-két felvételen, mindketten óvatosan adagolt, szép színekkel gazdagítják a bensőséges, szívből jövő balladák hangzását. Roberta Gambarini déli temperamentuma ellenére erősen vonzódik a lassú, lírai számokhoz, ezekből talán a kelleténél kicsivel több is van a lemezen, de például a From This Moment On tüzes uptempóban előadott sodró erejű swing, amelyben Gambarini olyan scat-szólót énekel, amelyet csak a felejthetetlen nagyszonyoktól, Ellától és Sarahtól hallottam valaha. Tovább színesíti a programot néhány európai szerző dala: Michel Legrandtól a You Must Believe In Spring, Ennio Morriconétól a Cinema Paradiso, valamint az Estate című olasz sláger, ez utóbbit Gambarini anyanyelvén éneklő – hátborzongatóan szép jazzfeldolgozásban.

Deseő Csaba

EmArcy – Universal
0602517960107

Telarc

Heads Up

MAGYARORSZÁGON
FORGALMAZZA:
KARSAY ÉS TÁRSA KFT.

Tel.: 200-6443

Fax: 200-9650

**ELIANE ELIAS:
BOSSA NOVA STORIES**

●●●○○

Az album az Egyesült Államokban élő zongorista-énekesnő tavalyi főhajtása szülőföldje, Brazília legsikeresebb zenei exportja, a bossa nova előtt. A szamba e rafinált, urbánus változata tavaly volt 50 éves, a Sao Paolo-i Eliane Elias két évvel fiatalabb. Klasszikus zongorista édesanyja otthon gyakran játszott jazzt lányának, kinek hőse, ennek eredményeként, Bill Evans lett, de brazil gyökereitől sem elszakadva Eliane 17 éves korában a bossa nova két bálványával, a gitáros-énekes Toquinho-val és a költő-dalszövegíró Vinicius de Moraes-szel turnézott. A bőgős Eddie Gomez bátorítására költözött New Yorkba, ahol jazz-zongoristaként is helytállt, mint ahogy azt a Steps Aheaddel, majd később Herbie Hancockkal felvett albuma is tanúsítja. 1988-ban a JAZZIZ magazin által felkért kritikusok őt választották az év legnagyobb új tehetségének. Ez Elias huszonegyedik albuma, de ebben egy csipetnyi jazz sincs, noha mind ő, mind pedig a lemezen játszó bőgős férje, Marc Johnson, sőt a helyenként felbukkanó gitáros, Oscar Castro Neves is kiváló jazz-zenész, a szájharmonikás Toots Thielemansról nem is szólva. A felvételek fele bossa-nova klasszisokból, a másik fele amerikai örökzöldek „bossanovásított” változataiból tevődik össze. Az utóbbiak, a mesterien áthangszerelt The more I see you-tól eltekintve, elég hiteltelenre sikeredtek. A lemezen ugyancsak fele-fele arányban énekel Eliane Elias buja nagyzenekari kísérettel, illetve intím kíségyüttessel. Vibrato-mentes altszaxofonra emlékeztető hangja inkább az utóbbi közegeben érvényesül. Aki nem ismeri a bossa nova régi nagyjait, szeretni fogja ezt a lágy, dalamos albumot, de aki már hallotta az eredetieket, az nem fog lázba jönni tőle.

Pallai Péter

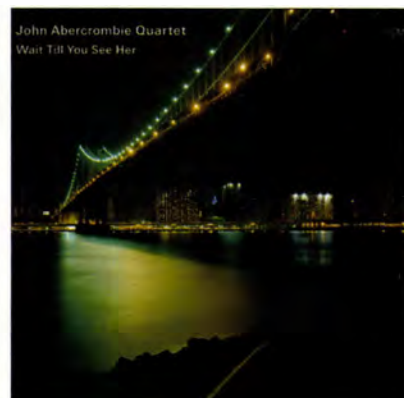
Blue Note – EMI
28103

**BILL EVANS TRIO:
TURN OUT THE STARS**

Bill Evans azon kevesek egyike, aki érdemben járult hozzá a jazz-zongorázás fejlődéséhez. Scott La Faro bőgős és Paul Motian dobos társaként új irányt mutatott: megalkotta a zongorás triót. Céljuk, hogy érzékenyen, egymásra reagálva muzsikáljanak, miközben az egyes hangszerek egyenrangúan vesznek részt a zenei folyamatban. Az 1961-es Live at the Village Vanguard és Waltz for Debby nem csak ennek a fajta játékmódnak, de a jazztörténetnek is kiemelkedő darabjai. Majdnem napra pontosan tizenkilenc évvel később Evans újra a Vanguard klubban készített triófelvételt. Ezen a hat korongot tartalmazó, exkluzív megjelenésű válogatáson – a négy rögzített koncert teljes anyaga még ennyi CD-re sem fért rá – zenésztársai Marc Johnson és Joe La Barbera voltak. Érdekeség, hogy két szám, a My Romance és a My Foolish Heart majd húsz év elteltével újra szerepelt a zenekar repertoárján. A korábbiakkal szemben az 1980-as koncerten már egyforma súllyal vannak jelen a zenekarvezető saját kompozíciói és a standardok. Ebből jól látható, hogy az évek során a komponálás egyre nagyobb jelentőséggel bírt Evans életművében. Ma már persze furcsa különbséget tenni, hiszen Evans legtöbb kompozíciója jazz standarddó érett. Bár háromjuk kreatív együttjátéka az eredő, mégis ki kell emelni azokat a briliáns kíséret nélküli hangszeres szólókat, melyek jó arányérzékkel törnek meg helyenként a hangzást. Ez a kiadvány Evans egyik utolsó felvétele. Néhány hónapról rá drogoktól legyengült szervezete föladata a harcra a betegségekkel szemben. 18 évvel később elkészült Brad Meldau Art of the Trio című Vanguard-beli koncertfelvétele, mely nyilvánvaló utalás a nagy elődre. A Turn Out the Stars maga a trió művészete. Pármiczky András

Nonesuch – Warner
7559-79831-7

**JOHN ABERCROMBIE QUARTET:
WAIT TILL YOU SEE HER**

●●●○○

John Abercrombie következetesen járja saját útját, amelynek negyven év alatt elhelyezett mérföldkövei: huszonhat szerzői lemez. Az amerikai gitáros abban is hű elveihez, hogy szólópályája kezdetétől fogva az európai ECM-nél publikál. Általában trió, orgonás trió vagy kvartett felállásban játszik. 1997 óta fontos partnere, a country-világot is megjárt hegedűs, Mark Feldman meghatározó hang a zenekarban. Ennél is régebbi társa, a finomságokra oly fogékony Joey Baron dobos, és itt mutatkozik be lemezen a zenekar új tagja, a 28 éves bőgős, Thomas Morgan.

A Wait Till You See Her, Rodgers és Hart örökzölde a lemezen magában áll, a többi eredeti szerzemény. Nem ezzel, hanem egy szomorú dallal (Sad Song) indul a lemez, amellyel szemben általában az egyetlen kifogásom: lassú és melankolikus darabjai, sőt inkább sztoikus számai közben lankad a figyelem. Talán más elrendezésben, szerkesztésben, a tempók szerencsésebb váltakoztatásával jobban tűndökölhetnének az erények: én biztos a hatodikat tettem volna a lelegejére. Ez, az Anniversary Waltz kiemelkedő szám. Feldman is, Baron is, de mindenki elmélyülten és gyönyörűen játszik, az utána következő Out of Towner (utalás az „oregoni” Ralph Townerre) pedig az addig hiányolt eleven tempókért ad némi kárpótlást. Abercrombie játéka most is olyan, amilyennek megismertük: dallam- és ritmusvilágában, kíséretében váratlan invenciókkal, indázó gondolatmenetekkel gazdagon díszített, mély szellemi tartalmakat hordoz. Feldman hasonló erényeket csillogtat, de változatosabb stílusztikai eszközökből merít, helyenként brillírozik. A kvartett egésze pompásan egyensúlyoz a sűrű szövetű hangszöttek és a könnyed, vékonyan feltett variációk között. Zipernovszky Kornél

ECM – MusiCDome
ECM 2102

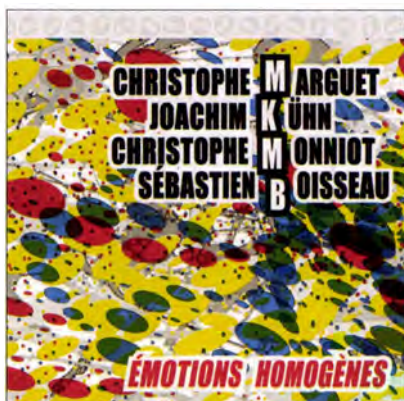

ATTILA LÁSZLÓ & FRIENDS:
BABEL

Nem kell talányt megfejtenünk László Attila új, Babel című lemezével kapcsolatban. Az elnevezés egyértelmű utalás arra a sokféle zenei környezetre, melyből a korongon szereplő muzsikuskok érkeznek. A címválasztás találó is meg nem is, hiszen a sokszínűség dacára – Babel tornyával ellentétben – ebben a környezetben nagyon is jól értik egymást a művészek. Hogyne, hiszen többségüket régi barátság fűzi a szerzőhöz – Snétberger Ferenc, Oláh Kálmán, Lattmann Béla és Borbély Mihály évtizedes társai Lászlónak, akárcsak Borlai Gergő, vagy a zongorista Csanyi Zoltán, akivel még a Kaszaköben játszott együtt. A fiatalabbak, Harcsa Veronika és Jellinek Emil egykori tanítványok, a bőgőt a ragyogó tehetségű Lakatos Pecek Krisztián kezeli, ütőhangszereken pedig Födő Sándor játszik. A lemez László Attila választékos stílusában van felépítve, a bravúrosan megkomponált, érzékeny harmóniavilágú szerzeményeket egy kivételével (ami Csanyi nevéhez fűződik) mind ő jegyzi. Az album javarészt finom kamarahangzású tételek fűzére, az elektronika háttérbe szorul, sőt dobkíséretet is csak egyetlen számban hallhatunk. Külön kis világ minden darab, melyekben különféle formációkban játszanak együtt a „barátok”. Sok tér jut a zenészek egyéniségének, a szerző meleg tónusú szólóin kívül többször is izgalmas pillanatokat szerez például a Snétbergerrel vagy az Oláh Kálmánnal közös duójáték, illetve a legnépesebb felállásban előadott és legnagyobb dinamikai ívet bejáró Tell Your Story, amiben Borbély Mihály tárogatón fúj. Egyik kedvenc tétele ez az albumnak, akárcsak a Correspondance, melyben nagyszerűen működik Harcsa Veronika és Emilio duója, ahogy a fátyszerű női énekhangra vastag, férfias groove-ok válaszolnak. *Laczkó Krisztián*

Tom-Tom Records
TTCO 120

MKMB QUARTET:
EMOTIONS HOMOGENES

Történelmet írt a BMC Records, amikor megjelenítette az MKMB Quartet, vagyis a Christoph Marguet dobos, Joachim Kühn zongorista, Christoph Monniot szaxofonos és Sébastien Boisseau bőgős alkotta formáció Emotions Homogenes című lemezét. Nem ez az első alkalom, hogy nincsen magyar vonatkozása egy BMC-albumnak, de még semmi esetre sem mondható általánosnak ez a kiadó gyakorlatában. A hatvanöt éves Joachim Kühn legenda, akinek korábbi több mint negyven lemezét a többi közt a BYG, az Atlantic, a CMP vagy az ACT adta ki. A csapat szaxofonosa és bőgőse régi, visszatérő BMC-sek – innen a kapocs –, valamint egyben Daniel Humair Baby Boom zenekarának egykori tagjai. Az értelmi szerző, így az első M tulajdonosa viszont épp Christoph Marguet, aki valaha Henri Texier mellett dolgozott. Tudjuk, hogy Humair és Texier munkakapcsolata több éven és albumon ível át, így kicsit olyan, mintha az Emotions Homogenes egyfajta stafétaátadás lenne Kühn által az egy generációval fiatalabb muzsikuskoknak. A francia csikók kiválóan megértik egymást a német ikonnal, szerzeményeik (nagyjából fele ezeknek a zongoristáé) homogén sormintát alkot, ahogy játékmódjuk, hangvételük is azonos dialektuson belül mozog. Nagyon is jogos, hogy elnevezésükben egyenrangú felekként jelölték magukat, hiszen minden szempontból mellérendelt a szerepük. A szólás szabadságát európai módon értelmezik, van, hogy túllépnek a tonalitáson, de ekkor sem engedik el egymás kezét, és állandóan érzélni vannak. Ez, a legszilajabb megnyilvánulásokban is megbúvó hidegfejűség az, ami valahogy távol tartja ezt a zenét a lélektől, noha a többször is felbukkanó líraiság – például Boisseau Wanbliójában vagy Kühn Dahinjában – melengető. *Bérecsi Barbara*

BMC Records
BMC CD 160

Fújjon bele!

500 féle kipróbálható hangszer

Vásároljon nálunk és élvezze a FON-TRADE garancia előnyeit!
www.fontrademusic.hu

FON
TRADE MUSIC

HANGSZERBOLT ÉS FÚVÓS
HANGSZERÉSZMŰHELY
1081 Budapest, Kiss József utca 14.
Telefon: 1 210 2790, 30 488 6622
Nyitva: munkanapokon
9:00–17:30-ig

**THE BLUE NOTE 7: MOSAIC –
A CELEBRATION OF BLUE NOTE RECORDS**

●●●●○

A főnixként többször is újjáéledt Blue Note kiadó, immáron 70 éves lett – mint arról a Gramofon is megemlékezett. A kiadó rendszerint látványosan ünnepli kerek jubileumait; ennek sorába tartozik ez a dupla album, amely szenzációs ötletet valósít meg. Az egyik CD-n nyolc korábbi BN-albumról egy-egy darabot eredetiben idéznek fel, míg a másikon ugyanezeket élvonalbeli zenészekből összeállított héttagú mini big band játssza el mai hangvételben. A Blue Note 7 szerencsére mentes az alkalmi formációk gyakori hibáitól, a muzsikusok egymáshoz illőek stílusukat, zenei ízlésüket tekintve. Nem all-star zenekarként alakultak, bár a tagok bátran sorolhatók a műfaj vezető egyéniségei közé. Elég a fúvósok közül Nicholas Paytont vagy Ravi Coltrane-t említeni, a zongoránál pedig Bill Charlap ül. Érdekes színfolt a hard-bop együttesekben nem túl gyakori hetedik személy, Peter Bernstein gitáros avatott játéka. A szeptett tagjai ötletes hangszerelései és karakteres szólói révén újjávarázsolják ezeket a – jazz-irodalom legkiválóbb alkotásai között számon tartott – kompozíciókat. A címadó szám stíluszerűen Art Blakey Jazz Messengersének Mosaic című albumáról való; tipikus példája a kiadó által több mint fél évszázada képviselt hard-bop stílusnak, amely a mai napig a jazz köznyelvének számít. Feltűnő, milyen frissek a több évtizedes felvételek, nem is beszélve az időközben standardkékké vált darabokról. Az új projektorról pedig idézzük a neves kritikus, Ira Gitler véleményét: „Amikor először hallottam az együttes próbáját, megdöbbentett a belőlük áradó erő. Ismerve a zenészek tehetségét, nagy elvárásokkal néztem a felvételek elé, amit a kész album teljes mértékben igazolt.”

Márton Attila

Blue Note – EMI
66194

**VÁCSI ESZTER QUARTET:
VISSZA HOZZÁD**

●●●●○

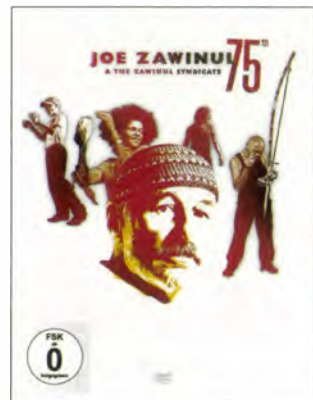
A Vácsi Eszter Quartet tagjai (Gátos Iván és Bálint, illetve Mike Zsolt) különleges tudással rendelkeznek: úgy kísérik az énekesnő elegánsan bensőséges számaint, hogy a hallgató észre se veszi, milyen muzsikát hall, s csak egy idő múlva eszmél rá, mennyire összhangban van ez a finoman adagolt és gondosan hangszerelt jazz az igéző, de sohasem kihívó, röviden: ízléses énekes előadással. Vácsi Eszter teljesítményén túl e ritka és értékes képesség teszi egyenletessé, harmonikussá és élvezetessé a CD-t. A vonzó összhangot erősíti az is, hogy az énekesnő csak annyira dominálja a számokat, amennyire szükséges egy zenekarvezetőtől, a többit okosan a kísérőkre bizza.

Eszter szövegei nagyrészt szerelmi témájúak, de érdektelen, mennyi ebből a fikció és mennyi a valóság élmény leparlása. Az énekesnő lemezeinek egyik fő erénye épp az, hogy a titkok titkok maradnak ebben a szemérmes és csendes kitarukozásban. A hangütés diszkrét „monotóniájában” egy-egy különlegesebb hangszer megszólalása (baritonszaxofon, vibrafon) pótolja a vad szenvedélyeket. Ugyanezek az értékek jellemzik a zenekar élő előadásait is.

A szöveg döccen itt-ott, cserébe azonban epilógusként ott a Te nem tudod, mi az a szerelem, mellyel Eszter megteremtí a You Don't Know What Love Is gondolat magyar hagyományát. Nem kevésbé dicsérendő, hogy egy ötszázadik Body And Soul helyett az Átutazóról ismert Hó-esés az egyetlen feldolgozás a lemezen. Korántsem véletlenül. A Vissza hozzád szoros atmoszférikus kapcsolatot tart Udvaros Dorottya egykori albumával, mintegy folytatva az intím Dés-Bere-ményi szerzemények tradícióját. Megérdemelné, hogy olyan sikeres legyen, mint amilyen az Átutazó volt 25 évvel ezelőtt.

Máté J. György

Tom-Tom Records
TTCD 117

**JOE ZAWINUL & THE ZAWINUL
SYNDICATE: 75TH**

DVD

●●●●●

Ünnepi hangulatban zajlott a 2007. 07. 07-én, Luganóban rendezett Zawinul Syndicate-koncert, hiszen számmisztikailag és Joe Zawinul számára is (pontosan ezen a napon született) emlékezetes napon történt, ráadásul a Syndicate fennállásának huszadik évfordulóját is jelezte. A huszadik század második felének egyik legjelentősebb zeneszerzője és stílusújítója már tudta – ahogy muzsikustársai a színpadon is tudták –, hogy nagyon beteg, talán utoljára lépnek fel együtt. Aki volt olyan szerencsés, hogy egy szűk hónappal később Veszprémben még részt vett a zenekar – utolsó előtti – fellépésén, már egyértelműen láthatta a betegség jeleit a billentyűs-zenekarvezetőn, aki szinte csak újjá felemelésével, szeme villanásával irányította csapatát. Az volt a legmegindítóbb érzés ott, a Veszprémi Vár udvarán, és a luganói DVD-t nézve is az érinti meg a befogadót, hogy bármilyen fájdalmas lehetett, Paco Serytől Alegre Correán, Lynley Marthe-on, Jorge Bezerrán és Aziz Sahmaouin át Sabine Kabongóig mindenki minden lelki erejét összeszedve, dinamikai határokat nem ismerve muzsikált bizonyítva, hogy létét a zenélés határozza meg. Bizonyították egyben azt is, hogy mindnyájan kiemelkedő csapatjátékosok, akiknek a zawi-nuli zenei világ olyannyira a sajátjuk, hogy a Syndicate-en kívüli életükben is kitörölhetetlenül ott lesz mindig egy darab mesterük dallam- és harmóniaképzéséből, groove-jaiból és abból a bizonyos napfényes érzésből. Ünnepe volt az ünnepeben Veszprémben Zawinul és Wayne Shorter többek számára váratlan duója: egy közel negyedórás In a Silent Way, ami valójában időtlen élménynek tűnt. Ez a felvétel a DVD egyik bónusza. Ajándék mindnyájunknak.

Bércesi Barbara

BHM – Varga
BHM DVD 06

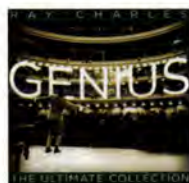

**PULCINELLA +
DZSINDZSA:
PANTHERS' PLAY**

●●●●○

A négy toulouse-i fiatal által 2004-ben alapított Pulcinella saját jellemzésében a tangó, a rock és a jazz határvidékeire helyezi önmagát. A csapat által átkalandozott műfajok közé sok egyebet fel lehetne még sorakoztatni, ám helyettük inkább a humort, a játékos színpadi érzéket és az avantgárd kísérletező szellemet érdemes méltatni az együttes stílusában. Ez utóbbi, illetve a Mediawave fesztivál volt az a közös metszet, ahol a Pulcinella és a honi illetőségű Dzsindzsa egymásra talált – melynek soraiban Weisz Gábor szaxofonozik, Hock Ernő bőgőzik, G. Szabó Hunor dobol –, s ez a kísérletező kedv, ami a két együttes vadonatúj közös korongját is leginkább jellemzi. Vaskos, egymásra licitáló szaxofonszólók, felelgető dobok és bőgőszólamok porgetik sebesen az iramot. Felszabadultan rögtönzött, incselkedő játék kerekedik a lemezen. *LK*

BMC Records
BMC CD 167

**RAY CHARLES:
GENIUS – THE
ULTIMATE
COLLECTION**

A bombasztikus jelzőkkel egyáltalán nem takarékoskodó amerikai média már karrierje kezdetén a „Genius” címkével illette a soul legnagyobb mestert, aki elsőként rombolta le a vallásos és a profán fekete zene közötti határokat, egyaránt felhasználva a gospel és a blues hagyományait. A hatalmas, 2004-ben lezárult életműből tengersok válogatást ismerhettünk meg, hiszen Ray Charles művészete a legkülönbözőbb ízlésű és igényű közönséget meghódította. Mégis kevés kompilációnak sikerült ennyire átfogó képet adnia e sokoldalú művész kimagasló munkásságáról. Huszonegy – 1955 és 1972 között készült – remekmű sorakozik fel, valamennyi előkelő listahelyezéseket kapott. A fotókkal is gazdagon illusztrált kísérőfüzet elmondja minden dal rövid történetét, a feljavított hangtechnika pedig szinte újjávarázsolja a jól ismert dallamokat. *MA*

Concord – Universal
0888072312937

**INTERSECTION
GROUP:
ECCENTRICITY**

●●●●○

Intelligens, kísérletező kedvű, fiatal zenészek alkotják az ezzel az albummal bemutatkozó együttest. A kompozíciók oroszlánrészt a szaxofonos Mester Dániel, kisebbik hányadát a basszusgitáros Szendőfi Balázs szolgáltatta. Mindketten kísérleteztek már, és sokkal több figyelmet érdemelnének, mint amennyi rájuk vetül ebben az eszkimódús és fókaszegény magyar jazzvilágban. A zongorista Bubenják Zoltánnal és az igen sokoldalú dobossal, Mihalik Ábellel büszkélkedő jazzkvartett az Accord vonósnégyessel egyesíti erejét ebben a felállásban. A kortárs-klasszikus hangzású és struktúrájú, de helyenként, főként ritmikájában, rockos elemeket is tartalmazó kompozíciók igen finom rögtönzésnek adnak teret. A hangzás eredeti, a kombinációk gyakran szokatlannak, de egyetlen ponton sem emészthetetlenek, még a jazztól távol állók számára sem. *PP*

PrimRose
PRCD 01

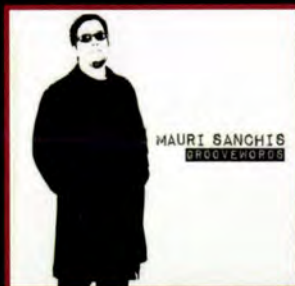

**PAT METHENY:
ONE QUIET
NIGHT**

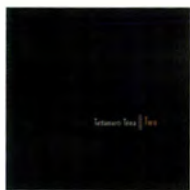
John Scofield után még egy vezető amerikai jazzgitáros asszociált a csendre, miután akusztikus gitárt ragadott. Elég sablonos gondolat, hiszen Metheny hosszú évek óta használ akusztikus hangszereket. A lemezt egy novemberi este inspirálta, amit a saját stúdiójában töltött új, speciálisan hangolt baritongitárjával kipróbálandó a hangszerben és a hangolásban rejlő lehetőségeket. Metheny exkuzálja magát a 'home-made' hangzásért – kifogástalanul szól a CD –, valamint a felfedezésből fakadó tökéletlenségeért. Nem értem, hisz az általa választott „special Nashville” hangolás nem más, mint a megszokott, csak egy kvinttel mélyebben. Így ugyanazok a fogások működnek, mint a normál gitárokon. A bő hetvenperces album nem is tükrözi a kísérletezés izgalmát, spontaneitás helyett a gitárostól megszokott fordulatokat hallhatjuk. *PAQ*

Nonesuch – Warner
7559-79833-0

**JAZZ ÉS
VILÁGZENE**

**Magyarországon
forgalmazza
Varga István
(ist.varga@t-online.hu)**

TETTAMANTI TÉMA: TWO

Szerzői kiadás

●●●○○

Számszakilag helytálló címet adott második lemezének a 2005-ben alakult kvintett, amelynek tagjai: Tettamanti Tamás – trombita, Molnár Dániel – dob, Dimitri Radukov – billentyűsök, Ülkei Dávid – szaxofon, Hrecska Bálint – basszusgitár. Az együttes saját meghatározása szerint progresszív, fúziós jazzt játszik, ami számukra leginkább a dallamosságot és az improvizatív önkifejezést jelenti. Tettamanti Tamás döntős volt a Bartók Rádió 2008-as trombita tehetségkutató versenyén, a csapat pedig a középdöntőig jutott a 2007-es budapesti jazzversenyen. A 2008-ban megjelent Two a fúzióknak igen, a progresszivitásnak kevésbé felel meg: a témák kissé iskolásak, a játék sokszor mechanikus. Az improvizatív önkifejezés lehetősége a felállásból következően leginkább a két fúvós hangszernek adatik meg, amelyek ezzel változó sikerrel élnek. Hogy mondják? Van hová fejlődni az együttesnek.

TQ

**MELISSA MORGAN:
UNTIL I MET YOU**

Telarc – Karsay és Társa

CD-83684

●●●●○

Jazzénekesnőkkel Hudson lehetne rekeszteni, nem csoda, ha az ember mérsékelt érdeklődéssel veszi kezébe az új Sarah Vaughanok, Ella Fitzgeraldok bemutatkozó lemezét. A 28 éves Melissa Morgan azonban más úton jár, rá – hanganyaga, kiejtése alapján – leginkább Nancy

Wilson lehetett hatással. Soul, R&B – adódik az első benyomás, hogy aztán fokozatosan megváltozzon a kép. Nem kétséges, vérbeli jazzénekesekkel állunk szemben, aki fiatal kora ellenére ura eszközeinek. Középmagas hangja ugyan néha kissé érdes, és helyenként affektálnak hat, frazírija azonban kitűnő, csakúgy mint a tempói. Ballada, örökzöld, blues – mindegy, milyen zsánerben énekel, azt szuverén módon teszi, és a sexappeal sem hiányzik belőle. Gerald Clayton zongorista, Randy Napoleon gitáros és Christian Scott trombitás vezetésével fiatal, tehetséges muzsikuscsoport szegődött kíséretéül. Érdemes debütálás.

TQ

**ANN HAMPTON CALLAWAY:
AT LAST**

Telarc – Karsay és Társa

CD-83665

●●●●○

Az utóbbi években hallatlanul sok kiváló énekesnő tűnt fel az amerikai jazzszíntéren, míg az erősebb nem képviselői mintha hiányoznának. A remek hanggal megáldott hölgy a jazzvokál minden stílusirányzatát meglepő biztonsággal kezeli. Ha kell Sarah Vaughan színvonalán adja elő Cole Porter vagy Harold Arlen standardjeit, de a nagy divák utáni generációk hangzásvilágát is hitelesen tolmácsolja Joni Mitchell- vagy Al Jarreau-kompozíciók idézésekor. A kitűnő interpretációk és a saját hangszerelések mellett Callaway több saját szerzeménnyel is elkápráztatja hallgatóit. Szót kell ejteni arról is, hogy hősönk remek kísérőzenészeket választott. A trió vezetője a napokban nálunk is fellépett zongorista, Ted Rosenthal. Tovább színesíti ezt a – jó értelemben vett – eklektikus lemezt a tény, hogy különféle felállásokban további hat zenész közreműködik rajta.

MA

**NILS PETTER MOLVAER:
HAMADA**

Sula Records – Universal

602521020419

●●●●○

Nils Petter Molvaer négy év után jelentkezik ismét stúdióalbummal, melyen régi társaival, a gitáros Eivind Aarsettel és a sampleres Jan Banggal lép új utakra. A Hamada címre kereszttel album alaptónusai sötétek, talán még borúsabbak, mint amilyenek a norvég trombitás-zeneszerző megszokott színei, azzal az elektronizált, atmoszférikus hangulattal árnyalva, amibe oly szívesen burkolózik Molvaer, s amibe most is mesterien ragad magával bennünket, feltéve, ha merjük őt követni. Ám a szférikus északi hangzást ezúttal vívódó, zaklatott tételek törnek meg, melyekben kizökkenünk az ambient és a nu jazz lebegéséből. Tomboló dob és torzított gitár sodor át a progresszív, sőt pszichedelikus rock lendületébe. Zabolátlanul szabadulnak fel az érzelmek, majd mély intenzitással, még hatásosabban csitulnak vissza. Így vagy úgy, az album átmozgatja a lelket.

LK

**HIRAM BULLOCK:
PLAYS THE MUSIC OF
JIMI HENDRIX
(FEAT. BILLY COBHAM)**

BHM – Varga

BHM 1034-2

●●●●○

Úgy hozta a sors, hogy a BHM Records Joe Zawinulon kívül a fusion és funk jazz egyik legtehetségesebb és legkarizmatikusabb gitárosának, Hiram Bullocknak is az utolsó albumát jelentette meg a kö-

zelmúltban. A tavaly, 53 éves korában elhunyt, humán jelenségként és zenészként egyaránt extravagáns Bullock egy hozzá hasonló karaktert szemelt ki Jimi Hendrix személyében még 2004-ben, hogy korszakos számaina nagyzenekarral, a WDR Big Banddel és Billy Cobham dobossal előadja. Ezek természetesen többek, mint feldolgozások, Bullock énekhangja és gitárjátéka is a sajátja – s milyen lehengerlő! A big band, mely jazz-zenekar léte re bluest és rockot is ízesen játszik, zseniális aránzszaival terebélyesíti a hangzást, tökéletes közös tíme-jának köszönhetően pedig szó sem lehet lötyögő, unalmas groove-okról. Csak az kár, hogy a szerzőként sem utolsó Bullock nem saját anyaggal búcsúzott.

BB

**ANDY SHEPPARD:
MOVEMENTS IN COLOUR**

ECM – MusiCDome

ECM 2062

●●●●○

A Movements in Colour a brit szaxofonos debütáló albuma az ECM lemezkiadó gondozásában. Természetesen Andy Sheppard nem ismeretlen figura, hiszen régóta szerepel Carla Bley különböző albumain, 2008 májusában a norvégiai Stavangerben a 200 tagú Saxophone Massive együttest vezette, és az ezen a lemezen is szereplő, egyébként állandó partnerével, John Paricellivel egy duettalbumot is jegyez. Eivind Aarset gitáros, Arild Andersen bőgős, valamint Kuljit Bhamra ütős teszi teljessé az együttest. Alapvetően indiai, afrikai és latin-amerikai népzenei hatásokkal tüzdelte, tonális, főként modális, akusztikus jazz hallható az albumon sok, szinte statikus szintetizátorhangzás mellett, mely az ECM-lemezekre jellemző sztoikus nyugodtság érzetét szolgálja.

FK

**THE STANLEY CLARKE TRIO
(W. HIROMI & LENNY
WHITE):**

JAZZ IN THE GARDEN

Heads Up – Karsay és Társa

HUCD 3155

A triót alkotó zenészek neve hallatán könnyű Chick Coreára asszociálni, de nagy erénye a lemeznek, hogy szinte cseppet sem lebeg szelleme a hármask felett. A számok főleg Clarktól, Hiromitól és a nagy elődöktől (némi túlzással közéjük érve a Red Hot Chili Pepperst) származnak, játékok egymást ihlető kamarazene, mely sem más zongorás triókat (nagy szó!), sem saját korábbi, rockba mártott megközelítésüket nem juttatja eszünkbe. Clarke a névadó-zenekarvezető, de csak a szükségességhoz mélyül és hosszúságú szólókat vállalja, előtérbe nem Hiromi rovására, hanem például lebilincselően szép szóló Bass Folk Song No. 5 & 6-jával vagy a White-tal duóban előadott Take the Coltranel kerül. A varázslat mégis valahogy az által jön létre, ahogy Hiromi virágszirom-finomságú játéka megszelídíti a hozzá képest kétszer annyi nyarat látott társai megszólalásait – sőt saját magát is. **BB**

**LOUIS SCLAVIS:
LOST ON THE WAY**

ECM – MusicDome

ECM 2098

Akinek volt szerencséje a francia klarinétos L'imparfait des langues című, jelentős értékeket felmutató opusához, nemigen lelkesedik majd a friss CD-ért. Nem mintha itt nem

találnánk kedvünkre való darabokat. Valahogy mégse ragad magával a hetvenes évek elejének funkjazz-kísérleteire hajazó sok retro-groove, sem Maxime Delpierre elektromos gitárjának az én fülemnek kissé túl agresszív hangszíne. Azt is nehéz lenne megmondani, mitől klarinétos lemez a Lost On The Way. Sclavis szépen és érdekesen fúj, de ez minden. A zene demokratizmusa érvényteleníti a vezető hangszer markáns szerepét. A homéroszi tematika (pl. De Charybde en Scylla) első olvasásra felkelti érdeklődésünket, ám a zenének nem sikerül visszavinnie a hallgatót Odüsszeusz világába. Sclavis és Matthieu Metzger amúgy konzisztens fúvósösszjátékaikat akár melyik másik könyv ihlethette volna. **MJGy**

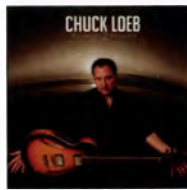
TONY DESARE: RADIO SHOW

Telarc – Karsay és Társa

CD-83689

Tony Desare énekes-zongorista, akinek ez már a harmadik albuma, a Harry Connick Jr. vagy Michael Bublé révén ismerős, erőteljesen Frank Sinatra orientáltságú, swinges, amerikai mainstream popmuzsikában utazik. A lemezen zömmel ez a repertoár hallható, de bizonyos nyitás is tapasztalható például Chuck Berry Johnny B. Good-ja által a rock and roll, Ray Charles Hallelujah I Love Her So-jának köszönhetően a soul és a rhythm and blues, illetve Philip Bailey és Phil Collins Easy Lover című slágere felcsendülésével a rockzene irányába. Egy kisebb fúvóssekcio is hallható időnként, nagyon jó hangszerezésekkel nagyzenekar hatását keltve. Más darabokban az alaptrío mellett az orgona is fontosabb szerepet kap. A legendás Bucky Pizzarelli gitárjátéka és Jane Monheit rövid szólója teszi az egyébként kellemes albumot még változatosabbá. **FK**

**CHUCK LOEB:
BETWEEN 2 WORLDS**

Heads Up – Karsay és Társa

HUCD 3151

A gitáros-komponista-hangszerelő-producer Chuck Loeb jó három évtizede a New York-i jazzvilág élvonalának tagja. Egyik tanára Jim Hall volt. Jól képzett, rutinos zenész, akinek diszkográfiája ijesztő méretű: saját nevén ez a tizenötödik lemeze, közreműködőként megszámlálhatatlan mennyiségű felvételen hallható. Loeb új CD-je színvonalas fúziós jazz, nagyrészt saját szerzeményekből összeállított műsorról. A közreműködők között találjuk Eric Marienthal, Till Brönner, Gerald Veasley, Dave Weckl, valamint Loeb felesége, a spanyol születésű énekesnő, Carmen Cuesta nevét. Természetesen végig a gitárszólók dominálnak, amelyek stílusban a kor fúziós divatjának is megfelelnek, ugyanakkor jól hallható, hogy egy vérbeli jazzista pengeti a húrokat. Ez a lemez nem kavár fel mélyebb érzelmeket, de kellemes szórakozást nyújt, és nagyon jól szól minden jobb hi-fi berendezésen. **DCs**

**CANDY DULFER:
FUNKED UP!**

Heads Up – Karsay és Társa

HUCD 3152

2007-es, számomra némi csalódást okozó budapesti koncertje után nyelhe felüdülést jelent a holland származású altszaxofonos, Candy Dulfer új lemeze. Míg előben feletébb sablonos megoldásokat alkalmazott, szólói pedig végig szűk tar-

ományban vergődtek, a Funked Up!-on néha egészen érdekesnek ható megoldásokhoz nyúl. A címből kiolvasható stílári meghatározás a számok többségére érvényes, de hallunk a lemezen reggae-t, discót, hip-hop-ot és popjazzt is, így a rádiót életérzés-táplálási céllal hallgató alanyokat célzó csatornák több tracket is be tudnak válogatni róla műsorfolyamukba. Merész a szöveges intró a My Funk című számhoz, mely azt feszegeti, ki játszik autentikusabb funkzenét. Csak nem az amsterdami szöke ciklon? Jól kitálalt, profi termék ez a lemez – vizuális értelemben is. **BB**

**MAURI SANCHIS:
GROOVE WORDS**

BHM – Varga

BHM 1039-2

Spanyol jazzlemez ritkán kerül az ember kezébe, így fokozott érdeklődéssel tettem fel a számomra ismeretlen Mauri Sanchis Hammond-orgonista és szintetizátoros új CD-jét, amelynek borítóján úgy kezdődik az ajánlás, hogy ez 23 muzsikus nemzetközi produkciója, amely 5 ország 17 stúdiójában készült 2008. augusztus-szeptemberben. A sok név között alig akad ismerős, ami nem baj, hiszen az új generáció is tartogat nagy meglepetéseket (lásd a fiatal magyar jazzvilágot). Csalogatónak azonban meghívták néhány rövid szólóra Randy Brecker trombitást és Chuck Loeb gitárost, biztos, ami biztos. Nos, hiába, itt ők sem segítenek. Ez a zene nehezen értékelhető, alig sorolható a jazz kategóriába, inkább blues, rock, a közepesenl is gyengébb előadásban. Érdetelen szólók, ordító énekesek, sablonos hangszerezések jellemzik a spanyol Mauri Sanchis és nemzetközi hakti-csapatának produkcióját. **DCs**

Huszonöt éves a Makám

Az idén negyedszázados Makám együttes muzsikájától nem áll távol az eklektika, a zenekarvezető-gitáros Krulik Zoltán maga sem idegenkedik ennek vállalásától, mégis, leginkább a világzenéhez sorolja formációját. A gyakori tagszerék ugyancsak színesítették a zenekar játékát – hol a folk, hol a jazz, hol a kortárs zene jellemezte a Makám stílusát –, de a keleti motívumok vagy épp a repetitív zene is fellelhető muzsikájukban, a pigmeus és balkáni ritmusok társaságában. Krulik Zoltán mellett néhány egykori tagot is megkértünk, meséljen arról, mit jelentett számukra a hosszabb-rövidebb makámos időszak.

◆ Bencsik Gyula

Gramofon: A Makám zenekar 1984-ben alakult, de nem előzmények nélkül. A C.S.Ö. (Creatív Stúdió Öt) nevű formációból és a Makám és Kolinda együttesből mit vittél át a Makámba?

Krulik Zoltán: Leginkább a C.S.Ö. szellemiségét és tagjait. Ez az együttes 1980-ban talán amiatt is bomlott föl, mert engem meghívtak az akkor alakuló Makám és Kolinda zenekarba, amelyet Dabasi Péter vezetett. A C.S.Ö. akkor kísérletező, improvizatív, keleti inspirációjú, valódi unikumnak számító zenét játszott, de képtelenség lett volna megélni belőle, ráadásul 1980-ra kicsit már el is fáradtunk. Ekkor jött a már említett felkérés, ami azzal járt együtt, hogy kéthetes próba után rögtön hollandiai turnéra utaztunk. A Makám és Kolindával évente négy-öt külföldi utunk volt, ami ritkaságnak számított az akkori zenekarok életében. Akár világraszóló karriert is elérhettünk volna, de 1984-ben fölbomlott az együttes, mert Péter változtatási

ötletei kettéosztották a csapatot. A Makámot úgy alapítottam, hogy voltaképp az egykori C.S.Ö. tagokat hívtam vissza, Szőke Szabolccsal pedig a Makám és Kolindában kedveltük meg egymást. Hozzáteszem, hogy rengeteget tanultam Dabasi Pétertől, de megemlítem Lantos Ivánt is, aki ugyancsak erősen hatott rám. Ezeket a tapasztalatokat is beépítettem az új formáció hangzásvilágába. Hangszeres muzsikát játszottunk, amely korántsem volt annyira populáris, mint a Makám és Kolinda. Jóformán a nulláról indultunk, de nagy előnnyel. Mindennap próbáltunk, és a makámos nem volt tagja más zenekarnak, ami ma ritkaság.

G.: Miben volt unikális a zenétek?

K. Z.: Talán a keleti vonzódás és a szokatlan hangszerpark; balkáni, indiai, afrikai hangszerek (gadulka, kaval, szárangyi, tabla, marimba) szóltak az európai gitár, oboa, bőgő társaságában. A Keletet most nagyon tág értelem-

A Makám alapító tagjai

Krulik Zoltán
gítár

Szöke Szabolcs
szárangli

Thurnay Balázs
kaval

Juhász Endre
oboa

Benezé László
bögő

Szalai Péter
tabla

Forrás: Hungaroton Records

NÉGYEN A MAKÁMRÓL

Szöke Szabolcs: Számomra sokat jelent a Makám, mivel én alapítottam, a nevet is én találtam ki, és tulajdonképpen én hívtam oda Krulik Zoltánt a Makám és Kolindából. Ez volt az első olyan zenekarom, amelyik megalapozta a pályámat. A zenekar első három éve rendkívül komoly zenei műhelyt jelentett, remek közösség alakult ki, amely fontos volt a benne résztvevő muzsikusoknak. Miután elmentem, a Makám már nem ugyanaz volt, mint amikor elkezdtük, de a mai együttesnek sincs sok köze ahhoz a muzsikához, amit akkortájt játszottunk. Az első években a legprogresszívebb hazai zenekar volt a Makám, kortárs kamarazenét játszottunk, tehát nem népzenei feldolgozásokat készítettünk, hanem megpróbáltunk saját kompozíciókat létrehozni, amelyekben hangsúlyos szerep jut az improvizációnak. Ebben csak érintőlegesen volt jelen a magyar, a török, a balkáni, az indiai, az afrikai népzene. Saját zenei világot teremtettünk, ami a jazz és a kortárs zene felé tendált, de a hangszerek miatt erősen számítottak az etnikai gyökerek. Instrumentális, roppant személyes zene volt akkor a Makámé.

Thurnay Balázs: Az első időszakban még tisztán hangszerezzenét játszottunk. Fanatikusan, minden áldott nap próbálva, a sikerrel nem is számolva, csak új hangzásokat, új zenei világokat keresve éltünk. Rendkívül termékeny és boldog időszak volt. Egyfajta küldetéstudat élt bennünk, és ez átsegített azokon a nehézségeken, amiket egyébként ez az életforma jelentett. Ez még demokratikusan működő közösség volt. Javarészt Zoltán hozta a témákat, de hosszú hetek, hónapok is beleteltek, amíg a műhelyből kikerülhetett a kész mű. Ezt a rengeteg háttérmunkát a közönség tisztán érezte; a színpadon élő, folyamatosan dolgozó csapatot láthatott. Az ilyenfajta művészi közösség egyre ritkább.

A második korszak, amit leginkább Grensó István neve fémjeléz számomra, az avantgárd időszak volt. Kalandot jelentett egy merőben más habitusú zenéssel találkozni, és látni,

milyen izgalmas zenei világ születik meg Zoltánban ennek révén. Néhány megrendítően szép darab is származik ezekből az évekből.

A harmadik korszak az együttesben az ének megjelenésével kezdődik. Ekkor sok minden megváltozott. Továbbra is születtek nagyon mély és egyedi hangzású zenék, és a szöveg, illetve az emberi hang fantasztikus új lehetőségeket kínált. A közösség azonban megszűnt. Maradt az egyre magányosabb alkotózenekarvezető és a sokszor változó összetételű zenekar. Rengeteget kaptam a Makámmal töltött huszonegy év alatt.

Grensó István: A Makámban töltött idő érdekes korszaka volt az életemnek, szerintem a zenekar legszebb időszakát jelentették azok az évek. Mindezt a Café Babel című lemez összegzi; úgy érzem, ez az egyik legjobb Makám-album. Mindig vonzott, érdekelt a kamaramuzsikálás, a közös játéknak az a kötött módja, amit akkoriban műveltünk, és ami nyitva hagyta az improvizálási lehetőségeket. Az akkori Makámban a jazz kicsit előtérbe került, de soha nem számított jazz-zenekarnak. Zenei kirándulásnál többet jelentett nekem, afféle elmélyülési időszaknak éltem meg, amelyből sokat tanultam. Ha maradt volna az együttes azon az úton, valószínűleg még mindig velük muzsikálnék.

Borlai Gergő: Két fontos dolgot jelentett számomra a Makám. Egyrészt a keleti zenei kultúrába való betekintést, másrészt óriási zenei hatást: Krulik Zoltán fantasztikus szerzői metódikájának megismerését. Az a fajta zeneszerzési struktúra, amiben ő gondolkodott, számomra lenyűgöző volt. A Makámnak a magyar zenei palettán önmagában van a pozíciója, nem tudom se jazzként, se kortárs, se repetitív zeneként definiálni, de világzeneként sem. Nekem a Makám az Makám, egyébként sem szeretem a műfaji skatulyákat. A velük töltött időszaktól fogva kezdtem el megérteni a páratlan ritmusú zene adta mozgásteret.

Forrás: Makám

ben használom, mégis leginkább talán az indiai, balkáni és afrikai hatásokat kell kiemelni. Szalai Péter többször is járt indiai tanulmányúton. Amikor a Makám egy későbbi formációjával magam is megfordultam Indiában (Lovász Irén volt akkor a szólistánk), meglepett, hogy már a repülőtéren indiai zene fogadott minket, amellyel aztán lépten-nyomon találkoztunk az országban is. Lenyűgözött, hogy ennyire kiemelten kezelik saját zenei kultúrájukat. Hatalmas koncerttermekben léptünk fel, s szerénytelenség nélkül állíthatom, hogy nagy sikert arattunk. Ez talán a fentebb említett szokatlan hangszerparknak és sokszínű, összetett zenénknek volt köszönhető. Az indiai zenében jóval bonyolultabb ritmikák is vannak, én is beleszerettem ezekbe az összetett metrikus struktúrákba. Ez akkoriban jelent meg a zenénkben, amikor az improvizatív muzsika mellett a kötöttebb formák is megjelentek a darabjaimban. Megpróbáltam a repetitív zenének egy sajátosan közép-európai, „à la magyar” változatát megteremteni. Sok kompozíciómban használtuk a hoquetus formát – azt a módszert, amikor több szólam összehangolt játékból alakul ki az egységes dallam –, melynek az európain kívül sok más kultúrában is vannak hagyományai. Az afrikai pigmeusokéban is felfedeztem, amelyet Kurtág György tanácsára kezdtem el tanulmányozni. Telt házú koncerteket adtunk a Zeneakadémián, de bejártuk a világot Párizstól Moszkváig, Amszterdamtól Velencéig.

„igenis, van
a pillanatnak
ihlető ereje”

G.: *Hogyan lehet meghatározni a Makám zenéjét? Számomra egyszerre népzene, jazz és kortárs muzsika.*

K. Z.: Nem szeretem a skatulyákat, de elfogadtam a világzene kifejezést. Hogy éppen mi a domináns a muzsikánkban? Bizony, az évek során változtak a hangsúlyok, de az alapvetés változatlan, és mindenképpen fontos, hogy kik alkotják a zenekart. Boros Attila basszusgitáros, Eredics Dávid fúvós, Horváth Olga hegedűs és Keönch László ütős négy éve a társaim. Hornai Zóra és Korzenszky Klára énekesek idén kerültek a csapatba, de már kész az új lemezünk, amit az évfordulóra szántunk. Amikor például Grensó István volt a szólista, erőteljesebb volt a jazzes vonal; amikor tabla, oboa, tizenkét húros gitár, gadulka, nagybőgő volt a felállítás, akkor kortárs kamarazeneinek nevezték a játékunkat; amióta olyan dalokat írok, amelyekben visszaköszön a régi Makám-hangzás is, világzeneről beszélünk. Tulajdonképpen az eklektika kifejezéstől sem idegenkedem.

G.: *Ezek a precízen kidolgozott szerzemények milyen lehetőségeket teremtenek a zenészeknek az improvizálásra?*

K. Z.: Igyekszem minden darabban szabad tereket is hagyni, de úgy instruálok a társaimat, hogy a leírt részeket is játékosan kezeljék, játsszák bele a maguk világát. Egyik zene sem holt és kötött, csak ha azzá tesszük. Igenis, van a pillanatnak ihlető ereje, nincs két egyforma koncert, ráadásul a hely szelleme is inspirálja a zenészeket.

G.: *2000-től a legkiválóbb népdal-énekesnőkkel dolgozott együtt. Ez mennyiben változtatta meg a Makám hangzását, a te zeneszerzői munkádat?*

K. Z.: A Fonó Records kért fel tíz éve, hogy a sok hangszeres lemez után készítsünk egy vokálisat. Ez lett a SkanZen, amelyen Lovász Irén és Bognár Szilvia éneklie dalokat, de a hangzás, a hangszerelés töretlen. Aztán valahogy elkapott a gépszíj, az újfajta közönség felpörgette a zenekart, az évi húsz koncertből hirtelen száz lett. Nagy színpadokra és fesztiválokra kapunk azóta meghívásokat.

Nem tudnám az együttes huszonöt évének egyetlen korszakát sem kiemelni, mert mindig épp az a legkedvesebb, amelyikben benne vagyok, tehát most a dalszerzés, illetve néhány éve a szövegírás is. Talán egy kicsi szerepünk nekünk is van abban, hogy az említett énekesnők mellett Palya Bea, Szalóki Ági, Herczku Ági is világhírű lett – persze a tehetség kiköveteli a maga útját. ■

A Makám jubileumi koncertje, az egykori tagok közreműködésével:
November 25., Művészetek Palotája

Hivatalos honlap:
www.makam.hu

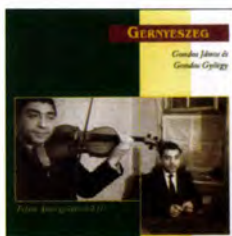
**KISS FERENC:
MAGYAR KANCIONÁLÉ**

●●●●●

Kiss Ferenc évről-évre új ciklikus művel jelentkezik a Tavasz Fesztiválon, ezek sorába illeszkedik az ideai Kálvin-évforduló emlékére komponált Magyar Kancionálé is. Miközben persze azt hinnénk, hogy az egyházi zenét, különösen a többszólamú református zoltáréneklést könnyű feldolgozni, ez egyáltalán nem így van. Ráadásul Kiss Ferenc nem is pusztán a református gyülekezeti énekeket látja el kísérettel és olvasztja rendszerbe, hanem párhuzamokat keres és talál a magyar népzene különböző rétegeivel, katolikus és református vidékekkel egyaránt. A genfi zoltárok mellett az archaikus népi imádságok, moldvai és csíki „pápista” egyházi énekek is szerves részét képezik a sorozatnak. Keretét a talán legtalálóbb forrás, a Parasztbiblia adja, amelyet eredeti ötletként a pakulárnóták mintájára zenés kísérettel, de prózában mesélve adnak elő. Kiss Ferenc a kapcsolatokat is felmutatja, egy-egy archaikusabb és újabbkori réteg, a népzene, a régizene, a történelmi ének és az európai gyökerű dallamvilág, valamint az egyházi ének és a táncmuzsika között. Díszes példatárral sorolja, hogy a reformáció négy és fél évszázados magyarországi jelenléte mi mindent olvasztott a Kárpát-medencei protestáns zenébe. A jellegzetes református többszólamú kóruséneklés rendre visszatér, egységes hangzást biztosítva ezzel a változatos ciklusnak. Miközben persze református zoltárokról beszélünk, Mária éppen olyan szereplője az énekeknek, mint a katolikus vidékeken, ezáltal válik teljesen ökumenikussá, történetivé a Magyar Kancionálé, amely egyébként világzenei feldolgozásnak sem utolsó. Kiss Ferencben megvan a kellő alázat és tudás ahhoz, hogy ne tévedjen sem a hangzatonknál, sem a dallampárosításnál, sem a hangszerelésnél.

Pál Eszter

Etnofon – Hangvető
ER-CD-100

FEKETE ANTAL GYŰJTÉSÉBŐL 10-11.:

**Gondos János és Gonda György
(Gernyeszeg)**

Csiszár Aladár és péterlaci zenekara

●●●●●

Fekete Antal egykori gyűjtései, amelyek közül most már a 10. és 11. korong jelenik meg, felbecsülhetetlen értékű lenyomatainak annak a kornak, amely szinte végérvényesen átalakulóban van. Bár tudjuk, hogy a népzene a táncházmozgalomnak köszönhetően tovább él, és sok falusi adatközlő leszármazottja folytatja a családi hagyományt, s veszi kezébe apja hangszerét, mégsem ugyanaz a helyzet. Az egykori természetes közeg megszűnt már, ha muzsikálnak, egész másért teszik, nem a mindennapok elválaszthatatlan része, hanem tudatos hagyományörzés, esetleg turista-szórakoztatás. Arról nem is beszélve, hogy a most megjelenő felvételek a Ceaușescu-diktatúra legsötétebb időszakában készültek, komoly akadályok leküzdése árán, akkor, amikor erre hivatalosan nem kerülhetett sor. Péterlaci és Gernyeszeg a Maros-mente sajátos ízeiből ad válogatást, méghozzá olyan kiváló muzsikusokkal, mint például Csiszár Aladár, aki egyike a legnagyobb primáslegendáknak. A közeli Gernyeszegről a Gondos-familiát ismerhetjük meg, és olyan dallamokat, amelyek egész más vidékekkel – mint például a távoli Felcsikkal – mutatnak párhuzamot, zenei rokonságot. Éppen emiatt az egész Kárpát-medencére kiterjedő zenei egység miatt fontos szempont a dallamok gondos kiválasztása: hogy egyrészt a faluból, a környékről hiteles és a CD szűk kereteihez képest viszonylag teljes képet adjon – ugyanakkor lehetőséget nyújtson távolabbi kapcsolatok, összefüggések megértésére, felkutatására is. Ez a sorozat ebben mindenképp kiváló.

Pál Eszter

FolkEurópa – Hangvető
FECD 042

**PALYA BEA:
EGYSZÁLÉNEK**

●●●●○

Palya Bea extrovertált személyisége alapvetően lehetővé teszi, hogy koncertjein, lemezein személyes hangot üssön meg közönségével, ugyanakkor ennyire intim albumot készíteni, mint a mostani, úgy vélem, kifejezetten nagy bátorságra vall. A lemez ugyanis a saját legbenső érzelmeiről (párválasztás, családtervezés, anyaság) és a családtagjairól szól. A dalokat hallgatva eleinte egyenesen szemérmetlennek tűnik, hogyan meri az énekes a gyermekkori emlékeit, a családjá magánéletét „kite-regetni”. De hamar eloszlanak a fenntartásaink, oly őszinte és megható a zene. Talán azt az üzenetet hordozza: merjük nyíltan vállalni és éltetni legfontosabb értékeinket. Mivel ez valóban szólólemez, csak énekeszt hallunk (innen a cím), ami olykor tapssal, lábdobogással, esetenként minimális hangszerkísérettel szólal meg (Dés András és Kiss Ferenc közreműködésével). Bea mostanra mind emberileg, mind művészileg megérett ennek a komoly lemezanyagnak a megszólaltatására. A sikeres kvintett után egy újabb, kevésbé ismert arcát is megismerhetjük. Szélsőséges érzelmi szerencsére nem tűntek el, ezek kifejezése azonban néhol újtába áll a szöveg érthetőségének. A CD-ROM különlegességekkel ajándékoz meg, három videófilmet és tucatnyi fényképet láthatunk – bár nem hiszem, hogy lenne az országban, aki képről ne tudná őt felismerni. Ezzel kapcsolatban az a véleményem, hogy nagy a különbség, amikor nézzük is őt, vagy „csak” hallgatjuk – ismeretlen énekesek esetében néha valószínűbb képet kapunk, ha csak a fülünkön keresztül ítéljük meg őket, hiszen a számtalan vizuális inger elvonhatja figyelmünket a „lényeg” apró részleteiről. Olyan ez, mint egy regény és filmadaptációjának viszonya. Elvileg mindkettő lehet jó, de a gyakorlatban ez ritkaság.

Pödör Bálint

Sony
88697536052

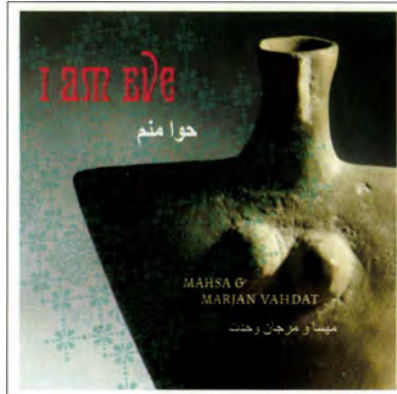
Ahmet Kuşgöz Ensemble

**AHMET KUŞGÖZ & ENSEMBLE:
TURKISH GYPSY MUSIC**

Török instrumentális népzene hallható a lemezen. Egységes cigány népzene (csakúgy, mint egységes cigány nyelv) nem létezik. Eurázsia minden földrajzi területén más és más. Ám az a sajátos íz, játékmód, ahogyan a cigány zenészek egyes népek zenéit tolmácsolják, nagyon is jól megfogható. (Vesd össze a Family Erkőse: Gypsy music from Turkey című CD-vel!) Ez a zenekar és a repertoárja teljesen autentikus. A hagyomány szerint csak férfiak alkotják. Többen közülük rokonok – hiszen a zenélés, a szórakoztatás mesterségét a családokban adják tovább. Az viszont modern koncepció, hogy a leghosszabb szám sem hosszabb hat percnél. Sajnos zeneileg indokolatlan helyeken is lekeverték a hangot. Mindemellett örömteli, hogy így tizenhárom zenét megörökítettek, és a hallgató változatos képet kaphat az egyes tájegységek táncairól. A különböző török településekről származó dallamok zöme tradicionális (Anadolu ciftellisi, Tulum roman havasi stb.), de a zenekar tagjai is jegyeznek három, tökéletesen stílusos szerzeményt. Igényesen, ihletetten, klasszikus zenei attitűddel muzsikálnak. Felállásuk hagyományos, annyi eltéréssel, hogy a banda elég nagy létszámú. Négy hegedűs is van, két fúvós: klarinét, taragot (oboaféle – tarogató), két dobos (derbuka, davul, def, bendir stb.), valamint egy kanun (citeraféle) és egy oud (lantféle). Szaz baglama nincs, sem basszushangszer, de ezek nélkül is komplett a hangzás. A török zeneszámok nagy részét a témabemutató utáni maraton hosszúságú szólók teszik ki, máskor egy-egy szólista legalább háromperces önálló improvizációt (taksimot) játszik. Jelen esetben is elegendő teret kap minden játékos, hogy alaposan megcsillogtassa hangszeres tudását – a hallgató legnagyobb örömére.

Pödör Bálint

ARC Music – Karsay és Társa
UECD 2236

**MAHSA & MARJAN VAHDAT:
I AM EVE**

Nagyon tiszta, teres hangzású, kerek kompozícióval rendelkező felvétel ez. Szerelmes és trubadúrdalok, illetve misztikus erotikájú istenes énekek az arab, perzsa és kurd régióból a 13. századtól napjainkig. Tematikája, és az, hogy a felvétel a ma igencsak elszigetelt Irán fővárosában, Teheránban készült, meghökkenhetheti az európai hallgatót, dacára annak, hogy ez a kiadvány minden bizonnyal nekünk készült. A perzsa középkori régió valaha az emberi civilizáció egyik legfontosabb mozgatója volt, amelynek istenes buzgalmánál talán a más népek iránti toleranciája, művészetpártolása és virágzó költészete volt nagyobb. A lemez dalai ezt az időt idézik, ám hallgatásuk közben nem tudjuk átadni magunkat az idilli hangulatnak: a mélyebb rétegekből eleven erővel fájdalmas nosztalgia sugárzik, elvágódás a világ mai viszonyai közül, és éppenséggel ezzel a kontrasztal kifejezetten modern esztétikai keretek közé kerül ez az amúgy tradicionális hangvételű lemez. Ebből a rétegzettségéből igen nagy művészi erőt merít a zene és hangszeres-szerzője, Atabak Elyasi.

A dallamok két tolmácsolója, Mahsa és Marjan Vahdat énekesnők hangja érett és tiszta; érdekes élmény, hogy az éneklés fraziójaira jellemző egyfajta átmenet az európai és az indiai hangképzési technikák között. A perzsa zenét egyesek a hindusztáni klasszika előszobájának tartják – a nemzeti pengetős hangszernek számítót szétár mindamellett inkább áll közelebb az arab és európai lantokhoz. Finom izlésre vall az elektromos basszusgitár mértéktartása az évszázados háttérű fúvós, pengetős és ütőhangszeres környezetben. Gyűjtők polcára való ékszer ez a lemez.

H. Magyar Kornél

Kirkelig Kulturverksted – CD-Bár
FXCD 335

**NOVALIMA:
COBA COBA**

A Cumbancha records borítói mindig a közepébe találnak! Hogyan is lehetne kifejezőbben megmutatni azt, ami itt szól – egy fekete férfi Peru embematikus ütőhangszerén, a cajónon játszik (jelentése: láda), ami különben egy hangszóró is. (Hüha, mit szólnak majd ehhez a Gramofon Hi-Fi szakértői...) A Novalima nevű, perui és részben londoni formációt négyen alapították. (Nevük ugyanaz, mintha egy magyar zenekart Újpestnek hívnának.) Nagyobb fellépéseiken további öt zenéssel egészülnek ki. 2003-ban készítették első lemezüket, ami hazájukban rögtön aranylemez lett. A brit kapcsolatnak köszönhetően, 2005-ös, Afro című albumukat már a nagy-britanniai Mr. Bongo kiadó jegyezte. Ez szervezte első európai turnéjukat is, aminek köszönhetően a nemzetközi érdeklődés középpontjába kerültek. A tradicionális afro-perui dalkincset modern, elektronikus tánczenei ritmusokkal vegyítik: dub, breakbeat, lounge, house, chill-out. Új albumuk változatos – már amennyire a felsorolt stílusok engedik (16 ütemként történik valami). A női főénekes és a férfi vokál mellett négyen élő hangszeren játszanak (gitár, billentyű, basszusgitár, timbales), ehhez pedig sok hangmintát kevernek (régie énekesek, hangszeres motívumok). Innovatív, jó arányérzékkel dobálják bele ebbe a nagy „gulyásba” a sokféle hozzávalót. Csak néhány az alapanyagokból: hagyományos marinera tánc, 21. századi dobhangok, száz éves rabszolgalad egy fekete miniszterelnökről, klasszikus, 6/8 afro dal, gitárpengetés perui stílusban, dancefloor, breakbeat, reggae ritmus, soca ritmus, kubai rap duó, jellegzetes perui tánc (lando), klasszikus költészet, salsa dura, funky basszusgitár, mintavett harsona kórusok, rengeteg élő percussion.

Pödör Bálint

Cumbancha – Varga
CMB-CD-09

**KASAI ALLSTARS:
IN THE 7TH
MOON...**

Ez az album Vincent Kenis zenész-producer Congotronics sorozatának harmadik állomása. (A másodikat, a DVD-t is ajánlom figyelmükbe.) A kongói Kasai „megyei” együttést öt különböző törzs (songye, lulua, tetela, luntu) zenészei alkotják – szép összefogás! Vegyesen játszanak tradicionális és modern hangszereken. Két elektromos gitárosuk nagyszerűen alkalmazkodik hagyományos hangszerekhez – pedig azoknak teljesen más hangolásuk van. A dalok hangkészlete általában csak négy hang, mindent a ritmus határoz meg. Sajnos az itt hallható ősi instrumentumokkal (hüvelykzongora, résdob) egyre ritkábban találkozunk, mivel fanatikus keresztény szekták rendszeresen megsemmisítik ezeket, és üldözik az etnikus kultúrát. Európai esztétika szerint lehetetlen ehhez a zenéhez közeli-teni, ám az eredetisége miatt elsőprő hatású. *PB*

Crammed – Varga
Craw 44

**GHADA SHBEIR:
PASSION –
CHANTS
SYRIQUES**

A szír ókeresztény dallamvilágot bemutató lemez énekesnője, Ghada Shbeir az elhivatottságot elsősorban vallási és kevésbé művészi alapon tapasztalta meg. Emiatt aztán érdekes, felemás érzés alakul ki a lemez hallgatása során. A dallamok előadásának zenei értelemben vett erőnye a szép hangképzés, a szír hangsorokon belüli, pontos dallamvezetés és a szövegek veretes prozódiaja. A dalok előadásának puritánsága, a hangszeres kíséret hiánya a kérdőjeleket gyarapítja tétléről tétlre a repertoár ritmikájának és harmóniájának rejtelmeké. És míg a spirituális szolgálat iránti vágy világosan kibontakozik hallgatásuk során, nem elég az a gesztus, amelyet az előadó a zenéért magáért, esztétikai kiteljesítéséért tesz meg. Az áhitat lehet mégoly nemes, ha művészi töltéssel nem párosul, a zene hatása csupán egy zárt kör számára szavatolt. *hMK*

Jade – Warner
699 655-2

**MUSIQUE DU
MONDE – ITALIE:
INSTRUMENTS DE
LA MUSIQUE
POPULAIRE**

A világ zenéjét bemutató sorozat Olaszországgal foglalkozó része elsősorban a különlegesebb itáliai népi hangszerekre koncentrál, és ezt alighanem jól teszi. Olaszországról ugyanis elég keveset tudunk ebből a szemszögből, többnyire inkább a komolyzenéjüket ismerjük, amelyben ha találunk is egyes népi elemeket, dallamokat, azokat szimfonikus hangszerezésben szoktuk meg. Pedig a különböző fűvós hangszerek, mint a duda vagy a furulyák, illetve a tekerőlant, a pengetősök sajátos arzenálja és a harmonika együttese nagyon sajátos színt visz ezekbe a dallamokba, ritmusokba. Amikor a tarantellákat, a műsettákat, vagy a polkákat így halljuk, egészen különleges világgal találkozunk, és ezek hatására már teljesen másként képzeljük el az olasz csizma népi hagyományait. Sokszínű és informatív a válogatás. *Pál Eszter*

Buda Musique – Karsay és Társa
3015932

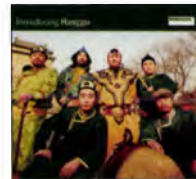

**MUSIQUE DU
MONDE – MAROC:
L'AME DANSÉE**

Driss El Maloumi virtuóz ud-játékos tíz tétéles szvitje, a lélek tánca képviselő Marokkót a világ zenéjét bemutató sorozatban. Kicsit más és kicsit elmélyültebb válogatás ez, mint a megszokott népzenei kavalkádok sora, nem a teljességre, vagy a sokszínűségre koncentrál, hanem egyetlen előadó egy művére. Driss El Maloumi kompozíció-sora persze nem távolodik el az autentikus népzeneitől, és nem is egysíkú, széles skáláját dolgozza fel a térség különböző jellegzetes zenei hagyományainak, beleértve az ütős ritmusokat, a különböző metrumokat, az ud, az arab lant lehetőségeit és a vokális kultúrát, a pentatontól kezdve a különleges hangközökig. Egységbe áll össze a különböző stílusokat, hangulatokat megjelenítő tétel sor, amely együttesen valóban megidézi Marokkó tradicionális zenéjének a lényegét, az arab lant lelkét. *PE*

Buda Musique – Karsay és Társa
3017170

**INTRODUCING
HANGGAI:
SOUNDS FROM
THE MONGOLIAN
GRASSLAND**

Először talán meglepő, mit keres a mongol népzene a „Chinese Folk Revival” sorozatban, de aztán hamar kiderül, hogy a Hanggai egy pekingi mongol együttes, akik az autentikus mongol népzeneből kiindulva jellegzetes mongol hangzású világzenét hoznak létre. Titkuk a sajátos hangképzés, a különleges hangszerek sora, hogy rengeteget tanulták, gyakorolták autentikus közegben a mongol muzsikát. Nem rossz a lemez összeállítása sem, találunk itt hőskről szóló énekeket, bölcsödalt és mulató nótát egyaránt, de egy számon belül is elég változatos a kép, ahogy egyik strófaról a másikra haladva alakul a hangszerezés és az énekszólalmok variálása, bővítése egy újabb oktávval vagy érdekes hangközzel. Kellő kreativitás és jó arányérzék jellemzi a lemezt, amelyen a zenészek muzikalitásukat, virtuóz hangszertudásukat is megmutatják. *PE*

World Music Network – Varga

**ERWAN KERAVEC:
URBAN PIPES**

Beszédes a boritón a bőrdudás mellett felsorakozó ereszcsonna képe. Városi csövek. Mindebből arra következtettek, hogy a művész tisztában van annak következményeivel, amit a lemezen átad. Tény, hogy a hangszert markáns gesztussal kiragadják eredeti környezetéből, és a kísérlet nyomot hagy az ember érzékereiben. Erwan Keravec a duda breton hagyományából kiindulva, de a megszólalást radikálisan átalakítja igyekszik új szerepkört találni. Hangszeres tudásáról, technikai felkészültségéről meggyőző szólólemez – ám a duda hangja egyedül viszonylag hamar zavaróvá válik a fül számára. A burdonhangok zenei harmóniája kiürül, a mély regiszterekről való teljes lemondás fájó hiánnyá változik, az atonális epizódok pedig magamutogatóan hatnak. Érdemes lenne zenekarban, nagyobb szabású aranzsokban gondolkodni. *hMK*

Buda Musique – Karsay és Társa
860 160

Az 5.0-ás hangrendszer

A sokcsatornás hangtechnika – 6. rész

Cikksorozatunk hatodik részéhez érve a kvadrofónián és a Dolby-sztereón át eljutottunk napjaink sokcsatornás technikájához. Az alább ismertetett hangrendszer, illetve annak kibővített változatai ma már általánosan elterjedtek az igényes filmszínházak, a házimozzi, valamint az otthoni minőségi zenehallgatás világában. Természetesen a műszaki részletekkel nem fárasztjuk olvasóinkat, a témában csak annyira mélyedünk el, amennyire feltétlenül szükséges ahhoz, hogy e kérdéseket illetően könnyebben eligazodjanak.

➡ Ujházy László

A sokcsatornás technika alapkérdése mindenkor az volt, hogy a térélmény érdekében a csatornák között ne legyen áthallás, azok egymástól függetlenek legyenek. Ha például a hangmérnöki szándék szerint a felvételen a jobb első irányból kell egy hangnak megszólalnia, akkor az a többi hangszóróból ne legyen hallható. Ezt a követelményt az eddigi legmagasabb technikai szinten – mondhatjuk, hogy tömeges méretekben – a digitális technika oldotta meg. A kutatásokban és a gyakorlati megvalósításban most is a Dolby Laboratórium járt az élen a Dolby Digital hangrendszer kidolgozásával, s a „megrendelő” ismét a filmművészet volt. Mivel itt az öt csatorna valóban független egymástól, – a két hátsót is beleértve – az irányok helyes érzékelése a filmszínházi nézőterek nagy területén biztosított. (A dinamikaarányokat illetően természetesen ez a rendszer is helyfüggő, hiszen bármelyik hangszóró közelében elhelyezkedve annak műsora a többihez képest nyilván erősebben lesz hallható, tehát a hangtér itt is a hangszórók középpontjában a legkiegyenlítettebb, ami a házi hallgatásra is érvényes.)

Az öt csatorna az elmúlt évtizedekre általánosan elfogadottá vált, amit az is bizonyít, hogy amikor a hangmérnökökhöz olyan körkérdéseket intéztek, mely szerint „szükségesnek tartják-e a sztereó technika továbbfejlesztését?”, valamint „elegendőnek tartják-e ennek ötcsatornás megoldását?”, akkor mindkét kérdésre döntően „igen” volt a válasz. Az elveiben már igen régen megjelent, ám éveken át hosszan vajdó nagyfelbontású televízió (HDTV) szintén az ötcsatornás hangrendszert tűzte ki célul, ám ott eredeti elnevezése „3/2” volt, utalva ez első három, illetve hátsó két hangsugárzóra. Így a Dolby Digital rendszer is megőrizte az öt csatornát, s ezzel egyben – legalábbis a hangszórók elrendezését és a csatornák kiosztását illetően – a korábbi Dolby-sztereó rendszerrel való kompatibilitását is biztosította. (A digitális rendszerekben alkalmazott hatodik, alacsonyfrekvenciás effektcsatornáról, azaz az 5.1-es rendszerekről következő számunkban írunk.)

A Dolby Digital megjelölés ma már számtalan filmplakáton olvasható, emellett – a digitális korszakra jellemzően – a kíméletlen versenygésből eredően más hangrendszerek is megjelentek, melyek között igen elterjedt például a filmekben és DVD-ken is alkalmazott DTS.

Mivel a korábbiakban bemutatott kvadrofón technikánál a négy csatorna egymástól ugyancsak teljesen független volt, az ötcsatornás digitális hangrendszerek egy centersugárzóval kiegészített kvadrofón rendszerként is szemléltethetők.

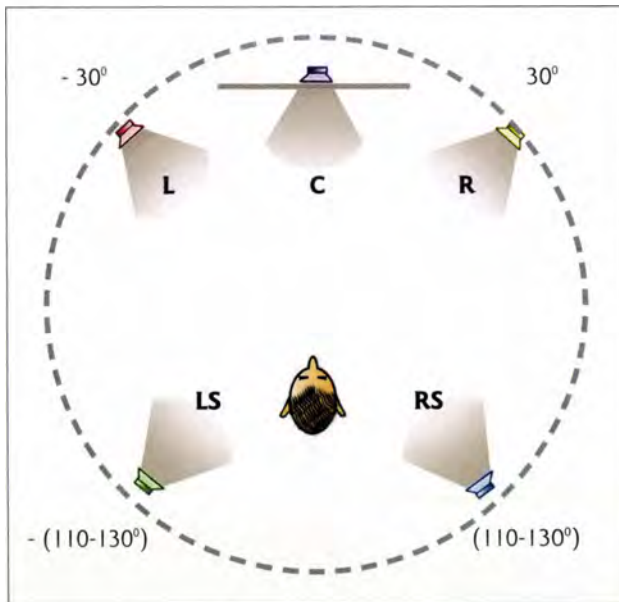

A kvadrofón (balra) és az ötcsatornás digitális hangrendszerek (jobbra) jelképes összehasonlítása. Az előző cikkünkben bemutatott Dolby-sztereó rendszerrel szemben itt már a csatornákat jelképező színek nem keverednek, tehát nincsen áthallás.

Az öt hangszóró otthoni elhelyezése

A sztereó felvételek készítésekor és meghallgatásakor alkalmazott szabványos hangszóró-elrendezés mintájára az öt hangszóró elrendezésére vonatkozóan itt is hamar megszületett egy ajánlás. Ennek készítői abból indultak ki, hogy a hagyományos sztereó technikát a sokcsatornás technika egy jó ideig nem fogja kiszorítani – már csak a sztereó felvételek nagy száma miatt sem, – tehát az első hangszórókat úgy kell elhelyezni, hogy az elrendezés kompatibilis legyen a korábbi sztereó rendszerrel. Ezért a sokcsatornás hangszóró-elrendezés alapja továbbra is a sztereó technikában alkalmazott – és egy korábbi cikkünkben már bemutatott – 60°-os hallási szög. Ez úgy értendő, hogy

az öt hangszóró egy képzeletbeli kör íve mentén helyezkedik el, melynek középpontja az optimális hallgatási hely, s az L és R hangszórók közötti 60° (valójában a középipányhoz viszonyítva jobbra és balra 30° - 30°) is erre a pontra vonatkozik. Ennek felezőjében (a filmvásznon, illetve képernyő irányában) kell elhelyezni a center (C) hangszórót (0°). A filmszínházakban ez értelemszerűen a vászon mögé esik, otthonunkban pedig két lehetőség is kínálkozik: a képernyő fölötti vagy alatti elhelyezés, melyek közül az utóbbi a kedvezőbb. (A magasabbról megszólaló hangforrások tartós hallgatása ugyanis egy idő múlva fárasztó.) A két hátsó sugárzó (LS-RS) elhelyezését az ajánlás nem határozza meg pontosan: irányszögüket a centerhez képest balra és jobbra 110 - 130° között javasolja. Az elmondottakat az alábbi ábra szemlélteti:

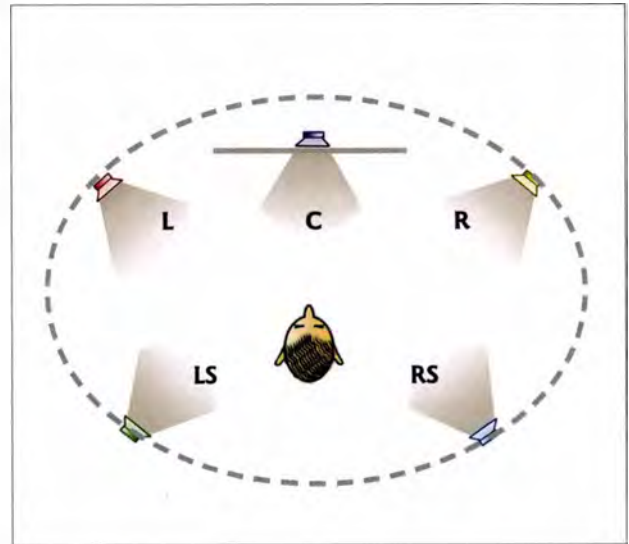
Az ötcatornás hangszóró-elrendezésekre vonatkozó nemzetközi ajánlás

A lakószobai és filmszínházi elrendezés között lényeges különbség, hogy az utóbbiakban az LCR hangszórók egy vonalban vannak, továbbá a nagy kiterjedésű nézőtér miatt a hátsó hangszórók száma és helye sem az ajánlás szerinti, ezért a képzeletbeli kör eleve nem jöhet létre. Az ajánlott és itt bemutatott hangszóró-elrendezés valamennyi sokcsatornás formátum (Dolby-sztereó, Dolby Digital, DTS, SACD, DVD-AUDIO) hallgatásához használható, de a hetvenes évek kvadrafon felvételeinek újrakiadásaihoz és természetesen a sztereó felvételekhez (LP, CD) is kompatibilis.

Hangsúlyozandó, hogy csupán egy ajánlásról van szó, melynek betartására a stúdiókban feltétlenül törekednek, hiszen egyebek közt csak így garantálható a hangfelvételek technikai (és nem művészi) egységessége. Ám olvasóinkban nyilván felmerülhet, hogy otthonaikban ez az elrendezés nehezen valósítható meg, hiszen ha a berendezési tárgyakat nem is, csupán a nyílászárókat tekintik,

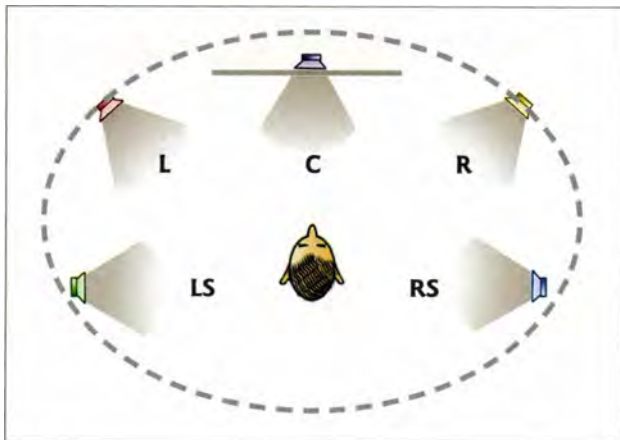
már nehézségekkel kerülhetnek szembe. Ám mégsem szabad ezért lemondaniuk egy tervezett surround „beruházásról”, mert a napi tapasztalatok is azt mutatják, hogy az ajánlotton kívül még több jó megoldás is létezik, melyekkel lakószobai környezetben szinte maradéktalanul garantálható a surround hangzás, s amelyekkel adott esetben szabadon kísérletezhetünk.

Ennek szemléltetésül következzenek az alábbi példa:

Egy lehetséges változat a hangszórók elliptikus elrendezésére

A téglatest formájú helyiségben a sztereó hangszórópár a hosszanti fal mentén helyezkedik el, – s amint azt egy korábbi cikkünkben leírtuk – a mélyhang-elszíneződés elkerülése érdekében a hangszórók nincsenek a sarkokban. Az elrendezési vázlaton megfigyelhető, hogy az L-R sztereó hangszórópár elhelyezése az ajánláshoz képest szélesebb, a hallgatónál mérhető hallási szög pedig úgy 90° az ajánlott 60° helyett. Sztereó felvételek esetén ez már könnyen eredményezhet „lyukas közepet”, azaz a hangkép szétesését, amikor tehát a két szélső irány a kelleténél nagyobb hangsúlyt kap. A sokcsatornás felvételek esetén viszont ezt a C hangszóró meggátolja, hiszen valóságos hangforrásként tölti ki a bázis közepét. Bár a sztereó felvételek nem tartalmaznak C csatornát, hallgatásukkor érdemes bekapcsolni a Dolby Pro-Logic dekódert, amely a felvétel középipányú tartalmát a C hangszórón megszólaltatja. Tehát van esélyünk arra, hogy a nagyobb hallási szög ellenére (amely megfelel egy koncertterem pódiumközeléi sorainak), az előlő bázis irányleképezése arányos maradjon. A surround hangszórók hallási szöge is láthatóan nagyobb, a hátsó irányjelleg helyett inkább az oldalsó dominál, ami a „térbe helyeztettség” élményét fokozza. Az ajánlás körkörös elrendezése helyett ez láthatóan inkább elliptikus jellegű. Végül esetben a két hátsó hangszórót úgy is elhelyezhetjük, hogy azok már teljesen a két oldalsó irányból szólaljanak meg, tehát a $\pm 90^\circ$ -ban:

Elliptikus elrendezés oldalirányú surround sugárzókkal

A vázlaton látható lakószoba persze a zenehallgatás szempontjából ideális: nincs benne semmilyen berendezési tárgy, „nincsen ablak, nincsen ajtó”. Ha azonban sikerül megteremteni a szükséges akusztikai csillapítottságot, (függönyök, szőnyegek, kárpitok), a kemény hangvisszaverő felületek vastag textiliákkal történő takarását és az akusztikai szimmetriát, akkor a jóminőségű surround lehallgatásnak egy mértékkel és átgondoltan berendezett állapotban sem lesz akadálya. Különösen fontos az akusztikai csillapítottság, hogy a térélményt tekintve ne a szoba, hanem a felvétel térjelei legyenek a hangsúlyosak. Felmerülhet a kérdés: ha a surround felvételek pontosan „kicentizett” mikrofonelrendezésekkel készülnek, valamint stúdióbeli megítélésük is a szabványos hangszórórendszerrel történik, akkor nem sérül-e a felvétel hang-

zása azzal, ha otthonunkban a hangszórók helyét viszonylag szabadon variáljuk? A kérdés megoldása nem annyira kritikus, hiszen egy hangversenyen sem mindig pontosan a terem közepén foglalunk helyet, s egy határoló felület közelében ott is megváltozhat a hangzás. Másrészt az igényesebb surround erősítőkből van olyan lehetőség, hogy a különböző hangszórótávolságokat elektronikusan kiegyenlítsük. Ez úgy történik, hogy amikor a hangszórókat már véglegesen elhelyeztük, s meghatároztuk a hallgatás pontos helyét, akkor az L-R pár, a LS-RS pár illetve a C sugárzó tőlünk való távolságát lemérjük, és az erősítőbe beprogramozzuk. (A beadható adatok általában néhány deciméter és legfeljebb 10 méter közötti értékek lehetnek.) Ezen kívül arra is lehetőségünk van, hogy az egyes hangszórók egymáshoz viszonyított hangerősségét az erősítő távvezérlőjével külön-külön beállíthassuk. A hallgatás közbeni hangerő-szabályozás már valamennyi csatornára vonatkozóan közösen történik anélkül, hogy az egyes hangszórók közötti korábban beállított hangerőarányok megváltoznának. A gyártók tehát tisztában vannak a surround rendszerek otthoni telepítéseinek esetleges nehézségeivel, s ezek leküzdéséhez megadják a segítséget. Látható tehát, hogy a surround technika ellenzőinek már a kvadrofónia idején megjelent rosszindulatú acsarkodását – mely szerint „a mai lakásviszonyok között az egésznek nincsen semmi értelme” – a közben eltelt idő már régen megcáfolta.

Írásunkban az 5.0-ás hangszórórendszert mutattuk be, a gyakorlatban azonban inkább az 5.1-es rendszerek terjedtek el. Hogy mit jelent a pont utáni 1-es, arról következő számunkban olvashatnak. ■

GRAMOFON

ZENEKRITIKAI MŰHELY

- mértékadó
- megbízható
- objektív
- klasszikus, jazz és világzene

Kísérje figyelemmel az ország zenei életét a mi szemszögünkből – olvassa a Gramofon szakkritikusainak koncertbeszámolóit rendszeresen az interneten, a hvg.hu kultúra rovatában.

hvg.hu

A Gramofon magazinban
szereplő CD-k
megvásárolhatók,
megrendelhetők:

**MCD Zeneáruház
CAMPONA**

XXII., Nagytétényi út 35–37.

ahol kiemelt klasszikus
és jazz választékkal
várjuk kedves Vásárlóinkat,
továbbá
belehallgatási lehetőséget
biztosítunk a vásárlás
megkönnyítésére!

CONCERTO

Komolyzenei hanglemezek
a gregoriántól
a kortárs zenéig

LP, CD, DVD
vétel-eladás

Lemeztisztítás
Postai utánvét

Ez komoly!

AKADÉMIA zeneműbolt

Budapest
VI., Király u. 28.
Tel.: 351-1942

Webáruház:
www.fidelioshop.hu

Nyitva tartás:
H-P.: 10–18
Sz.: 10–14

GRAMOFON

Az 1996-ban alapított zenei lap
naponta frissülő internetes portálja

GRAMOFON Online

www.gramofon.hu

A zenemérnök

Györi János nevéhez fűződik az első magyarországi Super Audio CD maszter elkészítése. A MIDEM Classical Awards és a Pizzicato magazin Supersonic-díján kívül a Gramofon által adományozott, Az év klasszikus hanglemeze elismerést is többször megkapták az ő hangmérnöki munkáját dícsérő SACD-k. 2007-ben ARTISJUS-díjjal tüntették ki, a Bartók Új Sorozat lemezei az ő kezéből kerülnek a lemezgyárba.

➤ Lőrincz Judit

Gramofon: Milyen élmények alapján választotta ezt az érdekes hivatást?

Györi János: Amikor eljött a pályaválasztás ideje, felvetődött a zenei pálya. Mivel azonban ennek nem volt hagyománya a családomban, és „szerencsétlen” módon minden más tárgyból jó jegyeket szereztem, megfogadtam zeneiskolai zongoratanárom, Hajdú Lóránt tanácsát. Ő javasolta, hogy a hangmérnöki hivatást válasszam. Jelentkeztem a Budapesti Műszaki Egyetem Villamosmérnöki Karának Híradástechnika szakára, ahol Takács Ferenc útmutatásával ismerhettem meg a stúdiótechnika alapjait. Ez volt a kiinduló motívum.

Zenei tanulmányokat is folytattam, trombitásként a Weiner Leó Zeneművészeti Szakközépiskolában Sztán István, majd a Zeneakadémia jazz tanszakán Tomsits Rudolf növendéke voltam. Az egyik legkedvesebb élményem a Studium Dixieland Banddel aratott Ki mit tud?-győzelem 1983-ban.

G.: Mennyire fontos, hogy egy hangmérnöknek zenei végzettsége is legyen?

Gy. J.: Az én elképzelésem szerinti hangmérnök közelebb áll a német „Tonmeister”-hez (hangmester), aki akár zenei rendező is lehet egy személyben. Ezt a két munkakört korábban a hazai gyakorlat élesen szétválasztotta, de a zenei felkészültség egy jó (zenei) hangmérnöknel szerintem majdnem olyan fontos, mint a műszaki ismeretek. Sokat segít, hogy több zenekarban, együttesben játszottam; fontos érezni a keverőpult mögött is, hogy együtt tudok működni a produkcióban részt vevő művészekkel.

G.: Mit jelent az SACD, és miért kezdett el foglalkozni vele?

Gy. J.: Rögtön az egyetem elvégzése után felvettek a Hungaroton lemezkiadó vállalatához karbantartó mérnöknek. Ez az időszak mint szakmai iskola nélkülözhetetlen volt számomra. Négy év elteltével megüresedett egy hangmérnöki állás, így teljesülhetett régi vágyam – azóta is döntően itt dolgozom hangmérnökként. Az eltelt idő

alatt minden évben részt vettem nemzetközi konferenciákon, mert igyekeztem lépést tartani az aktuális szakmai és technológiai fejlődéssel. Nagyon érdekelt a CD-nél finomabb felbontású digitális hanghordozó kereskedelmi bevezetésének lehetősége. 2002-ben adták ki Magyarországon az első SACD hibrid lemezt a Hungaroton gondozásában, amelynek maszterelését és SACD-munkálatait én végeztem. Évek elteltével ezt a Bartók Új Sorozat lemezei követték.

Az SACD az angol Super Audio Compact Disc kifejezés rövidítése – ez egy olyan optikai lemez, amelyet arra szántak, hogy meghaladja az 1983-ban bevezetett kompaktlemez minőségét és színvonalát, két szempontból is. Egyrészt a sokszorosán finomabb digitális felbontás által jobb hangminőséget biztosít sztereóban és térhangzásban (surround), másrészt pedig lehetőséget ad egy SACD- és egy hagyományos CD-réteg egyidejű megjelenésére a jelenleg „csak CD-t lejátszani tudó” vásárló meghódítása érdekében. Ezt hívják hibrid lemeznek. Amíg a hagyományos videó-DVD mindenképpen tömöríti a többcsatornás hangot, addig az SACD tömörítetlenül tudja tárolni azt. Emiatt jelenleg ez az adekvát médium az igényes zenei surround-felvételek kiadására.

G.: Miért van szükség a maszterelésre?

Gy. J.: A felvételkészítés utolsó fázisa ez, amikor a zene eléri végleges, CD-re írás előtti formáját. Ha szükséges, a hanglemez teljes másora egységes hangszínt, hangképet, összefüggésben is optimális hangerőérzetet kap. Húsz-huszonöt évvel ezelőtt a sercegő mikrobarázdás lemezről

Fotó: Polónyi István

a színpadi és külső zajok, a hangszerek mechanikus zörejei még mondhatni beleolvadtak a hanghordozó médium saját korlátaiból fakadó hibáiba. Nem is gondolták akkoriban, hogy ezzel foglalkozni kellene, de – megfelelő eszközök hiányában – nem is volt rá lehetőség. Most már olyan kis zajú erősítők és olyan jó hangminőséget visszaadó lejátszók vannak, hogy ezek a zörejek, háttérzajok hallhatóvá és olykor zavaróvá válnak. Mivel eszközeink is vannak már, amelyekkel ezeket el lehet távolítani, az igény szint is megnőtt. A maszterelés egyik részfolyamata tehát a zajmentesítés, például a Bartók-összkiadásban az én munkám jelentős hányadát is ez a tevékenység teszi ki. Természetesen meg kell húzni a határt, hogy meddig szabad „nem kívánatos zaj” címén beavatkozni: steril felvételt nem szeretnénk kiadni, hiszen élő emberek az előadók. A másik az esetenkénti hangszín-, térérzet- és dinamikasabályozás, ha szükséges. Komolyzenénél csak legvégső esetben szabad a jól megkevert anyag dinamikájához hozzányúlni, mert az SACD-nek olyan nagy a dinamikatartománya (~100 dB), hogy a leghalkabb részeket is kitűnően lehet élvezni.

G.: *Mi ön szerint az SACD jövője?*

Gy. J.: Az SACD sokáig lejátszható lesz, mivel most már az összes optikai lejátszót úgy fejlesztik, hogy azok visszafelé kompatibilisek legyenek. Ilyen szempontból az SACD örök életű. Arra a kérdésre, hogy érdemes lesz-e a következő Bartók-összkiadást ezen megjelentetni, nyilvánvaló a válasz: nem, mert a technikai fejlődés jobbat fog hozni. A most is látható jövő már egyértelműen a Blue Ray technológiáé.

G.: *A komolyzenei surround-felvételeknél van jelentősége a szub csatornának?*

Gy. J.: A legjobb lenne, ha nem kellene használnunk a komolyzenei lemezeket. Elsősorban a moziban fordulnak elő olyan hanghatások, amelyek megszólaltatására ezt a csatornát bevezették. Napjainkban a nemzetközi gyakorlat szerint az olyan zenei, például nagyzenekari felvételek-

nél, amelyekben van igazán mély hang, az bekerül az úgynevezett szubbasszusba, és lehetőség szerint a főhangszóróból sincs kiszűrve. Ez azért történik így, hogy ha valaki drága, nagy hangszórókon hallgat zenét szub nélkül, a legteljesebb élményben részesülhessen. Van, aki kis hangszórókat használ szubbal, úgynevezett bass management rendszerrel, mások pedig nélküle. Ezzel a sokféleséggel együtt kell élni, és természetesen minél jobban ki kell szolgálni a felhasználókat. Értelemszerűen az ötcsatornás énekkari művek, bizonyos kamarazenei és a szólóhangszeres darabok esetén csak az 5.0 (első jobb, center, első bal, hátsó jobb és hátsó bal) csatornákat használjuk. A nagyzenekari felvételek szinte kivétel nélkül 5.1-es felvételek. A hangszóróméret befolyásolja, hogy a rögzített spektrumból mennyit hallunk; egy zenekari nagydobot például soha nem lehet valóságghűen hallani egy kis dobozból. Mondhatjuk, hogy még a szubbasszussal sem, de az legalább már megközelíti a hatást, mert azt az alsó frekvenciatartományt is hallhatóvá, szinte érezhetővé teszi.

G.: *Mely lemezekre a legbüszkébb?*

Gy. J.: Az egyik legkedvesebb lemezem mostanában Christian Geist tíz templomi koncertjének felvétele a Vashegyi György vezette Orfeo Zenekar előadásában. Közel áll hozzám a szelleme, a zene is szép, szívesen hallgatom. Büszkén ajánlom azt a dupla DVD-t is, amelyen elhangzik Mozart összes hegedűre írt versenyműve a Művészetek Palotájában, Kokas Katalin és Kelemen Barnabás előadásában. Ez a munka azért jelentett kivételes feladatot, mert koncert- és videós körülmények között kellett stúdióminőségű sztereó és surround hangot rögzíteni. Úgy szeretek dolgozni, ha érzem, hogy hozzá tudok járulni a zenei rendező munkájához is, és úgy érzem, hogy zeneileg is hozzá tudok tenni valamit a produkcióhoz. A Bartók Új Sorozat lemezeinek Super Audio maszterelése is érdekes feladat, ráadásul megtisztelő is, hogy részt vehetek egy olyan nagyszabású sorozat megjelentetésében, amelyben legkiválóbb művészeink szerepelnek, és amelyet sokan referencia értékű felvételnek tekintenek. ■

Az 1996-ban alapított Gramofon – Klasszikus és Jazz című folyóirat nemcsak a szakmát, a magyar zenei élet szereplőit, illetve hűséges előfizetőit szeretné megszólítani, hanem a zenekedvelők, a klasszikus zene és a jazz iránt érdeklődők lehetőleg szélesebb táborát. Szándékunk szerint folyamatosan bővítjük a Gramofon terjesztőinek körét, s ennek érdekében az elmúlt időszakban jó néhány új megállapodást kötöttünk. Az alábbiakban felsoroljuk azokat a helyeket, ahol a Gramofon már jelenleg is biztosan megvásárolható.

BUDAPEST

- Akadémia Zeneműbolt – Bp. VI., Király utca 28.
- Budapest Music Center – Bp. IX., Lónyay utca 41.
- CD Bár – Bp. VIII., Horánszky utca 10.
- Concerto Hanglezeműbolt – Bp. VII., Dob utca 33.
- Fonó Budai Zeneház – Bp. XI., Sztregova utca 3.
- Galeon Bolt – Bp. XII., Magyar jakobinusok tere 4.
- Írók Boltja – Bp. VI., Andrássy út 45.
- Művészetek Palotája hanglezeműbolt – Bp. IX., Komor Marcell u. 1.
- Óbudai Társaskör – Bp. III., Kiskorona utca 7.
- Zeneakadémia aula (koncertnapon) – Bp. VI., Liszt Ferenc tér 8.

HUNGAROTON

- Hungaroton Classic Márkabolt – Bp. VII., Rottenbiller u. 47.
- Hungaroton MOM PARK – Bp. XII., Alkotás u. 53

LAPKER – Budapest

- Relay 1011 Budapest, Batthyány tér – HÉV
- Relay 1011 Budapest, Batthyány tér – metró
- Relay 1023 Budapest, Germanus Gyula park – aluljáró
- Relay 1024 Budapest, Moszkva tér
- Inmedio 1025 Budapest, Lövház u. 4.
- Inmedio 1033 Budapest, Flórián tér – üzletközpont
- Relay 1042 Budapest, Újpest – metró
- Inmedio 1051 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 76.
- Relay 1052 Budapest, Deák F. tér – aluljáró
- Relay 1052 Budapest, Kígyó u.
- Inmedio 1052 Budapest, Párizsi udvar
- Inmedio 1052 Budapest, Váci u. 10.
- Inmedio 1052 Budapest, Városház u. 3–5.
- Relay 1053 Budapest, Kálvin tér 1.
- Relay 1062 Budapest, Nyugati tér – aluljáró
- Relay 1071 Budapest, Blaha Lujza tér – aluljáró
- Inmedio 1073 Budapest, Erzsébet krt. 17.
- Relay 1082 Budapest, Baross tér
- Relay 1093 Budapest, Boráros tér – aluljáró
- Relay 1097 Budapest, Nagyvárad tér – metró
- Inmedio 1106 Budapest, Őrs vezér tere – Árkád
- Relay 1107 Budapest, Kőbánya-Kispest – metró
- Inmedio 1117 Budapest, Október 23. u. 6–10.
- Relay 1122 Budapest, Déli pu. – metró
- Inmedio 1126 Budapest, Böszörményi út 18/b.
- Relay 1132 Budapest, Váci út – Róbert Károly krt. (Árpád hid 1.)
- Relay 1132 Budapest, Váci út – Róbert Károly krt. (Árpád hid 2.)
- Relay 1134 Budapest, Lehel tér – Gogol u. aluljáró
- Relay 1134 Budapest, Lehel tér – Victor Hugo u.
- Inmedio 1141 Budapest, Őrs vezér tere – Sugár
- Relay 1142 Budapest, Mexikói út – földalatti
- Relay 1143 Budapest, Kerepesi út – Hungária krt.
- Inmedio 1152 Budapest, Szentmihályi u. 131. – Pólus Center
- Relay 1185 Budapest, Ferihegy 2/B – Érkezés
- Relay 1185 Budapest, Ferihegy 2/B – Transzit
- Inmedio 1223 Budapest, Nagytétényi u. 37–47. (Campona)

LAPKER – Vidék

- Inmedio 2100 Gödöllő, Szabadság tér 9.
- Inmedio 2900 Komárom, Klapka u. 12.
- Inmedio 3300 Eger, Széchenyi út 20.

- Inmedio 4026 Debrecen Plaza, Péterfia u. 18.
- Inmedio 4400 Nyíregyháza Plaza – Szegfű u. 75.
- Relay 5000 Szolnok, MÁV Pályaudvar
- Relay 5600 Békéscsaba, Andrássy út 58.
- Inmedio 6000 Kecskemét, Petőfi S. u. 2.
- Inmedio 6722 Szeged, Kárász – Dugonics tér 1.
- Relay 6722 Szeged, MÁV Nagyállomás
- Inmedio 7150 Bonyhád, Szabadság tér 12.
- Inmedio 7400 Kaposvár Plaza
- Inmedio 7600 Árkád, Nagy Lajos király út – Alsómalom sarok
- Inmedio 8000 Székesfehérvár, Fő u. 9.
- Inmedio 8200 Veszprém, Kossuth u. 1.
- Inmedio 8300 Tapolca Tesco, Veszprémi u. 5.
- Inmedio 8800 Nagykanizsa – Tesco
- Inmedio 8800 Nagykanizsa Plaza
- Relay 9001 Győr, Révai u. 8., MÁV
- Relay 9700 Szombathely, MÁV csarnok

LÍRA – Budapest

- Europark Bevásárlóközpont, Kék Moly Könyvesbolt – Bp. XIX., Üllői út 201.
- Fókusz Könyvruház – Bp. VII., Rákóczi út 14.
- Kodály Zoltán Zeneműbolt – Bp. V., Múzeum krt. 21.
- Líra Könyvruház – Bp. VI., Nagymező u. 43.
- Líra Könyvruház, Rózsakert Bevásárlóközpont – Bp. II., Gábor Áron u. 74.
- Rózsavölgyi és Társa Zeneműbolt – Bp. V., Szervita tér 5.

LÍRA – Vidék

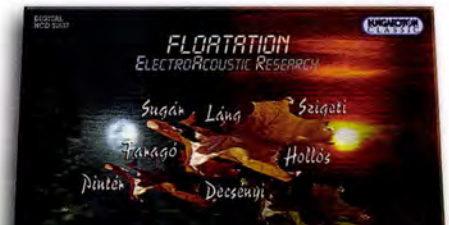
- Corvina Könyvesbolt – 7621 Pécs, Széchenyi tér 8.
- Fókusz Könyvruház – 7621 Pécs, Jókai u. 25.
- Fókusz Könyvruház – 6720 Szeged, Tisza L. krt. 34.
- Koncert és Zeneműbolt – 9021 Győr, Arany János u. 3.
- Líra Könyvesbolt – 2000 Szentendre, Fő tér 5.
- Líra Könyv- és Zeneszálló – 6000 Kecskemét, Hornyik krt. 2.
- Líra Könyvesbolt – 9400 Sopron, Hátsókapu u. 8.
- Líra Könyvruház – 9700 Szombathely, Kossuth L. u. 8/3.

VIDÉK

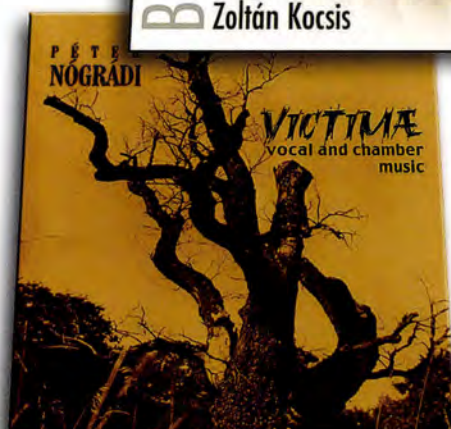
- Antikvárium Kft. – 6720 Szeged, Kárász u. 16.
- Blue Train Hanglezeműbolt – 8000 Székesfehérvár, Károly J. u. 43/A
- CD Café – 2000 Szentendre, Alkotmány u. 5.
- Deák Könyvesház – 8800 Nagykanizsa, Deák tér 2.
- Ezüst Medve Könyv- és Hanglezeműbolt (Rómer Ház) – 9021 Győr, Teleki László u. 21.
- Filharmónia Kelet-Magyarország Kht. jegyiroda – 3525 Miskolc, Kossuth u. 3.
- Hold Antikvárium és Hanglezeműbolt – 8000 Székesfehérvár, Kossuth u. 2.
- Könyvpavilon – 7100 Szekszárd, Szent István tér 1–3.
- Könyvjelző Kft. Babó Könyvesbolt – 4400 Nyíregyháza, Dózsa György u. 8.
- Miskolci Szimfonikus Zenekar közönségszolgálati iroda – 3525 Miskolc, Rákóczi u. 2.
- Petőfi Sándor Könyv- és Zeneműbolt – 9022 Győr, Árpád u. 44.
- Rivalda Antikvárium – 9021 Győr, Kazinczy u. 6.
- Roger's – 4024 Debrecen, Batthyány u. 22.
- Sziget Könyvesbolt (Debreceni Egyetem főépület) – 4032 Debrecen, Egyetem tér 1.
- Unicus Antikvárium – 9400 Sopron, Szt. György u. 14.
- Victor Audio hanglezemű- és CD-szaküzlet – 6000 Kecskemét, Vörösmarty u. 6.
- Vörös Cédrus – 9400 Sopron, Mátyás király u. 34/f
- Zrínyi Könyvesház – 8800 Nagykanizsa, Fő út 8.

Megnyílt a
HUNGAROTON RECORDS
CD és DVD MÁRKABOLTJA
a Hungaroton székhelyén
Budapest, VII. ker.,
Rottenbiller utca 47. Tel.: 888-1220
Nyitva:
Hétfőtől péntekig 10-18 óráig
A TELJES HUNGAROTON
REPERTOÁR
A LEGOLCSÓBBAN ITT KAPHATÓ!

A
Hungaroton
júniusi francia
díjai

Nemzeti
Filharmonikusok

Színes ősz programok

2009. szeptember 25.

Ének és szimfónia
Klemperer-bérllet 2009-2010

Haydn:
D-dúr ("A reggel") szimfónia, No. 6

Schubert:
III. (D-dúr) szimfónia, D 200

Bartók:
A kékszakállú herceg vára
opera koncertszerű előadása

Vezényel • Kocsis Zoltán

Közreműködik:

Bariton • Alexandru Agache,
Mezzoszoprán • Komlósi Ildikó

2009. október 9.

Ének és szimfónia
Klemperer-bérllet 2009-2010

Farkas Ferenc:
Cantus Pannonicus

Suchon:
Fantázia hegedűre és zenekarra, op. 7

Debussy:
Gigues

Rahmanyinov:
A holtak szigete, op. 29

Debussy:
Rondes de printemps

Vezényel • Kocsis Zoltán

Közreműködik: Nemzeti Énekar,
Hegedű • Thomas Christian

Információ: 411-6651 • Baráti Kör: 411-6666 • www.filharmonikusok.hu

A koncertek helyszíne a Művészetek Palotája - Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem